

AKOS

AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJSKA
OMREŽJA IN STORITVE
REPUBLIKE SLOVENIJE

38241-8/2017/85

ANALIZA UPOŠTEVNEGA TRGA 4

»Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« s predlaganimi obveznostmi

Z DOPOLNITVAMI PO NOTIFIKACIJI PRI EVROPSKI KOMISIJI

Ljubljana, januar 2019

Kazalo vsebine

1	Uporabljeni izrazi	4
2	Uvod	7
3	Pravna podlaga za analizo upoštevnega trga	9
4	Kronološki pregled regulacije predmetnega upoštevnega trga...	11
5	Postopek analize upoštevnega trga	13
5.1	Potek zbiranja podatkov.....	13
5.2	Pregled ponudnikov visokokakovostnega dostopa.....	14
5.3	Sodelovanje Agencije z organom, pristojnim za varstvo konkurence	18
6	Opredelitev upoštevnega trga	19
6.1	Opredelitev trga proizvodov in storitev na podlagi zamenljivosti ponudbe in povpraševanja	19
6.1.1	Zamenljivost na maloprodajnem trgu.....	21
6.1.2	Zamenljivost maloprodajnih storitev za različne skupine končnih uporabnikov.....	21
6.1.3	Zamenljivost na maloprodajnem visokokakovostnem trgu	23
6.1.4	Povzetek opredelitve maloprodajnega trga.....	30
6.1.5	Zamenljivost na veleprodajnem trgu	30
6.1.6	Opredelitev zaključnega dela omrežja, ki je predmet veleprodajnega visokokakovostnega dostopa	34
6.1.7	Povzetek opredelitve veleprodajnega trga.....	35
6.2	Opredelitev geografskega trga	36
6.2.1	Splošno o geografski segmentaciji trga	36
6.2.2	Pomen in potek geografske segmentacije	37
6.2.3	Geo-podatkovni sistem Agencije	38
6.2.4	Tehnične možnosti geografske segmentacije upoštevni trgov	40
6.2.5	Uporabljeni kriteriji za izbiro ustrezne geografske enote	42
6.2.6	Uporabljeni kriteriji pri ocenjevanju homogenosti pogojev znotraj enot.....	45
6.2.7	Analiza podatkov za geografsko opredelitev upoštevnega trga	47
6.3	Definicija upoštevnega geografskega trga »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«	54

6.4	Definicija upoštevnega storitvenega trga »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«	55
7	Merila za presojo pomembne tržne moči	56
7.1	Kriteriji za analizo upoštevnega trga 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«	56
7.1.1	Tržni deleži operaterjev na upoštevem trgu	57
7.1.2	Vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč)	62
7.1.3	Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti	64
7.2	Sklep o ugotovitvi operaterja s pomembno tržno močjo na obravnavanem upoštevem trgu	68
8	Predlagane obveznosti operaterja s pomembno tržno močjo	69
8.1	Obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe	70
8.2	Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja	76
8.3	Obveznost zagotavljanja preglednosti	91
8.4	Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva	94
8.4.1	Oblikovanje stroškovno naravnanih cen veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji	96
8.4.2	Oblikovanje mesečnih naročnin veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji s prepovedjo škarij cen	100
8.5	Obveznost ločitve računovodskih evidenc	104
9	Okrajšave	110
10	Uporabljeni viri	112
11	Kazalo tabel	114
12	Kazalo slik	115

1 Uporabljeni izrazi

Bazna postaja – bazna postaja mobilnega omrežja je sestavni del javnega mobilnega omrežja z nalogo povezovanja mobilnih končnih uporabnikov z jedrnim omrežjem operaterja

Dostopovna infrastruktura je dostopovno kabelsko omrežje vključno s pripadajočimi gradbenimi inženirskimi objekti (jaški, kanalizacija, drogovi, omarice in drugo).

Dostopovna točka je element elektronskega komunikacijskega omrežja, ki omogoča povezavo med dostopovnim omrežjem in hrbteničnim omrežjem fizične ali pravne osebe, ki zagotavlja elektronska komunikacijska omrežja.

Dostopovna omrežja naslednje generacije (omrežja NGA) so fiksna dostopovna omrežja, ki so v celoti ali delno sestavljena iz optičnih elementov in ki v primerjavi s storitvami prek obstoječih bakrenih omrežij zagotavljajo storitve širokopasovnega dostopa z izboljšanimi lastnostmi (npr. večji pretok). V večini primerov so omrežja NGA rezultat nadgradnje že obstoječega bakrenega ali koaksialnega dostopovnega omrežja.

Dostopovni del zakupljenega voda je tisti del zakupljenega voda, ki poteka od prvega vozlišča operaterja (ali njegove opreme) do končnega uporabnika (zadnji kilometer).

Dostopovno omrežje je del elektronskega komunikacijskega omrežja, ki neposredno ali preko razdelilne točke povezuje končne uporabnike z najbližjo dostopovno točko.

Elektronska komunikacijska oprema so pripadajoče naprave elektronskih komunikacijskih omrežij, ki omogočajo elektronske komunikacijske storitve. Med drugim vključujejo komutacijsko ali usmerjevalno opremo ali vse vrste baznih postaj ali električne kabelske sisteme, kadar se uporabljajo za prenos signalov pri izvajanju elektronskih komunikacijskih storitev, vključno z radijsko in televizijsko radiodifuzijo ter kabelsko televizijo in kabelskimi komunikacijami, ne glede na vrsto prenesenih informacij.

Elektronsko komunikacijsko omrežje so prenosni sistemi in, kjer je to primerno, komutacijska ali usmerjevalna oprema in drugi viri, ki omogočajo prenos signalov po vodnikih, z radijskimi valovi, po optičnih ali drugih elektromagnetnih sredstvih, vključno s satelitskimi omrežji, fiksnimi (vodovno in paketno komutirana, vključno z internetom) in mobilnimi prizemnimi omrežji, električnimi kabelskimi sistemi, če se uporabljajo za prenos signalov, omrežji za radijsko in televizijsko radiodifuzijo ter omrežji kabelske televizije, ne glede na vrsto prenesenih informacij.

FTTO (ang. Fiber to the Office) ali „optika do poslovnega prostora“ je izraz za širokopasovno dostopovno omrežje zgrajeno z optičnim vlakni od dostopovnega optičnega vozlišča do poslovne enote.

Iskalec dostopa je na danemupoštevnetrgu neregulirani operater (ponudnik storitev), ki išče dostop do potencialnega končnega uporabnika preko omrežne infrastrukture naupoštevnetrgu reguliranega operaterja.

Kabelska kanalizacija je horizontalni gradbeni-inženirski objekt, sestavljen iz kanalov, cevi in podobnega, ki omogoča postavitve in vzdrževanje telekomunikacijskih vodov.

Končni uporabnik oziroma končna uporabnica (v nadaljnjem besedilu: končni uporabnik) je uporabnik, ki ne zagotavlja javnih komunikacijskih omrežij in ne izvaja javnih komunikacijskih storitev.

Konvergenca omrežij v splošnem označuje združevanje obstoječih omrežij za prenos govora, omrežij za prenos podatkov in radiodifuznega omrežja; gre torej za združevanje telefonskega, radio-televizijskega in različnih vrst podatkovnih omrežij. Konvergenca omrežij spremlja tudi integracija ali

zlivanje storitev, oboje pa predstavlja eno od najpomembnejših tendenc globalnega razvoja telekomunikacij.

KPI (ang. Key Performance Indicators) so finančni in nefinančni kazalci učinkovitosti operaterja z vidika njegovega razvoja in doseganja zastavljenih ciljev v določenem časovnem obdobju. KPI se merijo preko različnih poslovnih tehnik, z namenom, da se oceni trenutno stanje poslovanja operaterja, z njihovo pomočjo pa lahko operater determinira tudi svoj bodoči poslovni načrt.

Krajevna zanka je fizični bakreni ali optični dostopovni vod, ki povezuje omrežno priključno točko pri naročniku z glavnim delilnikom ali enakovredno napravo v fiksnem javnem elektronskem komunikacijskem omrežju.

Medomrežni vod je zakupljeni vod, ki je namenjen medomrežni povezavi dveh operaterjev.

Nacionalni zakupljeni vod je zakupljen vod, ki povezuje terminalske opreme uporabnikov (točka-točka ali točka-več točk) znotraj območja Republike Slovenije.

Neosvetljeno optično vlakno je fizična optična povezava med dvema točkama, na koncih katere ni nameščena aktivna oprema, ki bi vlakno »osvetlila«.

Odprto širokopasovno omrežje je širokopasovno omrežje, ki je dostopno vsem operaterjem pod enakimi pogoji, lastnik sam pa praviloma na njem ne ponuja maloprodajnih storitev.

Omrežna priključna točka je fizična točka, na kateri ima naročnik dostop do javnega komunikacijskega omrežja; kadar omrežja vključujejo komutacijo ali usmerjanje, je omrežna priključna točka določena s posebnim omrežnim naslovom, ki je lahko vezan na številko ali ime naročnika.

Operater omrežja je fizična ali pravna oseba, ki zagotavlja javno komunikacijsko omrežje ali pripadajoče zmogljivosti ali je obvestila pristojni regulativni organ o nameravanem zagotavljanju javnega komunikacijskega omrežja ali pripadajočih zmogljivosti.

Operatorski dostop pomeni zagotovitev razpoložljivosti naprav oziroma storitev drugemu operaterju pod določenimi pogoji, bodisi na izključni ali ne izključni podlagi, za zagotavljanje elektronskih komunikacijskih storitev, tudi kadar se uporabljajo za zagotavljanje storitev informacijske družbe ali storitev radiodifuzijskih vsebin. Med drugim zajema: dostop do omrežnih elementov in pripadajočih naprav, ki lahko vključuje tudi priključitev opreme s fiksnimi ali nefiksnimi sredstvi (zlasti dostop do krajevne zanke ter naprav in storitev, ki so potrebne za zagotavljanje storitev prek krajevne zanke), dostop do fizične infrastrukture, vključno z stavbami, kanali in drogovi, dostop do ustreznih sistemov programske opreme, vključno s sistemi za obratovalno podporo, dostop do informacijskih sistemov ali podatkovnih zbirk za prednaročanje, zagotavljanje, naročanje, zahteve za vzdrževanje in popravilo ter zaračunavanje, dostop do pretvorbe števil ali do sistemov, ki zagotavljajo enakovredno delovanje, dostop do fiksnih in mobilnih omrežij, zlasti za gostovanje, dostop do sistemov s pogojnim dostopom za digitalne televizijske storitve in dostop do virtualnih omrežnih storitev.

OSI referenčni model predstavlja modularno zgradbo protokolov. Sestavljen je iz sedmih slojev: fizični, povezovalni, omrežni, transportni, sejni, predstavitveni in aplikacijski sloj. Na vsakem sloju so določene posamezne omrežne funkcije. Velja za osnovni arhitekturni model za komunikacijo med elementi elektronskih komunikacij.

Prvotni operater je bivši monopolni operater, katerega omrežje izhaja iz časov pred liberalizacijo trga elektronskih komunikacij (angl. incumbent).

Pripadajoče zmogljivosti so pripadajoče storitve, fizična infrastruktura in druge naprave ali elementi, povezani z elektronskim komunikacijskim omrežjem oziroma elektronsko komunikacijsko storitvijo, ki omogočajo oziroma podpirajo zagotavljanje storitev po tem omrežju oziroma ali s to storitvijo ali pa

imajo sposobnost za to in vključujejo med drugim stavbe ali vhode v stavbe, ožičenje stavb, antene, stolpe in druge podporne konstrukcije, kanale, vodila, stebre, vstopne jaške in omarice.

SLA (ang. Service Level Agreement) je dogovor o zagotavljanju nivoja kakovosti storitve in predstavlja skupni dogovor o storitvah, nalogah, odgovornostih in jamstvih v zvezi z zagotavljanjem določene storitve ali t.i. opredeljeno »raven storitev«. SLA lahko določajo raven dostopnosti, uporabnosti, učinkovitosti, delovanja, lastnosti storitev in dodatne storitve ter predstavljajo minimum, ki ga lahko operaterji pričakujejo od pogodbenih partnerjev pri zagotavljanju medoperaterskih storitev.

Širokopasovno dostopno vozlišče predstavlja skupek opreme na lokaciji, ki omogoča združevanje podatkovnega, govornega, video in drugega prometa naročnikov različnih dostopovnih tehnologij na posameznem področju proti hrbteničnem omrežju.

Uporabnik ali uporabnica (v nadaljnjem besedilu: uporabnik) je fizična ali pravna oseba, ki uporablja ali zaprosi za uporabo javno dostopne elektronske komunikacijske storitve.

Vertikalno integrirani operater je operater, ki deluje na različnih ravneh maloprodajnega in veleprodajnega zagotavljanja omrežij in opravljanja storitev.

VPN (ang. Virtual Private Network) je elektronska komunikacijska storitev, ki nudi uporabnikom navidezno zasebno omrežje, realizirano z viri javnega omrežja. Zagotavlja jo ponudnik telekomunikacijskih storitev.

Zakupljeni vodi so visokokakovostne storitve transparentnega prenosa podatkov v povezavi točka-točka ali točka – več točk z zagotovljeno razpoložljivostjo in v celoti ali skoraj nedeljivo simetrično pasovno širino, brez možnosti posredovalne funkcije, ki bi bila uporabniku na voljo kot del funkcij zakupljenega voda.

Zaledni del zakupljenega voda je povezava, ki povezuje dostopovni del zakupljenega voda z robom hrbtenice (prvim hrbteničnim vozliščem) omrežnega operaterja, v kateri se združuje oziroma agregira več prometnih tokov.

Zaključni del zakupljenega voda sestavljata dostopovni in zaledni del, torej logična povezava točka – točka od končnega uporabnika do roba hrbteničnega omrežja (prvega hrbteničnega vozlišča) omrežnega operaterja.

Zaključni del omrežja je del omrežja od omrežne priključne točke končnega uporabnika do roba hrbteničnega dela omrežja

Zmogljivost omrežne priključne točke za potrebe analize pomeni obstoj omrežne priključne točke na določeni lokaciji z določljivo hitrostjo prenosa podatkov.

Ostali termini imajo enak pomen kot v ZEKom-1, če iz besedila analize ne izhaja drugače.

2 Uvod

Agencija mora skladno s 100. členom Zakona o elektronskih komunikacijah (Ur. l. RS, št. 109/2012, 110/2013, 40/2014 - ZIN-B, 54/2014 - odl. US, 81/2015, 40/2017; v nadaljnjem besedilu: ZEKom-1) v rednih časovnih intervalih (3 leta od sprejetja veljavne regulatorne odločbe) analizirati upoštevne trge. Agencija je zato izvedla analizo upoštevne trga 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«. Glavni namen analize je bil ugotovitev stanja na tem upoštevni trgu in oblikovanje ustreznih regulatornih obveznosti. Pri tem je upoštevala podatke, zbrane z rednimi kvartalnimi vprašalniki od leta 2011 do 2016 ter nove podatke, ki jih je Agencija pridobila z dodatnimi namenski vprašalniki, kjer so bili pridobljeni podrobni podatki o izvajanju in najemanju fizične infrastrukture in storitev visokokakovostnega maloprodajnega in veleprodajnega dostopa.

Agencija je pri pripravi analize in oblikovanju predlaganih obveznosti zasledovala predvsem naslednje cilje:

- spodbujanje razvoja inovativnih, kvalitetnejših in uporabnikom dostopnejših storitev ter zmanjševanje ovir za prehajanje uporabnikov med operaterji;
- spodbujanje enakih konkurenčnih pogojev na trgu;
- spodbujanje storitvene konkurence;
- tehnološko nevtralnost;
- spodbujanje investicij v izgradnjo širokopasovnih omrežij visokih prenosnih hitrosti;
- spodbujanje prehoda operaterjev in uporabnikov na NGA omrežja;
- prilagoditev regulacije spremembam in trendom na trgu;
- predvidljive in stabilne cene dostopa do omrežja;
- dostopnejše storitve z višjimi hitrostmi;
- prilagoditev regulacije spremembam na trgu dostopa do omrežij zaradi tehnološkega razvoja omrežij;
- upoštevanje geografskega vidika razmer na trgu;

Agencija na podlagi opravljene analize upoštevne trga 4 ugotavlja, da je zanimanje iskalcev dostopa za obstoječo veleprodajno ponudbo Telekoma Slovenije, ki jo je ta objavil v »Vzorčni ponudbi za zakup dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernet dostopa«¹ Telekoma Slovenije (v nadaljevanju Vzorčna ponudba RALO), precej omejeno. To izkazuje relativno majhno število prodanih veleprodajnih visokokakovostnih produktov na strani Telekoma Slovenije. Ti predstavljajo le 2,8% skupnega števila prodanih produktov Telekoma Slovenije. V komunikaciji z Agencijo so drugi operaterji kot glavne vzroke za to navedli:

- previsoke cene reguliranih zakupljenih vodov, da bi bili lahko konkurenčni;
- fizična infrastruktura, ki je na voljo in bi bila uporabna za dostop do končnih poslovnih uporabnikov, je večinoma last Telekoma Slovenije, pogoji za najem pa so neugodni;
- potencialne alternativne infrastrukturne povezave so le pogojno uporabne, saj med različnimi infrastrukturami pogosto niso urejene medsebojne povezave (med infrastrukturni spoji) in bi dodatna dela in administrativne obveznosti občutno povečala stroške povezovanja;

¹ Vzorčna ponudba za zakup dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernet dostopa, Telekom Slovenije, 31.5.2013

- potencialni alternativni infrastrukturni operaterji za najem svoje infrastrukture zaračunavajo ceno, ki ni nižja od ponudbe Telekom Slovenije ali se na trgu obnašajo neprožno, ker to ni njihova primarna dejavnost;
- večina drugih operaterjev do svojih kolokacij najema optične povezave Telekom Slovenije, s katerim imajo sklenjene dolgoročne najemne pogodbe s fiksno ceno;
- visoko povpraševanje drugih operaterjev na veleprodajnem trgu po neosvetljenih optičnih vlaknih, predvsem zaradi večje prilagodljivosti pri ponujanju storitev, popolnega nadzora nad zagotavljanjem storitev in nižjih stroškov pri večji ekonomiji obsega.

Agencija je primerjala cene, ki so prisotne na trgu, s cenami, objavljenimi v Vzorčni ponudbi RALO Telekom Slovenije in ugotovila da so povprečne maloprodajne cene, ki jih na trgu visokokakovostnih produktov dosegajo drugi operaterji, precej nižje od tistih, ki jih v vzorčni ponudbi ponuja Telekom Slovenije.

Posledica vseh naštetih dejstev je, da veleprodajni trg visokokakovostnih produktov ni zaživel. Na področju maloprodaje pa je konkurenčnost boljša le v večjih središčih, kjer je na voljo boljša ponudba optične infrastrukture. Manj zahtevni poslovni uporabniki pa, predvsem zaradi nižje cene, namesto visokokakovostnih produktov uporabljajo maloprodajne produkte za množični trg, ki omogočajo primerljivo funkcionalnost ob nižjem nivoju kakovosti (npr. daljši časi odprave napak).

Agencija namerava ob teh spoznanjih sprejeti ukrepe, ki bodo znižali vstopni prag za vstop na trg, v obliki olajšanja dostopa operaterjem do ključnih zmogljivosti, kot so zakupljeni vodi v dostopovnem in zalednem delu poslovnih omrežij.

Naložene obveznosti na veleprodajnem trgu bodo po pričakovanju Agencije v prihodnosti pozitivno vplivale na konkurenčnost na trgu in bodo olajšale investicije drugih operaterjev ter tudi omogočile nižanje cen produktov na maloprodaji, kar bo izboljšalo položaj končnih uporabnikov, saj se bo število ponudnikov povečalo, s tem pa se bo povečala tudi kakovost.

Predmetni upoštevni trg je tesno povezan z upoštevnicima trgovoma 3a »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« in trgov 3b »Veleprodajni centralni dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«, zato je Agencija postopek za pripravo in izdelavo analize vseh treh upoštevnic trgov vodila istočasno. Ker se Agencija zaveda teže in pomena oblikovanja regulacije tega upoštevnicnega trga v prihodnje, je vključila zainteresirano javnost v postopek v najzgodnejši fazi priprave analize. Tako je Agencija z namenom pridobitve pogledov na prihodnjo regulacijo upoštevnic trgov s strani akterjev na trgu, na svoji spletni strani² 24.12.2015 objavila Metodologije v zvezi s prihodnjo regulacijo medoperaterskih upoštevnic trgov za dostop do širokopasovnega omrežja. Dne 5.5.2016 je Agencija predstavila operaterjem tudi predlog metodologije za izvedbo predhodnega preskusa gospodarske ponovljivosti³. Agencija je v obdobju priprav in izvedbe analize teh upoštevnic trgov z namenom še tesnejšega sodelovanja in izmenjave mnenj organizirala več strokovnih posvetov in izobraževanj, na katera so bili vabljeni tudi predstavniki operaterjev in strokovne javnosti. Vse prejete pripombe operaterjev je Agencija preučila in jih smiselno upoštevala pri izvedbi analiz upoštevnic trgov 3a, 3b in 4 ter oblikovanju predlaganih regulatornih ukrepov.

² <http://www.akos-rs.si/telekomunikacije-novice-2015-javno-posvetovanje:-metodologije-v-zvezi-s-prihodnjo-regulacijo-medoperaterskih-upostevnih-trgov-za-dostop-do-sirokopasovnega-omrezja-z-vprasanji>

³ <http://www.akos-rs.si/javno-posvetovanje:-metodologija-za-izvedbo-predhodnega-preskusa-gospodarske-ponovljivosti>

3 Pravna podlaga za analizo upoštevnega trga

Agencija opravlja analize upoštevni trgov skladno z ZEKom-1, ki v slovenski pravni red prenaša evropski regulativni okvir s področja elektronskih komunikacij, in sicer:

- Direktivo 2002/19/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o dostopu do elektronskih komunikacijskih omrežij in pripadajočih zmogljivosti ter njihovem medsebojnem povezovanju, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/140/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o dostopu);
- Direktivo 2002/20/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o odobritvi elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/140/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o odobritvi);
- Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o skupnem ureditvenem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/140/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Okvirna direktiva);
- Direktivo 2002/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o univerzalnih storitvah in pravicah uporabnikov v zvezi z elektronskimi komunikacijskimi omrežji in storitvami, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/136/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o univerzalnih storitvah);
- Direktivo 2002/58/ES Evropskega parlamenta in Sveta o obdelavi osebnih podatkov in varstvu zasebnosti na področju elektronskih komunikacij, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/136/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o varstvu podatkov).

Leta 2009 je bila na ravni EU sprejeta tudi Uredba 1211/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009 o ustanovitvi Organa evropskih regulatorjev za elektronske komunikacije (BEREC) in Urada. BEREC kot telo evropskih regulatorjev elektronskih komunikacij zagotavlja primeren mehanizem za spodbujanje sodelovanja in usklajevanja med nacionalnimi regulativnimi organi in Evropsko komisijo. Njegov ključen namen pa je spodbujanje razvoja notranjega trga za elektronska komunikacijska omrežja in storitve.

Osnovni cilj analize upoštevnega trga je ugotovitev, ali na posameznem upoštevni trgu obstaja konkurenca in ali ima operater (lahko tudi dva ali več operaterjev skupaj) na posameznem upoštevni trgu pomembno tržno moč. Glede na izsledke analize se operaterju s pomembno tržno močjo naložijo, spremenijo ali razveljavijo obveznosti iz 102. do 107. člena ZEKom-1.

Regulatorni okvir in ZEKom-1 predvidevata tristopenjski proces v postopku določitve operaterja ali operaterjev s pomembno tržno močjo in naložitve obveznosti z namenom vzpodbujanja konkurence na trgu:

1. določitev upoštevni trgov na področju elektronskih komunikacij skladno z 99. členom ZEKom-1;
2. analiza upoštevnega trga, v okviru katere Agencija v sodelovanju z Javno agencijo RS za varstvo konkurence ugotavlja ali na upoštevni trgu obstaja konkurenca;
3. v primeru ugotovitve, da ni učinkovite konkurence na trgu, Agencija v upravnem postopku z odločbo določi operaterja s pomembno tržno močjo in mu oziroma jim naloži vsaj eno izmed

možnih obveznosti, ki jih predvideva ZEKom-1, z namenom reševanja dejanskih ali potencialnih težav na področju konkurence.

ZEKom-1 v prvem odstavku 99. člena nalaga Agenciji, da mora na področju elektronskih komunikacij v skladu z načeli konkurenčnega prava in ob doslednem upoštevanju vsakokratnega priporočila Evropske komisije o upoštevnih trgih produktov in smernic Evropske komisije, ki urejajo tržno analizo in določitev pomembne tržne moči na področju elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev določiti produktne, storitvene in geografske trge, ki ustrezajo razmeram v državi, v analizi posamičnega upoštevnega trga.

Na podlagi zadnjega Priporočila Komisije o upoštevnih trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2002/21/ES o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2014/710/EU)⁴ (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo o upoštevnih trgih) z dne 9. oktobra 2014 je med pet medoperaterskih trgov, ki so podvrženi predhodnemu urejanju uvrščen tudi upošteveni trg 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«. Istočasno s sprejemom novega Priporočila o upoštevnih trgih, je Evropska komisija pripravila tudi pripadajoče Pojasnilo, t.i. delovni dokument Komisije, ki podrobneje definira vsebino izvajanja omenjenega Priporočila.

Agencija je v nadaljevanju ob upoštevanju prvega odstavka 99. člena ZEKom-1 izvedla analizo predmetnega upoštevnega trga skladno s 100. členom ZEKom-1. Pri tem je upoštevala Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči v skladu z ureditvenim okvirom Skupnosti za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2002/C 165/03)⁵ (v nadaljnjem besedilu: Smernice Komisije). Prav tako pa je skladno z 207. členom ZEKom-1 upoštevala tudi Priporočilo Komisije z dne 20. septembra 2010 o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA) (2010/572/EU) (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo o regulaciji NGA omrežij) in Priporočilo Komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU)⁶ (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah).

⁴ PRIPOROČILO KOMISIJE z dne 9. oktobra 2014 o upoštevnih trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2002/21/ES o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2014/710/EU)

⁵ Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči v skladu z ureditvenim okvirom Skupnosti za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2002/C 165/03)

⁶ Priporočilo Komisije o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU), 11.9.2013

4 Kronološki pregled regulacije predmetnegaupoštevnega trga

Z novim Priporočilom Komisije o upoštevni trgih se je predmetni upoštevni trg preimenoval v upoštevni trg 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«.

Pred omenjenim Priporočilom Komisije je ta trg ustrezal definiciji iz Priporočila Komisije o upoštevni trgih z dne 17. decembra 2007⁷ in je bil kot upoštevni trg 6 poimenovan »Dostopovni deli zakupljenih vodov ne glede na tehnologijo, ki zagotavlja zakupljeno ali dodeljeno zmogljivost (medoperaterski trg)«. Agencija je ta upoštevni trg prevzela s sprejetjem Splošnega akta o določitvi upoštevni trgov⁸, ki je stopil v veljavo 23.2.2008.

Agencija je dne 17.1.2006 v postopku analize takratnega upoštevnega trga 13 »Dostopovni deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg)« izdala odločbo št. 300-165/2004/65⁹, s katero je določila Telekom Slovenije kot operaterja s pomembno tržno močjo. V odločbi je Agencija Telekomu Slovenije naložila naslednje obveznosti: obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe; obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja; obveznost zagotavljanja preglednosti ter obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva.

V letu 2008 je Agencija opravila analizo širše definirane upoštevnega trga »Dostopovni deli zakupljenih vodov ne glede na tehnologijo, ki zagotavlja zakupljeno ali dodeljeno zmogljivost (medoperaterski trg)«. Ta je pokazala, da ima Telekom Slovenije na tem upoštevni trgu še vedno status operaterja s pomembno tržno močjo. Zato je Agencija Telekomu Slovenije z odločbo št. 38294-1/2008-4¹⁰ z dne 24.06.2008 naložila obstoječe obveznosti in jih v nekaterih točkah dopolnila.

V okviru te odločbe so Telekomu Slovenije naložene naslednje obveznosti:

Obveznost ugoditi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do omrežnih elementov in zmogljivosti, s tem da:

- mora omogočiti operaterski dostop do določenih omrežnih elementov oziroma naprav, tehničnih vmesnikov, protokolov in tehnologij, potrebnih za dostop do dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernetov¹¹;
- se mora z operaterji, ki zahtevajo operaterski dostop za dostopovne dele zakupljenih vodov in ethernetov, pogajati v dobri veri;
- ne sme brez utemeljenih razlogov zavrniti že odobrenega dostopa do dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernetov;
- mora zagotoviti dostopovne dele zakupljenih vodov in ethernetov na medoperaterskem trgu za preprodajo le-teh na maloprodajnem trgu;

⁷ PRIPOROČILO KOMISIJE, 17. decembra 2007 o upoštevni trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (dokumentarna številka C(2007) 5406) (2007/879/ES),

⁸ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2008-01-0636/splosni-akt-o-dolocitvi-upostevnih-trgov>

⁹ odločbo št. 300-165/2004/65 <http://www.akos-rs.si/trg-13>

¹⁰ Odločba APEK št. 38294-1/2008-4 z dne 24.06.2008 <http://www.akos-rs.si/analize-in-odlocbe-na-reguliranih-upostevnih-trgih>

¹¹ Ethernet je tu mišljen kot tehnologija za zagotavljanje zakupljenih vodov, ki je osnovana na osnovi ethernet strukture komunikacijskih okvirov na 2. OSI sloju

- ne sme v pogodbah za zakup dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernetov v zameno za popuste ali ugodnosti določati časovnih vezav.

Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja, v okviru katere:

- mora pri zagotavljanju storitve zakupa dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernetov drugim operaterjem v enakovrednih okoliščinah zagotoviti enakovredne pogoje;
- mora pri zagotavljanju storitev zakupa dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernetov drugim operaterjem nuditi enako kakovostne storitve ter enako kakovostne in istočasne informacije, kot jih zagotavlja sam sebi oziroma svojim partnerskim družbam.

Obveznost zagotavljanja preglednosti, v okviru katere mora na svoji spletni strani objaviti vzorčno ponudbo za zakup dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernetov.

Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, v okviru katere je moral pripraviti sistem stroškovnega računovodstva po metodi popolne alokacije stroškov (FAC CCA) in oblikovati stroškovno naravnane cene za dostopovne dele zakupljenih vodov in za ethernet.

Obveznost ločitve računovodskih evidenc, v okviru katere je moral:

- računovodske evidence za dejavnosti, povezane z dostopovnimi deli zakupljenih vodov in ethernetom, voditi ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti;
- znotraj računovodskih evidenc za dejavnosti, povezane z operatorskim dostopom, voditi računovodske evidence za dostopovne dele zakupljenih vodov in ethernet, ki jih zagotavlja svoji maloprodajni enoti, ločeno od računovodskih evidenc za dostopovne dele zakupljenih vodov in ethernet, ki ga zagotavlja drugim operaterjem;

V letu 2011 je Agencija ponovno opravila analizo takratnega upoštevnega trga 6 »Dostopovni deli zakupljenih vodov ne glede na tehnologijo, ki zagotavlja zakupljeno ali dodeljeno zmogljivost – medoperatorski trg«. Analiza je bila v prvih mesecih 2012 predložena v javno posvetovanje. Analiza je pokazala, da ima Telekom Slovenije pomembno tržno moč na tem upoštevne trgu. Rok za podajo pripomb in mnenj v okviru javnega posvetovanja se je zaključil 26.1.2012, pri čemer je Agencija dne 3.2.2012 prejete pripombe in mnenja objavila tudi na svoji spletni strani in pričela s pripravo odgovorov nanje. V vmesnem času je Evropska komisija pričela s pripravo novega Priporočila o upoštevne trgih, ki je predvidevalo bistveno spremembo v definiranju predmetnega upoštevne trga. Agencija takratnega postopka do izdaje odločbe ni zaključila.

5 Postopek analize upoštevnega trga

5.1 Potek zbiranja podatkov

Agencija je na podlagi svojih evidenc, rednega četrtnega zbiranja podatkov o razvoju trga elektronskih komunikacij in skladno s Splošnim aktom o zbiranju, uporabi in dajanju podatkov o razvoju trga elektronskih komunikacij (Uradni list RS, št. 62/13 in št. 77/16) od fizičnih in pravnih oseb, ki zagotavljajo elektronska komunikacijska omrežja oziroma izvajajo elektronske komunikacijske storitve ter so vpisane v uradno evidenco Agencije, pridobila podatke, na podlagi katerih je izvedla tržno analizo predmetnega upoštevnega trga. Agencija tako od operaterjev elektronskih komunikacij redno zbira podatke, relevantne za predmetni upoštevni trg. Na tej podlagi Agencija ugotavlja stanje na upoštevem trgu in lahko po potrebi naloži ustrezne obveznosti z namenom vzpostavitve učinkovite konkurence.

Agencija je uporabila zadnje razpoložljive in preverjene podatke na podlagi izpolnjenih vprašalnikov operaterjev, ki so se nanašali na obdobje od izdaje zadnje opravljene Analize upoštevnega trga 6, torej od 14.12.2011 do 30.6.2017, na podlagi katerih je v trimesečnih časovnih serijah posredovanja podatkov na tem trgu spremljala in analizirala stanje zakupljenih vodov in neosvetljenih vlaken.

Zaradi spremembe v definiciji trga na podlagi Priporočila Komisije o upoštevni trgih je Agencija z namenom pridobitve podrobnejših podatkov od operaterjev, s pomočjo vprašalnika št. 38242-26/2016 z dne 2.9.2016 zbirala informacije, potrebne za izvedbo analize stanja na storitvenem segmentu trga visokokakovostnih produktov na fiksni lokaciji na veleprodajnem in maloprodajnem nivoju. Vprašalnik je bil poslan operaterjem, ki so registrirani v registru operaterjev in izvajajo visokokakovostne storitve, kot so zakupljeni vodi, navidezna zasebna omrežja, zagotovljeni dostop do interneta ipd. Zadevni operaterji so Agenciji posredovali podatke o maloprodajnih in veleprodajnih produktih, iz katerih je Agencija ugotovila stanje na trgu in geografsko porazdelitev produktov.

Agencija je z namenom podrobnega zbiranja podatkov poslala operaterjem še naslednje dodatne vprašalnike:

- Vprašalnik št. 38242-35/2016 z dne 2.12.2016 o najemanju infrastrukture (optičnih vlaken) za potrebe ponujanja visokokakovostnih produktov. S tem vprašalnikom je zbrala podatke o pomenu pasivne infrastrukture na trgu 4 ter o moči operaterjev, ki dajejo infrastrukturo v najem.
- Vprašalnik št. 38242-8/2017 z dne 30.1.2017 o dogovorih o ravni storitve (SLA dogovori), ki jih nudijo na področju maloprodaje.
- Vprašalnik št. 37241-1/2017 z dne 3.4.2017 o kolokacijah drugih operaterjev v omrežju Telekoma Slovenije. S tem je Agencija raziskala koncept razvoja omrežja posameznih operaterjev, približevanje končnim uporabnikom, kar je služilo tudi kot podlaga za določitev zaključnega dela visokokakovostnih produktov.
- Vprašalnik 38241-5/2017 z dne 31.7.2017, ki je operaterje spraševal po podatkih o visokokakovostnih produktih za leto 2016 in prvo polovico 2017, saj je Agencija želela v analizi upoštevati stanje na trgu predvsem v obdobju od izdaje Priporočila Komisije o upoštevni trgih do obdobja, ki je časovno čim bližje blizu zaključku analize.

Analiza je ob podatkih o visokokakovostnih produktih, zbranih z zgoraj navedenimi vprašalniki, upoštevala tudi podatke za obdobje 14.12.2011 do 30.6.2017, ki jih je Agencija zbirala z rednimi kvartalnimi vprašalniki. Slednje omogoča tudi ustrezen pogled na učinke dosedanje regulacije predmetnega upoštevnega trga in celostno pokaže trende na njem.

Agencija je pri izvedbi analize upoštevala tudi strateške usmeritve Digitalne agende 2020 in Načrta razvoja širokopasovnih omrežij naslednje generacije kot dela Strategije razvoja informacijske družbe do leta 2020. Poleg te je Agencija upoštevala tudi ravnanja končnih uporabnikov in operaterjev na trgu, pričakovane investicije (vključno z izraženim tržnim interesom), kot tudi karakteristike in pričakovani razvoj omrežja, ter izkoriščenost le tega. Prav tako je Agencija upoštevala novosti, ki jih prinašata Direktiva EK o znižanju stroškov gradnje NGA omrežij in novela ZEKom-1.

5.2 Pregled ponudnikov visokokakovostnega dostopa

V uradni evidenci Agencije je bilo ob koncu četrtega kvartala 2016 vpisanih 78 operaterjev, ki so Agencijo obvestili, da razpolagajo z lastnim ali zakupljenim javnim komunikacijskim omrežjem, ki omogoča zagotavljanje visokokakovostnega dostopa.

Tabela 1: Seznam operaterjev, ki razpolagajo z lastnim ali zakupljenim javnim komunikacijskim omrežjem, ki omogoča zagotavljanje visokokakovostnega dostopa

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Imetnik država
A1 Slovenija, d. d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana	Slovenija
AKTON d.o.o.	Dunajska cesta 009	1000	Ljubljana	Slovenija
ALSTAR d.o.o.	Špruha 019	1236	Trzin	Slovenija
ASD d.o.o.	Boračeva 032 C	9252	Radenci	Slovenija
AT & T d.o.o.	TRG REPUBLIKE 003	1000	Ljubljana	Slovenija
AVISION d.o.o. Portorož	Obala 114	6320	Portorož - Portorose	Slovenija
BBTEL, d.o.o.	Belingerjeva ulica 002	2352	Selnica ob Dravi	Slovenija
BT Globalne storitve, d.o.o.	Cesta v Mestni log 001	1000	Ljubljana	Slovenija
CATV RADLJE-VUHRED d.o.o.	Mariborska cesta 004	2360	Radlje ob Dravi	Slovenija
CATV SELNICA RUŠE d.o.o.	Mariborska cesta 025	2352	Selnica ob Dravi	Slovenija
COGENT ADRIA d.o.o.	Cesta v Mestni log 088 A	1000	Ljubljana	Slovenija
DARS d.d.	Ulica XIV. divizije 004	3000	Celje	Slovenija
DEM d.o.o.	Obrežna ulica 170	2000	Maribor	Slovenija
Detel Global d.o.o.	Pot za Brdom 104	1000	Ljubljana	Slovenija
E.B. KOMUNIKACIJE d.o.o.	Podmilščakova ulica 028 A	1000	Ljubljana	Slovenija
ELEKTRO GORENJSKA, d.d	Ulica Mirka Vadnova 003 A	4000	Kranj	Slovenija
EUROTEL d.o.o.	Tivolska cesta 050	1000	Ljubljana	Slovenija
EYE TELECOMM d.o.o.	Tehnološki park 024	1000	Ljubljana	Slovenija
FMC d.o.o.	Letališka cesta 032	1000	Ljubljana	Slovenija
freeTEL d.o.o.	Godovič 007	5275	Godovič	Slovenija
GRATEL d.o.o.	Laze 018 A	4000	Kranj	Slovenija
GVO, d.o.o.	Cigaletova ulica 010	1000	Ljubljana	Slovenija
IGOR KAJTNA S.P.	Koreninova ulica 012 A	1000	Ljubljana	Slovenija
IKT, d.o.o.	Jamnikova ulica 002	2342	Ruše	Slovenija
INFRATEL d.o.o.	Partizanska cesta 109	6210	Sežana	Slovenija
IT TEL d.o.o.	Tivolska cesta 050	1000	Ljubljana	Slovenija
JP LPT d.o.o.	Kopitarjeva ulica 002	1000	Ljubljana	Slovenija
KABELSKA TELEVIZIJA RADENCI	Prisojna cesta 004 A	9252	Radenci	Slovenija

KAJUNA B. I. d.o.o.	Cesta Dolomitskega odreda 159	1000	Ljubljana	Slovenija
KOMO d.o.o.	Polšnik 023	1272	Polšnik	Slovenija
KOSTAK d.d.	Leskovška cesta 002 A	8270	Krško	Slovenija
KRON TELEKOM, d.o.o.	Koroška cesta 020	4000	Kranj	Slovenija
Level 3 Communications GmbH	Rüsselsheimer Straße 22	60326	Frankfurt am Main	Germany
MEGA M d.o.o.	Šaleška cesta 002 A	3320	Velenje	Slovenija
METALING d.o.o.	Krakovo 011	1433	Radeče	Slovenija
METRONET d.o.o.	Tehnološki park 018	1000	Ljubljana	Slovenija
MK-institut d.o.o.	Jiršovci 072	2253	Destnik	Slovenija
MOBIK d.o.o.	Cesta v Gorice 034 A	1000	Ljubljana	Slovenija
NAKOM d.o.o.	Mariborska cesta 070	2370	Dravograd	Slovenija
NOVATEL d.o.o.	Bukovžlak 101	3000	Celje	Slovenija
Obalni tehnološki sklad d.o.o.	Senčna pot 010	6320	Portorož	Slovenija
Omrežje d.o.o.	Borovec 002	1236	Trzin	Slovenija
OPTIC-TEL d.o.o.	Letališka cesta 032	1000	Ljubljana	Slovenija
PETER-S TELEURH d.o.o.	Drenikova ulica 033	1000	Ljubljana	Slovenija
POŠTA SLOVENIJE d.o.o.	Slomškov trg 010	2000	Maribor	Slovenija
RTV SLOVENIJA	Kolodvorska ulica 002	1000	Ljubljana	Slovenija
SENG d.o.o.	Erjavčeva ulica 020	5000	Nova Gorica	Slovenija
SGN d.o.o.	Tivolska cesta 050	1000	Ljubljana	Slovenija
SHCG SK S. R. O.	Štefanovičova 12	811 04	Bratislava	Slovakia
SIA NETBALT	Antonijas Iela 8-4	LV-1010	Riga	Latvija
SOFTNET d.o.o.	Borovec 002	1236	Trzin	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 019	1236	Trzin	Slovenija
SURFANJE FLORIM ASANI S.P.	Trg svobode 036	1420	Trbovlje	Slovenija
SŽ - Infrastruktura, d.o.o.	Kolodvorska ulica 011	1000	Ljubljana	Slovenija
T - 2 d.o.o.	Verovškova ulica 064 A	1000	Ljubljana	Slovenija
TAMISAN d.o.o.	Grušova 018	2231	Pernica	Slovenija
TELEING d.o.o.	Razkrižje 023	9246	Razkrižje	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach d.o.o.	Cesta Ljubljanske brigade 021	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach Tabor d.d.	Cankarjeva ulica 006	2000	Maribor	Slovenija
Telemach Tezno d.d.	Cankarjeva ulica 006	2000	Maribor	Slovenija
Telemach UG d.o.o.	Brnčičeva ulica 049	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija
TELESAT, d.o.o., Jesenice	Cesta talcev 020	4270	Jesenice	Slovenija
TELE-TV d.o.o.	Oldhamska cesta 001 A	4000	Kranj	Slovenija
TELPROM d.o.o.	Kvedrova cesta 005 A	1000	Ljubljana	Slovenija
TERRA IN d.o.o.	Celovška cesta 228	1000	Ljubljana	Slovenija
TISOS d.o.o.	Letališka cesta 032	1000	Ljubljana	Slovenija
TIWS II, podružnica v Sloveniji	Cesta v Mestni log 088 A	1000	Ljubljana	Slovenija
TMG d.o.o.	Borovec 002	1236	Trzin	Slovenija
TRIKSERA d.o.o.	Pot za Brdom 102	1000	Ljubljana	Slovenija
TRITEL d.o.o.	Nadgoriška cesta 037	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija

TRITON-OPTIČNE KOMUNIKACIJE d.o.o.	Nadgoriška cesta 037	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija
TS RPL d.d.	Pohorska ulica 009	2000	Maribor	Slovenija
T-Systems d.o.o.	Cesta v Mestni log 088 A	1000	Ljubljana	Slovenija
Türk Telekom International d.o.o.	Železna cesta 008 A	1000	Ljubljana	Slovenija
VAHTA d.o.o.	Gorjansko 032	6223	Komen	Slovenija
VALTEL d.o.o.	Boletina 004	3232	Ponikva	Slovenija
VELCOM d.o.o.	Likožarjeva ulica 003	1000	Ljubljana	Slovenija

Agencija je na podlagi vprašalnika (38242-26/2016 z dne 2.9.2016) ugotovila, da od zgoraj navedenih operaterjev na trgu visokokakovostnega dostopa deluje 14 operaterjev.

Tabela 2: Seznam aktivnih operaterjev na trgu visokokakovostnega dostopa

Naziv	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija, d. d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana	Slovenija
Akton d.o.o.	Dunajska cesta 009	1000	Ljubljana	Slovenija
CATV Selnica Ruše d.o.o.	Mariborska cesta 025	2352	Selnica ob Dravi	Slovenija
DARS d.d.	Ulica XIV. divizije 004	3000	Celje	Slovenija
Metaling d.o.o.	Krakovo 011	1433	Radeče	Slovenija
RTV Slovenija	Kolodvorska ulica 002	1000	Ljubljana	Slovenija
Softnet d.o.o.	Borovec 002	1236	Trzin	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 019	1236	Trzin	Slovenija
SŽ - Infrastruktura, d.o.o.	Kolodvorska ulica 011	1000	Ljubljana	Slovenija
T - 2 d.o.o.	Verovškova ulica 064 A	1000	Ljubljana	Slovenija
Telekom Slovenije, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach, d.o.o.	Cesta Ljubljanske brigade 021	1000	Ljubljana	Slovenija
Telprom d.o.o.	Kvedrova cesta 005 A	1000	LJUBLJANA	Slovenija
TIWS II, podružnica v Sloveniji	Cesta v Mestni log 088 A	1000	Ljubljana	Slovenija

V spodnjih treh tabelah so navedeni operaterji, ki ponujajo visokokakovostne storitve na maloprodajnem trgu, in sicer zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH), zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet) in visokokakovostne storitve na širokopasovnih priključkih za množični trg.

Tabela 3: Seznam operaterjev, ki ponujajo zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH) na maloprodajnem trgu

Naziv	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 019	1236	Trzin	Slovenija
SŽ - Infrastruktura, d.o.o.	Kolodvorska ulica 011	1000	Ljubljana	Slovenija
Telekom Slovenije, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach, d.o.o.	Cesta Ljubljanske brigade 021	1000	Ljubljana	Slovenija

Tabela 4: Seznam operaterjev, ki ponujajo zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet) na maloprodajnem trgu

Naziv	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija, d. d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana	Slovenija
Akton d.o.o.	Dunajska cesta 009	1000	Ljubljana	Slovenija
CATV Selnica Ruše d.o.o.	Mariborska cesta 025	2352	Selnica ob Dravi	Slovenija
DARS d.d.	Ulica XIV. divizije 004	3000	Celje	Slovenija
Metaling d.o.o.	Krakovo 011	1433	Radeče	Slovenija
RTV Slovenija	Kolodvorska ulica 002	1000	Ljubljana	Slovenija
Softnet d.o.o.	Borovec 002	1236	Trzin	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 019	1236	Trzin	Slovenija
SŽ - Infrastruktura, d.o.o.	Kolodvorska ulica 011	1000	Ljubljana	Slovenija
T - 2 d.o.o.	Verovškova ulica 064 A	1000	Ljubljana	Slovenija
Telekom Slovenije, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach, d.o.o.	Cesta Ljubljanske brigade 021	1000	Ljubljana	Slovenija
Telprom d.o.o.	Kvedrova cesta 005 A	1000	LJUBLJANA	Slovenija
TIWS II, podružnica v Sloveniji	Cesta v Mestni log 088 A	1000	Ljubljana	Slovenija

Tabela 5: Seznam operaterjev, ki ponujajo visokokakovostne storitve na širokopasovnih priključkih za množični trg na maloprodajnem trgu

Naziv	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija, d. d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana	Slovenija
Telekom Slovenije, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	Slovenija
Telprom d.o.o.	Kvedrova cesta 005 A	1000	Ljubljana	Slovenija

V spodnjih dveh tabelah so navedeni operaterji, ki ponujajo visokokakovostne storitve na veleprodajnem trgu, in sicer zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH) in zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet), medtem ko veleprodajna ponudba visokokakovostnih storitev na širokopasovnih priključkih za množični trg ne obstaja.

Tabela 6: Seznam operaterjev, ki ponujajo zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH) na veleprodajnem trgu

Naziv	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija, d. d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana	Slovenija
Akton d.o.o.	Dunajska cesta 009	1000	Ljubljana	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 019	1236	Trzin	Slovenija
SŽ - Infrastruktura, d.o.o.	Kolodvorska ulica 011	1000	Ljubljana	Slovenija
Telekom Slovenije, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	Slovenija

Tabela 7: Seznam operaterjev, ki ponujajo zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet) na veleprodajnem trgu

Naziv	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija, d. d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana	Slovenija
Akton d.o.o.	Dunajska cesta 009	1000	Ljubljana	Slovenija
Softnet d.o.o.	Borovec 002	1236	Trzin	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 019	1236	Trzin	Slovenija
SŽ - Infrastruktura, d.o.o.	Kolodvorska ulica 011	1000	Ljubljana	Slovenija
T - 2 d.o.o.	Verovškova ulica 064 A	1000	Ljubljana	Slovenija
Telekom Slovenije, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach, d.o.o.	Cesta Ljubljanske brigade 021	1000	Ljubljana	Slovenija

5.3 Sodelovanje Agencije z organom, pristojnim za varstvo konkurence

Agencija je dolžna skladno s tretjim odstavkom 214. člena ZEKom-1 pri izvajanju analiz upoštevni trgov in določanju pomembne tržne moči, sodelovati z organom pristojnim za varstvo konkurence, to je Javno agencijo Republike Slovenije za varstvo konkurence (v nadaljevanju: JAVK), ki na opravljeno analizo poda svoje mnenje, kar pa ne posega v izključno pristojnost Agencije pri sprejemanju odločitev na tem področju.

Skladno s tem je Agencija z dopisom št. 38241-8/2017/3 z dne 20. 10. 2017 posredovala JAVK osnutek analize in predloge ukrepov na upoštevni trgu 4, ter ga zaprosila za mnenje. JAVK je po preučitvi prejete dokumentacije odgovoril z dopisom št. 306-3/2009-74 z dne 26. 10. 2017, v katerem je zadevni analizi izrekel pritrdilno mnenje.

JAVK je v svojem mnenju poudaril, da lahko po preučitvi dejanskih razmer na trgu v posameznem konkretnem primeru upoštevni trg opredelijo tudi drugače. JAVK tudi opozarja, da ravnanje posameznega operaterja s pomembno tržno močjo skladno z obveznostmi, naloženimi v predmetni analizi ne pomeni, da je takšno ravnanje v skladu s pravili konkurence ter da se morajo operaterji s prevladujočim tržnim položajem vzdržati ravnanj, ki bi pomenila zlorabo tega položaja na trgu.

6 Opredelitev upoštevnega trga

Pri opredelitvi upoštevne trga je potrebno upoštevati določila regulatornega okvira na področju elektronskih komunikacij v EU. Na podlagi prvega odstavka 15. člena Okvirne direktive je Evropska komisija sprejela Priporočilo Komisije o upoštevne trgih produktov in storitev¹² (v nadaljevanju Priporočilo o upoštevne trgih). V njem je Evropska komisija opredelila trge produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, katerih značilnosti lahko utemeljujejo uvedbo regulativnih obveznosti iz posebnih direktiv in so tako lahko predmet predhodne (*ex-ante*) regulacije. Pri določitvi t.i. upoštevne trga je Evropska komisija ravnala v skladu z načeli konkurenčnega prava. Agencija je skladno z 99. členom ZEKom-1 pri določitvi upoštevne trga dolžna upoštevati vsakokratno Priporočilo o upoštevne trgih, ki upoštevne trge produktov in storitev zgolj navaja, v fazi analize pa jih je treba še dodatno opredeliti, in sicer z namenom določitve produktov in storitev, ki sestavljajo del upoštevne trga ter določitve geografskega območja, kjer se pogoji konkurence bistveno razlikujejo.

Upoštevni trg se tako določi in podrobno definira na podlagi predhodne:

1. opredelitve trga proizvodov in storitev ter
2. določitve geografskega trga.

Opredelitev storitvene in geografske dimenzije trga ima za cilj opredeliti dejanske konkurente udeleženih podjetij, ki so sposobni omejevati ravnanje drugih udeleženih podjetij in preprečevati, da bi ta ravnala neodvisno od pritiska učinkovite konkurence. Tako mora Agencija v postopku izdelave analize ugotavljati, ali ima kateri operater sam ali skupaj z drugimi operaterji na trgu položaj, enakovreden prevladujočemu, torej tak ekonomski vpliv, ki omogoča znatno mero samostojnosti nasproti ostalim konkurentom, uporabnikom in potrošnikom. Pri ugotovitvi pomembne tržne moči je tako treba opredeliti upoštevni trg in določiti ekonomsko moč operaterja, ki ima sam ali skupaj z drugimi operaterji, samostojen ali skupen prevladujoči položaj. V kolikor na trgu obstaja učinkovita konkurenca, takšnega položaja nima noben operater.

6.1 Opredelitev trga proizvodov in storitev na podlagi zamenljivosti ponudbe in povpraševanja

V okviru posamezne analize je potrebno podrobneje opredeliti, kateri produkti oz. storitve, ki jih uporabnik smatra za zamenljive glede na lastnosti proizvodov, se na tem trgu nahajajo, njihove cene in namen uporabe. Opredelitev upoštevne trga produktov in storitev je potrebno definirati s pomočjo dveh kriterijev:

- zamenljivosti povpraševanja (*angl. Demand side substitutability*) in
- zamenljivosti ponudbe (*angl. Supply side substitutability*).

Navedena kriterija omogočata tudi upoštevanje morebitnih specifičnih nacionalnih okoliščin pri definiranju posameznega upoštevne trga produktov in storitev.

¹² Priporočilo Komisije z dne 9. oktobra 2014 o upoštevne trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2002/21/ES o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2014/710/EU)

Agencija je zato v nadaljevanju z namenom definicije upoštevnega trga preverila, kaj bi lahko na maloprodajnem in na veleprodajnem trgu uporabnikom predstavljalo substitute z vidika ponudbe in povpraševanja.

Zamenljivost povpraševanja se ugotavlja na podlagi zamenljivosti storitve z vidika uporabnika. Ugotavlja se zlasti s predvidenim preходом večjega števila uporabnikov na drugo storitev. Zamenljivost povpraševanja omogoča, da se določi storitve ali nabor storitev, ki so po mnenju uporabnikov medsebojno zamenljivi v primeru relativnega zvišanja cen. Proizvodi ali storitve, za katere se ugotovi, da so medsebojno zamenljive, so del istega upoštevnega trga.

Eden od načinov presoje zamenljivosti povpraševanja je mogoč s testom SSNIP (*small but significant non-transitory increase in price*). Ta test pokaže, ali bi kupci ob majhnem (od 5 do 10%), vendar kljub temu pomembnem in stalnem povečanju relativne cene proizvoda A, prešli na že razpoložljive substitute (proizvod B). V kolikor se zvišanje cen izkaže za nedobičkonosno, potem proizvod A in B tvorita isti upoštevni trg in obratno. Možnost potrošnikov, da lahko zamenjajo storitev za drugo storitev zaradi majhnega vendar pomembnega dviga cen, je lahko ovirana zaradi znatnih stroškov prehoda. Potrošniki, ki so investirali v tehnologijo z namenom prejemanja storitve morda ne bodo pripravljeni prevzeti kakršnihkoli dodatnih stroškov, ki so povezani z zamenjavo obravnavane storitve za substitut. Pogosto pa se tudi zgodi, da so potrošniki vezani na obstoječega ponudnika z dolgoročnimi pogodbami ali z visokimi stroški zamenjave terminalske opreme. V primerih, ko je potrošnik soočen z visokimi stroški zamenjave storitve A za storitev B, ti dve storitvi ne smeta biti vključeni v isti upoštevni trg. Pri ugotavljanju obstoja zamenljivosti povpraševanja se lahko upošteva tudi preteklo obnašanje potrošnikov.

Pri ugotavljanju **zamenljivosti ponudbe** je potrebno ugotoviti ali podjetja, ki sicer proizvajajo različne proizvode oz. zagotavljajo različne storitve in ne delujejo na istem upoštevnelem trgu, lahko relativno enostavno pričnejo proizvajati proizvode oziroma opravljati storitve konkurentov ter jih tržiti v zelo kratkem času, ne da bi jim to povzročilo kakšne večje dodatne stroške ali tveganje. To pomeni sposobnost proizvajalca, da v primeru povečanja cene obravnavanega proizvoda oz. storitve, lahko v kratkem času vstopi na upoštevni trg in preide na proizvodnjo in distribucijo enakega proizvoda oz. storitve. Ko so ti pogoji izpolnjeni, bo imela dodatna proizvodnja, dana na trg, disciplinski učinek na konkurenčno ravnanje udeleženih podjetij. Tak vpliv je enakovreden učinku zamenljivosti povpraševanja. Dejstvo, da ima konkurenčno podjetje v lasti sredstva za zagotavljanje storitev pa je lahko irelevantno, če so potrebne znatne dodatne investicije za zagotavljanje te storitve. Prav tako pa je potrebno upoštevati dolgoročno vezavo kapacitet pri zagotavljanju storitev. Zgolj slučajna hipotetična zamenljivost ponudbe ni zadosten pogoj za določitev trga. Prav tako je treba upoštevati obstoječe zakonodajne in regulativne zahteve, ki lahko preprečijo pravočasen vstop na upoštevni trg in posledično onemogočijo zamenljivost ponudbe. Zamenljivost ponudbe ne služi samo za definiranje upoštevnega trga, ampak tudi za določanje udeležencev na upoštevnelem trgu.

Smernice Komisije navajajo še tretji vir konkurenčne omejitve – **potencialno konkurenco**. Smernice tako ločijo med zamenljivostjo na strani ponudbe in potencialno konkurenco, razliko pa navajajo v tem, da se zamenljivost na strani ponudbe hitro ali takoj odziva na zvišanje cene, medtem ko lahko potencialni novi tekmeči potrebujejo več časa, preden so sposobni začeti oskrbovati trg. Zamenljivost na strani ponudbe ne vključuje nobenih pomembnejših dodatnih stroškov, medtem ko potencialna nova konkurenca zahteva visoke vstopne stroške.

V Priporočilu Komisije o upoštevnelem trgu je upoštevni trg 4 določen kot »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«. Skladno s Smernicami o analizi trga in oceni pomembne tržne moči, točka 44, je Agencija pri opredelitvi veleprodajnega trga, ki je predmet predhodnega urejanja, izhajala iz analize storitev na trgu za končne uporabnike, saj povpraševanje na

medoperaterskem trgu izhaja neposredno iz povpraševanja končnih uporabnikov na maloprodajnem trgu. Izhodišče za določitev reguliranih veleprodajnih trgov je namreč analiza ustreznih maloprodajnih trgov, ki jo je treba izvesti glede na pričakovani prihodnji razvoj v danem časovnem okviru, ob upoštevanju zamenljivosti povpraševanja in, kadar je ustrezno, ponudbe.

Agencija je tako v nadaljevanju z namenom opredelitve upoštevnega trga najprej ugotavljala zamenljivost produktov in storitev na maloprodajnem trgu, nato pa je zamenljivost dodatno preverjala še na veleprodajnem trgu. Agencija je pri tem skladno s Priporočilom o upoštevni trgih izhajala iz načela tehnološke nevtralnosti.

6.1.1 Zamenljivost na maloprodajnem trgu

Agencija je pri ugotavljanju zamenljivosti na maloprodajnem trgu najprej ugotavljala ali na trgu obstaja zamenljivost maloprodajnih storitev za različne skupine končnih uporabnikov, nato pa je ugotavljala še zamenljivost med različnimi oblikami širokopasovnega dostopa, ki omogočajo končnim uporabnikom na maloprodajnem trgu dostop do storitev z višjo kakovostjo, z namenom, da se zaradi tehnološkega napredka in spremenjene definicije trga na upoštevni trg visokokakovostnega dostopa vključijo vse relevantne storitve.

6.1.2 Zamenljivost maloprodajnih storitev za različne skupine končnih uporabnikov

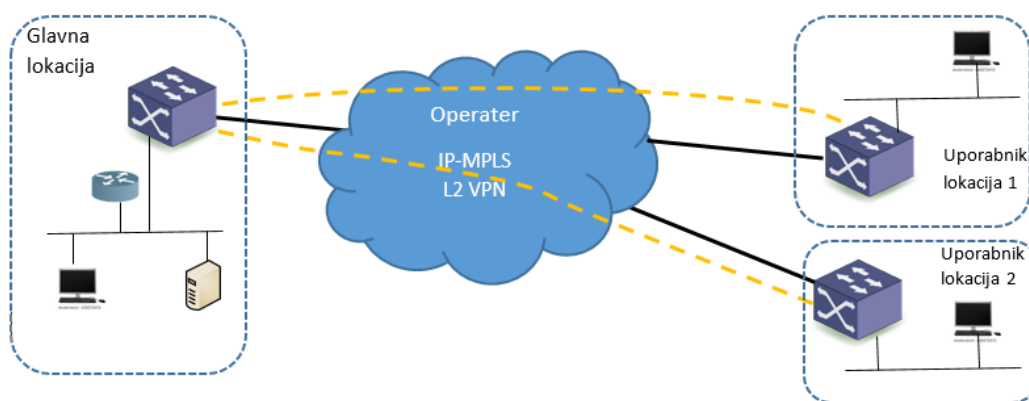
Agencija je skladno s Pojasnilom k Priporočilu¹³ o upoštevni trgih najprej ugotavljala, ali obstajajo razlike v povpraševanju po širokopasovnih storitvah med različnimi vrstami končnih uporabnikov, torej ali obstajajo različne skupine uporabnikov, ki povprašujejo po produktih in storitvah za različne namene, pri čemer je analizirala zahteve rezidenčnih in različnih vrst poslovnih uporabnikov. Ker je predmetni veleprodajni trg neposredno vertikalno povezan z maloprodajnim visokokakovostnim trgov, je Agencija pri tem ugotavljala, ali obstaja skupina uporabnikov, ki povprašuje po produktih in storitvah, ki se od produktov za množični trg znatno razlikujejo glede na zmogljivost, kakovost, tehnologijo in ceno ter tako sodijo na visokokakovostni trg.

Agencija ugotavlja, da po visokokakovostnih storitvah praviloma povprašujejo poslovni uporabniki, ki imajo potrebo po povezovanju dveh ali več ločenih lokacij v enotno omrežje podjetja, ki potrebujejo zanesljiv in zmogljiv dostop do internetnega omrežja ali kako drugo storitev z zagotovljenimi tehničnimi parametri. Za povezave praviloma zahtevajo visok nivo kakovosti z zagotovljeno (velikokrat simetrično) pasovno širino, visoko zanesljivostjo delovanja storitve, nizko stopnjo bitnih napak, majhnimi zakasnitvami povezave, kratkimi časi za odpravo napak, za to pa želijo tudi garancijo operaterja v obliki odškodnin za neizpolnjevanje dogovora glede nivoja izvajanja storitve. V to skupino uporabnikov se uvrščajo predvsem podjetja, ki delujejo na dveh ali več lokacijah, s katerimi potrebujejo neprekinjeno in zanesljivo podatkovno povezavo preko celotnega omrežja (zaključnega in jedrnega dela) operaterja. Cene takšnih povezav so zaradi navedenih značilnosti višje od cen širokopasovnega dostopa na množičnem trgu in so praviloma odvisne od zakupljenih zmogljivosti in opredeljenih parametrov posameznih povezav ter dodatnih storitev (npr. poslovna telefonija, L2 VPN ali L3 VPN, internetni dostop ipd.), količine, trajanja pogodbe itd. V praksi se končnim uporabnikom zaračuna priključna

¹³ EXPLANATORY NOTE Accompanying the document Commission Recommendation on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to *ex ante* regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services, poglavje 4.2.2.3. Wholesale high-quality access, str. 50

kapaciteta do IP/MPLS omrežja in razdalje posameznih lokacij uporabnika do najbližje priključne točke. Cene takšnih podatkovnih povezav so predmet individualnih dogovorov med končnimi uporabniki in operaterji ter praviloma niso javno objavljene, zato jih je Agencija zbrala v okviru vprašalnikov, navedenih v poglavju 5.1 te analize. Posamezen uporabnik lahko glede na svoje potrebe na vsaki lokaciji glede na možnosti in konkurenco izbere način priključitve, ki mu tehnično in cenovno najbolj ustreza. Iz vprašalnikov je Agencija ugotovila, da so poslovni uporabniki za našete storitve pripravljeni plačati več ter imajo v okviru SLA dogovorov z operaterjem dogovorjene odškodnine v primeru nedelovanja ali slabšega delovanja storitve.

Slika 1: Visokokakovostna storitev VPN L2 preko IP/MPLS omrežja

Vir: AKOS, september 2017

Na drugi strani pa po širokopasovnih storitvah za množični trg povprašujejo rezidenčni uporabniki ter manj zahtevni poslovni uporabniki, katerim zadostuje običajna kakovost storitev (tj. brez posebnega jamstva oziroma v primeru poslovnih uporabnikov tudi z jamstvom za hitrejšo odzivnost in nekoliko hitrejši čas odprave napak ter nekoliko izboljšane druge parametre storitve).

Glede zamenljivosti s strani ponudbe Agencija ugotavlja, da bi operaterji, ki ponujajo storitve in produkte širokopasovnega dostopa izključno na množičnem trgu, morali za ponujanje visokokakovostnih produktov najeti ali zgraditi ločene dostopovne (ali tudi zaledne) povezave do poslovnih uporabnikov, ki se praviloma nahajajo v zaokroženih poslovnih območjih, kar bi lahko povzročilo znatne dodatne stroške. Poleg navedenega bi slednje zahtevalo spremembo oziroma dopolnitev obstoječega poslovnega modela operaterja (drugačen prodajni pristop, zagotovitev dodatnih človeških virov za hitrejšo odpravo napak, itd.). Na podlagi navedenega Agencija ugotavlja, da obstajajo znatne ovire za prehod na trg visokokakovostnih storitev, saj takšnega prehoda ni mogoče izvesti v kratkem roku brez znatnih dodatnih stroškov.

Na podlagi navedenega lahko ugotovimo, da končni uporabniki na maloprodajnem trgu glede na namen uporabe in zahteve glede kakovosti storitve praviloma povprašujejo po dveh vrstah storitev, ki se med seboj dovolj pomembno razlikujeta glede na cene in značilnosti nivoja kakovosti in tipa storitev, kar pomeni da zamenljivost na maloprodajnem trgu s strani povpraševanja med produkti za množični trg in produkti za visokokakovostni trg ne obstaja. Pri tem lahko uporabniki visokokakovostnih produktov za povezovanje manj pomembnih lokacij v enovito omrežje povprašujejo tudi po produktih za množični trg, ki pa medsebojno, kot že navedeno, niso zamenljivi.

Agencija na podlagi zgornjih navedb ugotavlja, da zamenljivost na maloprodajnem trgu med produkti za množični trg in produkti za visokokakovostni trg ne obstaja, zato je v nadaljevanju ugotavljala zamenljivosti na maloprodajnem trgu izključno med produkti, ki se ponujajo na visokokakovostnem trgu.

6.1.3 Zamenljivost na maloprodajnem visokokakovostnem trgu

Na maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa v vlogi končnih uporabnikov praviloma nastopajo večja podjetja in javne institucije, ki povprašujejo po storitvah za povezovanje svojih dislociranih lokacij v skupno enotno omrežje (npr. upravljani L2 ali L3 VPN tuneli ipd.), dostop do interneta, dostop do storitev v oblaku, ponujanje OTT internetnih storitev in vsebin ipd., vse z zagotovljenim visokim nivojem kakovosti storitev.

Visokokakovostni produkti, ki se ponujajo na trgu, morajo tako končnim uporabnikom zagotavljati naslednje karakteristike, ki jih pomembno razlikujejo od produktov za množični trg, in sicer:

- nedeljeno ali malo deljeno pasovno širino,
- konstantno, velikokrat simetrično, pritočno in odtočno hitrost,
- zagotovljeno razpoložljivost storitve,
- dogovorjene vrednosti tehničnih parametrov povezave (npr. izguba paketov, zakasnitev in trepetanje),
- krajši odzivni čas za prijavo napake in čas za odpravo napake, vključno s posebno telefonsko številko,
- dogovorjena finančna povračila v primeru nedoseganja dogovorjenih parametrov,
- dogovorjene dodatne parametre, ki jih ponudnik storitve zagotavlja uporabnikom storitve in
- izvajanje meritev tehničnih parametrov storitev (npr. razpoložljivost, povprečne hitrosti, zakasnitve ipd.).

Agencija ugotavlja, da imajo visokokakovostni produkti za podjetja, ki jih najemajo, ključni pomen v njihovem poslovanju. Zato izpad teh storitev zanje pomeni hujšo motnjo, ki onemogoča normalno delovanje podjetja. Čas odprave napake je zato ključen element, ki podjetjem zagotavlja hitro nadaljevanje poslovanja, v primeru da se napaka zgodi. Ta čas ~~bi moral mora~~ po oceni Agencije biti bistveno krajši od časa odprave napake na priključkih za množični trg in ~~bi zato moral ne sme~~ biti daljši od odprave napake v naslednjem delovnem dnevu, kar je skrajni dopustni čas za odpravo napak pri visokokakovostnih produktih, saj je poslovanje mnogih podjetij kritično odvisno od pravilnega delovanja telekomunikacijskih storitev. Agencijo je pri navedenem zaključku vodila tudi primerjalna študija¹⁴ in podatki pridobljeni s stani operaterjev na podlagi vprašalnikov o SLA dogovorih (38242-26/2016 in 38241-6/2017).

Za zagotovitev ustreznega nivoja kakovosti storitev se med ponudnikom storitev in končnim uporabnikom sklene poseben dogovor o nivoju kakovosti storitve, s katerim se ponudnik storitve obveže, da bo za dogovorjeno mesečno ceno končnemu uporabniku zagotavljal storitve z dogovorjenim nivojem kakovosti. Pri vsaki visokokakovostni povezavi je določena tudi točka razmejitve odgovornosti med omrežjem operaterja in lokalnim omrežjem končnega uporabnika, do katere mora operater zagotavljati dogovorjen nivo kakovosti storitev ter zahteve, ki jih ima operater do končnega uporabnika. Pri tem mora končni uporabnik operaterju običajno zagotoviti ustrezno napajanje, varnost, klimatizacijo in dostop do naprav.

Pri ugotavljanju zamenljivosti med različnimi oblikami dostopa, ki jih operaterji zagotavljajo končnim uporabnikom z višjimi zahtevami glede kakovosti storitev, je Agencija upoštevala vidik funkcionalne in ekonomske zamenljivosti produktov. Pri tem je za izhodišče pri obravnavi zamenljivosti uporabila zakupljene vode s tradicionalnimi vmesniki, ki so bili v preteklosti ključni produkt na trgu visokokakovostnih produktov in so v znatnem delu še vedno prisotni na trgu.

¹⁴ Infocom Wholesale Leased Lines EU/CH Market Study, December 2015

Agencija je tako na podlagi navedenega ugotavljala zamenljivosti med naslednjimi tehnologijami dostopa, ki bi lahko zagotavljale storitve predmetnega maloprodajnega trga:

- zakupljeni vodi s tradicionalnimi tehnologijami (PDH, SDH),
- zakupljeni vodi s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
- širokopasovni dostop na priključkih za množični trg (ADSL/VDSL, DOCSIS, optični priključki),
- širokopasovni dostop preko fiksne brezžične omrežja (FWBA).

Agencija zamenljivosti z neosvetljenimi optičnimi vlakni ni ugotavljala, saj je upoštevni trg visokokakovostnega dostopa na podlagi Priporočila o upoštevni trgih opredeljen kot trg aktivnih produktov, ki zagotavljajo visok nivo kakovosti storitev. Neosvetljena vlakna so osnovni vstopni gradnik za izgradnjo visokokakovostnih produktov in tako predstavljajo produkt na višjem (upstream) vertikalnem trgu. Neosvetljenih vlaken, ki predstavljajo fizično infrastrukturo, tako Agencija ni uvrstila med produkte z visoko kakovostjo. Operater namreč mora za realizacijo visokokakovostnega dostopa zagotoviti še dodatne vloške, kot je npr. aktivna oprema.

6.1.3.1 Zamenljivost med zakupljenimi vodi s tradicionalno tehnologijo in zakupljenimi vodi s sodobno tehnologijo

Agencija je v nadaljevanju ugotavljala zamenljivost med zakupljenimi vodi, ki temeljijo na tradicionalnih tehnologijah in zakupljenimi vodi s sodobnimi vmesniki, ki temeljijo na ethernet tehnologijah, ki jih uporabljajo operaterji in praviloma poslovni uporabniki.

Med tradicionalne tehnologije za podatkovni prenos se uvrščajo PDH, SDH in druge tehnologije, ki omogočajo digitalni način prenosa podatkov. Agencija je iz odgovorov na vprašalnike ugotovila, da na slovenskem trgu predvsem Telekom Slovenije ponuja PDH in SDH zakupljene vode. To sta tradicionalni TDM tehnologiji zakupljenih vodov, ki preko bakrenih paric ali optičnih vlaken omogočata povezave točka – točka. Tehnologiji PDH in SDH omogočata prenos različnih vrst podatkovnih struktur, kot npr. n x E1 (priporočilo G.703), ATM, ethernet. Zakupljeni vodi s tradicionalnimi vmesniki končnim uporabnikom zagotavljajo transparentno in dogovorjeno podatkovno hitrost, ki omogoča stopenjska povečevanja prenosnih hitrosti od 64 kbit/s do 139 Mbit/s (PDH) oziroma od 155 Mbit/s do 39 Gbit/s (SDH). Sinhrona digitalna hierarhija (SDH) je združljiva s PDH sistemi, prinaša pa bistveno večje prenosne zmogljivosti. Osnovni gradniki SDH okvirjev so hierarhični STM-x okvirji: od STM-1 (155 Mbit/s) do STM-256 (39 Gbit/s). Operaterji preko SDH tehnologije prenašajo tudi ethernet promet (ethernet over SDH). Agencija je to obliko podatkovnega prenosa zaradi SDH hierarhije, ki služi kot transportna osnova, štela med tradicionalne zakupljene vode.

Ethernet je zaradi cenovne dostopnosti, vseobsežnosti in enostavnosti najbolj uporabljana tehnologija v sodobnih metropolitanskih in prostranih omrežjih, prav tako pa tudi za realizacijo zakupljenih vodov s sodobnimi tehnologijami. Največja podatkovna hitrost ethernet prenosa je odvisna od uporabljenih vmesnikov aktivne opreme in je v razponu od 10 Mbit/s (standard 10BASE-T) do 100 Gbit/s (npr. standard 100GBASE-SR4) in tudi več.

S pomočjo sodobnih (ethernet) zakupljenih vodov, ki koristijo obstoječe MPLS omrežje (npr. L2VPN/VPLS, EVPN, PBB-EVPN), operaterji zagotavljajo storitve, ki jih povečini zahtevajo drugi operaterji in poslovni uporabniki. Pri tem uporabljajo za podlago Carrier Ethernet družino storitev, ki jo s svojimi priporočili določa združenje Metro Ethernet Forum, ITU-T in IETF. Obsega tri osnovne načine povezovanja oziroma storitve: E-Line, E-LAN, E-Tree. E-line storitve so virtualne povezave točka – točka in omogočajo dogovorjeno hitrost med dvema točkama ter določitev zadevnih parametrov (npr. CIR (Committed Information Rate), EIR (Excess Information Rate) itd.) in s tem zagotavlja storitve enakovredne tradicionalnim najetim vodom. E-LAN je ethernet storitev, ki povezuje več kot dve lokaciji

in uvaja povezave točka – več točk. Te povezave olajšajo aktivacijo in delovanje storitev v omrežju, saj z vidika končnega uporabnika prostrano omrežje deluje kot lokalno. E-tree je storitev točka – več točk, ki ločuje uporabniške vmesnike med sabo in omogoča povezovanje centralnih zmogljivosti z uporabniki, kar omogoča poenostavljeno centralno porazdeljevanje vsebin in krmljenje storitev.

Uporabniki in operaterji uporabljajo standardizirane vmesnike za medsebojno fizično povezovanje, dejanske povezave med njimi pa so logično ločene (VLANi oz. EVC) . Podatkovni paketi se ločujejo z VLAN oznakami glede na storitev, uporabnika ali operaterja (VLAN stacking). Pri prehodih preko hrbteničnega omrežja operaterji uporabljajo obstoječo BGP MPLS infrastrukturo, ki med drugim omogoča postavljanje prioritet, rezervacijo pasovne širine, monitoring prometa, enkapsulacijo različnega prometa in prenos med vozlišči različnih operaterjev in končnimi uporabniki.

Logične povezave (VLANi) končnih uporabnikov se preko uporabniškega omrežnega vmesnika prepirajo v omrežni vmesnik ponudnika storitev, ta pa z ustrezno signalizacijo v BGP MPLS omrežju zagotovi ustrezno usmerjanje prometa do druge (prevzemne) končne točke omrežja. Na vmesnikih in logičnih povezavah so definirani različni hitrostni profili ter razredi storitev, signalizacija v omrežju pa zagotovi ustrezno povezovanje naprav med seboj, kakovost storitve, odpornost na napake idr.

Z infrastrukturo Metro Ethernet operaterji zagotavljajo učinek zakupljenih vodov, torej stalnost povezavnih parametrov (npr. hitrost, zakasnitve paketov, potresavanje, stopnjo izgubljenih paketov) in s tem ustvarijo visokokakovostne produkte tj. kakovostno in upravljano povezljivost in storitve, kot so povezovanje lokacij (VPN-ji), internetni dostop, povezave podatkovnih centrov, povezave baznih postaj (backhaul) s hrbteničnim omrežjem ipd. Metro Ethernet Forum je oblikoval tudi priporočila, ki omogočajo sinhron prenos podatkov, npr. MEF 22, ki določa implementacijo mobilnih zalednih povezav, kar je izrednega pomena za zagotavljanje naprednih storitev v mobilnih komunikacijah.

V bakrenih dostopovnih omrežjih se poslovnim uporabnikom za zagotavljanje sodobnih zakupljenih vodov s simetričnimi hitrostmi uporablja tehnologija SHDSL z ethernet vmesniki. Zaradi svoje simetričnosti prenosa v pritočni in odtočni smeri je bila že izvirno namenjena poslovnim uporabnikom. SHDSL način prenosa namreč uporablja celoten frekvenčni spekter bakrene parice (za razliko od ADSL/VDSL tehnologije), kar omogoča zelo zanesljiv prenos podatkov, seva malo šuma v okolico, je manj občutljiv za motnje od zunaj in porabi manj energije za prenos podatkov. SHDSL tehnologija omogoča zanesljive simetrične povezave zakupljenih vodov s topologijo točka – točka, ki se lahko realizirajo na krajših razdaljah (večinoma do 3 km) in omogočajo manjše hitrosti. Pri uporabi ITU-T standarda G.SHDSL običajno dosega ta tehnologija pri uporabi ene parice na razdalji 2 – 3 km hitrosti do 2 Mb/s, z združevanjem bakrenih paric (t.i. M-pair bonding) pa tudi preko 20 Mbit/s. V Sloveniji so SHDSL povezave prisotne predvsem pri poslovnih uporabnikih bakrenega omrežja Telekom Slovenije.

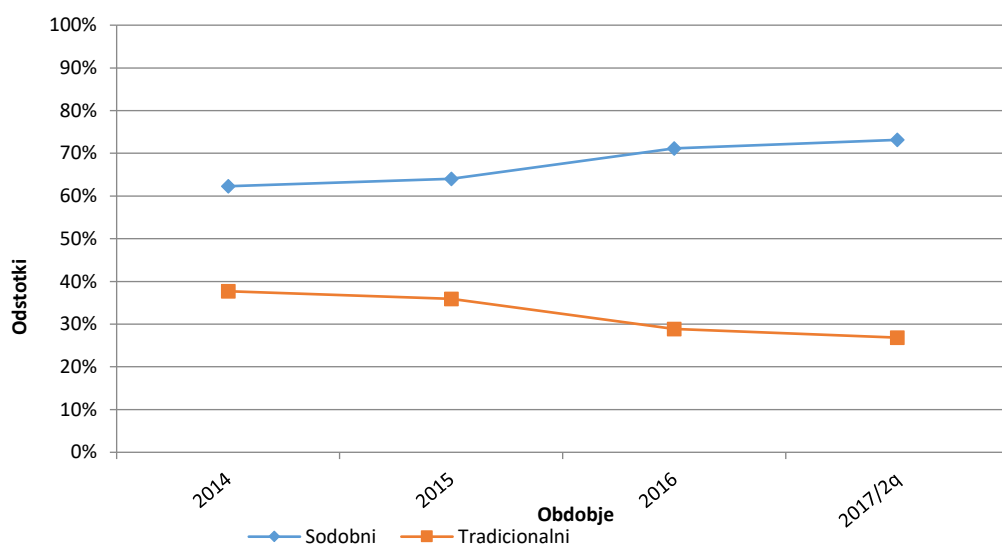
Sodobni - ethernet zakupljeni vodi se v optičnem dostopovnem omrežju zagotavljajo na poslovnem optičnem omrežju (FTTO), ki je zgrajeno z optičnimi kabli z manjšim številom vlaken (npr. 48 vlaken v snopu). To omogoča hitro odpravo napak v primeru fizične poškodbe kabla in zagotavljanje SLA dogovorov končnim uporabnikom s kratkim časom odprave napak (npr. do 4 ure).

Agencija je pri ugotavljanju zamenljivosti med zakupljenimi vodi s tradicionalnimi in sodobnimi (ethernet) tehnologijami najprej primerjala funkcionalno zamenljivost. Pri tem je Agencija ugotovila, da obe tehnologiji omogočata transparentne podatkovne povezave z zagotovljenimi lastnostmi povezav, kot so hitrost, razpoložljivost, zakasnitve, omejeno število izgubljenih paketov in nedeljena oziroma malo deljena pasovna širina, pri tem pa so končnim uporabnikom zagotovljeni tudi kratki časi za odpravo napak, saj je zanesljiva povezava ključna za nemoteno poslovanje tovrstnih uporabnikov.

Visokokakovostne storitve zato praviloma vključujejo posebne dogovore o nivoju zagotavljanja kakovosti storitev (SLA), na podlagi katerih ponudnik končnemu uporabniku jamči za dogovorjeno delovanje storitve. Poleg navedenih skupnih lastnosti pa omogočajo sodobne podatkovne povezave enostavnejšo in ekonomsko učinkovitejšo nadgradnjo na višje kapacitete, lažje upravljanje ter višje hitrosti v primerjavi s tradicionalnimi. Končni uporabniki uporabljajo obe tehnološki obliki storitev za primerljive namene, predvsem pa za povezovanje oddaljenih lokacij v enotno omrežje in visoko zanesljiv dostop do interneta oziroma storitev v oblaku.

Delež produktov oz. storitev, ki temeljijo na sodobnih tehnologijah se skozi opazovano obdobje povečuje in ob koncu obdobja znaša že 73,1% vseh zakupljenih vodov, kar pomeni da končni uporabniki postopoma prehajajo na sodobnejše tehnologije, pri tem pa večinski delež tovrstnih produktov na maloprodajnem trgu zagotavlja Telekom Slovenije. Pomemben del trga predstavljajo tudi javna naročila državnih organov, ki so v zadnjih treh letih zakupili ethernet povezave v vrednosti preko 20 milijonov evrov za obdobje do leta 2020¹⁵. Razmerje med obema tehnologijama prikazuje spodnja slika, iz katere je razvidno zmanjšanje števila tradicionalnih produktov na račun prehajanja na sodobno tehnologijo.

Slika 2: Gibanje maloprodajnih tržnih deležev zakupljenih vodov s tradicionalnimi in sodobnimi tehnologijami, glede na število priključkov

Vir: AKOS, september 2017

Agencija je pri pregledu maloprodajnega trga ugotovila, da so zakupljeni vodi s tradicionalnimi tehnologijami pri primerljivih hitrostih in ob primerljivi funkcionalnosti dražji od zakupljenih vodov s sodobnimi tehnologijami. Potek razmerij cen ni linearen, razlika v ceni je pri manjših hitrostih manjša in raste z večjimi hitrostmi.

Agencija tudi ugotavlja, da maloprodajni uporabniki prehajajo s tradicionalnih na sodobne tehnologije, vendar je ta prehod postopen. Določeni uporabniki še ostajajo pri uporabi tradicionalnih tehnologij iz razlogov, kot so npr. potrjena zanesljivost delovanja tradicionalnih povezav, potreba po natančni sinhronizaciji omrežij, popolnoma ločeno omrežje zakupljenih povezav, tehnološke ovire na strani uporabnika in s tem povezani stroški zaradi zamenjave obstoječe opreme ter uvajanja novih tehnologij. Tradicionalne zakupljene vode na maloprodajnem trgu ponuja v veliki večini Telekom

¹⁵ Portal javnih naročil pri Ministrstvu za javno upravo RS, eNaročanje; <https://www.enarocanje.si>

Slovenije, drugi operaterji pa so na trgu prisotni predvsem s ponudbo produktov sodobne ethernet tehnologije.

Poleg tega zamenljivost v smeri produktov s sodobnimi tehnologijami potrjujejo tudi pretekla dejanja končnih uporabnikov, kar se kaže v prevladujočem tržnem deležu zakupljenih vodov s tovrstno tehnologijo. Pri tem Agencija še ugotavlja, da zamenljivost v smeri od sodobnih k tradicionalnim tehnologijam ne obstaja, saj končni uporabniki ne bi prehajali v nasprotni smeri, predvsem zaradi počasnega zatona tehnologije tradicionalnih zakupljenih vodov. Dodaten razlog je tudi oprema končnih uporabnikov, ki je v večini primerov prilagojena na ethernet omrežje, slabša fleksibilnost glede povečevanja zmogljivosti in pomanjkanje konkurenčne ponudbe tradicionalnih zakupljenih vodov, saj jih ponuja predvsem Telekom Slovenije. V tem primeru gre za asimetrično (enostransko) zamenljivost produktov v smeri od glavnega produkta (tradicionalni zakupljeni vodi) k alternativnemu produktu (sodobni zakupljeni vodi), kar pomeni, da obe vrsti produktov pripadata istemu upoštevnemu trgu.

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da so zakupljeni vodi s tradicionalnimi tehnologijami na maloprodajnem trgu s strani povpraševanja zamenljivi s sodobnimi (ethernet) zakupljenimi vodi, zato so del istega upoštevnega trga.

6.1.3.2 Zamenljivost med zakupljenimi vodi in širokopasovnim dostopom na priključkih za množični trg

Poslovni uporabniki za povezovanje svojih oddaljenih lokacij v poslovna omrežja in dostop do storitev uporabljajo tudi širokopasovne priključke za množični trg. Širokopasovne tehnologije, kot so ADSL/VDSL, DOCSIS in optični priključki za množični trg so primarno namenjene za ponujanje storitev na množičnem trgu, pod določenimi pogoji pa se nekatere lahko uporabljajo tudi za zagotavljanje storitev zahtevnejšim poslovnim uporabnikom. Za širokopasovne produkte je značilno, da je hitrost prenosa večinoma asimetrična, dostop do medija oziroma zmogljivost povezave pa si deli več končnih uporabnikov hkrati.

Za razliko od uporabnikov na množičnem trgu, ki na teh priključkih uporabljajo storitve dostopa do interneta, telefonije in televizije oz. videa, pa zahtevnejši poslovni uporabniki uporabljajo predvsem dodatne storitve (povezovanje oddaljenih lokacij preko varne upravljane VPN povezave, dostop do upravljanih oblačnih storitev ipd.). Za zagotavljanje tovrstnih storitev pa mora operater v omrežju vzpostaviti dodaten logični kanal za katerega veljajo specifična prometna pravila.

Za zagotovitev ustrezne funkcionalnosti zahtevnejši poslovni uporabniki zahtevajo boljše parametre kakovosti povezav, ki pa na vseh širokopasovnih omrežjih v praksi niso uresničljivi. V omrežjih, ki se zaključijo z ADSL/VDSL vmesniki ali optično infrastrukturo za množični trg je kakovost povezave odvisna od več faktorjev, npr. pri bakreni parici od kakovosti kabla (debelina in število parov v kablu), razdalje do aktivnega vozlišča in tipa vmesnika itd., pri optičnih kablji od števila vlaken v kablu ter od topologije omrežja (točka-točka ali točka-več točk). Pri naštetih tehnologijah vpliva na kakovost prenosa tudi še vrsta končnih naprav, delilno razmerje v zalednem delu omrežja itd. Vsi ti dejavniki vplivajo na nihanje hitrosti, zakasnitve in količino napak pri prenosu. Nedvomno velja, da je preko omenjenih tehnologij in ustrezne politike v omrežju mogoče realizirati visokokakovostne produkte, ki zadoščajo potrebam zahtevnejših poslovnih uporabnikov. Pri tem je treba zagotoviti ustrezno kapaciteto povezave v zalednem delu omrežja (npr. med DSLAM/MSAN in robnim hrbteničnim vozliščem), dodatno pa je potrebno promet uporabnikov ustrezno klasificirati ter upravljati (razvrščati) na podlagi prioritete posameznih storitev (uporaba QoS mehanizmov).

Pri koaksialnih kablskih omrežjih, ki se zaključijo z DOCSIS vmesniki, je kakovost povezave odvisna predvsem od števila uporabnikov, ki hkrati uporabljajo skupno dostopovno povezavo in s tem od v danem trenutku razpoložljive kapacitete povezave. Pri ADSL/VDSL in optičnih povezavah si več uporabnikov deli le zmogljivost zaledne povezave, ki poteka od DSLAM/MSAN vozlišča proti robu hrbteničnega omrežja. V vseh primerih je kakovost (hitrost, zakasnitve, število napak) posamezne povezave odvisna od števila in od aktivnosti uporabnikov, ki si delijo skupni medij. Pri tem je za nadgradnjo zalednih povezav pri ADSL/VDSL in optičnem dostopu treba zagotoviti dodatne povezave oziroma nadgraditi vmesnike obstoječih povezav, nadgradnja obstoječih kapacitet DOCSIS dostopa pa bi poleg navedenega pomenila še segmentacijo dostopovnega omrežja, kar pa ne bi spremenilo dejstva, da je slednje še vedno deljen medij. Visokokakovostnih produktov tako preko koaksialnega kablskega omrežja praktično ni mogoče realizirati, saj ustreznih parametrov kakovosti storitve končnemu uporabniku zaradi deljenega dostopovnega medija dejansko ni možno zagotoviti.

Za morebitno vključitev visokokakovostnih produktov, ki temeljijo na širokopasovnem dostopu na predmetni upošteveni trg, je v skladu s Pojasnilom k priporočilu o upoštevnih trgih treba ugotoviti ali lahko tudi produkti z asimetričnimi hitrostmi in deljivo povezavo zagotavljajo kakovostne parametre, primerne za zahtevne poslovne uporabnike in tako predstavljajo substitut za zakupljene vode.

V zadnjih petih letih je hitrost prenosa asimetričnih priključkov narasla, predvsem zaradi uporabe izpopolnjenih tehnologij (npr. VDSL2), skrajševanja lokalne zanke in gradnje optike do doma. Z zasnovo omrežij z malim delilnim razmerjem, ustrezno opremo, upravljanjem celotne povezave je mogoče zagotoviti parametre kakovosti, ki izpolnjujejo kriterije za visokokakovostne povezave:

- visoka razpoložljivost povezave,
- ustrezno kratek čas odprave napak,
- pretežno konstantna dogovorjena hitrost preko celega dne (tudi v času glavne prometne ure),
- visoka kakovost storitev brez agregacije oziroma z majhnim delilnim razmerjem,
- kratki zakasnitveni časi in nizke stopnje izgube paketov,
- zagotovljen nivo kakovosti z dogovorom (SLA) in
- izvajanje meritev tehničnih parametrov storitev (npr. razpoložljivost, povprečne hitrosti, zakasnitve ipd.).

Visokokakovostne produkte preko ADSL/VDSL vmesnikov v večini (87,9%) ponuja Telekom Slovenije, poleg njega pa tudi A1 Slovenija in v manjši meri nekateri drugi operaterji. Pri tem pa simetrična hitrost priključkov ni nujen pogoj, saj se lahko končnim uporabnikom višji nivoji kakovosti storitev (SLA), še posebej pri storitvah, ki ne zahtevajo višjih odtočnih hitrosti, zagotovijo tudi na priključkih z različnimi dotočnimi in odtočnimi hitrostmi. Glede delilnega razmerja, ki predstavlja razmerje med izstopno in vstopno pasovno širino v določeni točki omrežja, pa Agencija ugotavlja, da mora biti dovolj majhno, da je mogoče zagotavljati visokokakovostne storitve, kar pa je v veliki meri odvisno od števila povezav, ki se v posamezni točki združujejo. Pri tem je delilno razmerje posredno določeno z drugimi parametri kakovosti, kot so npr. maksimalna stopnja bitnih napak, storitve na aplikacijskem nivoju ipd.

Visokokakovostnih produktov na optičnem omrežju za množični trg Telekom Slovenije ne ponuja. Tehnično je realizacija tovrstnih produktov možna, poleg tega pa je na optičnem omrežju mogoče zagotoviti boljše parametre kakovosti, kot na ADSL/VDSL dostopu. Zaradi uporabe optičnih kablov z večjim številom vlaken v določenih segmentih optičnega omrežja za množični trg ni mogoče zagotoviti kratkega časa odprave napak (npr. v nekaj urah) v primeru pretrganja optičnega kabla. V primeru težjih napak zaradi višje sile, na katere operater ne more vplivati, med katere spadajo tudi prekinitve storitev zaradi gradbenih del tretjih oseb (npr. pretrganje kabla), operater za takšne napake ne prevzema odgovornosti, zato čas odprave takšnih napak praviloma ni vključen v okvir zagotavljanja dogovorjenega nivoja kakovosti (SLA) ter se tako ne upošteva pri izračunu razpoložljivosti storitve. V

tem se ponudba zakupljenih vodov in visokokakovostnega dostopa na širokopasovnih priključkih za množični trg bistveno ne razlikujeta. Agencija tako na podlagi navedenega ugotavlja, da je na širokopasovnih omrežjih za množični trg (ADSL/VDSL, optični priključki) mogoče zagotavljati parametre kakovosti storitev (SLA), ki ustrezajo visokokakovostnim produktom.

Trenutne maloprodajne cene visokokakovostnih produktov na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL) sledijo gibanju cen sodobnih zakupljenih vodov (na optičnem omrežju) in so nižje.

Na podlagi navedenega Agencija ugotavlja, da bi končni uporabniki, ob majhnem in trajnem dvigu cen zakupljenih vodov z vmesniki, ki temeljijo na ethernet tehnologijah, v dovolj veliki meri prešli na visokokakovostni širokopasovni dostop, da bi se tak dvig cen izkazal za nedobičkonosnega. Enako velja tudi v primeru prehoda v nasprotni smeri. Agencija nadalje ugotavlja, da pa zakupljeni vodi s tradicionalnimi vmesniki niso neposredno zamenljivi z visokokakovostnim širokopasovnim dostopom, saj končni uporabniki v primeru dviga cen ne bi v zadostnem obsegu prešli na visokokakovostni širokopasovni dostop, da bi bil tak dvig lahko nedobičkonosen. Glede na to, da obstaja zamenljivost med zakupljenimi vodi s tradicionalnimi vmesniki in zakupljenimi vodi z vmesniki, ki temeljijo na ethernet tehnologijah, ter med slednjimi in visokokakovostnim širokopasovnim dostopom, Agencija ugotavlja, da sta produkta na obeh koncih verige omejena z istim produktom na sredini verige, kar pomeni, da se navedeni produkti nahajajo v verigi zamenljivosti. Ker za ugotovitev zamenljivosti ni nujno, da so vsi produkti na zadevnem upoštevnem trgu neposredno zamenljivi drug z drugim, ampak je dovolj, da se nahajajo v verigi zamenljivosti, Agencija ugotavlja, da so navedeni produkti del istega upoštevnega trga. Agencija je navedene zaključke oblikovala na podlagi podatkov glede namena uporabe storitev in njihovih značilnosti, cenovnih pogojev, razpoložljivih alternativnih storitev, kot tudi na podlagi preteklih dejanj uporabnikov. Pri tem so ugotovitve Agencije tudi povsem v skladu s Pojasnilom k priporočilu o upoštevnih trgih glede zamenljivosti navedenih produktov, ki navaja, da so lahko z zakupljenimi vodi zamenljivi tudi drugi širokopasovni produkti po katerih povprašujejo zahtevnejši poslovni uporabniki, ki pa sicer niso zakupljeni vodi, izpolnjujejo pa določene visokokakovostne karakteristike (kratek čas odprave napak, zagotovljena razpoložljivost, zagotovljena podpora itd.), pri tem pa za vse produkte, ki so uvrščeni na isti upošteveni trg ni nujno, da so med seboj neposredno zamenljivi, v kolikor so del iste verige zamenljivosti.

Agencija iz naštetih razlogov ugotavlja, da je visokokakovostni širokopasovni dostop, ki temelji na ADSL/VDSL in optičnih priključkih za množični trg, zamenljiv z zakupljenimi vodi, zato ga je vključila na upošteveni trg visokokakovostnih produktov.

Širokopasovni dostop, ki temelji na DOCSIS tehnologiji, ne zagotavlja ustrezne kakovosti storitev primerne za zahtevnejše poslovne uporabnike. Na kabelskem omrežju je namreč frekvenčni spekter zelo omejen in se razlikuje v dohodni in dohodni smeri, kar povzroča omejene hitrosti in asimetričnost povezav. Pri tem se vsa razpoložljiva pasovna širina razdeli med vse trenutne uporabnike, kar otežuje realizacijo produktov s konstantnimi tehničnimi parametri. V Sloveniji ni ponudbe visokokakovostnih produktov, ki bi delovali na kabelskem (DOCSIS) omrežju. Iz naštetih razlogov Agencija produktov, ki delujejo na kabelski tehnologiji, ni vključila na zadevni upošteveni trg.

6.1.3.3 Zamenljivost med zakupljenimi vodi in širokopasovnim dostopom preko fiksnega brezžičnega omrežja

Širokopasovni dostop preko fiksnega brezžičnega omrežja (FWBA) je razširjen predvsem v obliki fiksnega širokopasovnega dostopa preko mobilnega omrežja in se večinoma uporablja za dostop do širokopasovnih storitev na območjih, kjer ni prisotnosti ustreznega fiksnega omrežja. Mobilno 4G

omrežje s tehnologijo LTE dosega 98% pokritost prebivalstva ter zaradi nižjih stroškov gradnje na območjih z nizko poseljenostjo predstavlja učinkovit način za zagotavljanje širokopasovnega dostopa.

S stališča zanesljivosti in zmogljivosti v kontekstu zagotavljanja visokokakovostnega dostopa pa ima tovrsten dostop določene pomanjkljivosti. Kakovost povezave se namreč pogosto spreminja, saj je odvisna od vremenskih razmer, števila in potreb končnih uporabnikov ter zmogljivosti baznih postaj tako z vidika razpoložljivega frekvenčnega spektra, tehnologije dostopa (npr. HSPA, LTE, LTE-A), kot tudi z vidika vrste in zmogljivosti zalednih povezav. Navedene lastnosti so omejitveni dejavniki, ki odvrtaajo zahtevnejše poslovne uporabnike, da bi tovrstne povezave uporabljali za primarni visokokakovostni dostop, po drugi strani pa so lahko za marsikaterega poslovnega uporabnika primerna alternativa, ki lahko služi za rezervno povezavo. Z uveljavljanjem 5G mobilnih omrežij v prihodnjih letih se utegne položaj spremeniti, saj bodo načrtovane aplikacije zahtevale veliko število hitrih, zelo odzivnih in časovno sinhroniziranih povezav.

Agencija tako ugotavlja, da širokopasovni dostop preko fiksnega brezžičnega omrežja FWBA ni zamenljiv z drugimi visokokakovostnimi produkti, ki jih je Agencija vključila na zadevni upoštevni trg, saj zaradi tehničnih omejitev ne omogoča zagotavljanja nivoja kakovosti storitev po katerih povprašujejo končni uporabniki na trgu visokokakovostnih produktov.

Na podlagi navedenega Agencija širokopasovnega dostopa prek fiksnega brezžičnega omrežja ni uvrstila na zadevni upoštevni trg.

6.1.4 Povzetek opredelitve maloprodajnega trga

Agencija na podlagi opravljene analize zamenljivosti storitev na maloprodajnem trgu ugotavlja, da maloprodajni upoštevni trg za visokokakovostni dostop vključuje:

- zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (PDH, SDH),
- zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
- visokokakovostni dostop na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki).

Visokokakovostni dostop vključuje storitve z višjim nivojem kakovosti, ki se zagotavljajo zahtevnejšim končnim uporabnikom, pri čemer so posamezni parametri storitve praviloma opredeljeni v posebnem dogovoru o zagotavljanju nivoja kakovosti storitve (SLA) med operaterjem in končnim naročnikom, pri čemer pa **je mora biti** čas odprave napake bistveno krajši od časa odprave napake na priključkih za množični trg in ne sme biti daljši od odprave napake v naslednjem delovnem dnevu.

6.1.5 Zamenljivost na veleprodajnem trgu

Agencija je v nadaljevanju ugotavljala zamenljivost povpraševanja in ponudbe med različnimi oblikami veleprodajnega dostopa, ki omogočajo drugim operaterjem ponujanje visokokakovostnih storitev na maloprodajnem trgu.

Agencija je pri tem ugotavljala zamenljivost na veleprodajnem trgu med oblikami dostopa, ki so se že na maloprodajnem trgu izkazale za zamenljive. Oblike dostopa, ki so zamenljive na maloprodajnem trgu, lahko namreč omogočajo samo z njimi vertikalno povezane veleprodajne oblike dostopa, saj povpraševanje na veleprodajnem trgu izhaja neposredno iz povpraševanja končnih uporabnikov na maloprodajnem trgu.

Zahtevnejši poslovni uporabniki povprašujejo po različnih oblikah visokokakovostnega dostopa, zato potrebujejo iskalci dostopa različne veleprodajne produkte, ki omogočajo zagotavljanje kakovosti storitev in s tem oblikovanje konkurenčne maloprodajne ponudbe. Skladno s Pojasnilom k Priporočilu o upoštevni trgi je Agencija na veleprodajnem trgu za visokokakovostni dostop ugotavljala tudi zamenljivost s produkti, ki se zagotavljajo zahtevnejšim poslovnim uporabnikom preko širokopasovnih tehnologij, ki so primarno namenjene za ponujanje storitev na množičnem trgu. Pri tem za ugotovitev zamenljivosti ni nujno, da so vsi produkti na zadevnem upoštevni trgu neposredno zamenljivi drug z drugim, ampak je dovolj, da se nahajajo v verigi zamenljivosti, kar pomeni da so produkti na obeh koncih verige omejeni z istimi produkti na sredini verige. Veleprodajni produkti, ki niso neposredno zamenljivi, se pa nahajajo v verigi zamenljivosti, so tako del istega upoštevne trga.

Agencija je tako v nadaljevanju ugotavljala zamenljivost med zakupljenimi vodi s tradicionalnimi tehnologijami, zakupljenimi vodi s sodobnimi tehnologijami in visokokakovostnim bitnim tokom in sicer glede na tehnološki vidik, razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov ter cenovni vidik.

6.1.5.1 Zamenljivost med zakupljenimi vodi s tradicionalnimi in zakupljenimi vodi s sodobnimi (ethernet) tehnologijami

Zakupljeni vodi s tradicionalnimi tehnologijami zagotavljajo rezervacijo prenosnih kanalov, konstantno simetrično hitrost in visoko stopnjo razpoložljivosti storitve. Tovrstne zakupljene vode so operaterji v preteklosti uporabljali predvsem za prenos govornega prometa, za kar se v določenem obsegu uporabljajo še danes, saj je TDM tehnologija uveljavljena in zanesljiva. Zaradi postopnega opuščanja uporabe tradicionalne tehnologije ter posledično opuščanja proizvodnje rezervnih delov in pomanjkanja strokovne podpore, pa se cena obratovanja takšnih sistemov povečuje. Sodobne tehnologije, ki omogočajo bolj učinkovit prenos velikih količin podatkov in konvergenco storitev, se tako zagotavljajo predvsem s pomočjo ethernet/MPLS tehnologije. Pri produktih, ki temeljijo na ethernet tehnologijah, se v zalednem in hrbteničnem delu omrežja uporablja skupni medij, kar pomeni, da si isto komunikacijsko zmogljivost deli več povezav, kljub temu pa operaterji s kreiranjem logičnih tunelov in izvajanjem ustrezne prometne politike dosežejo dodeljeno in zagotovljeno hitrost ter omejeno stopnjo napačno prenesenih/izgubljenih paketov. Pri ethernet tehnologiji je možnost nadgradnje hitrosti vodov praviloma večja kot pri tradicionalni, saj je mogoče hitrosti spreminjati po poljubnih korakih (npr. 2, 10, 20, 50, 100, 200, 1000 Mbit/s itd.), poleg tega pa je enostavnejša tudi konfiguracija vmesnikov zaradi univerzalne prilagodljivosti ethernet parametrov. Povezano s tem pa so tudi stroški konfiguracije, nadgradenj in vzdrževanja ethernet vodov nižji od primerljivih aktivnosti pri tradicionalnih zakupljenih vodih.

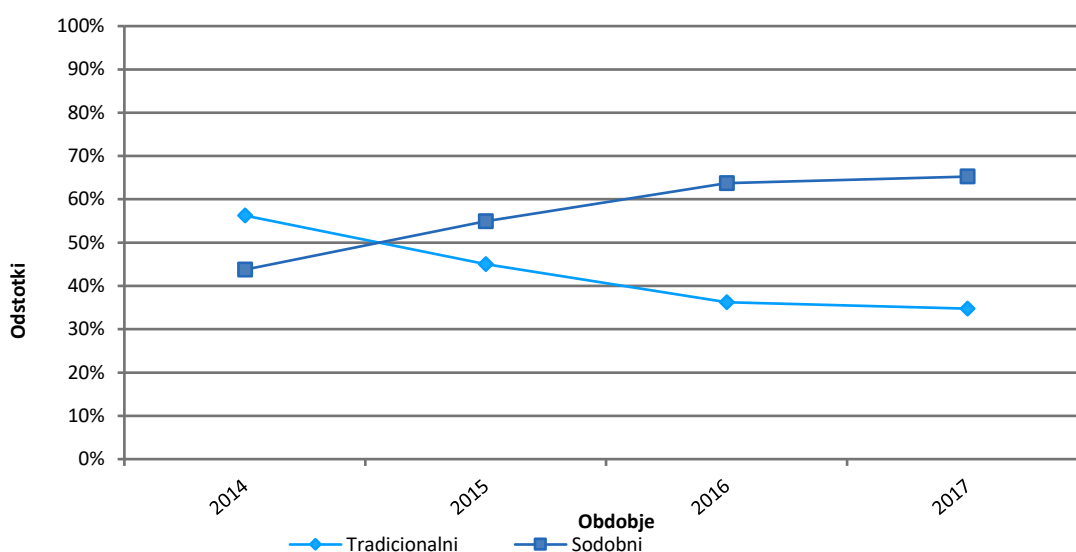
Za veleprodajni trg obeh vrst produktov je podobno kot za maloprodajni trg značilno sklepanje dogovorov o zagotavljanju nivoja kakovosti storitve (SLA) med ponudnikom veleprodajnih storitev in iskalcem dostopa. Pri tem so v takšnih SLA dogovorih praviloma opredeljeni naslednji parametri:

- zagotovljena hitrost v normalnih razmerah (CIR) in dovoljeni kratkotrajni presežek (EIR),
- maksimalne vrednosti zakasnitev in izgubljenih paketov,
- maksimalni roki za vzpostavitev storitve oz. naročeno spremembo,
- maksimalni roki za odpravo prijavljenih napak,
- obveznosti glede podajanja statistike in poročil o delovanju storitev,
- kazni za neizpolnjevanje obveznosti (predvsem glede časa za vzpostavitev storitev in odpravo napak).

Obe vrsti storitev omogočata dostop preko bakrenih in optičnih povezav, pri čemer pa je boljše zmogljivosti mogoče zagotoviti na dostopu preko optičnega omrežja.

Agencija je predhodno že ugotovila, da končni uporabniki na maloprodajnem trgu postopoma prehajajo s tradicionalnih na sodobne produkte. Ker je povpraševanje na veleprodajnem trgu neposredno povezano s povpraševanjem na maloprodajnem trgu, se tako tudi na veleprodajnem trgu s strani iskalcev dostopa posledično povečuje povpraševanje po sodobnih – ethernet produktih. Po podatkih Agencije se je skupno število tradicionalnih zakupljenih vodov na veleprodajnem trgu od leta 2014 do sredine leta 2017 zmanjšalo za 35%, prihodek pa za 48,4%. V istem obdobju pa sta se število in prihodek na trgu veleprodaje sodobnih zakupljenih vodov povečala, in sicer število vodov za 35,8%, prihodek pa za 39,3%.

Slika 3: Gibanje števila zakupljenih vodov na veleprodajnem trgu

Vir: AKOS, september 2017

Na podlagi predhodnih navedb glede povezanosti povpraševanja na maloprodajnem trgu, ki se neposredno odraža na povpraševanju na veleprodajnem trgu, Agencija ugotavlja, da se je ponudba na maloprodajnem trgu s strani novih vstopnikov začela oblikovati predvsem z nastopom ethernet tehnologije. Posledično se je tako s strani iskalcev dostopa povečalo povpraševanje po tovrstnih zakupljenih vodih na veleprodajnem trgu.

Agencija ugotavlja prehajanje s tradicionalnih zakupljenih vodov na sodobno ethernet tehnologijo. Poleg tega zamenljivost v smeri sodobnih produktov potrjujejo tudi pretekla dejanja iskalcev dostopa, ki se kažejo v prevladujočem tržnem deležu ethernet produktov. Pri tem Agencija še ugotavlja, da zamenljivost v nasprotni smeri ne obstaja, saj iskalci dostopa ne bi prehajali v nasprotni smeri zaradi postopnega zatona tehnologije zakupljenih vodov s tradicionalnimi vmesniki. Dodaten razlog je oprema, ki je na naročniški strani v večini primerov prilagojena na ethernet omrežje, pomanjkanje usposobljenega kadra za upravljanje in vzdrževanje tradicionalne tehnologije, slabša fleksibilnost glede povečevanja zmogljivosti in pomanjkanje konkurenčne ponudbe tradicionalnih zakupljenih vodov, saj jih ponuja predvsem Telekom Slovenije. V tem primeru gre za asimetrično (enostransko) zamenljivost produktov v smeri od glavnega produkta (tradicionalni zakupljeni vodi) k alternativnemu produktu (sodobni zakupljeni vodi), kar pomeni, da oba produkta pripadata istemu upoštevnemu trgu.

Agencija na podlagi zgornjih navedb ugotavlja, da predstavljajo visokokakovostni produkti, ki temeljijo na sodobnih (ethernet) tehnologijah, ustrezen substitut zakupljenim vodom s tradicionalnimi tehnologijami ter so tako del istega veleprodajnega upoštevne trga.

6.1.5.2 Zamenljivost med zakupljenimi vodi in visokokakovostnim bitnim tokom na širokopasovnih priključkih za množični trg

Agencija je na podlagi analize zamenljivosti na maloprodajnem trgu predhodno že ugotovila, da je mogoče z upravljanjem prometa in ustreznimi tehničnimi pogoji, zagotovljenimi na omrežju, tudi preko določenih oblik širokopasovnega dostopa ponujati visokokakovostne produkte, ki so zamenljivi z zakupljenimi vodi. Pri tem je Agencija ugotovila, da je visokokakovostni širokopasovni dostop mogoče zagotoviti preko ADSL/VDSL in optičnih priključkov, preko DOCSIS tehnologije pa ne, predvsem zaradi visoko deljenih povezav v dostopnem delu kabelskih omrežij.

Pri širokopasovnih omrežjih, ki so namenjena primarno zagotavljanju širokopasovnih storitev na množičnem trgu, se promet uporabnikov v zalednem delu omrežja združuje na način, da si več uporabnikov deli skupno kapaciteto povezave, ki je manjša od skupne prodane zmogljivosti končnim uporabnikom za npr. faktor 1:20. Kljub navedenemu je mogoče v takšnem omrežju s kreiranjem logičnih kanalov in vzpostavitev specifičnih prometnih pravil zagotoviti navidezno nedeljene povezave, ki omogočajo ponujanje visokokakovostnih storitev. Z uporabo VLAN-ov se tako v omrežju lahko zagotovi ustrezna diferenciacija storitev in njihovih ključnih lastnosti. Telekom Slovenije na maloprodajnem trgu ponuja visokokakovostne storitve preko ADSL/VDSL dostopa, ki vključujejo zagotovljene parametre kakovosti (SLA).

Telekom Slovenije operaterjem na veleprodajnem trgu za širokopasovni dostop v okviru vzorčne ponudbe BRO¹⁶ ponuja tudi storitev L3 VPN, ki je namenjena predvsem poslovnim uporabnikom in sicer izključno preko ADSL/VDSL dostopa. Navedena storitev je nadgradnja osnovne storitve za množični trg, pri čemer pa ne vključuje posebnih parametrov zagotavljanja kakovosti storitev (SLA). Čas odprave napak na podlagi trenutno veljavnih regulatornih obveznosti tako npr. znaša do tri delovne dni, kar je sicer za visokokakovostno storitev na veleprodajnem trgu povsem neprimerno. Pri tem Telekom Slovenije drugim operaterjem visokokakovostnih produktov preko ADSL/VDSL dostopa ne ponuja.

Telekom Slovenije visokokakovostnih produktov na optičnem omrežju za množični trg ne ponuja na maloprodajnem niti na veleprodajnem trgu, čeprav je tehnično realizacija tovrstnih produktov na optičnih omrežjih za množični trg mogoča, poleg tega pa je mogoče na optičnih priključkih zagotoviti boljše parametre kakovosti storitve in zanesljivejše delovanje, kot preko ADSL/VDSL tehnologij. Zaradi uporabe optičnih kablov z večjim številom vlaken v določenih segmentih optičnega omrežja za množični trg ni mogoče zagotoviti kratkega časa odprave napak (npr. v nekaj urah) v primeru pretrganja optičnega kabla. V primeru težjih napak zaradi višje sile, na katere operater ne more vplivati, med katere spadajo tudi prekinitve storitev zaradi gradbenih del tretjih oseb (npr. pretrganje kabla), operater za takšne napake ne prevzema odgovornosti, zato čas odprave takšnih napak praviloma ni vključen v okvir zagotavljanja dogovorjenega nivoja kakovosti (SLA) ter se tako ne upošteva pri izračunu razpoložljivosti storitve. V tem se ponudba zakupljenih vodov in visokokakovostnega bitnega toka na širokopasovnih priključkih za množični trg bistveno ne razlikujeta.

¹⁶ <http://www.telekom.si/operaterji/vzorčne-ponudbe/bro-sirokopasovni-dostop>

V primeru daljšega izpada storitve zaradi težje napake operaterji pogosto zagotovijo obhodno pot preko alternativnega omrežja.

Agencija je pri obravnavi rezultatov vprašalnikov ugotovila, da končni uporabniki na maloprodajnem visokokakovostnem trgu v 24% primerov povprašujejo po visokokakovostnem širokopasovnem dostopu, ki pa ga v veliki večini zagotavlja Telekom Slovenije. Ker je povpraševanje na veleprodajnem trgu neposredno povezano s povpraševanjem na maloprodajnem trgu, na veleprodajnem trgu pa takšna ponudba ne obstaja, morajo iskalci dostopa za oblikovanje maloprodajne ponudbe uporabljati druge razpoložljive regulirane ali komercialne veleprodajne produkte, kar pa ni nujno tudi najbolj učinkovito, to pa onemogoča razvoj konkurenčne ponudbe v tem segmentu visokokakovostnega dostopa.

Na podlagi navedenega Agencija ugotavlja, da bi ob obstoju tovrstne veleprodajne ponudbe iskalci dostopa v določenem odstotku povpraševali tudi po visokokakovostnem bitnem toku. Agencija ob tem ugotavlja, da tradicionalni zakupljeni vodi niso neposredno zamenljivi z visokokakovostnim bitnim tokom. Vendar, glede na to, da obstaja zamenljivost med tradicionalnimi in sodobnimi zakupljenimi vodi, ter med slednjimi in visokokakovostnim širokopasovnim dostopom za množični trg, Agencija ugotavlja, da sta produkta na obeh koncih verige omejena z istim produktom na sredini verige, kar pomeni, da se navedeni produkti nahajajo v verigi zamenljivosti. Ker za ugotovitev zamenljivosti ni nujno, da so vsi produkti na zadevnem upoštevnem trgu neposredno zamenljivi drug z drugim, ampak je dovolj, da se nahajajo v verigi zamenljivosti, Agencija ugotavlja, da so vsi navedeni produkti del istega upoštevnega trga.

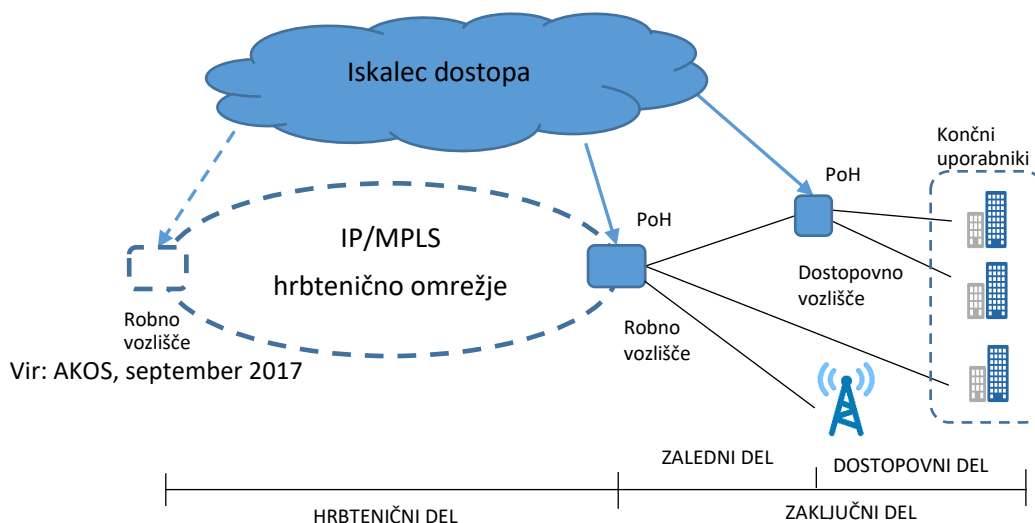
Agencija na podlagi zgornjih navedb ugotavlja, da je visokokakovostni bitni tok preko ADSL/VDSL in optičnih priključkov za množični trg, pri katerem je zagotovljen ustrezen nivo kakovosti storitev, ki omogoča ponujanje storitev zahtevnejšim poslovnim uporabnikom na maloprodajnem trgu, zamenljiv z zakupljenimi vodi, zato ga je uvrstila na zadevni upošteveni trg veleprodajnega visokokakovostnega dostopa.

6.1.6 Opredelitev zaključnega dela omrežja, ki je predmet veleprodajnega visokokakovostnega dostopa

Za učinkovito ponujanje storitev na maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa morajo biti iskalcem dostopa na veleprodajnem trgu zagotovljeni ustrezni visokokakovostni produkti, ki imajo najmanj lastnosti produktov, po katerih povprašujejo zahtevnejši poslovni uporabniki na maloprodajnem trgu.

Agencija ugotavlja, da operaterji za konkuriranje na maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa potrebujejo dostop do omrežja Telekoma Slovenije na nivoju, do katerega imajo možnost dostopati tudi na podlagi komercialnega dogovora za dostop do alternativne infrastrukture. Agencija pri tem ugotavlja, da takšna alternativna možnost obstaja v hrbteničnem delu omrežja Telekoma Slovenija, ne pa tudi v delu omrežja, ki poteka od robnih vozlišč hrbteničnega omrežja do končnih uporabnikov. Operaterji tako v primeru dostopa do dostopovnih vozlišč Telekoma Slovenije na večini povezav nimajo primerljive (z vidika prevelike oddaljenosti oziroma odsotnosti alternativne infrastrukture) možnosti zakupa povezav od drugih ponudnikov, zato je nujno, da se iskalcem dostopa omogoči veleprodajni dostop do omrežja tudi na robnih vozliščih. Skladno z navedenim Agencija ugotavlja, da upošteveni trg predstavlja dostopovni in zaledni del omrežja od uporabnika do robnega vozlišča hrbteničnega omrežja. Operaterjem bo na tak način omogočeno učinkovito ponujanje primerljivih visokokakovostnih produktov na maloprodajnem trgu in s tem nadaljnji razvoj konkurence na trgu.

Slika 4: Veleprodajni visokokakovostni dostop s točkami prevzema prometa (PoH)

Zaključni del visokokakovostne povezave je torej del povezave, ki ne poteka po IP/MPLS hrbteničnem omrežju in se po fizični strukturi in njegovi funkciji deli na dostopovni in zaledni del omrežja. Dostopovni del predstavlja povezavo od lokacije končnega uporabnika do dostopnega vozlišča z aktivno opremo, kjer so posamezne dostopovne linije koncentrirane oz. agregirane (preko MDF/ODF ali neposredno na aktivno opremo). Zaledni del pa predstavlja povezavo od dostopnega vozlišča do najbližjega robnega vozlišča IP/MPLS hrbteničnega omrežja.

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da so predmet zadevnega upoštevne trga aktivni visokokakovostni produkti, ki so realizirani na dostopovnem in zalednem omrežju od uporabnika do robnega vozlišča (IP/MPLS) hrbteničnega omrežja. Pri tem pa povezave med posameznimi robnimi vozlišči, ki potekajo preko hrbteničnega omrežja, niso del predmetnega upoštevne trga.

6.1.7 Povzetek opredelitve veleprodajnega trga

Agencija na podlagi opravljene analize zamenljivosti storitev na veleprodajnem trgu ugotavlja, da upoštevni trg »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« vključuje:

- zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (PDH, SDH),
- zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
- visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki).

Veleprodajni visokokakovostni dostop vključuje storitve z višjim nivojem kakovosti, ki omogočajo iskalcem dostopa oblikovanje ponudbe za zahtevnejše poslovne uporabnike in s tem zagotavljanje visokokakovostnih storitev na maloprodajnem trgu. Visok nivo kakovosti veleprodajnega dostopa je zagotovljen z dogovorom o zagotavljanju nivoja kakovosti storitve (SLA), ki določa parametre kakovosti izvajanja storitve in predpisuje kazni za njihovo neizpolnjevanje. Med parametre izvajanja storitve so vključeni tehnični parametri povezave (zagotovljena hitrost, maksimalne zakasnitve in izgube paketov, maksimalno potresavanje ipd.), zagotovljeni časi za vzpostavitev storitve in spremembe konfiguracije ter maksimalni časi odziva na prijavo napake in čas odprave napake, ki mora biti bistveno krajši od časa odprave napake na priključkih za množični trg in ne sme biti daljši od odprave napake v naslednjem delovnem dnevu.

Pri tem je predmet zadevnegaupoštevnega trga zaključni del omrežja, ki obsega dostopovni in zaledni del omrežja do robnega vozlišča IP/MPLS hrbteničnega omrežja. Povezave med posameznimi robnimi vozlišči, ki so del IP/MPLS hrbteničnega omrežja, niso del predmetnegaupoštevnega trga.

6.2 Opredelitev geografskega trga

Po opredelitviupoštevnega proizvodnega oziroma storitvenega trga je potrebno opredeliti geografski obseg trga, kar omogoči ocenitev razmer učinkovite konkurence na njem. Kot izhaja iz Smernic Komisije¹⁷, ustrezni geografski trg obsega območje, na katerem so zadevna podjetja vključena v ponudbo in povpraševanje po zadevnih proizvodih in storitvah, na katerem so pogoji konkurence dovolj enotni in ki ga je moč razlikovati od sosednjih območij, ker so pogoji konkurence na teh območjih znatno drugačni.

Kot v nadaljevanju izhaja iz Smernic Komisije¹⁸, se geografski obseg ustreznega trga skladno z uveljavljeno prakso določa na podlagi dveh glavnih meril:

- območje, ki ga pokriva omrežje in
- obstoj pravnih in drugih normativnih instrumentov.

Določitev geografskega trga je tako ena izmed dveh glavnih komponent definicijeupoštevnega trga, primernege za predhodno urejanje trga. Prva, določitev trga proizvodov in storitev je opisana v prejšnjem poglavju tega dokumenta, druga, določitev geografskega trga pa je opisana v nadaljevanju.

6.2.1 Splošno o geografski segmentaciji trga

Geografska segmentacija v največji meri pomeni način analize, ki regulatorju omogoča, da se predhodna regulacija uveljavi predvsem na področjih, kjer je to nujno potrebno in se umakne s področij, ki predhodnega urejanja ne potrebujejo več, saj trg deluje pod pogoji učinkovite konkurence. Vendar pa je pri tem potrebna previdnost, saj se lahko preuranjen umik regulacije izkaže kot neustrezen v povišanju cen, zmanjšanju kakovosti in inovacij ter drugih škodljivih posledicah za končne uporabnike. Po drugi strani pa ima lahko prestroga regulacija enake posledice, saj se s tem omejujejo inovativni komercialni dogovori med operaterji, ki se lahko izkažejo kot zelo koristni za končne uporabnike.

Smernice Komisije kot osnovo za ocenitve tržne moči na posameznem področju Republike Slovenije oziroma za segmentiranje regulatornih ukrepov navajajo uporabo geografske segmentacije. Geografska segmentacija lahko poteka na različne načine, kjer je Agencija v prednosti glede na dejstvo, da je že predhodno vzpostavila sistem baz prostorskih podatkov, zaradi česar je rezultat geografske segmentacije veliko bolj realen kot v primeru da tega ne bi imela.

Agencija mora z geografsko opredelitvijoupoštevnega trga preveriti ali se konkurenčni pogoji razlikujejo vsaj v tistih delih nacionalnega teritorija, kjer je prisotnih več infrastruktur (večinoma urbana središča) od tistih, kjer je prisotna zgolj ena infrastruktura in je operater s pomembno tržno močjo en sam.

Agencija v nadaljevanju dokumenta predstavlja pomen geografske segmentacije pri analiziupoštevnega trga, geo-podatkovni sistem, ki je bil vzpostavljen v letu 2015, tehnične možnosti in

¹⁷ 56 točka Smernic (2002/C 165/03).

¹⁸ 59. točka Smernic (2002/C 165/03).

uporabljene kriterije pri izbiri ustrezne geografske enote in izvedbi geografske segmentacije upoštevni trgov in uporabljene kriterije pri ocenjevanju homogenosti pogojev znotraj posameznih enot. Poglavlje se zaključi z definicijo upoštevne geografskega trga.

6.2.2 Pomen in potek geografske segmentacije

Pri postopkih vsakokratnih tržnih analiz in ocenjevanju morebitnega obstoja znatne tržne moči mora Agencija trg tudi dodatno opredeliti s produktnega in geografskega vidika. Pristojnost za to ji daje ZEKom-1, ki je v slovenski pravni red implementiral zakonodajo Evropske unije, ki sestavlja regulativni okvir držav članic.

Prvi odstavek 99. člena ZEKom-1 med drugim določa, da mora Agencija določiti geografski trg v skladu z načeli konkurenčnega prava in ob doslednem upoštevanju vsakokratnega Priporočila o upoštevni trgih in Smernic Komisije, obenem pa mora upoštevati tudi vse specifične trga zadevne države.

Ob začetkih regulacije upoštevni trgov elektronskih komunikacij v Evropski uniji, so bili ti navadno opredeljeni nacionalno, torej so njihove meje določale državne meje posamezne države članice, zdaj pa se geografske opredelitve upoštevni trgov razlikujejo in tako poznamo lokalne, regionalne, nacionalne ali celo geografsko opredeljene upoštevne trge, ki presegajo meje posamezne države¹⁹.

Pomen geografske segmentacije in opredelitve pod-trgov s trendom tehnološkega razvoja narašča. Razloge za to gre iskati predvsem v razvoju poslovanja alternativnih ponudnikov storitev elektronskih komunikacij po liberalizaciji trga telekomunikacij. Prav drugi ponudniki izvajajo konkurenčni pritisk na prvotnega operaterja ter mu konkurirajo bodisi z razvojem svojih kabelskih, optičnih ali brezžičnih omrežij bodisi z najemom in razvezavo njegovega bakrenega ali optičnega omrežja, preko katerega tudi ponujajo storitve končnim uporabnikom. Alternativna omrežja in ponudba storitev se najpogosteje razvija v gosteje poseljenih predelih države, kjer je tudi povpraševanje po storitvah strnjeno, prav tako pa so investicijski stroški izgradnje posamezne omrežne priključne točke nižji in prav omenjeno jim omogoča boljše doseganje ekonomije obsega. Določena alternativna omrežja se lahko razvijajo lokalno ali regijsko, kamor sodijo na primer omrežja manjših lokalnih kabelskih operaterjev ali omrežja, ki so zgrajena v javno-zasebnem partnerstvu s sredstvi državne pomoči. Vsem naštetim dejavnikom je skupno, da izvajajo konkurenčni pritisk na ponudbo prvotnega operaterja, kar ga sili v izboljšave ter tržno usmerjeno delovanje na trgu. Število ponudnikov, njihova velikost, tržni deleži in tudi sama ponudba se tako v osnovi razlikuje glede na posamezna področja po državi, saj je na določenih področjih strnjene več ponudbe, kot na ostalih in posledično ta delujejo konkurenčnejše, kar se za končne uporabnike kaže predvsem v širši izbiri ponudbe ter z dostopom do inovativno naprednejših tehnologij.

V postopkih predhodne (*ex-ante*) regulacije, torej v postopku vnaprejšnjega določanja pravil delovanja deležnikov na trgu, se predhodne analize konkurenčnih pogojev in delovanja trga izvede v prvi fazi postopka – z definicijo upoštevne trga. Na podlagi ugotovitev se nato upoštevni trg opredeli nacionalno, v primeru zadostno homogenih pogojev na področju celotnega teritorija države, ali pa se trg segmentira na manjše enote oz. pod-trge, v primeru da se pogoji delovanja trga po posameznih področjih države bistveno razlikujejo med seboj.

Po Smernicah Komisije geografska segmentacija upoštevni trgov sledi podrobni produktni opredelitvi trga, s čemer je mogoče oceniti razmere učinkovite konkurence. To je tudi pogoj za nadaljnje

¹⁹ Po navedbah 15(4) člena Okvirne direktive lahko Komisija, po posvetovanju z nacionalnimi regulatornimi organi in upoštevanju mnenja Organa evropskih regulatorjev elektronskih komunikacij (BEREC), sprejme odločbo o določitvi transnacionalnega trga.

ocenjevanje morebitnega obstoja operaterjev z znatno tržno močjo ter uvedbo, spremembo, ohranitev ali odstranitev s tem povezanih obveznosti za konkurenčno delovanje trga. Ustrezna geografska segmentacija ima številne pozitivne učinke, ki posredno prinašajo koristi tudi za končne uporabnike. V določeni meri namreč stimulira vlaganje operaterjev v sodobno infrastrukturo, kar potencialno vpliva na dvig kakovosti storitev ter potencialno večjo izbiro na strani ponudbe za končne uporabnike. Ravno nasprotno bi neustrezno pripravljena geografska segmentacija načeloma vodila v neustrezno regulacijo in neustrezne ukrepe, negativno pa bi vplivala na tržno strukturo zadevnega področja. V tem primeru bi se razlike med deležniki na trgu potencialno lahko še celo zvišale, kar bi se lahko na maloprodajnem trgu odrazilo s cenovno diferenciacijo maloprodajnih cen na nacionalnem področju ali okrnjeno izbiro na strani ponudbe na posameznih geografskih trgih znotraj teritorialnega območja države. Agencija mora pri ustrezni segmentaciji preprečiti nastanek napak segmentacije tipa 1 in 2. Napake tipa 1 označujejo geografska področja znotraj države, ki so izvzeta iz regulacije, torej so deregulirana, zaradi neustrezno razvite konkurence pa bi bilo pravzaprav potrebno tovrstna področja lažje ali celo strožje regulirati ter deležnim operaterjem na tem področju naložiti ukrepe, ki stimulirajo konkurenčno delovanje trga. Napake tipa 2 označujejo področja, ki so lažje ali celo strožje regulirana, ker pa na teh delih trg deluje konkurenčno, bi bilo le ta ustrezneje izvzeti iz regulacije, torej jih deregulirati.

Ustrezni geografski trg glede na uveljavljeno sodno prakso torej obsega območje, na katerem so zadevna podjetja vključena v povpraševanje in ponudbo po zadevnih proizvodih in storitvah, na katerem so pogoji konkurence dovolj enotni in ki ga je moč razlikovati od sosednjih območij, v katerih se pogoji konkurence bistveno razlikujejo. Pri opredelitvi trga ni nujno potrebno, da so konkurenčne razmere med gospodarskimi subjekti in ponudniki storitev popolnoma homogene. Zadostuje, da so si podobne ali zadostno homogene, kar jih razlikuje od sosednjih, heterogenih območij.

Pri ocenjevanju zadostne stopnje homogenosti pogojev konkurence v posameznih območjih ter sledeči določitvi meja geografskih trgov, se kot pri produktni opredelitvi upoštevni trgov preverja morebiten obstoj konkurenčnih ovir, kot je presoja substitucije tako na strani povpraševanja kot ponudbe.

V nadaljevanju poglavja je predstavljen geo-podatkovni sistem Agencije za zbiranje in analize podatkov z namenom pridobitve celotne slike telekomunikacijske infrastrukture v Republiki Sloveniji, s katerim je Agencija opravila vsa preverjanja tržnih razmer na področju celotne države pri določitvi ustreznega geografskega trga.

6.2.3 Geo-podatkovni sistem Agencije

Agencija je v letu 2015 pričela z vzpostavitvijo geo-podatkovnega sistema za zbiranje, pregled in analize prostorskih podatkov, z namenom pridobitve celotne slike telekomunikacijske infrastrukture v Republiki Sloveniji. V ta namen je združila nekatere javno dostopne baze in jih dopolnila z dodatnimi podatki, ki jih je Agencija, skladno z 201. členom ZEKom-1, zbrala neposredno od operaterjev elektronskih komunikacij.

Ključne javno dostopne baze in tudi podatki, ki jih je pridobila Agencija iz njih, so na kratko predstavljeni v nadaljevanju.

- Evidenca omrežnih priključnih točk (OPT)

Podatki o omrežnih priključnih točkah so zbrani na podlagi Splošnega akta²⁰ o vpisovanju, zbiranju in dostopu do podatkov o omrežnih priključnih točkah iz evidence infrastrukturnih omrežij in objektov. V

²⁰ Splošni akt o vpisovanju, zbiranju in dostopu do podatkov o omrežnih priključnih točkah iz evidence infrastrukturnih omrežij in objektov (Ur.l.RS, št. 107/13; v nadaljevanju: splošni akt) .

tem splošnem aktu so določeni podatki o omrežni priključni točki na fiksni lokaciji, ki jih morajo lastniki javnega komunikacijskega omrežja in pripadajoče infrastrukture, v skladu s 14. členom ZEKom-1 poročati Geodetski upravi RS (GURS). Lastniki javnega komunikacijskega omrežja in pripadajoče infrastrukture morajo v skladu s prilogo splošnega akta poročati attribute, ki se nanašajo na podatke o zmogljivosti OPT.

- Zbirni kataster gospodarske javne infrastrukture (ZK GJI)

Zbirni kataster GJI predstavlja temeljno nepremičninsko evidenco v Sloveniji, v kateri se evidentirajo objekti gospodarske javne infrastrukture. Osnovni namen zbirnega katastra je prikaz zasedenosti prostora z objekti gospodarske javne infrastrukture, ki omogoča bolj smotrno urejanje prostora in varnejše izvajanje posegov v prostor.

Evidentiranje objektov komunikacijskega omrežja podrobneje ureja Pravilnik²¹. 14. člen ZEKom-1 v prvem odstavku določa, da mora investitor ali upravljalec komunikacijskega omrežja in pripadajoče infrastrukture iz drugega odstavka 9. člena sporočiti podatke o trasi, vrsti in trenutni uporabi komunikacijskega omrežja ter pripadajoče infrastrukture, vključno s številom posameznih pripadajočih vodov (optično vlakno, bakrena parica, koaksialni vod, drugo) neposredno organu, pristojnemu za geodetske zadeve, za vpis v evidenco infrastrukturnih omrežij ter objektov v skladu s predpisom, ki ureja vpis v to evidenco.

- Register prostorskih enot (RPE)

Osnova RPE je integrirana podatkovna baza z lokacijskimi in opisnimi podatki. V registru so evidentirane tudi vse hišne številke in se povezuje s katastrom stavb.

Vzdrževanje Registra prostorskih enot je sprotno in se izvaja po enotnih predpisanih postopkih. Pristojnosti za vzdrževanje registra so deljene med geodetske pisarne, območne geodetske uprave in glavni urad Geodetske uprave Republike Slovenije.

- Poslovni register Slovenije (AJPES)

AJPES je nacionalna institucija, ki uporabniku zagotavlja podatke in informacije za pregledno nacionalno in evropsko poslovno okolje in ki vodi, vzdržuje in upravlja Poslovni register Slovenije (PRS).

PRS je skladno z Zakonom o Poslovnem registru Slovenije osrednja javna baza podatkov o vseh poslovnih subjektih s sedežem na območju Republike Slovenije, ki opravljajo pridobitno ali nepridobitno dejavnost ter o njihovih podružnicah in drugih delih poslovnih subjektov. PRS vsebuje tudi podatke o podružnicah tujih poslovnih subjektov, ki opravljajo dejavnost na območju Republike Slovenije.

Agencija je iz PRS pridobila naslednje podatke: matična številka, popolno ime poslovnega subjekta, pravnoorganizacijska oblika, registrski (pristojni) organ in sedež poslovnega subjekta.

- Kataster stavb (KS)

Kataster stavb je temeljna evidenca podatkov o stavbah in se povezuje z zemljiškim katastrom in zemljiško knjigo. V katastru stavb se evidentirajo podatki o stavbah in delih stavb.

Agencija je s katastra stavb pridobila podatke o številki stavbe in številki dela stavbe.

- Centralni register prebivalstva (CRP)

Centralni register prebivalstva (CRP) je osrednja podatkovna baza z najosnovnejšimi podatki o prebivalstvu Slovenije. Upravlja ga Ministrstvo za notranje zadeve. V CRP-ju se podatki o prebivalstvu centralno zbirajo, obdelujejo, hranijo in uporabljajo z namenom spremljati stanje in gibanje prebivalstva.

²¹ Pravilnik o katastru komunikacijskega omrežja in pripadajoče infrastrukture (Uradni list RS, št. 55/15).

Agencija je iz CRP pridobila podatke o številu gospodinjstev ter stalnim in začasnim prebivalstvom po HSMID²².

Agencija se zaradi stalnih sprememb in razvoja na trgu elektronskih komunikacij zaveda dinamičnosti vpisanih podatkov in zato ves čas spremlja spremembe v evidencah, predvsem v Evidenci omrežnih priključnih točk. V primeru zaznanja spremembe, ki bi lahko prinašala vpliv na tržne razmere, Agencija tako posledično tudi posodobi vse povezane podatkovne baze, kar pa tudi sicer stori vsaj vsake 4 mesece. Dostop do povezanih podatkovnih baz s področja infrastrukture v geo-informacijskem sistemu Agencije, ki jih je Agencija uporabila v predmetni analizi je bil na dan 10.8.2017.

6.2.4 Tehnične možnosti geografske segmentacije upoštevnihi trgov

Agencija je v procesu pregledovanja možnosti izvedbe geografske segmentacije identificirala več različnih relevantnih geografskih enot, med katerimi so se nekatere v postopku preliminarne analize izkazale kot metodološko pomanjkljive oziroma neprimerne za razdelitev Slovenije v primeru da bi nacionalni trg Agencija dodatno segmentirala. V nadaljevanju Agencija podaja opise geografskih enot in identificira najbolj primerno za geografsko segmentacijo.

6.2.4.1 Topologija omrežja prvotnega operaterja

Agencija je v evropskem pregledu stanja geografske segmentacije, ki ga je za lastne potrebe naredila pred pričetkom analize, ugotovila, da se je nekaj evropskih regulatorjev odločilo za geografsko segmentacijo na podlagi topologije omrežja prvotnega operaterja, prav tako možnost tovrstne segmentacije omenjajo tudi Skupna stališča BERE²³.

Agencija je identificirala pomanjkljivosti pri uporabi tovrstne segmentacije na področju Republike Slovenije in sicer:

- (1) Uporaba omrežja prvotnega operaterja za geografske enote ne izpolnjuje vseh kriterijev BERE pri izbiri ustreznih geografskih enot. Pri tem Agencija ugotavlja, da meje pokrivanja posamezne funkcijske lokacije niso jasne, niti stabilne. Poligonski prikaz obsega pokrivanja naslovov na območju funkcijskih lokacij prikaže številna prekrivanja poligonov, saj so v posamezni okolici določene končne lokacije priključkov pogosto povezane tudi na katero izmed sosednjih funkcijskih lokacij. Pri tem prav tako tudi ni pravila, da bi bili vsi končni naslovi priključkov na določenem ožjem območju povezani prav na najbližjo funkcijsko lokacijo. Glede stabilnosti pa je potrebno poudariti, da obstaja možnost opuščanja posameznih funkcijskih lokacij ali izgradnje novih. Meje tovrstnih enot so tudi težje določljive v naravi, kar otežuje delo regulatorju, kot deležnikom na trgu. Zaradi vseh navedenih razlogov nista izpolnjena niti kriterija medsebojna izključujočnost in primerna velikost enot. Tudi sicer imajo funkcijske lokacije omrežij novejših tehnologij bistveno drugačne fizične lastnosti od tradicionalnih, kar vpliva na doseg in obseg pokrivanja končnih lokacij priključkov;
- (2) Obstoj različnih drugih omrežij z razlikujočo se geografsko topologijo omrežja. Agencija je pri tem ugotovila, da infrastruktura drugih operaterjev nima enake geografske topologije, kot omrežje prvotnega operaterja, obenem pa nove tehnologije omrežij (npr. PON) običajno ne sledijo geografskim topologijam obstoječega omrežja.

²² Medresorski identifikator naslova dela stavbe

²³ Berec common position on geographical aspects of market analysis (definition and remedies)

Zaradi navedenih razlogov Agencija nadalje ni preverjala možnosti tovrstne segmentacije, pač pa le možnosti segmentacije na podlagi političnih administrativnih enot.

6.2.4.2 Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji (NUTS)

Za namene zbiranja, evidentiranja, obdelovanja, analiziranja, posredovanja in izkazovanja statističnih podatkov po teritorialni razdelitvi Republike Slovenije, Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot dopolnjuje statistično klasifikacijo teritorialnih enot, kot jo določa Uredba 1059/2003/ES (ES) ²⁴ tako, da določa podrobnejše teritorialne ravni, ki nadalje razčlenjujejo raven NUTS 3.

NUTS je kratica za klasifikacijo statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji, imenovano Nomenclature of Territorial Units for Statistics. Zagotavlja celovito teritorialno delitev držav za potrebe zagotavljanja regionalnih statistik v Evropski uniji. Klasifikacija NUTS je hierarhična in vsaka država članica je razdeljena v teritorialne enote na ravni NUTS 1, vsaka od teh je razdeljena v teritorialne enote na ravni NUTS 2, te pa so potem nadalje razdeljene v teritorialne enote na ravni NUTS 3.

Skladno s trenutno veljavno NUTS klasifikacijo, ki je v veljavi od 1. 1. 2015 dalje se zdajšnjih 28 držav članic Evropske unije na ravni NUTS 1 členi v 98 enot, na ravni NUTS 2 v 276 enot in na ravni NUTS 3 v 1.342 enot (npr. statistične regije).

6.2.4.3 Standardna klasifikacija teritorialnih enot (SKTE)

Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot za potrebe statistike ureja delitev teritorija Republike Slovenije na ravneh, nižjih od NUTS 3. Vse prostorske enote, navedene v prej omenjeni uredbi, vodi in vzdržuje GURS v Registru prostorskih enot (RPE). SKTE je obvezen nacionalni standard, ki se uporablja pri evidentiranju, zbiranju, obdelovanju, analiziranju, posredovanju in izkazovanju podatkov o teritorialni razdelitvi Republike Slovenije.

SKTE do tretje ravni temelji na klasifikaciji NUTS, ki jo določa, od četrte ravni naprej pa se za potrebe statistike teritorij Republike Slovenije razdeli na pet nižjih ravni.

Na območju Republike Slovenije torej v celoti pridejo v poštev naslednje geografske delitve:

- NUTS 2 (2 kohezijski regiji),
- NUTS 3 (12 statističnih regij),
- SKTE 4 (58 upravnih enot),
- SKTE 5 (212 občin),
- SKTE 6 (65 mestnih skupnosti, 983 krajevnih skupnosti in 180 vaških skupnosti),
- SKTE 7 (6036 naselij).

6.2.4.4 Geografska koordinatna mreža

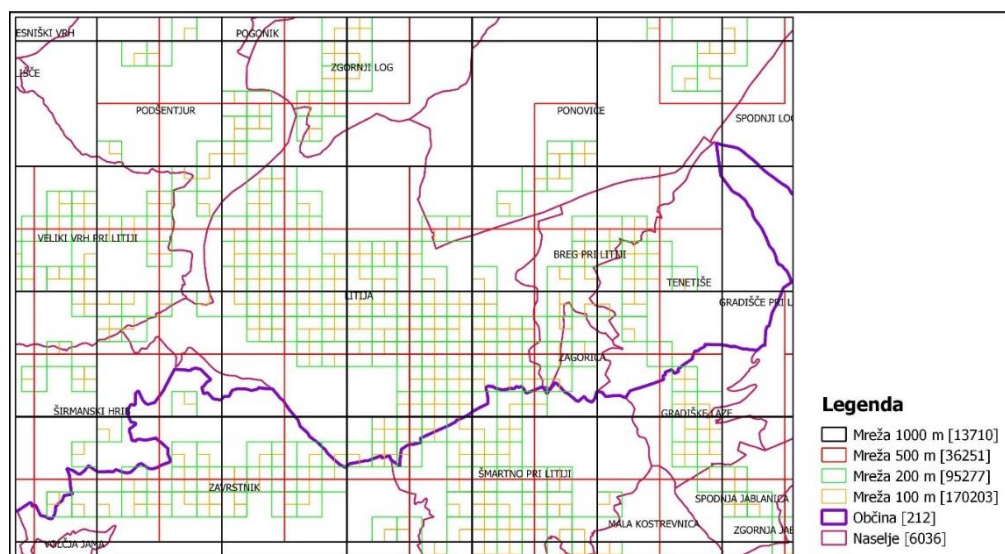
Agencija je v okviru možnosti geografski enot za razdelitev Slovenije preizkusila tudi geografsko koordinatno mrežo kot enega izmed možnih analitičnih pristopov k diseminaciji statističnih podatkov. Geografska koordinatna mreža zajema pravilno mrežo štirikotnikov natančneje pravokotno kvadratno mrežo, ki služi za posredno določitev lokacije v prostoru. Velikost in izhodišče mrežnih celic je enaka za celotno območje vseh evropskih držav. Mreža je dvodimenzionalna in se v glavnem uporablja za

²⁴ Uredba št. 1059/2003 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. maja 2003 o oblikovanju skupne klasifikacije statističnih teritorialnih enot (NUTS; »Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques«) (UL L št. 154 z dne 21. 6. 2003, str. 1, z vsemi spremembami)

namene analiz ali poročanja in za potrebe posrednega določanja lokacije v prostoru (georeferenciranja). Agencija je preverila možnost geografskega pristopa tudi z analitičnim pristopom mrežnih celic na velikostih strani: 100 m, 200 m, 500 m in 1000 m.

Agencija torej z lastnim sistemom za kartiranje podatkov lahko na mikro nivojih preverja dejansko stanje na trgu elektronskih komunikacij, pri čemer v najmanjšo enoto analize vključi poseljeno hišno številko oziroma hišno številko, na kateri je prijavljeno gospodinjstvo, stalni prebivalec ali poslovni subjekt.

Slika 5: Zemljevid možnosti različnih geografskih enot

Vir: AKOS, GURS, avgust 2016

6.2.5 Uporabljeni kriteriji za izbiro ustrezne geografske enote

Postopek določitve meja geografskih trgov poteka s pregledom homogenosti pogojev konkurenčnosti delovanja upoštevne trga. Le ti so lahko zadostno homogeni na celotnem področju države ali pa se razlikujejo med posameznimi področji manjšega obsega znotraj nacionalnega trga, slednje označujemo kot pod-trge.

V postopkih definicij upoštevni trgov ter opredeljevanju potencialnega obstoja operaterjev s pomembno tržno močjo BEREC v Skupnih stališčih dodatno pojasnjuje kriterije za izbiro primernih geografskih enot, ki morajo izpolnjevati naslednje pogoje, in sicer:

- morajo biti medsebojno izključujoče in manjše od nacionalnega teritorija države,
- struktura omrežja in storitve vseh relevantnih operaterjev morajo biti mapirane v geografske enote,
- imeti morajo jasne in stabilne meje,
- morajo biti ustrezne velikosti, torej dovolj majhne, da se znotraj nje konkurenčni pogoji bistveno ne razlikujejo ter dovolj velike, da ne povzročajo dodatnih bremen, tako pri analizi, kot poročanju.

Regulatorni organi se običajno odločajo med dvema oblikama segmentacije geografskih pod-trgov in sicer:

- segmentacijo na podlagi političnih administrativnih enot ali
- segmentacijo na podlagi topologije omrežja prvotnega operaterja ob upoštevanju pokritosti drugih operaterjev.

Pri odločanju za najbolj primerno obliko segmentacije je za nacionalni regulatorni organ pomembno, da predvidi potencialne prihodnje spremembe, ki bi lahko imele vpliv na tržne analize in sicer je to sprememba političnih mej v primeru opredelitve po prvem kriteriju ali pa sprememba topologije omrežja po drugem.

Geografska segmentacija Agenciji tako omogoča uvedbo določenih ukrepov na področjih, kjer je to potrebno za zagotovitev učinkovitega delovanja trga, prav tako pa ji omogoča, da deregulira oziroma umakne regulatorne ukrepe s področij, kjer trg že sam po sebi deluje učinkovito in je stopnja konkurenčnosti visoka. Z razvojem informacijsko komunikacijske tehnologije ter stalnim napredkom na področju novih tehnoloških rešitev so tudi tradicionalno razvita omrežja na posameznih področjih podvržena večjim konkurenčnim pritiskom. Navadno je to mogoče zaznati na gosteje poseljenih območjih.

Agencija je v preliminarne analize ugotavljala potencialen obstoj kazalnikov nehomogenosti s stališč ponudbe in povpraševanja na trgu visokokakovostnih produktov na nacionalnem področju Republike Slovenije in nadalje preverjala primerne možnosti segmentacije.

Agencija se je ob upoštevanju vsega navedenega odločala za izbiro najprimernejše velikosti geografske enote, ki odraža zadostno homogenost pogojev znotraj nje. Trg visokokakovostnih produktov je specifičen trg z omejeno ciljno skupino na strani povpraševanja in se bistveno razlikuje od trgov za množične produkte. Osnovo pri odločanju o velikosti primerne geografske enote so predstavljali zbrani podatki o lokacijah aktivnih visokokakovostnih produktov, ki jih je skladno z 201. členom ZEKom-1 Agencija zbrala od operaterjev elektronskih komunikacij. Lokacijska natančnost zbranih podatkov se je gibala med natančnostjo na nivoju hišne številke na eni in natančnostjo na nivoju področja v velikosti 1km na drugi strani.

V prvem delu te preverbe je Agencija poenotila vse lokacije zbranih podatkov na enake lokacijske enote, ki so bile torej v tem primeru mrežne celice v velikosti 1000 m, podatke o lokacijah aktivnih visokokakovostnih produktov je tako spravila na skupni imenovalac. Kljub različnim lokacijskim enotam poročanja, ki jih je od operaterjev prejela, je Agencija s pregledom lokacij funkcijskih vozlišč in lokacij prisotnosti aktivne ponudbe visokokakovostnih produktov ugotovila pomanjkljivosti za nadaljnje analize v primeru, da bi uporabila mrežne celice manjših velikosti in posledično tudi določene operaterje pozvala k posodobitvi podatkov poročanja, kar navaja v nadaljevanju.

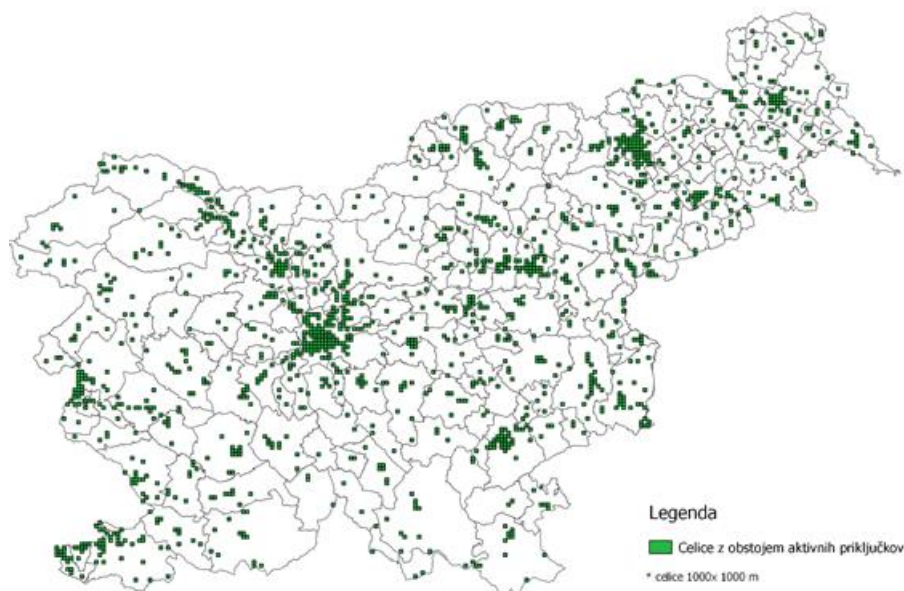
Manjše mrežne celice zaradi premajhne površine ne bi bile primeren pokazatelj konkurence. Stavbe poslovnih uporabnikov v prostoru namreč obsegajo večja področja in imajo v svojem okviru tudi spremljajoče objekte, kot so proizvodni prostori, skladišča, pripadajoča dvorišča in parkirišča.

Ugotovila je tudi, da se večina aktivnih visokokakovostnih produktov praviloma pojavlja združeno, na enotnih lokacijah in sicer: ali v samem središču mest (oziroma natančneje opredeljeno- naselij znotraj občin) ali na obrobju mest. To lokacijsko razporeditev aktivnih visokokakovostnih produktov obrazložijo lokacije obstoja večjega števila poslovnih uporabnikov, ki se pogosto nahajajo strnjeno na obrobju ali v središču občine.

Tako Agencija nadalje ugotavlja, da je značilnost visokokakovostnih povezav, da jih na maloprodajnem trgu kupujejo poslovni uporabniki, ki so običajno zgoščeni v večjih skupinah na posameznih omejenih področjih, torej v industrijsko-poslovnih conah ali v centrih občin, kjer se povečini nahajajo prostori državnih organov in javnih institucij. Posledično je tudi pristop operaterjev glede zagotavljanja visokokakovostne infrastrukture poslovnim strankam temu prilagojen, saj operaterji pogosto postavljajo funkcijska vozlišča neposredno v poslovne cone in druga področja, od koder imajo dostop do poslovnih strank, praviloma preko optičnih vodov. Poslovne cone pa so porazdeljene v okviru občin po celotni državi.

Razporeditev mrežnih celic z obstojem aktivne ponudbe maloprodajnih visokokakovostnih produktov prikazuje naslednja slika.

Slika 6: Prikaz mrežnih celic z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov

Vir: AKOS, oktober 2017

Agencija se zaveda, da mrežna celica kot geografska enota ne izpolnjuje vseh kriterijev za izbiro primerne geografske enote, ki jih v omenjenih skupnih stališčih pojasnjuje tudi BEREK, zato je v nadaljevanju preverila možnosti za mapiranje teh enot v večje, ki bodo dovolj homogene in jih bo moč razlikovati od ostalih, heterogenih enot, prav tako pa bodo meje teh jasno razumljive vsem deležnikom na trgu. Politične administrativne enote, ki jih je Agencija preverila za ta namen so: kohezijski regiji, statistične regije, upravne enote, občine, mestne, krajevne in vaške skupnosti in naselja. Kot je Agencija že navedla v prejšnjem poglavju, zaradi predhodno identificiranih pomanjkljivosti, nadalje ni preverjala možnosti segmentacije na podlagi topologije omrežja prvotnega operaterja.

Pri preverbi o primernosti uporabe večjih enot je Agencija ugotovila, da se kljub možnosti učinkovitega mapiranja in združevanja mrežnih celic v njih, aktivna ponudba visokokakovostnih produktov nahaja zgolj na omejenih območjih teh enot, enake ugotovitve pa veljajo tudi za pripadajočo omrežno infrastrukturo. Agencija je želela z izbiro primerne geografske enote identificirana območja združiti v zadostno homogene enote, ki ji bodo tudi v nadaljevanju omogočili učinkovito primerjavo za pravilno odločitev o geografski definiciji upoštevnega trga.

Agencija tudi ugotavlja, da poslovne cone navadno nastanejo iz podjetniških interesov ob podpori lokalne skupnosti - občine. Občine so tudi ustanoviteljice poslovnih con, saj ponudijo svoje zemljišče in komunalno ureditev, prav tako pa služijo poslovne cone kot pomemben vir občinskih prihodkov. Večje občine imajo tako zgrajenih tudi več poslovnih con po različnih naseljih znotraj njih.

Agencija je tako kot primerne identificirala geografske enote v velikosti **občine**, saj ji tovrstne enote omogočajo zajem tako poslovnih con znotraj njih, kot tudi samih središč, kjer je koncentrirana ponudba na trgu visokokakovostnih produktov. Enota občina tudi izpolnjuje vse pogoje, ki jih v Skupnih stališčih navaja BEREK. Prav tako se je administrativna enota občina v procesu preliminarnih analiz v primeru združevanja manjših enot v večje izkazala kot najprimernejša geografska enota, saj glede na mrežne celice v velikosti 1km omogoča učinkovito mapiranje v njih, hkrati pa gre za zelo določljive enote z

jasnimi in znanimi mejami (v primerjavi s prostorskih okolišem). Agencija je aktivne visokokakovostne produkte vsaj v nekem obsegu zasledila v vseh slovenskih občinah.

Površina občin v Republiki Sloveniji se sicer giblje med 555,4 km² in 6,93 km² ter v povprečju znaša 95,63 km². Zaradi natančnosti posredovanih lokacij pri zbiranju podatkov o aktivnih visokokakovostnih produktih, ki se giba do najmanjše natančnosti v velikosti kvadrata 1km, je prav zaradi velikosti površine izbranih enot- občine, te mrežne celice mogoče učinkoviteje mapirati vanje. Pri enotah naselja se v primeru takih mrežnih celic lahko pogosto zgodi, da se zaradi lokacije ena mrežna celica nahaja v dveh ali več naseljih, kar pa je pri občinah bistveno manj verjetno. Agencija je sicer mejne celice, ki se nahajajo na področjih več občin, smiselno razporedila k tistim, v katerih leži večja površina teh celic.

Slika 7: Prikaz občin v Republiki Sloveniji

Vir: AKOS, junij 2017

Izbrana enota minimizira možnost metodoloških napak. Navkljub dejstvu, da se aktivna ponudba visokokakovostnih produktov v času pojavlja le na določenih predelih teh enot Agencija ugotavlja, da to ne vpliva na pojav različnih pogojev konkurenčnosti znotraj enot. Trg visokokakovostnih produktov je manjši in specifičen, v primeru pojava novih koncentracij potencialnih strank visokokakovostnih produktov obstaja velika verjetnost, da se bodo s svojo ponudbo odzvali vsi ponudniki, ki v posamezni izmed občin trenutno že ponujajo visokokakovostne produkte.

Izbrane enote- občine, bodo Agenciji v zvezi s presojo substitucije na strani povpraševanja in ponudbe omogočile ustrezno določitev meja geografskega trga.

6.2.6 Uporabljeni kriteriji pri ocenjevanju homogenosti pogojev znotraj enot

V postopku definicij in segmentacije veleprodajnih upoštevanih trgov ter opredeljevanja potencialnega obstoja operaterjev s pomembno tržno močjo je Agencija prav tako upoštevala Skupna stališča BEREC. Ta kot glavni cilj predhodne (ex-ante) regulacije vidi v popolni odstranitvi ali vsaj minimiziranju negativnega vpliva na končne uporabnike, ki je posledica pomanjkanja konkurenčnih pogojev na strani ponudbe.

Agencija je želela na podlagi zbranih podatkov preveriti obstoj območij v Republiki Sloveniji, na katerih je zgoščenih več ponudnikov visokokakovostnih produktov in storitev, prav tako pa je v teh območjih preverjala tudi prisotnost omrežne infrastrukture, posledično tudi obstoj vstopnih ovir, potencialnih cenovnih razlik in dodatne dejavnike, ki bi utegnili vplivati na homogenost pogojev znotraj teh enot.

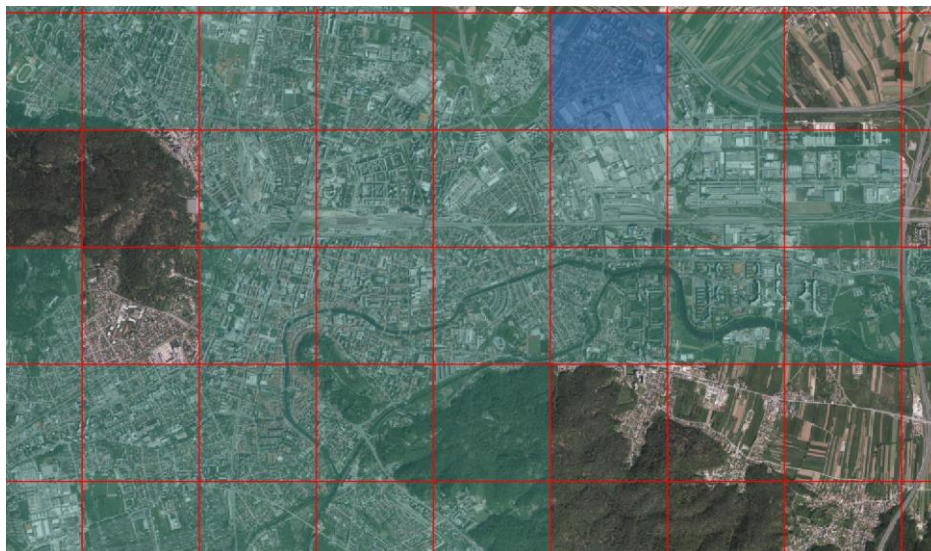
To je Agencija storila s pomočjo uporabe geografske koordinatne mreže²⁵ in v naslednjem vrstnem redu: (vključno s koraki, ki so bili izvedeni pri izbiri ustrezne geografske enote)

- Najprej je na področje države projicirala geografsko koordinatno mrežo velikosti 1 km,
- mrežne celice velikosti 1 km je razporedila po občinah, katerim pripadajo, glede na njihovo površino
- v mrežne celice velikosti 1 km je v nadaljevanju locirala zbrane podatke o aktivnih visokokakovostnih produktih,
- v vsaki mrežni celici z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe je preverila prisotnost in število različnih lastnikov optičnih in bakrenih omrežnih priključnih točk iz evidence infrastrukturnih omrežij in objektov, pri čemer je predpostavljala, da so te omrežne priključne točke ne glede na lokacijo znotraj celice razpoložljive na njenem celotnem področju²⁶,
- na zbranih podatkih je opravila tržne analize, kar podrobneje opisuje v naslednjem poglavju, z njimi je preverila razpoložljivost potencialne infrastrukture različnih lastnikov za lokacije aktivnih visokokakovostnih produktov, tržne deleže operaterjev na trgu visokokakovostnih produktov ter vpliv ostalih dejavnikov konkurenčnosti.

S tem pristopom je Agencija opravila tako pregled stanja na maloprodajnem trgu visokokakovostnih produktov, kot tudi pregled infrastrukturnega stanja za ta trg. Glede na ugotovitve je v posameznih mrežnih celicah velikosti 1 km preverjala izpolnjevanje dejavnikov konkurence za segmentacijo v kategorije takih, ki izpolnjujejo pogoje konkurence in takih, ki jih ne izpolnjujejo.

Primera razporeditve mrežnih celic velikosti 1km prikazuje naslednja slika:

Slika 8: Prikaz izpolnjevanja kombinacije zadanih pogojev v mrežnih celicah velikosti 1 km v delu naselja Ljubljana

Vir: AKOS, junij 2017

²⁵ <http://prostor4.gov.si/imps/srv/slv/catalog.search#/metadata/1d339812-b27f-4024-8839-b6c350bffb7d>

²⁶ Homes passed pokritost označuje objekte, ki so na dosegu omrežja.

Poleg navedenega je Agencija smiselno za posamezne mrežne celice preverjala tudi:

- lokacijo teh mrežnih celic ter mrežne celice v njihovi okolici,
- lastnosti pojavljanja posameznih lokacij mrežnih celic – torej občine, gostoto poselitve ter klasifikacijo poslovnega področja (na podlagi lokacije se lahko le to nahaja neposredno v mestu ali v ločeni poslovno-obrtni coni),
- potrebe po združevanju več mrežnih celic v par ali četvorko celic, saj se zgodi, da se posamezne priključne točke visokokakovostnih produktov nahajajo v bližini stičišč več mrežnih celic, dejansko pa gre za kratke razdalje,
- lastništva in povezave med lastniki omrežne infrastrukture mapirane v celicah

6.2.7 Analiza podatkov za geografsko opredelitev upoštevnega trga

V praksi prisotnost fiksne omrežne infrastrukture narekuje pokritost območja z omrežjem, z obstojem pravnih in drugih normativnih instrumentov pa označujemo območje veljavnosti normativnega okvirja, ki je lahko enak za celotno državo ali lokalni.

Agencija je v tem delu preverjala tudi ali med posameznimi zadostno homogenimi enotami (občine) obstajajo razlike, ki omogočajo razlikovanje le teh do te mere, da bi bila posledično potrebna geografska segmentacija in opredelitev podtrgov. Ugotavljala je ali obstajajo posamezna področja države, kjer drugi operaterji predstavljajo tak konkurenčen pritisk na prvotnega operaterja, da bi bilo ta področja smiselno izključiti iz regulacije ali jih vsaj blažje regulirati. S tem namenom je Agencija analizirala infrastrukturo, tržne deleže, vstopne ovire, cenovne razlike, naravo povpraševanja in značilnosti ponudbe visokokakovostnih produktov.

Za osnovo pri celovitem ugotavljanju razmer na trgu z geografskega vidika je Agencija uporabila podatke, ki jih je skladno z 201. členom ZEKom-1 pridobila neposredno od operaterjev. Podatke je Agencija zbrala v okviru zbiranja podatkov o visokokakovostnih povezavah z vprašalnikom o prodanih visokokakovostnih produktih z označenimi geografskimi lokacijami udeleženih omrežnih priključnih točk visokokakovostnih produktov. Zbiranje podatkov je potekalo od 1.9. do 30.9.2016, zaradi bistvenih pomanjkljivosti pri poročanju pa je določene operaterje pozvala k dopolnitvi tudi po tem datumu in zadnje podatke prejela dne 22.9.2017.

Lokacije v vprašalniku so operaterji podali v obliki naslovov, koordinat, HSMID naslovnih točk, mrežnih celic velikosti 100 m in drugih oblik graduacije do 1000 m natančno. Agencija je vse pridobljene podatke obdelala in jih mapirala v geo-informacijski sistem. Pri tem je Agencija uporabila tudi nekatere javno dostopne podatke, ki jih združuje v lastnem geo-informacijskem sistemu. Gre predvsem za podatke geografske koordinatne mreže²⁷, in za podatke, s katerimi je locirala natančnejše lokacije priključkov ter jih ustrezno razvrstila v mrežne celice, pri slednjih gre za podatke iz Registra prostorskih enot.

Lastniki javnih komunikacijskih omrežij in pripadajoče infrastrukture so glede na določila ZEKom-1 dolžni sporočiti Geodetski upravi Republike Slovenije podatke o svojih omrežnih priključnih točkah. Pri ugotavljanju infrastrukturne pokritosti je Agencija tako uporabila vpisane podatke o omrežnih priključnih točkah, ki jih je na dan 10.8.2017 skladno z določili 14. člena ZEKom-1 pridobila iz Evidence infrastrukturnih omrežij in objektov. Prav tako je Agencija uporabila brezplačne in prosto dostopne podatke iz Zbirnega katastra gospodarske javne infrastrukture, področje elektronske komunikacije, z dne 10.8.2017. Dodatno je Agencija smiselno uporabila tudi povezovalne podatke iz ostalih podatkovnih baz, ki jih združuje v geo-informacijskem sistemu, do njih je dostopila na dan 10.8.2017.

²⁷ <http://prostor4.gov.si/imps/srv/slv/catalog.search#/metadata/1d339812-b27f-4024-8839-b6c350bffb7d>.

Geografska analiza se začne s pregledom nacionalnega stanja ter nadaljuje s pregledom stanja na področjih z obstojem aktivne ponudbe, ki sodi na ta upoštevni trg. Pri tem je Agencija nekatere ugotovitve prikazala v obliki mrežnih celic velikosti 1 km, ki so mapirane v občine. Agencija je tako pri analizi najprej preverila razširjenost in prisotnost bakrene in optične infrastrukture po izbranih enotah na področju celotne države, v nadaljevanju pa se je osredotočila zgolj na področja znotraj teh enot, v katerih obstajajo aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov.

Agencija je v poglavjih, ki obravnavajo zamenljivost, kot zamenljive spoznala visokokakovostne produkte na osnovi zakupljenih vodov s tradicionalnimi tehnologijami, visokokakovostne produkte na osnovi zakupljenih vodov s sodobnimi (ethernet) tehnologijami ter visokokakovostne produkte izvedene na širokopasovnih priključkih preko visokokakovostnega bitnega toka.

Agencija na maloprodajnem trgu visokokakovostnih produktov ugotavlja, da se ti pojavijo v vseh slovenskih občinah (212), seveda v različnem obsegu. Na to vplivajo tako sama velikost občine, poseljenost, kot tudi število poslovnih subjektov, ki poslujejo na teh področjih in ki povprašujejo po storitvah, katere sodijo na ta upoštevni trg. V 20 občinah z največ prodanimi produkti, se nahaja malo manj kot 2/3 vseh prodanih produktov, ki sodijo na ta upoštevni trg. Med temi 20 občinami je tudi vseh 11 mestnih občin v Republiki Sloveniji. Agencija tudi potrjuje ugotovitve iz poglavja 6.2.6, da se aktivni visokokakovostni produkti prostorsko nahajajo le na omejenem področju posameznih občin. Tabela v nadaljevanju prikazuje število občin po razredih s številom produktov.

Tabela 8: Prikaz števila aktivnih visokokakovostnih produktov na maloprodajnem trgu po občinah

Število aktivnih produktov	Število občin
nad 300	6
100-300	16
50-99	33
10-49	71
pod 10	86
Skupaj	212

Vir: AKOS, september 2017

Pri nacionalnem pogledu optične in bakrene infrastrukture²⁸ Agencija ugotavlja, da se bakrena dostopovna infrastruktura pojavlja nacionalno v bistveno večjem obsegu od optične. Bakrena in optična infrastruktura prvotnega operaterja je tudi prisotna v večjem obsegu od optične²⁹ dostopovne infrastrukture drugih operaterjev. Vseeno Agencija ugotavlja, da tovrstna infrastruktura (predvsem optična) ni razpoložljiva na celotnem področju posameznih občin, prav tako pa tudi na področjih, kjer je razpoložljiva, ni nujno zagotovljeno, da je primerna za ponudbo visokokakovostnih produktov, ki sodijo na upoštevni trg 4. Zgrajena dostopovna optična infrastruktura se namreč razlikuje od tiste za množične trge, saj z uporabo infrastrukture za množične trge pogosto ni mogoče zagotoviti primerne stopnje nivoja storitev, ki so običajno opredeljene v pogodbah visokokakovostnih produktov med naročnikom in ponudnikom.

Navkljub navedenemu dejstvu je posamezen lastnik nedvomno v prednosti pri gradnji visokokakovostne dostopovne infrastrukture v primeru, ko že ima zgrajeno določeno infrastrukturo, četudi ta še ne sodi na predmetni upoštevni trg. Omenjeno mu namreč omogoča olajšano izvedbo nadgradnje ali dodatne izgradnje dostopovne infrastrukture primerne ravni, ob pouporabi že zgrajenih delov omrežja (jaški,

²⁸ Evidenca infrastrukturnih objektov in omrežij.

²⁹ Drugi operaterji razpolagajo z optično, ne pa tudi z bakreno dostopovno infrastrukturo.

kanali, cevi, pridobljena dovoljenja,...). Agencija je zato dodatno izvedla analizo in pregled dolžine in lastništva nad optičnimi in bakrenimi paričnimi vodi elektronskih komunikacij, ki so vpisani v Zbirnem katastru gospodarske javne infrastrukture. Ugotovila je, da je Telekom Slovenije, kot največji operater, lastnik 99,9% bakrenih paričnih³⁰ ter 46,6% optičnih³¹ vodov elektronskih komunikacij. Agencija je ta pregled izvedla, saj ta evidenca prikazuje poleg dostopovnega, tudi ostale dele omrežja.

Pri nacionalni preverbi izgrajene infrastrukture (bakrene in optične) Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da je Telekom Slovenije infrastrukturno gledano, največji lastnik dostopovnega omrežja, ki je sestavljeno iz bakrenih paričnih ter optičnih vodov.

Pomemben dejavnik pri presoji homogenosti pogojev je tudi cenovna diferenciacija. Agencija ugotavlja, da Telekom Slovenije nudi po celem geografskem ozemlju enake cene za enake storitve, torej brez cenovne diferenciacije zaradi geografske lokacije. Seveda so popusti k posameznim pogodbam za veleprodajne storitve z drugimi operaterji skrivnost, vendar Agencija ni opazila posebnega geografskega razlikovanja ob ponudbi storitev. Prav tako je Agencija pri pregledu ugotovila, da na maloprodajnem trgu visokokakovostnih produktov drugi operaterji pri svoji politiki trženja prav tako ne razlikujejo maloprodajnih cen glede na posamezna področja države. To dejstvo so potrdili tudi posamezni operaterji z odgovori na vprašanja iz objavljene metodologije Agencije³².

Agencija želi z izvedbo geografske analize preveriti trenutne razmere konkurence na upoštevem trgu (tudi s pogledom naprej), zato bo v nadaljevanju preverjala vpliv zgrajene dostopovne infrastrukture³³, na predmetni maloprodajni trg, tj. infrastrukture, ki se nahaja na področjih mrežnih celic velikosti 1km z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov. V tem primeru je Agencija upoštevala dejavnik narave povpraševanja, ki je prostorsko zgoščeno na posamezna področja občin Republike Slovenije. Agencija je tako v nadaljevanju ugotavljala konkurenčnost na področjih z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov.

Agencija je vse aktivne maloprodajne visokokakovostne produkte glede na pripadajočo lokacijo mapirala v mrežne celice velikosti 1km, znotraj katerih je preverjala tudi prisotnost dostopovne optične ali bakrene infrastrukture. Agencija je mnenja, da je prisotnost dostopovne infrastrukture v neposredni bližini lokacije končnega kupca visokokakovostnega produkta (tj. v mrežni celici z lokacijo tega priključka), na primernem dosegu, da obstaja možnost zagotoviti produkt končnemu kupcu v primerno kratkem roku.

Agencija na maloprodajnem trgu visokokakovostnih produktov ugotavlja, da se večina te ponudbe nahaja na področjih občin, kjer sta storitveno prisotna vsaj 2 ali vsaj 3 različni ponudniki visokokakovostnih produktov. Na področju mrežnih celic velikosti 1km, v katerih se nahaja aktivna ponudba vsaj dveh različnih maloprodajnih operaterjev se nahaja 73,4% vseh prodanih produktov, na področju mrežnih celic z aktivno ponudbo vsaj treh pa se nahaja 57,4% vseh prodanih produktov. Mrežne celice z aktivno ponudbo vsaj dveh različnih operaterjev se sicer vsaj v določenem obsegu nahajajo v 79 občinah, mrežne celice s ponudbo vsaj treh pa v 47 občinah (od 212 občin). Podrobno je Agencija preverila tudi ali na področjih z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov obstaja dostopovna omrežna infrastruktura. To je preverila tako, da je v mrežnih celicah z

³⁰ Šifri 6101 in 6111, ATR3 (vrsta) vrednost 2

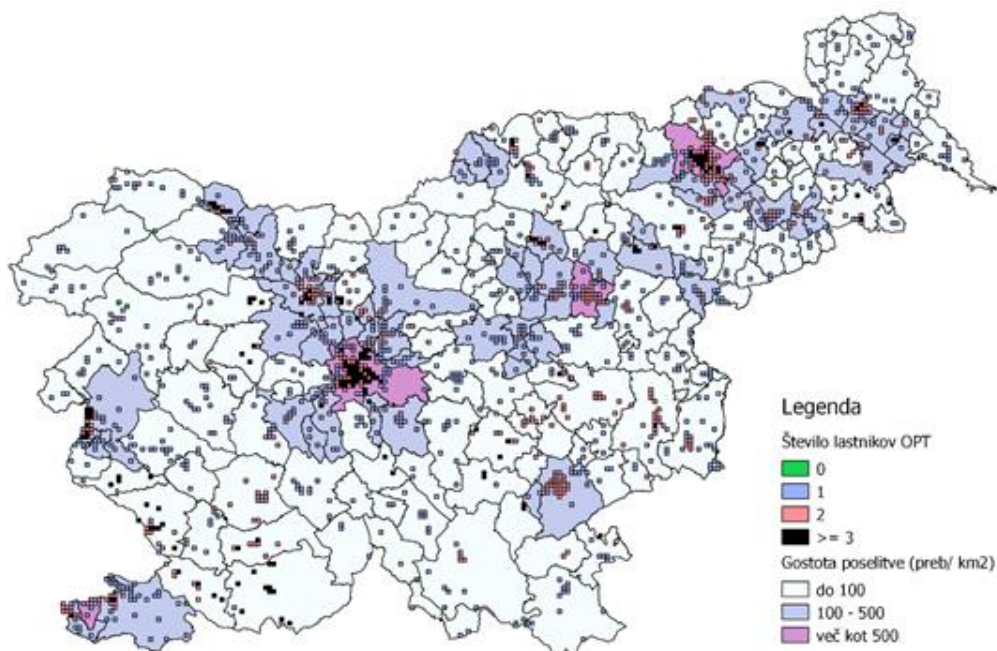
³¹ Šifri 6101 in 6111, ATR3 (vrsta) vrednost 1

³² Metodologije v zvezi s prihodnjo regulacijo medoperaterskih upoštevni trgov za dostop do širokopasovnega omrežja, AKOS, december 2015

³³ Bakrene in optične omrežne priključne točke

obstoje te ponudbe preverjala prisotnost vsaj ene omrežne priključne točke, dodatno pa je tudi preverila število različnih lastnikov te infrastrukture³⁴. Spodnja slika tako ponazarja obstoj dostopovne omrežne infrastrukture v mrežnih celicah velikosti 1km z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov. Iz slike je tudi razvidna korelacija med lokacijami te ponudbe ter gostoto poselitve.

Slika 9: Prisotnost visokokakovostnih produktov na zemljevidu s številom različnih lastnikov omrežne infrastrukture v celici in s prikazom gostote poselitve

Vir: AKOS, oktober 2017

V 20 občinah z največ aktivnimi visokokakovostnimi produkti se nahaja 65,7% vseh prodanih produktov. V 6 občinah z največ produkti se nahaja 49,9% vseh produktov. Slednjih 6 občin tudi sicer predstavlja 6 občin z največ prebivalci v Republiki Sloveniji. Z zgornje slike je tudi razvidno, da je ponudba prisotna na nekaj zgoščenih področjih posameznih občin.

Podrobnejše ugotovitve iz zgornje slike so razvidne tudi iz tabele 10, kjer Agencija prikazuje deleže mrežnih celic z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov glede na število različnih lastnikov omrežne infrastrukture na področju teh celic³⁵.

³⁴ Iz Evidence OPT je preverjala število različnih lastnikov zgrajenih OPT v celicah. Upoštevala je vse bakrene in optične OPT.

³⁵ Upoštevana je t.i. homes passed prisotnost dostopovne infrastrukture, pri čemer je Agencija, kot prisotno dostopovno infrastrukturo posameznega lastnika, upoštevala le tisto, kjer se v mrežni celici z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov, pojavi ena ali več bakrenih ali optičnih omrežnih priključnih točk tega lastnika.

Tabela 9: Prikaz deleža mrežnih celic z obstojem aktivnih maloprodajnih produktov glede na število različnih lastnikov optične ali bakrene dostopovne infrastrukture

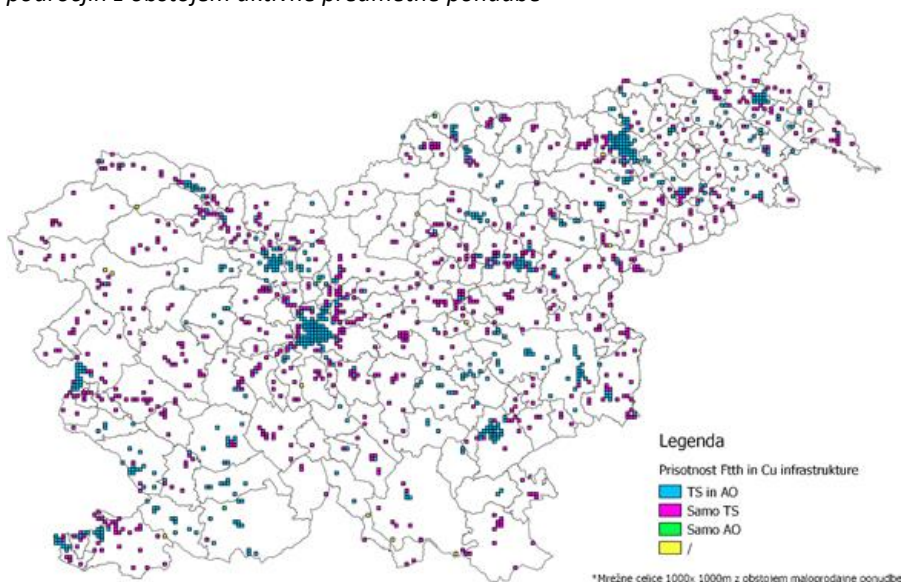
Število različnih lastnikov infrastrukture v mrežnih celicah 1km	Delež vseh celic z obstojem aktivne ponudbe [%]
3 ali več	11,8
2	28,9
1	58,5
0	0,8
Skupaj	100,0

Vir: AKOS, oktober 2017

Aktivna maloprodajna ponudba visokokakovostnih storitev v mrežnih celicah z vsaj 3 različnimi lastniki optične ali bakrene dostopovne omrežne infrastrukture se skupno pojavi v 34 občinah Republike Slovenije (sicer obstaja še več občin v katerih se nahajajo vsaj trije različni lastniki zgrajene optične ali bakrene dostopovne omrežne infrastrukture, ampak se ti skupno ne nahajajo strnjeno na ožjem območju z obstojem predmetne ponudbe, kar so v tem primeru mrežne celice velikosti 1km).

Agencija ugotavlja, da obstaja nekaj razlik med področji tako z infrastrukturnega, kot maloprodajnega vidika. Pri določitvi geografskega trga je Agencija, upoštevajoč Pojasnilo k Priporočilu, preverjala tudi obseg omrežja potencialnega operaterja s pomembno tržno moč in če je njegova tržna moč taka, da mu omogoča na celotnem področju Republike Slovenije nastopati samostojno zoper konkurente, ali pa če obstajajo področja, kjer prisotnost drugih ponudnikov nanj vrši večje konkurenčne pritiske. Agencija je na začetku tega poglavja ugotovila, da je Telekom Slovenije največji infrastrukturni operater v Republiki Sloveniji in nadalje preverila vpliv konkurentov na njegove tržne deleže po občinah. Slika v nadaljevanju prikazuje prisotnost omrežne infrastrukture³⁶ v mrežnih celicah z obstojem aktivne ponudbe visokokakovostnih produktov operaterja Telekom Slovenije in drugih operaterjev.

Slika 10: Prisotnost dostopovne bakrene ali optične infrastrukture Telekoma Slovenije in drugih operaterjev na področjih z obstojem aktivne predmetne ponudbe

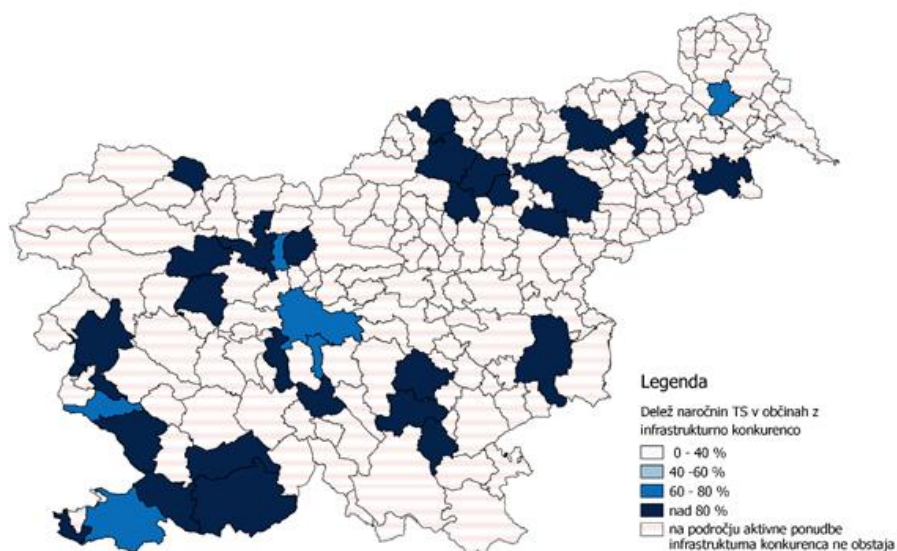

Vir: AKOS, oktober 2017

³⁶ Upoštevane vse optične in bakrene OPT

Slika prikazuje, da je dostopovno omrežje Telekoma Slovenije razpoložljivo skoraj na vseh manjših področjih z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov, kar pa ne velja za druge operaterje. Agencija je zgoraj že navedla podatek, da obstaja 34 občin z obstojem mrežnih celic s predmetno ponudbo in infrastrukturno konkurenco. Slika v nadaljevanju prikazuje te občine s tržnimi deleži vseh prodanih produktov v teh občinah operaterja Telekom Slovenije.

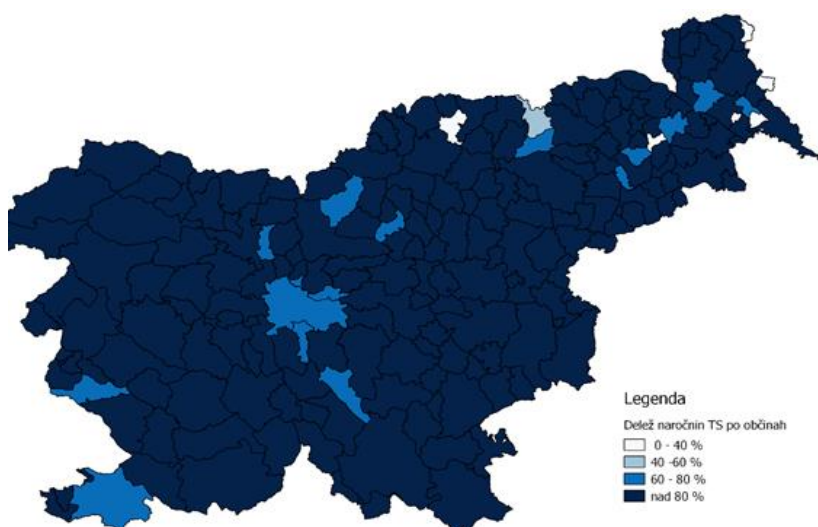
Slika 11: Tržni deleži prodanih visokokakovostnih produktov na maloprodaji v občinah z infrastrukturno konkurenco za operaterja Telekom Slovenije

Vir: AKOS, oktober 2017

Na celotnem področju omenjenih 34 občin se sicer nahaja 60,39% vseh prodanih visokokakovostnih produktov na maloprodaji, povprečen delež Telekoma Slovenije v omenjenih občinah znaša 89,84%. V nadaljevanju je Agencija preverila tudi tržne deleže prodanih produktov operaterja Telekom Slovenije za vse občine z obstojem te ponudbe.

Slika 12: Tržni deleži prodanih visokokakovostnih produktov Telekoma Slovenije na maloprodaji v vseh občinah

Vir: AKOS, oktober 2017

Agencija ugotavlja, da se tržni deleži operaterja Telekom Slovenije tudi v ostalih občinah ne razlikujejo od tistih s povečanim obstojem infrastrukturne konkurence. Povprečni tržni delež vseh prodanih

visokokakovostnih produktov po občinah na maloprodaji operaterja Telekom Slovenije je visok in znaša 93,73% in ni opaziti, da bi prisotnost infrastrukturne konkurence nanj predstavljala vpliv. Enako lahko trdimo tudi če zanemarimo infrastrukturo in gledamo samo storitveno konkurenco. V zgoraj že omenjenih 47 občinah z obstojem mrežnih celic z aktivno ponudbo visokokakovostnih produktov vsaj treh različnih operaterjev, znaša tržni delež Telekoma Slovenije v povprečju 86,73%.

Agencija mora skladno z 99. členom ZEKom-1 in ob upoštevanju Priporočila o upoštevnih trgih ter Smernic Komisije določiti geografsko območje, na katerem so konkurenčni pogoji podobni ali dovolj homogeni in ki se lahko razlikuje od sosednjih območij, na katerih so prevladujoči konkurenčni pogoji občutno drugačni. Pri tem mora Agencija zlasti upoštevati vprašanje, ali so konkurenčni pritiski na potencialnega operaterja s pomembno tržno moč na teh območjih v zadostni meri enakomerni. V primeru, da Agencija pri določitvi teh območij ne more trajno identificirati bistvenih in objektivnih razlikujočih se pogojev, Komisija v Pojasnilu k priporočilu, kot bolj primerno od definicije podtrgov predlaga diferenciacijo ukrepov, v fazi določanja ukrepov operaterju s pomembno tržno močjo. V tem primeru mora Agencija upoštevati tudi potencialne prihodnje gradnje omrežij, ki utegnejo vplivati na spremembo konkurenčnih pogojev na posameznih območjih znotraj države in v kolikor bi omenjene spremembe rezultirale v spremembo konkurenčnih pogojev na teh manjših območjih. Agencija tako kot primernejšo obliko geografske opredelitve upoštevne trga vidi nacionalno opredelitev geografskega trga, z možnostjo naknadnega segmentiranja ukrepov, v kolikor bi se to izkazalo za potrebno. Do naslednje izvedbe analize predmetnega trga Agencija pričakuje (1) gradnje omrežij na podlagi izraženega tržnega interesa po načrtu NGN 2020; (2) gradnje omrežij na nekomercialnih področjih v sklopu javnih gradenj odprtih širokopasovnih omrežij; (3) potencialno povečanje souporabe obstoječe gospodarske javne infrastrukture, saj je bila v novelo zakona ZEKom-1 v celoti implementirana Direktiva 2014/61/EU o ukrepih za znižanje stroškov za postavitve elektronskih komunikacijskih omrežij visokih hitrosti (v nadaljevanju Direktiva 2014/61/EU), ki med drugim spodbuja skupno uporabo obstoječe infrastrukture. Pri navedenem Agencija ne more v celoti predvideti vpliva na predmetni upošteveni trg, ki ga bodo potencialne nove gradnje in sprememba zakonodaje v praksi tudi prinesle. Prav tako pa mora Agencija z analizo trga zajeti trenutno stanje na trgu s pogledom naprej, pri čemer bo realizacijo potencialnih novih gradenj spremljala tudi v okviru rednih spremljanj stanja na trgu in bo v primeru zaznanja spremembe tudi ustrezno ukrepala.

Agencija iz navedenega ugotavlja, da se maloprodajni trg visokokakovostnih produktov po občinah v Republiki Sloveniji ne razlikuje v taki meri, da bi to opravičevalo opredelitev dodatnih podtrgov znotraj nacionalnega teritorija, ugotovila je višje tržne deleže prvotnega operaterja v primerjavi z drugimi operaterji, kar mu potencialno omogoča samostojno nastopanje zoper konkurente. Na navedeno ne vpliva niti prisotnost konkurenčne infrastrukture niti povečana stopnja storitvene konkurence v posameznih občinah. Trg visokokakovostnih produktov tako v zadostni meri kaže znake homogenosti na celotnem področju Republike Slovenije.

Pri ugotavljanju obstoja pravnih in drugih normativnih instrumentov je Agencija ugotovila enotnost normativnega okvirja za celotno področje države, le ta je namreč pridržan izključno zakonodajalcu oziroma osrednjim oblastem. Posledično lokalne skupnosti nimajo pristojnosti sprejemanja splošnih aktov, s katerimi bi posegale na področje elektronskih komunikacij, zato tudi kriterij obstoja pravnih in drugih normativnih območij na manjših enotah oziroma posameznih območjih države ni izpolnjen.

Agencija je geografsko območje upoštevne trga 4 geografsko opredelila nacionalno. Razlogi za opredelitev izhajajo iz ugotovitev v tem poglavju in so sledeči:

- (1) nacionalna prisotnost infrastrukture največjega operaterja,
- (2) na zadevnih območjih³⁷ je infrastruktura prvotnega operaterja znatno bolj razširjena od infrastrukture drugih operaterjev,
- (3) visoki tržni deleži aktivnih visokokakovostnih produktov največjega operaterja,
- (4) nizek infrastrukturni in maloprodajni vpliv drugih operaterjev,
- (5) infrastrukturne razlike med posameznimi izbranimi enotami (občinami) nimajo vpliva na maloprodajni trg visokokakovostnih produktov in storitev,
- (6) konkurenčni pritisk v nobeni občini ni zadosten, da bi vzpodbudil učinkovito konkurenco,
- (7) pogoji trženja storitev operaterjev so enotni za celotno področje države,
- (8) nacionalna prisotnost aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih storitev največjega operaterja
- (9) normativni okvir je enoten za celotno področje Republike Slovenije,
- (10) strategije poslovanja operaterjev, ki tržijo te produkte so nacionalne,
- (11) pričakovane gradnje širokopasovnih omrežij v skladu s Strategijo razvoja informacijske družbe do leta 2020³⁸ in z Načrtom razvoja širokopasovnih omrežij naslednje generacije do leta 2020³⁹, pri katerih ni mogoče v celoti predvideti vpliva na trg visokokakovostnih produktov,
- (12) v celoti ni mogoče predvideti vpliva implementacije Direktive 2014/61/EU v novelo ZEKom-1.

Upoštevni trg 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« tako ostaja nacionalen in velja na celotnem področju Republike Slovenije, saj je na celotnem območju države cenovno in storitveno homogena ponudba operaterja Telekom Slovenije, ki tudi ustreza povpraševanju operaterjev na veleprodajnem trgu, kar posledično tudi kaže na neprimernost nadaljnje delitve geografskega trga na podtrge.

6.3 Definicija upoštevne geografske trga »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«

Agencija ugotavlja, da ni bistvenih razlik pri maloprodajni ponudbi visokokakovostnih produktov na področju funkcionalnosti, ponudbe in cen glede na geografsko porazdelitev po državi. Vsi produkti se ponujajo po vseh geografskih področjih s strani več operaterjev.

Potencialni uporabniki visokokakovostnih produktov so pretežno prisotni v strnjenih področjih (poslovnih conah, središčih občin). Ta področja so porazdeljena po vsej državi po posameznih občinah, kar pomeni zadostno homogenost trga na celotnem področju države.

Agencija tako ugotavlja, da ni zadostnih razlogov, da bi obseg predmetnega upoštevne trga ožili na geografske podtrge, torej na regionalne ali lokalne trge znotraj območja Republike Slovenije, saj so pogoji v zadostni meri enakovredni na nacionalnem nivoju.

³⁷ Na območjih z obstojem aktivne visokokakovostne ponudbe.

³⁸ Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020, dostop na povezavi:
http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/DID/Informacijska_druzba/DSI_2020.pdf, dne 28.7.2017

³⁹ Načrt razvoja širokopasovnih omrežij naslednje generacije do leta 2020, dostop na povezavi:
http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/DID/Informacijska_druzba/NGN_2020.pdf, dne 28.7.2017

Agencija na podlagi predhodnih ugotovitev v tem poglavju zaključuje, da za geografski trg upoštevne trga 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« velja celotno območje Republike Slovenije.

6.4 Definicija upoštevne storitvenega trga »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«

Veleprodajni visokokakovostni dostop predstavlja medoperaterske storitve z zagotovljeno višjo kakovostjo, ki končnim uporabnikom zagotavljajo naslednje karakteristike, ki jih pomembno razlikujejo od produktov za množični trg, in sicer vsaj:

- nedeljeno ali malo deljeno pasovno širino,
- konstantno, velikokrat simetrično, pritočno in odtočno hitrost,
- zagotovljeno razpoložljivost storitve,
- dogovorjene vrednosti tehničnih parametrov povezave (npr. izguba paketov, zakasnitev in trepetanje),
- krajši odzivni časi za prijavo napake in odpravo napake,
- dogovorjena finančna povračila v primeru nedoseganja dogovorjenih parametrov in
- izvajanje meritev tehničnih parametrov storitev (npr. razpoložljivost, povprečne hitrosti, zakasnitve ipd.).

Visokokakovostni produkti so aktivne povezave, ki potekajo preko bakrenih paric ali optičnih vodov s tradicionalno tehnologijo (npr. PDH, SDH) ali s sodobno tehnologijo, ki uporablja za transport (Carrier Grade) ethernet tehnologije. Pri tem mora biti delilno razmerje, ki predstavlja razmerje med izstopno in vstopno pasovno širino v določeni točki omrežja, dovolj majhno, da je mogoče zagotavljati visokokakovostne storitve, kar pa je v veliki meri odvisno od števila povezav, ki se v posamezni točki združujejo. Pri tem je delilno razmerje posredno določeno z drugimi parametri kakovosti, kot so npr. maksimalna stopnja bitnih napak, storitve na aplikacijskem nivoju ipd. Poleg tega sama simetrična hitrost priključkov ni nujen pogoj, saj se lahko končnim uporabnikom višji nivoji kakovosti storitev (SLA), še posebej pri storitvah, ki ne zahtevajo višjih odtočnih hitrosti, zagotovijo tudi na priključkih z različnimi dotočnimi in odtočnimi hitrostmi. Čas odprave napake pa je bistveno krajši od časa odprave napake na priključkih za množični trg in ne sme biti daljši od odprave napake v naslednjem delovnem dnevu.

Upoštevni trg 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« tako vključuje:

- zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (PDH, SDH),
- zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
- visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki).

Pri tem je predmet zadevnega upoštevne trga zaključni del omrežja, ki obsega dostopovni in zaledni del omrežja do robnega vozlišča IP/MPLS hrbteničnega omrežja. Povezave med posameznimi robnimi vozlišči, ki so del IP/MPLS hrbteničnega omrežja niso del predmetnega upoštevne trga.

Za geografski trg upoštevne trga »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« velja celotno območje Republike Slovenije.

7 Merila za presojo pomembne tržne moči

V okviru analize Agencija ugotavlja ali na posameznem upoštevnem trgu obstaja učinkovita konkurenca. Evropska komisija je sprejela Smernice Komisije, ki nacionalnim regulatorjem držav članic EU pomagajo pri ugotavljanju obstoja konkurence na upoštevnih trgih in ugotavljanju položaja s pomembno tržno močjo. Iz Smernic Komisije izhaja, da je ugotovitev, da na ustreznem trgu obstaja učinkovita konkurenca, enakovredna ugotovitvi, da nobeno podjetje samo ali skupaj z drugim podjetjem nima pomembne tržne moči na tem trgu. Iz tega sledi, da mora nacionalni regulatorni organ v primeru, da ugotovi, da na ustreznem trgu ni učinkovite konkurence, določiti operaterja oziroma operaterje s pomembno tržno močjo na tem trgu in naložiti ustrezne obveznosti ali pa ohraniti oziroma spremeniti take obveznosti, kjer že obstajajo.

Agencija je na podlagi 98. člena ZEKom-1 zavezana, da pri določanju pomembne tržne moči ravna skladno z zakonodajo EU in dosledno upošteva Smernice Komisije, ki urejajo tržno analizo in določitev pomembne tržne moči na področju elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev.

Definicija operaterja s pomembno tržno močjo je v ZEKom-1 določena v prvem odstavku 95. člena. Iz določila izhaja, da ima operater pomembno tržno moč, če ima sam ali skupaj z drugimi operaterji na določenem upoštevnem trgu položaj, enakovreden prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno samostojnost nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom.

Za razliko od naknadnega (*ex post*) nadzora, pri katerem se s pomočjo uporabe pravil splošnega konkurenčnega prava s strani organa pristojnega za varstvo konkurence ugotavlja zloraba prevladujočega položaja, se z vnaprejšnjo oziroma predhodno (*ex ante*) regulacijo, ki jo na področju elektronskih komunikacij opravlja Agencija, izboljšujejo oziroma vzpostavljajo konkurenčne razmere na ne dovolj konkurenčnem trgu z namenom hitrejšega razvoja in vzpostavitve konkurence.

7.1 Kriteriji za analizo upoštevnega trga 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji«

Skladno s 95. členom ZEKom-1 se za operaterja domneva da ima pomembno tržno moč, če bodisi samostojno ali skupaj z drugimi uživa položaj ki je enakovreden prevladujočemu položaju, to pomeni položaj gospodarske moči, ki mu omogoča da ravna v precejšnji meri neodvisno od konkurentov in od končnih uporabnikov. Kriterije za določanje pomembne tržne moči, ki pa niso kumulativne narave, opredeljujejo Smernice Komisije⁴⁰, v 96. členu pa tudi ZEKom-1, ob tem pa je po Smernicah in ZEKom-1 Agenciji prepuščena odločitev, katera merila so glede na specifiko posameznega upoštevnega trga najbolj primerna in jih bo pri presoji uporabila. Agencija je za ugotavljanje pomembne tržne moči na predmetnem upoštevnem trgu uporabila naslednja merila, ki so skladna s Smernicami Komisije in 96. členom ZEKom-1:

- tržni delež operaterja na upoštevnem trgu in spreminjanje njegovega tržnega deleža na upoštevnem trgu v daljšem obdobju;
- vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč);
- nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti.

⁴⁰ 78. točka Smernic

Agencija drugih meril ni preverjala, saj vsled dejstva, da merila niso kumulativne narave⁴¹ in ob specifični predmetnega upoštevnega trga ter pomembnosti zgoraj navedenih meril, uporaba drugih kriterijev v nobenem primeru ne bi mogla dati drugačnih rezultatov in ugotovitev.

7.1.1 Tržni deleži operaterjev na upoštevem trgu

Kot prvi indikator v okviru ekonomskih (ter kvalitativnih in količinskih) kriterijev, ki lahko služi preverjanju ali je trg konkurenčen, je ugotavljanje velikosti tržnih deležev operaterjev na upoštevem trgu ter njihove stabilnosti v določenem časovnem okviru. Pri tem je Agencija ugotavljala tržne deleže operaterjev glede na število visokokakovostnih povezav po tehnologijah oziroma vrstah vmesnikov na maloprodajnem in veleprodajnem trgu.

Čeprav visok, tržni delež sam zase še ni nujno zadosten pogoj za določitev pomembne tržne moči ali njen nedvomni pokazatelj, je pa pomemben indikator, da ta na določenem upoštevem trgu lahko obstaja.

Kot izhaja tudi iz Smernic Komisije⁴², je izračun tržnih deležev izhodiščna točka za ugotavljanje ali na upoštevem trgu obstaja konkurenca oziroma ali ima določen operater pomembno tržno moč, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom. Evropska Komisija v Smernicah Komisije navaja, da so v skladu z uveljavljeno sodno prakso tržni deleži, večji od 50% že sami po sebi, razen v izjemnih primerih, dokaz obstoja prevladujočega položaja, še posebej če ti skozi daljše časovno obdobje pri posameznem operaterju ostanejo nespremenjeni in se ne nižajo. Vsekakor je treba tržni delež posameznega podjetja gledati v povezavi z ostalimi kriteriji in merili ocenjevanja.

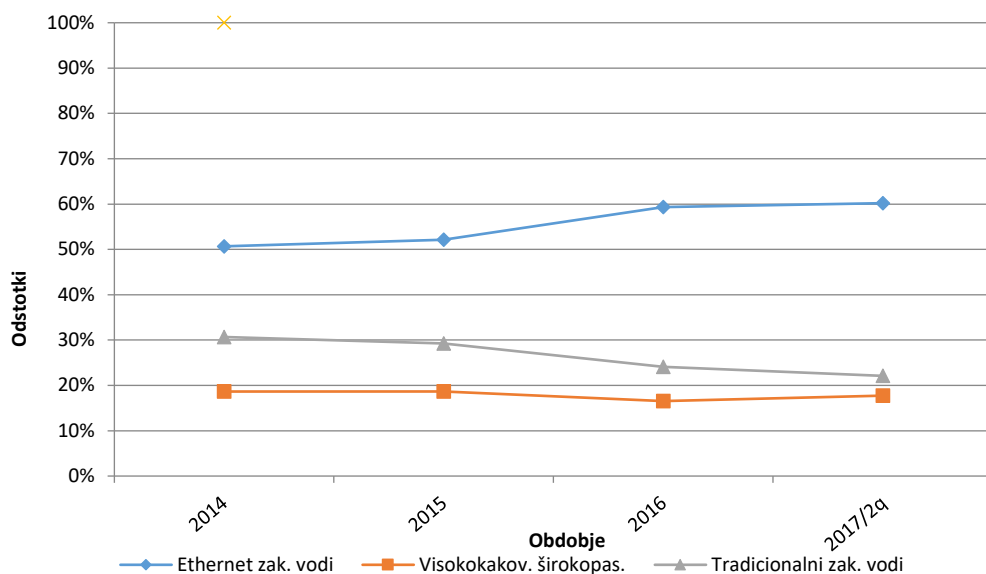
Kot nadalje izhaja iz Smernic Komisije, se je kot pravilo uveljavilo tudi, da operaterji z manj kot 25 % tržnim deležem načeloma (samostojno) nimajo statusa pomembne tržne moči. Kljub temu iz Smernic Komisije tudi v tem primeru posredno izhaja, da kadar je tak tržni delež stabilen oziroma raste in če na to kažejo tudi druge okoliščine, obstoja statusa pomembne tržne moči ni mogoče vnaprej izključiti.

Spodnja slika prikazuje gibanje tržnih deležev visokokakovostnih priključkov glede na zamenljive oblike dostopa na maloprodajnem trgu. Tržni delež zakupljenih vodov s tradicionalnimi tehnologijami se postopoma zmanjšuje, tako da ob koncu obdobja dosega 22,1% delež, medtem ko se delež zakupljenih vodov s sodobnimi tehnologijami povečuje, tako da ob koncu obdobja dosega 60,2% delež. Prav tako se počasi povečuje tržni delež visokokakovostnih širokopasovnih priključkov, ki ob koncu obdobja znaša 17,7%.

⁴¹ Tako tudi 79. točka Smernic Komisije

⁴² 75. točka Smernic Komisije

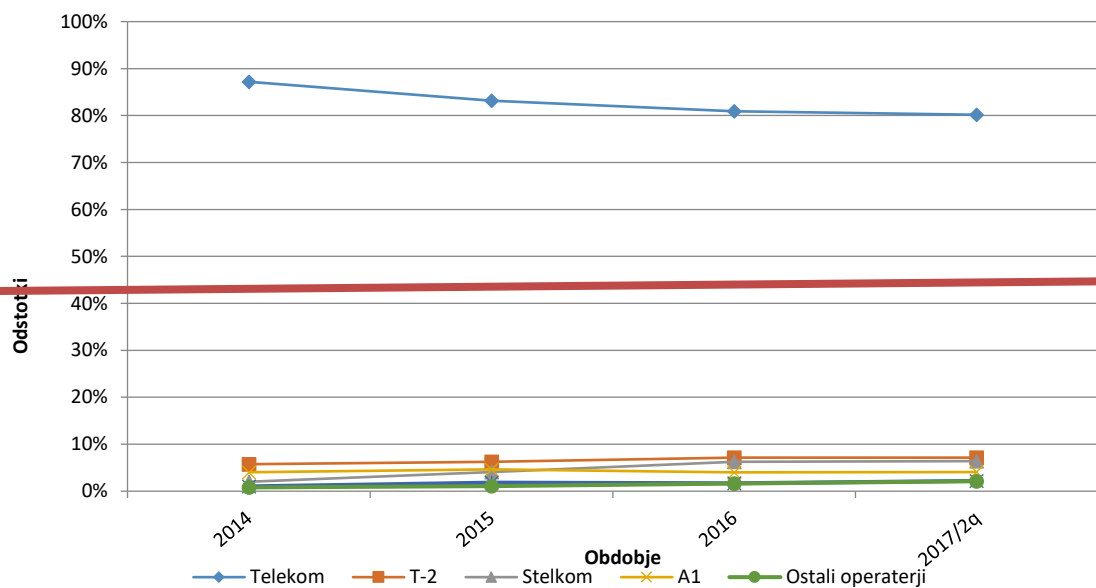
Slika 13: Tržni deleži visokokakovostnih produktov glede na zamenljive oblike dostopa na maloprodajnem trgu

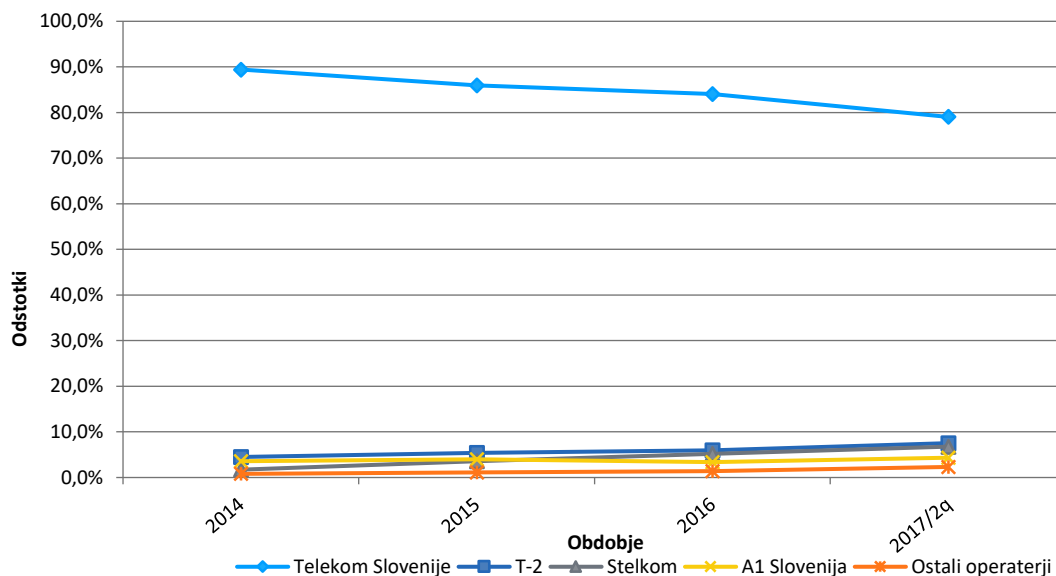
Vir: AKOS, september 2017

Spodnja slika prikazuje gibanje tržnih deležev operaterjev glede na število visokokakovostnih priključkov na maloprodajnem upoštevne trgu. Najvišji tržni delež **80,4** **79,1%** ima Telekom Slovenije, sledi mu T-2 s **7,0** **7,5%**, Stelkom s **6,3** **6,8%**, A1 Slovenija s **4,1** **4,3%** ter ostali operaterji s skupno **2,2** **2,3%** tržnim deležem. Visokokakovostni priključki, ki jih operaterji ponujajo na maloprodajnem trgu so bodisi zagotovljeni preko lastnih bodisi preko zakupljenih omrežij. Telekomu Slovenije tržni delež zelo počasi upada, kar kaže na rahel trend proti konkurenčnejšemu maloprodajnemu trgu, vendar pa to avtomatično še ne izključuje dejstva, da ima Telekom Slovenije pomembno tržno moč.

Slika 14: Tržni deleži operaterjev na maloprodajnem trgu glede na število visokokakovostnih priključkov

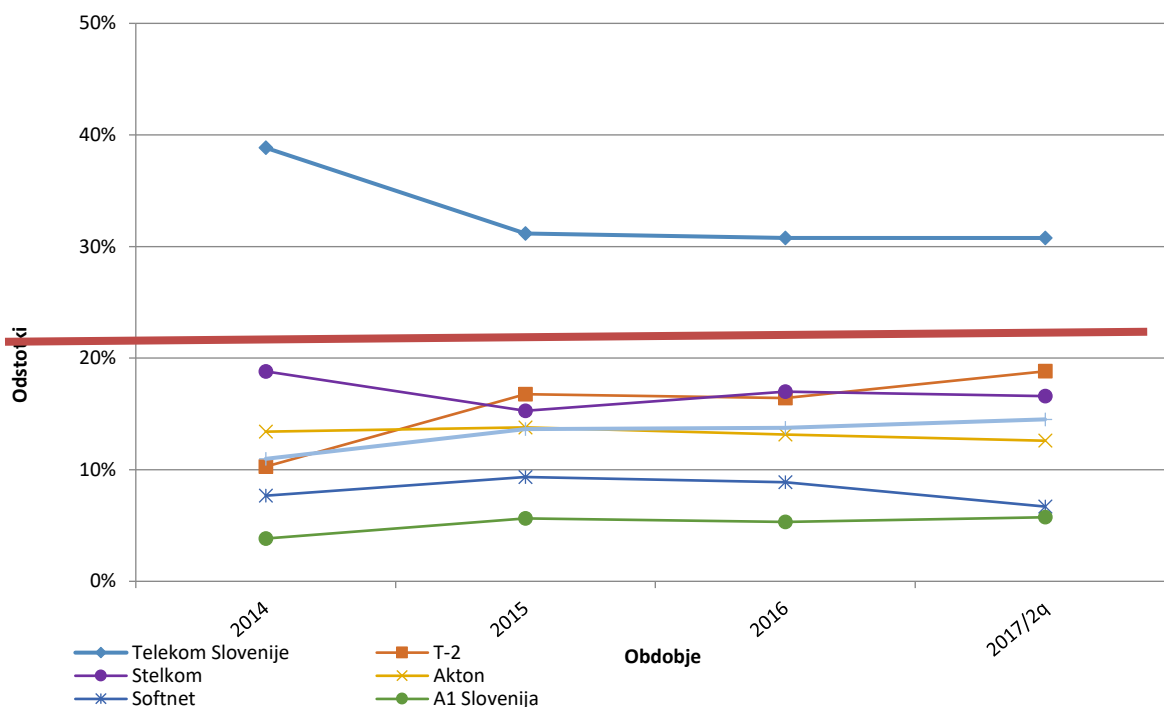
Vir: AKOS, oktober 2017

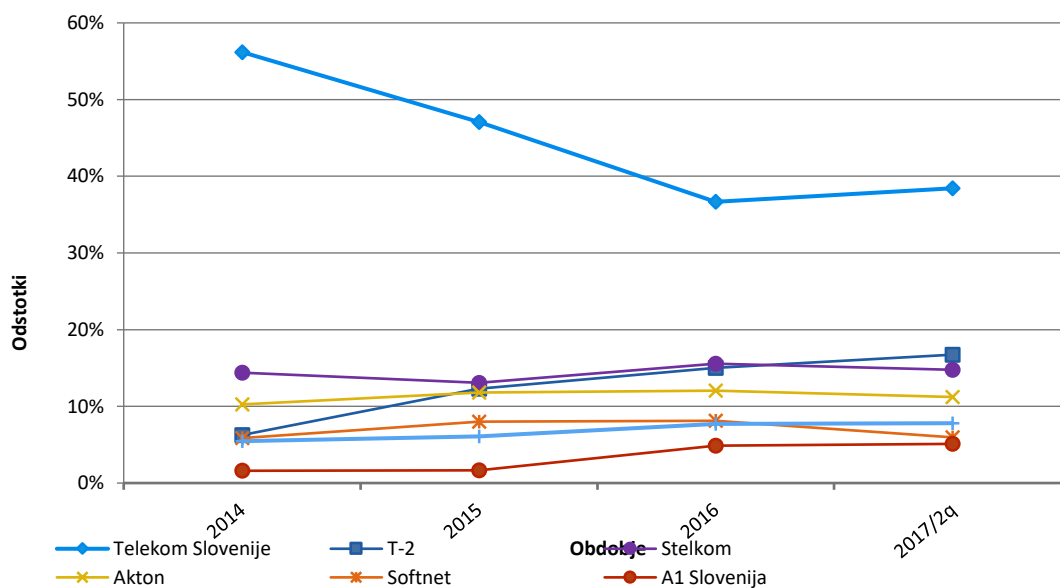
Vir: AKOS, januar 2019

V nadaljevanju je Agencija tako preverjala še gibanje tržnih deležev operaterjev na veleprodajnem upoštevem trgu, ki vključuje visokokakovostne veleprodajne produkte, ki so del tega upoštevne trga. Spodnja slika prikazuje gibanje tržnih deležev operaterjev glede na število visokokakovostnih priključkov na veleprodajnem upoštevem trgu. Najvišji tržni delež ima z **31,4 38,4%** Telekom Slovenije, sledijo pa mu **A1 Slovenija z 22,5%**, T-2 z **13,7 16,7%**, Stelkom s **12,1 14,8%**, Akton z **9,2 11,2%**, Softnet **6,0%**, A1 Slovenija **5,1%** ter ostali operaterji **zs 11,2 7,8%** deležem. Pri tem obsega veleprodajni dostop Telekoma Slovenije izključno produkte, ki jih Telekom Slovenije zagotavlja drugim operaterjem na podlagi obveznosti, ki izhajajo iz predhodno naložene regulatorne odločbe na upoštevem trgu za dostopovne dele zakupljenih vodov. Agencija ugotavlja, da je obseg veleprodajnega trga visokokakovostnih produktov relativno majhen (1:10 v primerjavi z obsegom maloprodajnega trga), prav tako pa je majhno zanimanje operaterjev za regulirano ponudbo Telekoma Slovenije, ki temelji na obveznostih naloženih s trenutno veljavno odločbo iz leta 2008. Operaterji namreč zaradi večje **fleksibilnosti** pri oblikovanju produktov, neodvisnosti pri zagotavljanju kakovosti storitev na veleprodajnem trgu ter zaradi zastarele regulacije najemajo predvsem neosvetljena optična vlakna. Poleg navedenega pa operaterji za nizko stopnjo najema aktivnih produktov izpostavljajo še visoke cene reguliranih visokokakovostnih produktov.

Slika 15: Tržni deleži operaterjev na veleprodajnem trgu glede na število visokokakovostnih priključkov

Vir: AKOS, oktober 2017

Vir: AKOS, januar 2019

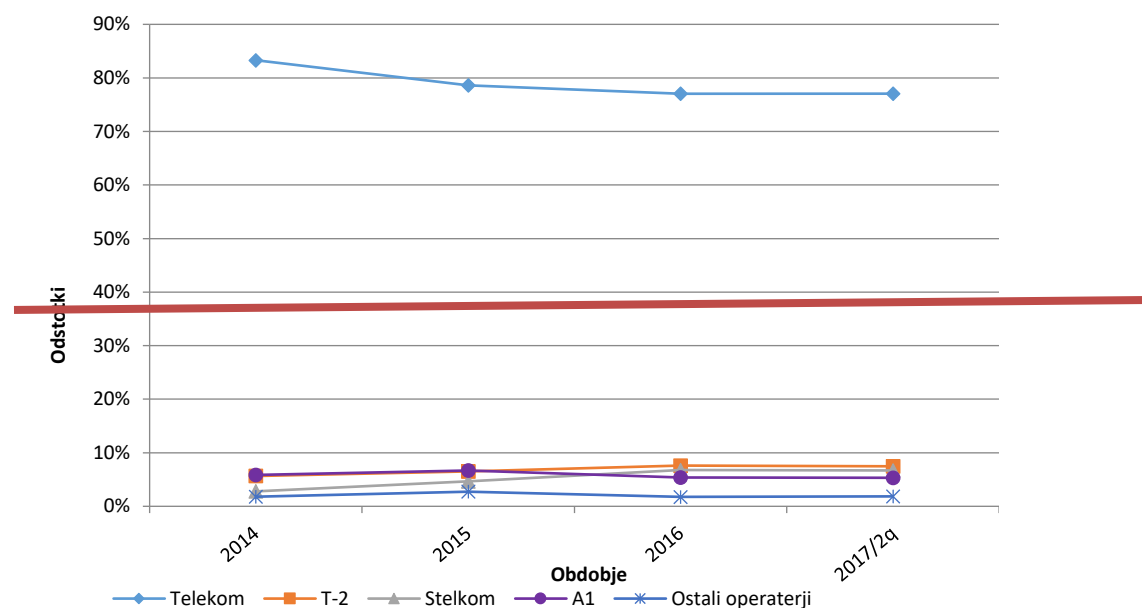
Ker so merila, ki jih je potrebno uporabiti pri merjenju tržnega deleža operaterjev odvisna predvsem od značilnosti upoštevne trga, je Agencija v zvezi z upoštevanim trgom 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« pri določanju tržnega deleža v nadaljevanju upoštevala tržne deleže glede na število visokokakovostnih produktov vključno s ponudbo samemu sebi (self-supply). Uporabniki storitev na medoperaterskem trgu so operaterji - iskalci dostopa in maloprodajna enota operaterja, ki uporablja storitve dostopa svojega lastnega veleprodajnega dela (self-supply).

Iskalci dostopa povprašujejo po dostopu do omrežne infrastrukture, ker nimajo zgrajenega svojega lastnega omrežja ali ker to ni zgrajeno v obsegu, ki bi jim omogočal konkuriranje na trgu, ter lahko le preko zakupa infrastrukture ponujajo svoje storitve na maloprodajnem trgu.

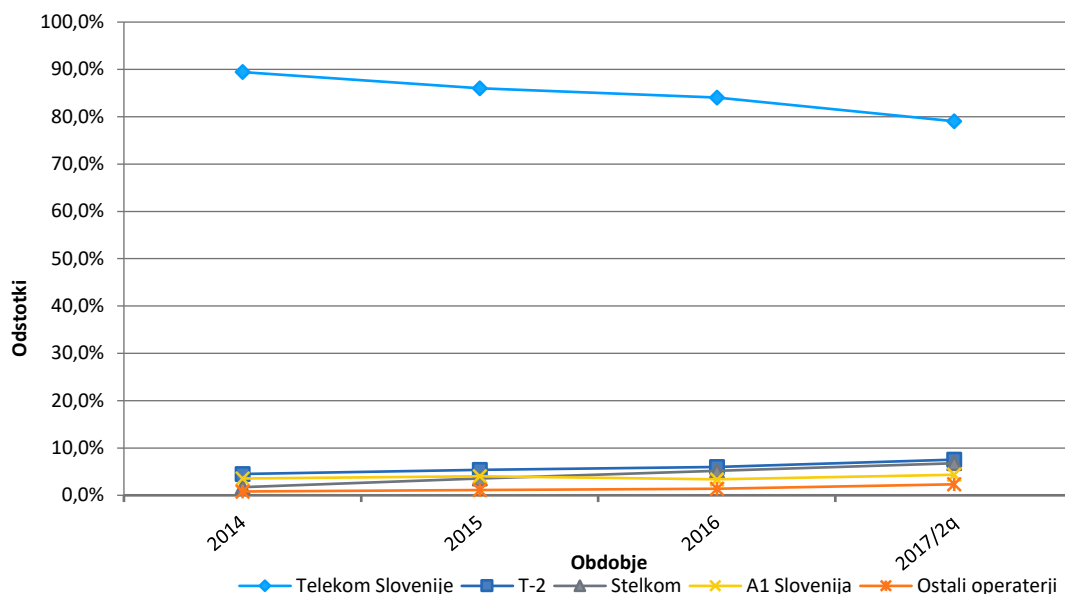
Tudi če na veleprodajnem trgu ne bi obstajali iskalci dostopa, ki bi povpraševali po storitvah dostopa do omrežja, je mogoče opredeliti hipotetičen trg na osnovi zagotavljanja storitev dostopa operaterja samemu sebi. Hipotetična odsotnost sklenjenih pogodb na veleprodajnem trgu dostopa kaže zgolj na to, da se vsa ponudba na zadevnem medoperaterskem trgu realizira interno preko vertikalne integracije operaterja omrežja. V takem primeru se struktura ponudbe na veleprodajnem nivoju (npr. tržni deleži operaterjev, ki so dejavni na zadevnem trgu) izvede iz ponudbe na maloprodajnem trgu. Veleprodajni trg dostopa do omrežja torej vključuje elemente, ki so potrebni, da se storitve na trgu zagotovijo iskalcem dostopa in samemu sebi (self-supply) kot lastne storitve. Tržno moč vertikalno integriranega operaterja se torej lahko izmeri le, če je v definicijo trga vključena tudi ponudba samemu sebi. Tržna moč operaterja, ki ponuja veleprodajni produkt dostopa je omejena s ponudbo tega produkta s strani vertikalno integriranega operaterja tistemu integriranemu delu istega operaterja, ki deluje v smislu ponudbe storitev na maloprodajnem trgu. V kolikor bi se iz analize predmetnega trga izpustila analiza ponujanja storitev samemu sebi, bi se zaradi navedenega napačno ocenila njegova tržna moč pri nujenju storitev iskalcem dostopa.

Vključitev zagotavljanja storitve dostopa samemu sebi v predmetni veleprodajni trg je tudi konsistentna z določili Pojasnila k Priporočilu o upoštevnih trgih.

Slika 16: Tržni deleži operaterjev na veleprodajnem upoštevni trgu glede na število visokokakovostnih priključkov z vključeno ponudbo samemu sebi (self supply)

Vir: AKOS, oktober 2017

Vir: AKOS, januar 2019

Zgornja slika prikazuje gibanje tržnih deležev operaterjev glede na število visokokakovostnih priključkov na veleprodajnem upoštevem trgu, ki vključuje visokokakovostne veleprodajne produkte, ki so del tega upoštevnega trga z upoštevanjem ponudbe samemu sebi (self supply). Podatki zajemajo tako priključke na lastnem, kot tudi priključke zagotovljene na zakupljenih omrežjih. Tržni delež Telekoma Slovenije je pri tem še vedno občutno največji (77 76,5%) in zelo počasi upada, sledijo mu T-2 s 7,5 8,1%, Stelkom s 6,7 7,3% in A1 Slovenija s 5,3 4,4%, ostali operaterji pa imajo skupaj 3,4 3,7%. Agencija ne pričakuje, da se bo visok tržni delež Telekoma Slovenije v kratkem obdobju občutno znižal, kar potrjuje tudi dejstvo, da je v zadnjem obdobju Telekom Slovenije pridobil preko 50% vseh javnih razpisov za visokokakovostne produkte, iz naslova katerih bo prihodke črpal do leta 2020.

Glede na navedeno Agencija ugotavlja, da kriterij tržnega deleža kaže na pomembno tržno moč Telekoma Slovenije na tem upoštevem trgu.

7.1.2 Vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč)

Prisotnost kupcev s pogajalsko močjo lahko omeji ponudnikovo možnost, da bi se obnašal neodvisno od trga. Takšna izravnalna kupna moč je lahko posledica kupčevega obsega oziroma velikosti, količine storitve, ki jo kupuje ali kompenzacijskega faktorja. Kjer so torej kupci dovolj veliki in imajo zadosti moči, se lahko racionalno odzovejo na vsak poskus zvišanja cen ponudnika in temu ustrezno poskušajo zadostiti potrebe pri drugih dobaviteljih ali ponudnikih.

Na tem upoštevem trgu lahko z namenom ponujanja storitev končnim uporabnikom na maloprodaji povprašujejo po dostopu do omrežja operaterji, ki deloma razpolagajo s svojo infrastrukturo v zaključnem delu omrežja ali pa lastne infrastrukture nimajo in so odvisni od dostopa do infrastrukture drugih operaterjev. Pri visokokakovostnem dostopu operater omrežja do končnih uporabnikov vzpostavi transparentno povezavo z dogovorjenim nivojem kakovosti, ki jo drugi operaterji najemajo za ponujanje storitev na maloprodajnem trgu, pri čemer pa mora biti nivo kakovosti veleprodajne storitve najmanj enak zahtevam maloprodajnih kupcev. Pri tem operater omrežja zagotovi iskalcem dostopa dostop na eni ali več točkah zaključnega dela omrežja, na katerih lahko operaterji prevzemajo promet. Veleprodajni visokokakovostni produkti tako omogočajo operaterjem, ki na določenih območjih niso prisotni z lastnim omrežjem, da na teh območjih ponujajo storitve na maloprodajnem

trgu. Glede na to, da je bil predmetniupoštevni trg opredeljen enotno nacionalno, torej na celotno ozemlje Republike Slovenije, lahko ugotovimo da zgolj en operater, to je Telekom Slovenije, edini z lastno bakreno in optično dostopovno infrastrukturo, pokriva največji del geografskega trga, tako da njegova maloprodajna enota za zagotavljanje povpraševanja končnih uporabnikov ne najema infrastrukture pri drugih operaterjih, ki v določenem delu razpolagajo z lastnim dostopovnim omrežjem. Na drugi strani Agencija ugotavlja, da ostali ponudniki storitev na predmetnemupoštevni trg sami na celotnem ozemlju Republike Slovenije niso sposobni zgolj z lastnim omrežjem zadostiti povpraševanju končnih uporabnikov, zato morajo v ta namen, kljub obstoju druge infrastrukture, v znatnem delu najemati kapacitete Telekoma Slovenije.

Pri obravnavi kriterija, kakšen vpliv imajo drugi operaterji na moč podjetja, ki obvladuje največ infrastrukture na največjem območju predmetnegaupoštevne trga, se je potrebno tako vprašati, ali bi iskalci dostopa v primeru, ko bi se s strani takšnega podjetja soočili s poslabšanjem komercialnih oziroma tehničnih pogojev, lahko takšno poslabšanje pogojev preprečili z grožnjo, da bodo v tem primeru veleprodajne vloške namesto pri dosedanjem ponudniku, pričeli nabavljati drugje, pod sprejemljivejšimi pogoji. V kolikor bi ti operaterji dejansko imeli takšno izravnalno moč, bi namreč ta imela tak vpliv, da bi ponudnik zaradi potencialnega izpada prihodkov od dosedanjih odjemalcev in njihovega prehoda k drugemu ponudniku veleprodajnih storitev, odstopil od tovrstnih namer in pogojev ne bi poslabševal.

Da je tak pogoj lahko izpolnjen, mora imeti v prvi vrsti takšno podjetje, ki na veleprodaji ponuja storitve drugim operaterjem, interes da te veleprodajne storitve sploh ponuja. Telekom Slovenije je edini, ki je sposoben omogočiti takšno obliko dostopa na področju celotne Slovenije in hkrati tudi sam na maloprodajnem trgu ponuja tovrstne storitve končnim uporabnikom, njegovi odjemalci veleprodajnih storitev na predmetnemupoštevni trg pa mu na maloprodajnem trgu predstavljajo neposredno konkurenco. Iz tega bi bilo mogoče sklepati, da Telekom Slovenije ni zainteresiran ponujati predmetnih veleprodajnih storitev drugim operaterjem. Izpad prihodkov od prodaje veleprodajnega visokokakovostnega dostopa bi lahko nadomestil s prihodki dobljenimi na povezanem maloprodajnem trgu, saj v odsotnosti nudenja dostopa drugim operaterjem na maloprodajnem trgu ne bi imel več konkurence v tolikšnem obsegu. Operaterji - povpraševalci po storitvah predmetnegaupoštevne trga bi bili namreč povsem omejeni na nudenje storitev na območjih, kjer razpolagajo s svojim omrežjem, kar pa je povsem neprimerljivo z razširjenostjo omrežja Telekoma Slovenije. Operaterji tako ne bi več mogli ponujati storitev nacionalno, saj bi bili omejeni zgolj na lastna omrežja, kolikor jih pač imajo. Posledično operaterji s tako geografsko omejeno ponudbo ne bi bili sposobni zagotoviti storitev večjim poslovnim kupcem niti kandidirati na javnih razpisih, saj javne ustanove pogosto zakupujejo produkte, ki povezujejo različne lokacije po celotni državi. Tako bi se lahko izkazalo, da je nudenje storitev parcialno po zgolj določenih delih države nerentabilno in ne zagotavlja ustrezne ekonomije obsega ter bi lahko povzročilo odhod teh operaterjev s trga.

Če bi operaterji, ki pri Telekomu Slovenije na predmetnemupoštevni trg najemajo dostop do omrežja na veleprodajnem nivoju, želeli zaradi poslabšanja najemnih pogojev odgovoriti z grožnjo, da bodo dostop iskali pri drugih ponudnikih veleprodajnega dostopa, bi trčili ob težavo, da drugih ponudnikov tovrstnega in primerljivega dostopa v Republiki Sloveniji ni. Na veleprodajnem trgu (razen na maloštevilnih, geografsko omejenih in raztresenih območjih) namreč ni drugih ponudnikov, ki bi lahko zagotovili primerljiv dostop, zato takšna grožnja ne more biti uspešna, kar pomeni, da ti operaterji povpraševalci nimajo izravnalne kupne moči, ki bi jo lahko uporabili za preprečitev takšnega početja ponudnika predmetnih veleprodajnih storitev. Ne le, da so alternativna optična dostopovna omrežja geografsko zelo omejena in da dosega neprimerno manjše pokrivanje odjemalcev na maloprodajnem trgu (končnih uporabnikov), celo kjer ta so prisotna, njihovi lastniki na predmetnem veleprodajnem trgu povečini ne ponujajo storitev dostopa. Primerljive alternativne ponudbe torej ni niti v omejenem obsegu, kjer omrežja so, niti ni nikakršnih indicov, da bi se ta v doglednem času

ustvarila. Namreč, kot je Agencija navedla v primeru Telekoma Slovenije, velja tudi v primeru ostalih lastnikov omrežij, ki hkrati delujejo na povezanem maloprodajnem trgu, da ti dostopa do svojih omrežij nimajo interesa nuditi neposrednim konkurentom na maloprodajnem trgu. Pri tem je treba poudariti, da je bistvena razlika tudi v dosegu dostopovnih omrežij do končnih uporabnikov posameznega infrastrukturnega operaterja. Omrežje Telekoma Slovenije je namreč prisotno na 99% območij⁴³ z aktivno maloprodajno ponudbo visokokakovostnih produktov, medtem ko so omrežja drugih infrastrukturnih operaterjev skupaj prisotna na 40,7% tovrstnih območij. Visokokakovostni produkti se povečini zagotavljajo končnim uporabnikom v poslovnih conah oziroma tam, kjer so prisotna podjetja z višjimi zahtevami glede kakovosti storitev in javne institucije. Končni uporabniki povprašujejo povečini po visokokakovostnih produktih, ki omogočajo povezovanje oddaljenih lokacij v enotno omrežje. Izkaže se, da je alternativna infrastruktura prisotna le na posameznih trasah, pa še ta povečini ni povezana z vozlišči Telekoma Slovenije, na katerih se nahajajo kolokacije iskalcev dostopa. Ti imajo tako za najem zalednih optičnih povezav sklenjene dolgoročne pogodbe. Poleg tega pa lastniki alternativnih infrastruktur ponujajo visokokakovostni veleprodajni dostop zgolj v manjšem obsegu. Iskalci dostopa tako nimajo izravnalne kupne moči, ki bi jo lahko uporabili za preprečitev poslabšanja pogojev dostopa s strani ponudnika predmetnih veleprodajnih storitev.

Iz navedenega je Agencija ugotovila, da operaterji ki na predmetnem upoštevem trgu najemajo (za delovanje na povezanem maloprodajnem trgu) nujno potreben dostop preko omrežja Telekoma Slovenije, ne razpolagajo z izravnalno kupno močjo oziroma vplivom velikih kupcev na moč operaterja, s katerim bi lahko vplivali na pogoje, ki jih za dostop lahko postavlja Telekom Slovenije. Ta bi lahko tak dostop celo odrekel. Slednje kaže na pomembno tržno moč operaterja Telekom Slovenije.

7.1.3 Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti

Nadzor nad infrastrukturo ki se je ne da zlahka podvojiti, je v tesni povezavi z obstojem potopljenih stroškov. Infrastruktura, ki se je ne da zlahka podvojiti, je pokazatelj tržne moči, ki jo lahko uživa prvotni operater in zvišuje vstopne ovire za potencialne nove in kasnejše vstopnike, kar kaže na nekonkurenčno stanje na trgu. V kolikor operater razpolaga z infrastrukturo, ki jo je težko podvojiti in sama infrastruktura predstavlja pomemben dejavnik pri oblikovanju storitve, ga to postavlja v močnejši tržni položaj, zaradi katerega lahko na trgu deluje v precejšnji meri neodvisno od ostalih ponudnikov in povpraševalcev na maloprodajnem ter veleprodajnem trgu. Poleg tega daje infrastruktura obstoječim operaterjem na trgu vselej tudi možnost, da prenašajo tržno moč na horizontalno in vertikalno povezane trge.

Potopljeni stroški oziroma stroški, ki ne bodo povrnjeni ob morebitnem izstopu iz trga so ena najbolj pomembnih vstopnih ovir in so relevantni na celotnem sektorju elektronskih komunikacij, saj so za izgradnjo omrežja in infrastrukture potrebne velike vstopne investicije. Novi vstopnik bo za vstop na trg pripravljen vložiti sredstva le, če bo upravičeno pričakoval da se mu bodo slednja skozi investicijo v sprejemljivem času povrnila. Tako so visoki potopljeni stroški v povezavi z izgradnjo infrastrukture, potrebne za delovanje omrežja, vstopna ovira tudi na predmetnem upoštevem trgu. V kolikor se alternativni operater, ki vstopa na trg, odloči, da bo v Sloveniji zgradil novo omrežje in se kasneje izkaže, da postane projekt iz kateregakoli razloga neuspešen, ne more računati na povrnitev večine investiranih sredstev. Višina potopljenih stroškov raste sorazmerno z velikostjo omrežja, npr. za zagotavljanje ustrezne pokritosti in dodatno tudi z zagotavljanjem kapacitet omrežja, tudi po tem ko je določena stopnja pokritosti že dosežena. Poleg tega so v Sloveniji potopljeni stroški relativno visoki tudi zaradi geografske in demografske specifikke.

⁴³ Območja mrežnih celic velikosti 1km.

Operater, ki vstopa na trg, je torej soočen z visokimi stroški izgradnje omrežja, poleg tega pa mora za učinkovit in konkurenčen vstop na trg v zelo kratkem času zgraditi omrežje, ki bo po pokritosti, dostopnosti do končnih uporabnikov in kakovosti zagotavljanja storitev na nivoju omrežja prvotnega operaterja. V nasprotnem primeru ne more računati na to, da bi končni uporabniki pričeli uporabljati njegove storitve v zadostnem številu, da bi dosegel zadostne ekonomije obsega in povrnitev investicij.

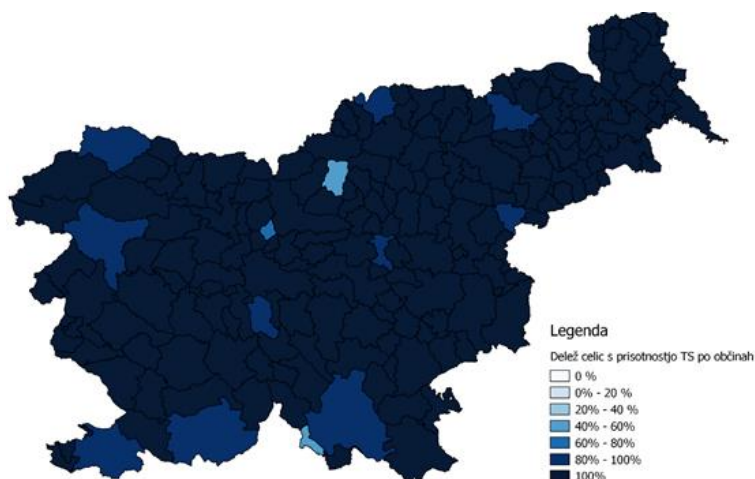
Navedeno bi lahko imelo za posledico bodisi da novi operater zaradi grožnje predmetne vstopne ovire na trg ne bi vstopil, bodisi da se bi kasnejši vstopnik ob soočenju z asimetričnimi pogoji v primerjavi z obstoječimi operaterji, ki bi predstavljali nepremostljivo oviro in bi mu onemogočili konkurenčno nastopanje na trgu, odločil za predčasen izstop iz trga, še preden postanejo vložena sredstva še večja, ne bi pa mogel računati na njihovo povrnitev.

Pri podvojitvi infrastrukture obstajajo ovire, ki so predvsem tehnične in ekonomske narave. Vstopajoči operater se poleg tehničnih ovir sooča tudi še s finančnimi, tržnimi in strukturnimi ovirami.

V Republiki Sloveniji razpolaga z lastnim bakrenim oziroma optičnim omrežjem 50 operaterjev, pri čemer Telekom Slovenije obvladuje 100% dostopovnega bakrenega omrežja in je tako lastnik vseh zgrajenih bakrenih omrežnih priključnih točk v državi. Prav tako njegovo optično dostopovno omrežje predstavlja 31% vseh zgrajenih optičnih omrežnih priključnih točk. Od vseh lastnikov optične oziroma bakrene infrastrukture ima tako Telekom Slovenije največje in najbolj razširjeno dostopovno omrežje, katero je prisotno na 99% območij⁴⁴ z aktivno maloprodajno ponudbo visokokakovostnih produktov.

Drugi operaterji razpolagajo z lastno optično, ne pa tudi bakreno dostopovno infrastrukturo. T-2 je lastnik 45% vseh zgrajenih optičnih omrežnih priključnih točk, Telemach 11,3%, ostali operaterji pa razpolagajo z 12,7% vseh zgrajenih optičnih omrežnih priključnih točk v državi. Pri tem so drugi operaterji z navedeno infrastrukturo skupno prisotni na 40,7% območij⁴⁵ z aktivno maloprodajno ponudbo visokokakovostnih produktov.

Slika 17: *Deleži prisotnosti bakrene in optične dostopovne infrastrukture Telekoma Slovenije na območjih mrežnih celic velikosti 1 km z aktivno maloprodajno ponudbo visokokakovostnih produktov v občinah*

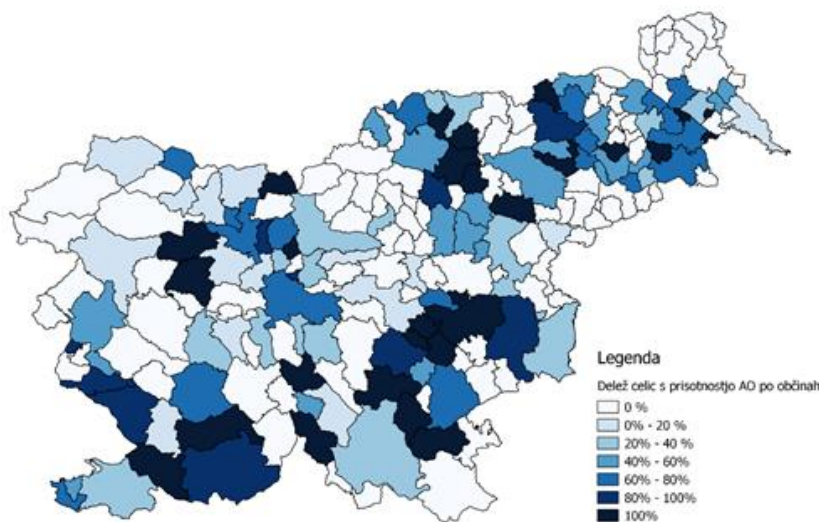
Vir: AKOS, oktober 2017

⁴⁴ Območja mrežnih celic velikosti 1 km.

⁴⁵ Območja mrežnih celic velikosti 1 km.

Iz zgornje slike je razvidno, da je Telekom Slovenije z lastno bakreno in optično dostopovno infrastrukturo prisoten v vseh občinah v katerih obstaja aktivna maloprodajna ponudba visokokakovostnih produktov v Republiki Sloveniji. Pri tem v 199 od 212 občin v Republiki Sloveniji infrastruktura Telekoma Slovenije v 100% pokriva območja z obstojem predmetne ponudbe, povprečna pokritost posameznih občin⁴⁶ v Republiki Sloveniji z infrastrukturo Telekoma Slovenije pa sicer znaša 98,9%.

Slika 18: Deleži prisotnosti optične dostopovne infrastrukture drugih operaterjev na območjih mrežnih celic velikosti 1 km z aktivno maloprodajno ponudbo visokokakovostnih produktov v občinah

Vir: AKOS, september 2017

Zgornja slika prikazuje prisotnost optične infrastrukture drugih operaterjev v občinah, v katerih obstaja aktivna maloprodajna ponudba visokokakovostnih produktov. Pri tem je navedena infrastruktura drugih operaterjev prisotna le v 109 od 212 občin v Republiki Sloveniji, povprečna pokritost posameznih občin⁴⁷ v Republiki Sloveniji z infrastrukturo drugih operaterjev pa sicer znaša 30,5%.

Telekom Slovenije za zagotavljanje visokokakovostnih produktov uporablja skoraj v celoti svojo dostopovno infrastrukturo. OŠO omrežja in ostali manjši lokalni ponudniki praviloma ne ponujajo visokokakovostnih produktov in so usmerjeni predvsem v zagotavljanje množičnih širokopasovnih produktov na omejenih geografskih območjih. Navedena omrežja so poleg tega manj primerna za realizacijo visokokakovostnih produktov, saj so ponudniki visokokakovostnih produktov zainteresirani predvsem za povezave med omrežnimi priključnimi točkami in svojimi kolokacijami na omrežju Telekoma Slovenije, česar pa jim manjši ponudniki in OŠO omrežja povečini ne morejo zagotoviti.

Izgradnja novega dostopovnega omrežja z zadovoljivo pokritostjo in kapaciteto, primerljivo z omrežjem operaterja, ki je na trgu že ustaljen in bi novim infrastrukturnim operaterjem posledično omogočalo na tem trgu dejansko tudi konkurirati, zahteva veliko časa in ogromna investicijska sredstva. Dejstvo, da so konkurenti Telekoma Slovenije uspeli zgraditi dostopovno infrastrukturo na manj kot polovici (40,7%) območij⁴⁸ z aktivno maloprodajno ponudbo visokokakovostnih produktov in geografsko gledano pokriti precej bolj omejeno območje Republike Slovenije kot Telekom Slovenije, priča, da je podvajanje dostopovne infrastrukture tako praktično nemogoče izvesti v kratkem času. Operaterji, ki

⁴⁶ Na območjih mrežnih celic velikosti 1 km z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov.

⁴⁷ Na območjih mrežnih celic velikosti 1 km z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov.

⁴⁸ Območja mrežnih celic velikosti 1 km.

sicer gradijo lastna dostopovna omrežja, preko katerih na maloprodajnem trgu ponujajo visokokakovostne storitve, se pri tem nikakor ne morejo zanesti zgolj na svoje kapacitete, saj bi slednje pomenilo, da bi storitve lahko ponujali zgolj in samo v omejenem obsegu na področjih, kjer so prisotni z lastno infrastrukturo. Drugi operaterji namreč, glede na rezultate vprašalnika o najemanju infrastrukture (38242-35/2016 z dne 2.12.2016), le 26,4% vseh maloprodajnih visokokakovostnih produktov realizirajo prek lastne infrastrukture, kar pomeni, da so v pretežnem delu odvisni od infrastrukture drugih operaterjev. Poleg slabše geografske pokritosti s konkurenčno infrastrukturo, ki je na voljo zgolj v omejenem obsegu, so operaterji v Sloveniji, ki delujejo na maloprodajnem trgu za visokokakovostne produkte, tako odvisni od reguliranega dostopa na povezanem veleprodajnem trgu, kjer storitve pod regulatornimi pogoji najemajo pri Telekomu Slovenije. Tako razen reguliranega operaterja Telekoma Slovenije, praviloma noben drug operater, ki obenem deluje tudi na maloprodajnem trgu, nima veleprodajne ponudbe za dostop do svojega omrežja v takšni meri, da bi omogočala resno konkuriranje Telekomovi infrastrukturi, saj bi lahko takšna ponudba zajemala zgolj slabo tretjino vseh omrežnih priključnih točk in bi bila tako na celotnem področju Republike Slovenije, kot tudi na področjih z aktivnim povpraševanjem po ponudbi visokokakovostnih produktov⁴⁹, prostorsko omejena in razpoložljiva na omejenem obsegu zgrajenih omrežnih priključnih točk.

Vsi operaterji skupaj, ki vsak zase gradijo lastna omrežja, v vsem času od pričetka gradnje ki poteka v zadnjem desetletju niso uspeli podvojiti omrežja Telekoma Slovenije. Slednje za ustrezno maloprodajno ponudbo nikakor ne zadošča, saj bi se operaterji, če bi želeli nuditi ustrezne maloprodajne storitve zgolj preko lastnih omrežij srečali z dejstvom, da bi morali ob pričetku ponujanja komercialnih storitev razpolagati z dostopovnim omrežjem, ki bi bilo takoj primerljivo z omrežjem operaterja, ki je na trgu že bistveno dalj časa in se ob svojem vstopu na trg ni srečeval s tako močnimi konkurenčnimi pogoji in je lahko svoje dostopovno omrežje gradil postopoma, brez pritiskov konkurence. Tak vstop na trg bi bil nekonkurenčen in bi ogrožal sprotne investicije operaterja v lastno omrežje, na dolgi rok pa bi ogrozil tudi njegovo dolgoročno delovanje, saj bi omajal tudi zaupanje v kakovost storitev, ki jih novi operater ponuja. Za kateregakoli kasnejšega vstopnika bi bil tako vstop na trg povsem nemogoč, saj omrežja v obsegu, kot z njim razpolaga Telekom Slovenije, praktično ni mogoče podvojiti. Podvojitve dostopovnega omrežja, v obsegu kot ga končnim uporabnikom zagotavlja Telekom Slovenije, bi za vstopnika predstavljala izjemne ekonomske, pravne in tehnične vložke, poleg tega bi ob potencialnem izstopu iz trga predstavljala potopljene stroške.

V Republiki Sloveniji med operaterji, ki sicer v delih razpolagajo z lastnimi dostopovnimi omrežji, praviloma ni praksa, da bi ti drug drugemu prostovoljno omogočali dostop do teh omrežij in tako do končnih uporabnikov, ki jih z lastnim omrežjem dosega, še posebej če sami nastopajo kot ponudnik na maloprodajnem trgu. Takšna ponudba je tako na voljo zgolj v manjšem obsegu oziroma v primerih posameznih omrežij operaterjev, ki delujejo izključno na veleprodajnem trgu. Na trgu, ki kaže nagibanje k učinkoviti konkurenci oziroma prisotnost konkurence, se povpraševalci uspejo izpogajati za dostop z operaterji tudi v odsotnosti predhodne regulacije, torej na povsem komercialni osnovi, ali v primeru obstoja predhodne regulacije denimo z operaterjem, ki ni reguliran.

V pomanjkanju takšne komercialne oblike dostopa in ob dejstvu, da tudi tak dostop, v kolikor bi med drugimi operaterji obstajal, ne bi zadoščal za ponujanje storitev zadostnemu številu končnih uporabnikov, če ga ne bi hkrati ponujal tudi Telekom Slovenije, je mogoče zaključiti, da bi bila edina pot za zagotavljanje konkurence na povezanem maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa obstoj zadostnega števila dostopovnih omrežij, ki bi bila z vidika dostopa do končnih uporabnikov primerljiva z omrežjem Telekoma Slovenije. Ker je bilo že zgoraj argumentirano, da je takšno omrežje v doglednem času nemogoče podvojiti, je nujno, da se drugim operaterjem zagotovi dostop do končnih

⁴⁹ 206 občin z obstojem aktivne ponudbe visokokakovostnih produktov na maloprodajnem trgu

uporabnikov na drug način, saj operaterji sami, na način da bi do končnih uporabnikov zgradili lastna omrežja, ne bodo mogli dostopati in jim posledično ne bodo mogli ponujati storitev.

Agencija ponovno poudarja, da bi vstop na ta trg zahteval hipne in izjemno visoke investicije, pretežno kot potopljene stroške oziroma stroške, ki ne bodo povrnjeni pri izstopu iz trga. Ti potopljeni stroški znatno povečujejo ovire za vstop na trg za operaterje, ki načrtujejo nova dostopovna omrežja. Telekom Slovenije razpolaga z infrastrukturo, ki praviloma omogoča dostop do vseh poslovnih končnih uporabnikov v Sloveniji, ki povprašujejo po visokokakovostnih storitvah. Ta je zahtevala visoke investicije in jo je Telekom Slovenije gradil skozi dolgo obdobje. Agencija na podlagi napisanega ugotavlja, da ta kriterij kaže na pomembno tržno moč Telekoma Slovenije.

Agencija ugotavlja, da v Sloveniji ni operaterjev omrežij, ki bi lahko v dovolj kratkem času ponudili primerljivo razširjeno dostopovno omrežje. Skladno z navedenim Agencija ugotavlja, da ima Telekom Slovenije nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, kar je indikator, ki kaže na pomembno tržno moč operaterja.

7.2 Sklep o ugotovitvi operaterja s pomembno tržno močjo na obravnavanemupoštev nem trgu

Agencija je na podlagi presoje meril za ugotavljanje obstoja pomembne tržne moči:

- tržni delež operaterja na upoštev nem trgu in spreminjanje njegovega tržnega deleža na upoštev nem trgu v daljšem obdobju,
- vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč) in
- nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti,

ugotovila, da ima Telekom Slovenije na upoštev nem trgu 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« na celotnem ozemlju Republike Slovenije položaj operaterja s pomembno tržno močjo, enakovreden prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno samostojnost nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom.

8 Predlagane obveznosti operaterja s pomembno tržno močjo

V primeru da Agencija na podlagi analize upoštevne trga ugotovi, da ta trg ni dovolj konkurenčen, z odločbo določi operaterja ali več operaterjev s pomembno tržno močjo na tem trgu. Na podlagi drugega odstavka 101. člena ZEKom-1 mora Agencija z odločbo naložiti operaterju s pomembno tržno močjo vsaj eno izmed obveznosti iz 102. do vključno 107. člena tega zakona. Osnova za ugotovitev naložitev regulatornih obveznosti za regulacijo trga so motnje konkurence, ki so že prisotne na trgu kot tudi potencialne motnje, ki lahko nastopijo v prihodnosti.

Agencija želi s predlaganimi obveznostmi spodbujati razvoj učinkovite konkurence na maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa in s tem zagotoviti cenovno konkurenčne, kakovostne in inovativne storitve za končne uporabnike. Pri tem pa želi zagotoviti predvidljivo in stabilno regulatorno okolje, ki je tudi eden ključnih elementov za spodbujanje učinkovitih naložb v zmogljivejšo infrastrukturo, ki bo v prihodnosti omogočala široko dostopnost visokokakovostnih storitev.

Agencija je v decembru 2015 objavila javno posvetovanje glede Metodologije v zvezi s prihodnjo regulacijo medoperaterskih upoštevni trgov za dostop do širokopasovnega omrežja z vprašanji, ki so bila namenjena zainteresirani javnosti, predvsem operaterjem, z namenom da pridobi njihova predhodna mnenja in poglede ter v skladu z regulatornim okvirjem vzpostavi ustrezno regulacijo v smislu doseganja ciljev glede spodbujanja konkurence na trgu in posledično izboljšanja ponudbe za končne uporabnike, kot tudi ustvarjanja predvidljivega regulatornega okolja, ki bo spodbudilo investiranje na trgu. Dokument je bil posvetovalne narave, pri čemer pa so prejeti odgovori služili Agenciji kot osnova pri izvedbi analiz upoštevni trgov 3a, 3b in 4.

Poleg tega je Agencija pri oblikovanju obveznosti upoštevala tudi prejete prispevke s strani operaterjev na naslednjih delavnicah, posvetih in sestankih, in sicer v okviru:

- delavnice o metodologiji glede regulacije upoštevni trgov,
- delavnice glede regulacije širokopasovni trgov s Cullen International,
- delavnice o razvoju in gradnji širokopasovni omrežij v RS,
- več delavnic glede oblikovanja obveznosti enakega obravnavanja,
- več sestankov z operaterji glede stanja na predmetnem upoštevni trgu in prihodnje regulacije.

Agencija je proučila vse prejete vsebine in jih smiselno upoštevala.

Agencija je na podlagi opravljene analize trga ugotovila, da je operaterju Telekomu Slovenije, kot operaterju s pomembno tržno močjo na upoštevni trgu 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« potrebno naložiti naslednje obveznosti, in sicer:

- obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe;
- obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja;
- obveznost zagotavljanja preglednosti;
- obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva;
- obveznost ločitve računovodskih evidenc.

V skladu z določili 101. člena ZEKom-1 in 118. točke Smernic Komisije Agencija pri naložitvi regulatornih obveznosti iz 102. do vključno 107. člena ZEKom-1 kot ključno merilo pri ocenjevanju predlaganih obveznosti upošteva načelo sorazmernosti, kar pomeni, da Agencija kaskadno preverja:

(1) primernost (tj. ali je izbrano sredstvo za doseg cilja primerno, uporabno in možno ter ali kot tako pride v poštev),

(2) nujnost (tj. ali je v poštev prihajajoče sredstvo za doseg cilja potrebno) in

(3) sorazmernost v ožjem pomenu besede (tj. ali izbrano sredstvo ni zunaj razumnega razmerja do družbene ali politične vrednosti cilja oziroma ali je bilo vzpostavljeno proporcionalno razmerje).

V skladu z načelom sorazmernosti sredstva, ki se uporabijo za doseg določenega cilja tako ne smejo presegati tistega, kar je ustrezno in potrebno za doseg tega cilja. Ukrep mora biti namenjen dosegu zakonitega cilja, sredstva za doseg tega cilja pa morajo biti potrebna in najmanj obremenilna, kar pomeni, da morajo biti taka, kot je minimalno potrebno za doseg cilja.

Agencija je pri predlaganih regulatornih obveznostih tako sledila načelu sorazmernosti, z upoštevanjem cilja razvoja učinkovite konkurence ter s tem zagotavljanje cenovno konkurenčnih, kakovostnih in inovativnih storitev za končne uporabnike, kot tudi cilja spodbujanja učinkovitih naložb v zmogljivejšo infrastrukturo, pri čemer je nujnost, primernost in sorazmernost predlaganih obveznosti obrazložena v nadaljevanju.

8.1 Obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

Agencija lahko na podlagi 105. člena ZEKom-1 operaterju omrežja s pomembno tržno močjo naloži obveznost, po kateri je v zvezi z medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom dolžna ugoditi vsem razumnim zahtevam za operatorski dostop do in uporabo določenih omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti. Tako ravna Agencija zlasti, kadar oceni, da bi zavrnitev operatorskega dostopa ali nerazumni pogoji, ki bi imeli podoben učinek, ovirali vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga na maloprodajnem nivoju, ali da bi ne bili v interesu končnih uporabnikov. Pri tem lahko Agencija naloži zlasti obveznosti, ki so navedene v drugem odstavku 105. člena ZEKom-1, ob tem pa lahko naloži tudi dodatne pogoje, da se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti. Z naložitvijo navedene obveznosti se želi preprečiti dejanja, ki preprečujejo konkurenco in niso cenovne narave.

Podlaga za naložitev obveznosti operatorskega dostopa je ugotovitev, da bi zavrnitev operatorskega dostopa ali nerazumni pogoji, ki bi imeli podoben učinek, ovirali vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga ali da ne bi bili v interesu končnih uporabnikov. Agencija ugotavlja, da je treba naložiti navedeno obveznost, da se prepreči nevarnost ustvarjanja ali krepite prevladujočega položaja Telekoma Slovenije kot operaterja s pomembno tržno močjo, z oviranjem operatorskega dostopa do omrežnih elementov in s postavljanjem nerazumnih pogojev, ki bi onemogočili učinkovito konkurenco. Poleg tega bi posledice ne-naložitve obveznosti neposredno učinkovale na konkurenco na maloprodajnem trgu in nasprotovale interesom končnih uporabnikov, saj bi te prikrajšale za izbiro med konkurenčnimi operaterji.

Z ukrepom se vzpodbuja vstop novih ponudnikov storitev na maloprodajni trg visokokakovostnega dostopa in posledično konkurenco. Navedeno ima za posledico cenovno konkurenčnejše in kakovostnejše storitve za končne uporabnike. Predmetna obveznost dolgoročno pospešuje izgradnjo in razvoj elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev v Republiki Sloveniji in na ta način učinkovito konkurenco. Naložitev te obveznosti je sorazmerna, saj predstavlja nujen predpogoj, da lahko

operaterji brez lastne infrastrukture razvijajo lastno omrežje in zagotavljajo storitve končnim uporabnikom na enak način kot Telekom Slovenije, s tem pa se zagotavlja dolgoročno varstvo konkurence na trgu. Ta obveznost od Telekoma Slovenije zahteva, da storitve visokokakovostnega dostopa na veleprodajnem nivoju, ki jih zagotavlja samemu sebi, ponudi tudi drugim operaterjem.

Agencija na podlagi analize trga in možnosti, ki bi jih operater s pomembno tržno močjo lahko izkoristil na podlagi svoje pozicije na trgu ugotavlja, da bi se lahko pojavile motnje konkurence predvsem v izločitvi konkurentov na maloprodajnih trgih (t.i. *foreclosure*), kjer je položaj drugih operaterjev odvisen od pogojev, ki jim jih na medoperaterskem trgu nudi obstoječi operater. Telekomu Slovenije njegov visoki tržni delež na upoštevem trgu omogoča, da sprejme odločitve neodvisno od ravnanj ostalih udeležencev na trgu. Poleg tega je Telekom Slovenije v položaju, da prepreči oziroma omeji operaterski dostop. To lahko stori s postavitvijo pogojev, ki niso cenovne narave, kot na primer zavračanje postopka operaterskega dostopa, postavljanje nekonkurenčnih pogojev in podobno.

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da je naložitev obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe Telekomu Slovenije potrebna tudi v prihodnje. Naložena obveznost bo tako onemogočala nekonkurenčno oviranje razvoja trga in vstopa novih operaterjev na trg.

Agencija ugotavlja, da bo Telekom Slovenije v okviru predlagane obveznosti dopustitve operaterskega dostopa moral ugoditi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do in uporabo omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti, ki so potrebne za visokokakovostni dostop. V okviru obveznosti dopustitve operaterskega dostopa bo tako:

1. moral zagotoviti dostop do zaključnega dela omrežja v vseh robnih in posameznih dostopovnih vozliščih, ki omogočajo prevzem posameznih visokokakovostnih produktov, za namene ponujanja storitev končnim uporabnikom oziroma povezovanja baznih postaj, ter v zvezi s tem omogočiti dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih povezanih tehnologij, ki so potrebni za tovrstno obliko dostopa, kot tudi uporabo in upravljanje operaterjeve lastne in z omrežjem skladne uporabniške opreme (CPE), pri čemer pa bo moral zagotoviti naslednje visokokakovostne produkte:
 - zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH),
 - zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
 - visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki),
2. se bo moral v dobri veri pogajati z vsemi operaterji, ki zahtevajo operaterski dostop,
3. ne bo smel zavrniti že odobrenega operaterskega dostopa, na način da sledi Priporočilu o ravnanju operaterjev v primeru nerazumnih zahtev za operaterski dostop št. 0073-23/2013/14 z dne 24.6.2013⁵⁰,
4. moral na razumno zahtevo operaterja za posamezne visokokakovostne produkte omogočiti prehod z dostopa v robnem vozlišču na dostop v dostopovnem vozlišču, prehod z bakrenega na optično omrežje ter prehod med različnimi oblikami visokokakovostnih produktov, pri čemer bo moral pri prehodih omogočiti tudi hkraten skupinski prehod končnih uporabnikov na določeni lokaciji,
5. ne bo smel postavljati pogojev, ki za izvajanje storitev niso nujno potrebni.

⁵⁰ <http://www.akos-rs.si/priporocila-agencije-priporocilo-o-ravnanju-operaterjev-v-primeru-nerazumnih-zahtev-za-operaterski-dostop>

Telekom Slovenije bo moral ugoditi vsem razumnim zahtevam za operatorski dostop do omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe, ki so potrebne za visokokakovostni dostop, v okviru katerega bo moral zagotoviti dostop do zaključnega dela svojega omrežja v vseh robnih in posameznih dostopovnih vozliščih, v katerih je mogoč prevzem posameznih visokokakovostnih produktov. Agencija ugotavlja, da je naložitev te obveznosti nujna, da se drugim operaterjem zagotovi možnost konkurenčnega ponujanja visokokakovostnega dostopa končnim uporabnikom na maloprodajnem trgu oziroma povezovanja baznih postaj. Zaledne povezave postajajo ključne za uvajanje novih mobilnih tehnologij in nasploh za naraščajočo uporabo podatkovnih storitev ter s tem za razmah konkurence. Pri tem je obveznost zagotavljanja dostopa v vseh robnih in posameznih dostopovnih vozliščih, v katerih je mogoč prevzem posameznih visokokakovostnih produktov, nujno potrebna, da se operaterjem zagotovi možnost enakovrednega konkuriranja na zadevnem upoštevnem trgu, možnost nadaljnjih investicij v lastno infrastrukturo in s tem razvoj učinkovite konkurence na trgu.

V času od prejšnje analize je Telekom Slovenije nadaljeval z izgradnjo svojega poslovnega optičnega omrežja, na katerem zagotavlja visokokakovostne produkte, pri čemer gradnja tovrstnega omrežja temelji na gradnji točka-točka (P2P) optičnega omrežja do zahtevnejših poslovnih uporabnikov (FTTO) ter se razlikuje od optičnega omrežja za množični trg. Poslovno optično omrežje tako večinoma poteka po trasah, ki so ločene od tras množičnega optičnega omrežja in je zaključeno na ločenih optičnih delilnikih (ODF), pri tem pa imajo uporabljeni optični kabli manjše kapacitete vlaken kot kabli za množični trg. To omogoča hitro odpravo napak v primeru pretrganja takšnega kabla, saj zahtevnejši poslovni uporabniki zahtevajo kratke roke za odpravo napak zaradi visoke odvisnosti svojih poslovnih procesov od razpoložljivosti zakupljenih povezav. Telekom Slovenije je v tem času nadaljeval tudi s posodabljanjem svojega širokopasovnega omrežja, preko katerega zagotavlja storitve predvsem končnim uporabnikom na množičnem trgu. Pri tem je nadgradnja bakrenega omrežja do leta 2015 pretežno temeljila na gradnji točka-točka (P2P) optičnega omrežja, po letu 2015 pa je Telekom Slovenije prešel na gradnjo točka-več točk (P2MP) optičnega omrežja za množični trg.

Na podlagi trenutno veljavne regulatorne odločbe mora Telekom Slovenije zagotavljati zakupljene vode s tradicionalno in ethernet tehnologijo, ni pa obvezan ponujati visokokakovostnega dostopa z bitnim tokom, ki predstavlja vse pomembnejši del maloprodajnega visokokakovostnega trga. Telekom Slovenije na maloprodajnem trgu ponuja visokokakovostni širokopasovni dostop na omrežjih za maloprodajni trg le na bakrenem omrežju (ADSL/VDSL), medtem ko ga na optičnem omrežju za množični trg ne ponuja. Za vzpostavitev maloprodajnega visokokakovostnega dostopa na optičnem omrežju je tako končnim uporabnikom na voljo le priključitev v poslovno optično omrežje Telekoma Slovenije. Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da je za razvoj trga elektronskih komunikacij nujno, da se iskalcem dostopa zagotovi tudi visokokakovostni širokopasovni dostop z bitnim tokom na priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki), kar bo prispevalo k razvoju konkurenčnosti na tem segmentu maloprodajnega visokokakovostnega trga in s tem povečalo možnost izbire za končne uporabnike. Ker Telekom Slovenije razpolaga z omrežjem, ki ga ni mogoče zlahka podvojiti in ker so operaterji brez svojega omrežja odvisni od dostopa do omrežja Telekoma Slovenije, je navedena obveznost nujen ukrep, hkrati pa tudi edino sredstvo za preprečitev vertikalnega prenosa pomembne tržne moči na maloprodajne trge. Iskalci dostopa so torej odvisni od infrastrukture Telekoma Slovenije, ki omogoča dostop do končnih uporabnikov. Poleg navedenega pa bo Telekom Slovenije moral zagotoviti visokokakovostni širokopasovni dostop za množični trg tudi na optičnem omrežju za množični trg, ki ga sicer sam zase zaradi takšne sprejete poslovne odločitve v tem trenutku ne zagotavlja, kar pomeni, da so njegovi končni uporabniki na optičnem omrežju za množični trg prikrajšani za storitve višje kakovosti. Telekom Slovenije bo operaterjem na širokopasovnih omrežjih za množični trg moral zagotavljati najmanj takšne nivoje kakovosti storitev (SLA), kot jih zagotavlja sebi oziroma hčerinskim in partnerskim podjetjem na visokokakovostnem širokopasovnem dostopu preko ADSL/VDSL. Pri tem zaradi morebitne nezmožnosti izpolnitve zahtev po hitri odpravi težje napake, kot

je npr. pretrganje kabla, ne bo utrpel škode zaradi izplačila nadomestil za nedoseganja dogovorjene razpoložljivosti storitve, saj so takšni primeri praviloma izvzeti iz dogovorov glede zagotavljanja kakovosti storitev (SLA). Telekom Slovenije takšno prakso izvaja že sedaj pri zagotavljanju storitev končnim uporabnikom in drugim operaterjem. Za nepredvidene dogodke na katere Telekom Slovenije nima vpliva, ki povzročijo težje napake, katerih posledice je potrebno odpravljati dalj časa, ne prevzema odgovornosti, pri tem pa se čas nedelovanja storitve ne šteje v čas razpoložljivosti storitve, Telekom Slovenije pa v takšnih primerih tudi ni zavezan k plačilu nadomestil. Z naložitvijo predmetne obveznosti želi Agencija vzpodbuditi vstop na maloprodajne trge večjemu številu ponudnikov storitev in na ta način vzpodbuditi konkurenco. Navedeno pa vodi v kakovostnejše storitve za končne uporabnike po konkurenčnih cenah in večjo možnost izbire.

Z zagotavljanjem dostopa do omrežja Telekoma Slovenije se namreč iskalcem dostopa omogoča konkuriranje na maloprodajnem visokokakovostnem trgu, s tem pa se spodbuja inovativnost, oblikovanje novih storitev, konkurenčnih cen in izboljševanje storitev, kar ima pozitiven vpliv na poslovanje končnih uporabnikov. Poleg tega naložena obveznost za Telekom Slovenije ne predstavlja nesorazmerne obremenitve, saj ta visokokakovostni dostop v obliki zakupljenih vodov že omogoča na podlagi veljavne regulatorne odločbe (št. 38294-1/2008-4). Pri tem pa bo moral iskalcem dostopa dodatno omogočiti še visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg. Glede na navedeno Agencija ugotavlja, da je naložitev obveznosti nujna, sorazmerna in ustrezna.

Telekom Slovenije bo moral zagotoviti odprt dostop do omrežnih elementov oziroma naprav in odobriti odprt operatorski dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih povezanih tehnologij, saj je to nujno potrebno za zagotavljanje dostopa na maloprodajnem trgu. Nezagotovitev teh elementov bi lahko negativno vplivala na konkurenčno delovanje obstoječih operaterjev in na vstop novih operaterjev na upoštevni trg, saj je nujno povezati omrežja Telekoma Slovenije z omrežji operaterja, ki navedene veleprodajne storitve uporablja. Agencija ugotavlja, da je naložitev navedene obveznosti nujna za vzpostavitev in ohranjanje konkurenčnosti na trgu. Ker gre pri tem za omrežje, ki ga ni mogoče v doglednem času podvojiti, bi to vodilo do omejevanja konkurence na maloprodajnih trgih in bi s tem neposredno škodovalo končnim uporabnikom, ki bi bili ob odsotnosti konkurence prikrajšani tako glede izbire, kakor tudi cene in kakovosti storitev. Do povsem enakih posledic bi pripeljalo tudi onemogočanje dostopa do spremljajočih tehnologij oziroma tehničnih protokolov, saj so ti nujno potrebni za pravilno delovanje povezave. V kolikor namreč spremljajoča tehnologija in funkcionalnost zainteresiranemu operaterju ni dostopna, vzpostavitev delujočega dostopa ni mogoča. Posledično sta obveznost dopustitve dostopa do omrežnih elementov in naprav ter obveznost dopustitve dostopa do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih spremljajočih tehnologij naloženi skupaj kot komplementarni obveznosti.

Telekom Slovenije se bo moral v dobri veri pogajati z vsemi operaterji, ki zahtevajo visokokakovostni dostop. Agencija ugotavlja, da je ta obveznost potrebno in učinkovito sredstvo za doseganje kasnejših sporazumov o visokokakovostnem dostopu. Z opustitvijo naložitve navedenega ukrepa bi se lahko Telekomu Slovenije omogočilo, da bi na maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa izkrivljal konkurenco, s tem da bi operaterjem onemogočal oziroma zavlačeval pogajanje in doseganje dogovora o visokokakovostnem dostopu, kar bi imelo za posledico prekinitve pogodb s strani končnih uporabnikov. Naložitev navedene obveznosti je tako nujna za preprečevanje potencialne nepopravljive škode operaterjem, ki zagotavljajo storitve na maloprodajnem trgu preko omrežja Telekoma Slovenije in posledično ohranjanje konkurenčnosti na trgu. Istočasno je navedena obveznost tudi sorazmerna, saj Telekomu Slovenije ne nalaga, da bi moral zase sklepati škodljive dogovore, ki ne bi bili v skladu z naloženimi ukrepi. Telekom Slovenije naj bi kot poslovni subjekt pristopal k sklepanju poslovnih dogovorov, tako kot vse ostale gospodarske družbe, v dobri veri, zaradi česar naložitev predmetne obveznosti daje le dodaten poudarek temu v smeri pogajanja v dobri veri, ki naj bi jo Telekom Slovenije

kot gospodarska družba izpolnjeval. Ta obveznost je sorazmerna, saj je bila Telekomu Slovenije naložena tudi do sedaj, z veljavno regulatorno odločbo (št. 38294-1/2008-4).

Telekom Slovenije ne bo smel zavrniti že odobrenega visokokakovostnega dostopa. Možnost zavrnitve že odobrenega dostopa bi namreč pomenila negotovost konkurentov ali celo onemogočanje operatorskega dostopa in s tem onemogočanje operaterjev pri nadaljnjem zagotavljanju storitev na maloprodajnem trgu. Agencija ugotavlja, da je ta obveznost nujna, da se prepreči izločitev operaterjev, ki so že na trgu, s tem pa zmanjšanje njihove konkurenčnosti, kot tudi posledično poslabšanje položaja končnih uporabnikov. Izjemo od te obveznosti predstavlja nerazumna zahteva iskalca dostopa, kot to določa Priporočilo o ravnanju operaterjev v primeru nerazumnih zahtev za operatorski dostop, št. 0073-23/2013/14 z dne 24. 6. 2013, ki ga je izdala Agencija zaradi težav povezanih z insolventnostjo in zamud s plačili zapadlih obveznosti nekaterih operaterjev, ki operaterju s pomembno tržno močjo omogoča, da v primeru nesprejemljivega ravnanja s strani operaterjev ne deluje v svojo škodo. Operatorski dostop je storitev, ki si jo operaterji elektronskih komunikacij med seboj zagotavljajo na podlagi pogodbenega razmerja. Gre za odplačno storitev, ki operaterjem, ki nimajo lastnih omrežnih zmogljivosti, omogoča uporabo zmogljivosti pri drugem ponudniku. Telekom Slovenije, ki mu je taka obveznost naložena, je na razumno zahtevo iskalca dostopa z njim dolžan skleniti pogodbo in mu zagotoviti operatorski dostop, že odobrenega operatorskega dostopa pa ne sme zavrniti. Taka obveznost po mnenju Agencije predstavlja kontrahirno dolžnost zadevnega operaterja. Temeljni načeli vsakega pogodbenega razmerja sta dolžnost izpolnitve obveznosti (*pacta sunt servanda*) ter načelo vestnosti in poštenja. Bistvo načela izpolnitve pogodbenih obveznosti je, da so stranke dolžne izpolniti svoje pogodbene obveznosti in odgovarjajo za njihovo izpolnitev. Načelo vestnosti in poštenja pa pomeni predvsem dolžnost pogodbenih strank, da druga do druge ravnajo lojalno, da se vzajemno obveščajo o vseh dogodkih in dejstvih, ki so zanje pomembna, se vzajemno varujejo in sodelujejo pri izpolnjevanju pogodbenih obveznosti ter ravnajo v skladu z dobrimi poslovnimi običaji. V pogodbenih razmerjih se je Telekom Slovenije že srečeval s problemom plačilne nediscipline operaterjev, katerim je dolžan skladno z regulatorno odločbo zagotavljati operatorski dostop. V okviru reševanja problematike (ne)plačevanja operatorskega dostopa se lahko zgodi, da zahteva za operatorski dostop ne bo izpolnjevala pogoja razumnosti iz ZEKom-1. Agencija je želela zato z omenjenim priporočilom podati smernice o načinu in morebitnih ukrepih operaterja s pomembno tržno močjo, v tem primeru Telekoma Slovenije, v zvezi z neizpolnjevanjem pogodbenih obveznosti operaterjev, torej v primerih, ko bi šlo za izvajanje nerazumnih zahtev operaterjev za operatorski dostop. To priporočilo upošteva načela sorazmernosti in zagotavlja varstvo končnih uporabnikov. Določila priporočila veljajo le v zvezi z neplačevanjem nespornih obveznosti iz pogodb, na podlagi katerih Telekom Slovenije dolžnikom zagotavlja operatorski dostop iz 105. člena ZEKom-1 in ne v zvezi z neplačevanjem spornih obveznosti iz pogodb. Priporočilo v ničemer ne posega v pravne postopke, ki so na razpolago in operaterjem ne jemlje pravic, ki jih imajo na podlagi določil Obligacijskega zakonika. Agencija skladno z vsem navedenim ugotavlja, da je obveznost sorazmerna, saj preprečuje Telekomu Slovenije neupravičeno izrinjanje operaterjev s trga in posledično omogoča ohranjanje konkurence na trgu, po drugi strani pa od Telekoma Slovenije ne zahteva zagotavljanja dostopa v primeru nerazumne zahteve, kar bi zanj s poslovnega vidika lahko imelo škodljive posledice. Poleg tega je bila ta obveznost Telekomu Slovenije naložena tudi že do sedaj, z veljavno regulatorno odločbo (št. 38294-1/2008-4).

Telekom Slovenije bo moral na razumno zahtevo operaterja za posamezne visokokakovostne produkte omogočiti prehod z dostopa v robnem vozlišču na dostop v dostopovnem vozlišču, prehod z bakrenega na optično omrežje ter prehode med različnimi oblikami visokokakovostnih produktov.

Agencija ugotavlja, da je ta obveznost nujna, da se iskalcem dostopa omogoči, da preidejo na zagotavljanje visokokakovostnega dostopa bližje končnim uporabnikom, ko dosežejo določen obseg poslovanja in se na trgu uveljavijo. Ker gre pri prehodu z dostopa v robnem vozlišču na dostop v

dostopovnem vozlišču za nujen proces razvoja konkurence na trgu, s strani operaterja omrežja ta proces ne sme biti kakorkoli oviran. Tovrstne ovire bi lahko silile iskalca dostopa k nadaljnjemu dostopanju do omrežja v robnem vozlišču in ovirale njegove nadaljnje investicije v lastno infrastrukturo. Poleg tega pa mora biti omogočen tudi neoviran prehod v primeru nadgradenj omrežja Telekom Slovenije (npr. zamenjava bakra z optiko), da se operaterju zagotovi učinkovit prehod na sodobnejše dostopovne tehnologije in s tem nadaljnje konkuriranje na maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa. S tem se Telekomu Slovenije omogoči učinkovitejše ukinjanje tradicionalnega bakrenega omrežja. Obveznost zagotavljanja prehoda med posameznimi vrstami produktov je nujna, saj bi Telekom Slovenije z nadgradnjami omrežja lahko onemogočil uporabo posameznih oblik visokokakovostnih produktov, v tem primeru pa drugi operaterji ne bi mogli neovirano in brez prekinitev preiti na druge nadomestne produkte. Možnost neoviranega prehoda med visokokakovostnimi produkti drugim operaterjem daje večjo fleksibilnost v oblikovanju visokokakovostnih produktov za končne uporabnike, ki imajo specifične zahteve in s tem postavlja druge operaterje v enakovreden položaj s Telekomom Slovenije. Pri tem bo moral Telekom Slovenije omogočiti tudi hkraten skupinski prehod končnih uporabnikov na določeni lokaciji. Naložitev navedene obveznosti je nujna za vzpostavljane konkurence in za učinkovitost investicij. Poleg tega pa predmetna obveznost iskalcem dostopa omogoča, da organizirajo omrežne, informacijske, komercialne in druge postopke skladno s spremembami pri veleprodajnih storitvah. Agencija namerava to obveznost naložiti tudi iz razloga, ker bi v odsotnosti naložitve te obveznosti Telekom Slovenije lahko izvedbo prehoda oviral oziroma ga ne bi izvedel. Ob procesu prehoda mora biti obdobje prekinjene storitve čim krajše. V nasprotnem primeru bi končni uporabniki operaterja – iskalca dostopa utrpeli izpad storitve, kar bi imelo negativen vpliv nanj kot ponudnika visokokakovostnih storitev in s tem na njegovo konkurenčnost na trgu. Za storitev prehoda (bodisi posameznega bodisi skupinskega) mora biti definiran nivo kakovosti zagotavljanja storitev. Agencija zaključuje, da je naložitev navedene obveznosti nujna za zagotovitev konkurence na trgu, istočasno pa ne predstavlja prevelike obremenitve za Telekom Slovenije. Namreč, omogočanje hkratne skupinske migracije od Telekoma Slovenije zahteva le preoblikovanje organiziranja in planiranja dela na način, ki bo omogočil občasno večjo razpoložljivost zaposlenih za izvedbo procesa skupinske migracije, medtem ko bo ta proces bistveno pripomogel k dodatnemu izboljšanju konkurence na trgu ter posredno s tem k boljši in kakovostnejši storitvi za končne uporabnike.

Agencija istočasno tudi ugotavlja, da je potrebno Telekomu Slovenije v okviru obveznosti dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe, zaradi zagotavljanja razumnosti pogojev dostopa, naložiti tudi dodatno prepoved oblikovanja oziroma postavljanja pogojev, ki za izvajanje storitve niso nujno potrebni. Agencija ugotavlja, da je naložitev navedene prepovedi oblikovanja nerazumnih pogojev Telekomu Slovenije, kot so na primer nepotrebna ali nerazumna zavarovanja terjatev (npr. nerazumne bančne garancije), nujna za vzpostavitev delovanja veleprodajnega trga in s tem zadostne konkurenčnosti trga na maloprodajnem nivoju. Telekom Slovenije ima zaradi svojega položaja na medoperaterskem trgu v nasprotnem primeru možnost, da s postavljanjem nerazumnih pogojev izloči konkurente na maloprodajnem trgu, ter s tem poslabša pogoje na trgu za končne uporabnike. Takšno postavljanje nerazumnih pogojev s strani Telekoma Slovenije bi pomenilo enostranske posege v pogosto že prej dogovorjena pogodbeno razmerja in bi lahko predstavljalo za iskalce dostopa veliko in težko nadomestljivo škodo, saj bi jim bilo onemogočeno opravljanje njihovih temeljnih dejavnosti in zagotavljanje storitev svojim končnim uporabnikom. Za poslovanje operaterja je število naročnikov na maloprodajnem trgu namreč bistvenega pomena, saj sta od njihovega števila odvisna tako višina prihodkov, kot tudi velikost tržnega deleža na trgu visokokakovostnega dostopa, operater pa z njimi pridobiva tudi na prepoznavnosti in veljavnosti svoje blagovne znamke. Razumno je sklepati, da bi bili zavrtni naročniki v primeru zavrtnitve priklopa s strani Telekoma Slovenije za operaterja za vedno izgubljeni, saj bi lahko sklepali, da je operater tisti, ki jim ni mogel zagotoviti storitev, zaradi česar bi ta

operater lahko trpel posledice in dodatno izgubo potencialnih končnih uporabnikov tudi v prihodnosti. Predlagana obveznost za Telekom Slovenije ne bo predstavljala nesorazmernega bremena, saj je oblikovanje razumnih pogojev del običajne poslovne in pogodbene prakse. Nenazadnje pa bi postavljanje nerazumnih pogojev predstavljalo tudi kršitev predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, zato Agencija zaključuje, da je naložitev prepovedi oblikovanja pogojev, ki niso nujno potrebni za izvajanje storitve, ustrezna in nujna.

Agencija ugotavlja, da je predlagana obveznost dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe sorazmerna glede na koristi pri vzpostavljanju učinkovite konkurence na maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa. Agencija je pri predlagani obveznosti ocenjevala ali je obveznost proporcionalna koristim, ki jih zasleduje, in bremenim, ki jih terja, in pri tem upoštevala tudi dejavnike, ki so določeni v tretjem odstavku 105. člena ZEKom-1. Operaterski dostop iskalcem dostopa omogoča, da na območju Republike Slovenije vstopijo na maloprodajne trge in enakovredno konkurirajo z že obstoječimi ponudniki. Glede na hitrost razvoja trga ter pomembnost visokokakovostnega dostopa Agencija ugotavlja, da je pomembno, da ima operater možnost priključitve na vseh robnih in posameznih dostopovnih vozliščih, ki omogočajo prevzem posameznih visokokakovostnih produktov, kot tudi možnost namestitve lastne opreme, saj bo to povečalo konkurenco in pospešilo razvoj visokokakovostnih storitev. Prav tako je mogoče ugotoviti, da je predlagana obveznost dopustitve visokokakovostnega dostopa izvedljiva glede na kapaciteto, ki je na voljo, saj Telekom Slovenije zagotavlja visokokakovostni dostop na celotnem ozemlju države in tako potencialno omogoča dostop do velike večine končnih uporabnikov. Prav tako je obveznost potrebna in nujna z vidika dolgoročnega varstva konkurence, razvoj katere bi bil v primeru neuveljavitve te obveznosti ogrožen. Le z naložitvijo te obveznosti se bo namreč lahko zagotovilo dolgoročno varstvo konkurence na maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa, po drugi strani pa bo Telekom Slovenije z njo drugim operaterjem moral pretežno zagotavljati take oblike dostopa, kot jih že zagotavlja sam zase, za razliko od visokokakovostnega bitnega toka na optičnem omrežju za množični trg, ki ga sam zase zaradi sprejete takšne poslovne odločitve v tem trenutku ne zagotavlja.

Potrebno je poudariti, da je ta obveznost ključna za zagotavljanje storitev končnim poslovnim uporabnikom, saj predstavljajo pomemben segment trga. Operaterji jim lahko ponujajo individualno prilagojene storitve, ki lahko na koncu prinašajo tudi višje prihodke.

Agencija ugotavlja, da je bila večina predlaganih obveznosti v okviru dopustitve operaterskega dostopa Telekomu Slovenije že naloženih s trenutno veljavno regulatorno odločbo (38294-1/2008-4 z dne 24.6.2008), tako da dodatna naložitev obveznosti visokokakovostnega bitnega toka na širokopasovnih priključkih za množični trg ne predstavlja večje dodatne obremenitve za Telekom Slovenije in v pretežnem delu pomeni le ohranitev že naloženih obveznosti. Glede na navedeno Agencija tako ugotavlja, da je predlagana obveznost potrebna in sorazmerna, saj zagotavlja nadaljnji razvoj konkurence na maloprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa.

8.2 Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

Agencija lahko na podlagi 103. člena ZEKom-1 operaterju s pomembno tržno močjo naloži obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja v zvezi z operaterskim dostopom. Z naložitvijo navedene obveznosti se zlasti zagotovi, da operater s pomembno tržno močjo zagotavlja enakovredne pogoje operaterskega dostopa v enakovrednih okoliščinah zase in za iskalce dostopa, ki zagotavljajo enakovredne storitve, ter zagotavlja iskalcem dostopa enako kakovostne storitve in informacije v zvezi

z operatorskim dostopom pod enakimi pogoji in v istih časovnih rokih kot za svoje storitve ali storitve svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij.

Agencija ugotavlja, da zgolj naložitev obveznosti dopustitve operatorskega dostopa do omrežnih zmogljivosti ni zadosten ukrep, saj lahko Telekom Slovenije kljub tej obveznosti z določenimi cenovnimi in necenovnimi ravnanji (npr. neenako obravnavanje v zvezi s kakovostjo storitve ali drugimi tehničnimi parametri ali značilnostmi povezav, dostopom do informacij, taktiko zavlačevanja, pretiranimi zahtevami in strateško zasnovo bistvenih značilnosti produktov) sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem zagotavlja boljše pogoje pri poslovanju, s tem pa izriva konkurenco s trga visokokakovostnega dostopa. Zaradi navedenega je Agencija Telekomu Slovenije že z odločbo št. 38294-1/2008-4 z dne 24.6.2008 naložila obveznost enakega obravnavanja. Agencija ugotavlja, da je naložitev obveznosti enakega obravnavanja Telekomu Slovenije nujno potrebna tudi v prihodnje, saj bodo le na takšen način drugi operaterji deležni enakovrednih pogojev dostopa do visokokakovostnih produktov v enakovrednih okoliščinah, ter enako kakovostnih storitev in informacij, kot jih Telekom Slovenije zagotavlja za svoje storitve ali storitve svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij.

Agencija ugotavlja, da bi Telekom Slovenije lahko imel še posebej velik interes, da oblikuje necenovne parametre, ki ovirajo iskalce dostopa in s tem preprečujejo vzpostavljanje učinkovite konkurence, saj je takšno ravnanje težje odkriti in ustrezno obravnavati. Takšno diskriminatorno ravnanje operaterja s pomembno tržno močjo bi postavilo iskalce dostopa v neenakopraven položaj. Zato Agencija ugotavlja, da je naložitev obveznosti enakega obravnavanja nujna, da bi se zagotovil nediskriminatoren dostop do omrežja, s tem pa razvoj konkurence, saj bi imeli iskalci dostopa v primeru, da ne bi imeli dostopa do omrežja pod enakimi pogoji kot operater s pomembno tržno močjo in njegova hčerinska ali partnerska podjetja ter v zvezi s tem na voljo tudi enakovredne informacije in storitve, že v izhodišču slabši položaj na trgu. Agencija tako ugotavlja, da je obveznost enakega obravnavanja nujni dopolnilni instrument regulacije trga k obveznosti dopustitve operatorskega dostopa, pri čemer je nujno zagotoviti tudi dejansko enakopravnost dostopa z dosledno uporabo obveznosti enakega obravnavanja z namenom, da se v največji možni meri prepreči prednostna obravnava lastne vertikalno povezane maloprodajne enote in s tem izrivanje konkurence s trga. Pomembnost tega ukrepa je prepoznala tudi Evropska komisija, ki je sprejela Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah.

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da je za zagotovitev doslednega izpolnjevanja obveznosti enakega obravnavanja nujna naložitev enakovrednosti vložkov (EoI) operaterju s pomembno tržno močjo, na podlagi katere mora ta operater opravljati storitve in zagotavljati informacije tako samemu sebi oziroma svojim povezanim družbam, kot tudi operaterjem, ki želijo dostop, pod enakimi pogoji, in istočasno s ceno in kakovostjo storitev, z uporabo enakih sistemov in procesov, ter enako stopnjo zanesljivosti in učinkovitosti. Naložena obveznost bo tako onemogočala nekonkurenčno oviranje razvoja trga in oviranje vstopanja novih operaterjev na trg. Ta obveznost je naložena tudi že z veljavnimi regulatornimi odločbami na trgih 4 (38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011) in 5 (38244-2/2011/7 z dne 19.4.2011), ki sta predhodnika upoštevni trgov 3a »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« in 3b »Veleprodajni centralni dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«. Trgi 3a, 3b in 4 so med seboj povezani in se v veliki meri izvajajo na isti infrastrukturi. Zaradi tega dejstva je pomembna usklajenost naloženih obveznosti na vseh treh upoštevni trgih.

Agencija ugotavlja, da bo Telekom Slovenije v okviru predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja moral pri zagotavljanju visokokakovostnega dostopa iskalcem dostopa, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operatorskem dostopu:

- zagotavljati enakovredne pogoje dostopa do omrežja v enakovrednih okoliščinah, kot jih zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem,

- zagotavljati enako kakovostne storitve in istočasne informacije v zvezi z visokokakovostnim dostopom, pod enakimi pogoji, kot jih zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem,

pri tem pa bo moral:

1. zagotoviti tako obliko visokokakovostnega dostopa, ki bo operaterjem omogočala ponujanje najmanj enakih storitev, vključno s ceno, in v enaki kakovosti, kot jih je preko te oblike dostopa najmanj možno zagotoviti in jih na maloprodajnem trgu zagotavlja tudi sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem (zakupljeni vodi s tradicionalno in sodobno tehnologijo, visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg, navidezno zasebno omrežje (VPN), visokokakovostni dostop do interneta in druge storitve, ki vključujejo nivo zagotavljanja kakovosti storitve). Te storitve mora omogočati na enak način, kot jih omogoča sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, na zahtevo pa tudi z omogočanjem namestitve lastne opreme iskalca dostopa. Za storitve na optični infrastrukturi, kjer sam nima visokokakovostne širokopasovne maloprodajne ponudbe, pa mora zagotoviti najmanj tako kvaliteto visokokakovostnih storitev, kot jo je preko te oblike dostopa mogoče zagotoviti in bi jo lahko Telekom Slovenije na maloprodajnem trgu ponujal tudi sam ali prek svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij.
2. zagotoviti informacije o izpadih in prekinitvah omrežja najmanj 5 delovnih dni vnaprej, vendar ne kasneje kot njegovi lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskemu ali partnerskemu podjetju,
3. zagotoviti uporabo istega informacijskega sistema in enakih procesov in dostopov za pregledovanje, naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja, v roku 4 mesecev,
4. zagotoviti sprotno obveščanje o rokih za odpravo napake, ter tudi, ko napaka ni na njegovi strani, aktivno sodelovati pri odpravi napake, takoj po odpravi pa o vzrokih za nastanek napake in o odpravi prijavljene napake, ter o vseh ostalih fazah in postopkih reševanja na neizbrisen in sledljiv način omogočiti dostop do teh informacij iskalcem dostopa prek istega informacijskega sistema in na način, kot je v uporabi pri njegovi lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskih ali partnerskih podjetjih,
5. omogočiti neizbrisen in sledljiv dostop do informacij z uporabo istega informacijskega sistema, v enakih časovnih in kakovostnih okvirih kot svojim notranjim organizacijskim enotam ter hčerinskim in partnerskim podjetjem, pri čemer morajo biti te informacije na enak način dostopne tudi Agenciji, predvsem pa do:
 - informacij o topologiji omrežja,
 - informacij o začetku posodabljanja ali gradnje omrežja (razen vzdrževalnih del) s podatki za posamezen priključek do naslova natančno pred pričetkom del (tj. razred priključka 4), o možnosti oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka, ki ustreza razredu 3, pa najmanj 30 dni pred tem. Za posamezno funkcijsko lokacijo mora objaviti informacije o začetku posodabljanja ali gradnje omrežja najmanj 6 mesecev pred pričetkom del. V vseh v tej alineji navedenih primerih pa ne kasneje kot je o tem obveščena njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja,
 - informacij o razpoložljivosti visokokakovostnega dostopa na posameznih lokacijah, vključno z rezervami, standardnimi in multipleksiranimi priključki,
 - informacij o geografski pokritosti z visokokakovostnim dostopom na posameznih lokacijah s podatki za vsak posamezen visokokakovostni produkt in tehnologijo priključka do naslova natančno,
 - informacij, ki Agenciji omogočajo preverjanje izpolnjevanja naloženih obveznosti.

6. tudi sam ne sme uporabljati visokokakovostnega dostopa na fizični infrastrukturi, ki jo je v zavrnitvah poizvedb operaterjev označil kot rezervno, razen za namene, pri katerih je uporaba rezervne infrastrukture upravičena, oziroma bo moral v primeru spremembe njene namembnosti to najprej ponuditi operaterju, ki je prvi poizvedoval po njej,
7. opraviti preskus tehnične ponovljivosti in zagotoviti tehnično ponovljivost novih oziroma spremenjenih maloprodajnih ponudb, v okviru katerih bo moral Agenciji posredovati tehnične in poslovne informacije v primerih uvedbe novih reguliranih veleprodajnih vložkov ali spremembe obstoječih reguliranih veleprodajnih vložkov, pri čemer bo moral pri določitvi razumnega roka za predhodno obvestilo Agenciji in operaterjem pred uvedbo nove maloprodajne ponudbe upoštevati 4-mesečni rok in pred uvedbo spremenjene maloprodajne ponudbe 2-mesečni rok, kar pa ne velja za obstoječo maloprodajno ponudbo, za katero mora preskus tehnične ponovljivosti opraviti v roku 30 dni od vročitve odločbe,
8. upoštevati naslednje roke:
 - rok za odgovor na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede dostopa znaša največ 1 delovni dan od oddaje poizvedbe. V primeru, da je za pripravo odgovora potrebno izvesti dodatne aktivnosti na terenu, je rok za odgovor na poizvedbo 3 delovne dni,
 - v primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe, mora sočasno operaterja o razlogih za zavrnitev seznaniti preko istega informacijskega sistema, na način da bo že iz odgovora na poizvedbo jasno in nedvoumno razviden razlog za zavrnitev. Na podlagi izrecne zahteve operaterja mora najkasneje v roku 3 delovnih dni v njegovih prostorih predložiti tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral operaterju na njegovo zahtevo izročiti tudi kopijo tehnične dokumentacije. V primeru, da Telekom Slovenije zavrne poizvedbo brez navedbe jasnega, nedvoumnega in razumljivega razloga, take poizvedbe operaterju ne sme zaračunati, ker se šteje, da storitev ni bila opravljena,
 - rok za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru bakrenega omrežja znaša 8 delovnih dni od prejema naročila (ki ga operater lahko poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na poizvedbo preko istega informacijskega sistema), pri čemer se lahko ta rok v primeru nastanka izrednih okoliščin izven direktne kontrole Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša, o podaljšanju roka pa bo moral obvestiti operaterja in Agencijo. Telekom Slovenije bo moral obvestiti Agencijo o nastanku izrednih okoliščin skupaj s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi, takoj ko se takšna situacija pojavi,
 - rok za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru optičnega omrežja (ki ga operater lahko poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na poizvedbo preko istega informacijskega sistema) znaša:
 - 8 delovnih dni od prejema naročila v primeru, da je optični kabel pred objektom končnega naročnika (tj. razred priključka 1),
 - 15 delovnih dni od prejema naročila v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od naročniku pripadajočega TKI (v katerem je optični kabel) do objekta naročnika brez gradbenih zemeljskih del (tj. razred priključka 2),
 - 30 delovni dni od prejema naročila v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od pripadajočega TKI do objekta naročnika oziroma do v prvotnem projektu nepredvidenega priključka naročnika, ki je od najbližjega TKI oddaljen največ 200 m (v katerem je optični kabel) in so potrebna gradbena zemeljska dela ter na poti ni geoloških, infrastrukturnih ali geografskih ovir (tj. razred priključka 3), pri čemer se čas potreben za pridobivanje služnosti, soglasij drugih infrastrukturnih upravljavcev na območju gradnje in soglasij solastnikov in etažnih lastnikov ne

šteje v roke za izvedbo naročila. V kolikor so na poti geološke, infrastrukture in geografske ovire, bo moral Telekom Slovenije o tem preko istega informacijskega sistema obvestiti operaterja. Telekom Slovenije bo moral v roku 3 delovnih dni od začetka teh postopkov o tem obvestiti operaterja in mu na njegovo zahtevo posredovati podatke o lastnikih, solastnikih, upravljavcih ali etažnih lastnikih. Prav tako bo moral Telekom Slovenije po pridobitvi potrebnih soglasij drugega operaterja nemudoma obvestiti. Navedeni rok lahko v primeru nastanka izrednih okoliščin izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša, pri čemer bo moral o podaljšanju roka obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po o nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi,

- rok za odpravo napak je odvisen od dogovorjenega nivoja zagotavljanja kakovosti storitve (SLA), pri čemer bo moral drugim operaterjem zagotoviti enake nivoje zagotavljanja kakovosti storitve (SLA), kot jih na posamezni dostopovni tehnologiji zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, oziroma najmanj 3 različne nivoje zagotavljanja kakovosti storitve (SLA), v kolikor na posamezni dostopovni tehnologiji sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem teh ne zagotavlja v takšnem številu, razen v primerih, kjer to ne bi bilo primerno zaradi tehničnih karakteristik posameznih upravljanih omrežij. Pri tem mora biti najdaljši rok za odpravo napak bistveno krajši od časa odprave napake na priključkih za množični trg in ne sme biti daljši od odprave napake v naslednjem delovnem dnevu, ta rok pa se v primeru težjih napak, ki sicer niso vključene v SLA dogovor, lahko podaljša za največ 5 delovnih dni, pri čemer bo moral o podaljšanju roka ustrezno seznaniti operaterja in navesti ter utemeljiti razloge, iz katerih izhaja, da gre za težjo napako,
9. upoštevati dodatne pogoje, s katerimi se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti, in sicer tako, da v svoji vzorčni ponudbi določi naslednje pogodbene kazni:
- v primeru zamude pri izvedbi naročila visokokakovostnega dostopa bo dolžan za prvih 10 dni zamude plačati pogodbeno kazen v višini 50% mesečne zakupnine za ustrezen visokokakovostni produkt za vsak posamezen dan in od 11. dne zamude dalje 150% mesečne zakupnine za ustrezen visokokakovostni produkt za vsak posamezen dan zamude, vendar skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za ustrezen visokokakovostni produkt, pri čemer se tovrstna oblika pogodbene kazni upošteva tudi v primeru napačnega odgovora na poizvedbe,
 - v primeru zamude pri odpravljanju napak bo dolžan za vsako uro zamude plačati pogodbeno kazen v višini 5% mesečne zakupnine za ustrezen visokokakovostni produkt, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za ustrezen visokokakovostni produkt,
10. v istem informacijskem sistemu operaterjem in Agenciji na pregleden način mesečno do 10. v mesecu za pretekli mesec objavljati podatke o kakovosti visokokakovostnega dostopa (ločeno za posamezne visokokakovostne produkte in različne nivoje kakovosti storitev (SLA)), ki so potrebni za preverjanje izvrševanja obveznosti enakega obravnavanja, pri čemer bo moral objaviti najmanj naslednje podatke, ki morajo biti prikazani ločeno za ponujanje storitev operaterjem in za ponujanje storitev samemu sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, in sicer:
- povprečni čas odgovora na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede visokokakovostnega dostopa (merjeno v urah) in povprečni čas odgovora na poizvedbe v primeru, da je za pripravo odgovora potrebno izvesti dodatne aktivnosti (merjeno v delovnih dnevih),

- povprečni čas za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru bakrenega omrežja (merjeno v delovnih dnevih)
- povprečni čas za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru optičnega omrežja za vsak razred priključka posebej (merjeno v delovnih dnevih),
- povprečni čas za odpravo napak, ki so vključene v SLA dogovor, za posamezno vrsto visokokakovostnega dostopa in nivo zagotavljanja kakovosti storitve (SLA) (merjeno v urah),
- povprečni čas za odpravo težjih napak, ki sicer niso vključene v SLA dogovor, za posamezno vrsto visokokakovostnega dostopa in nivo zagotavljanja kakovosti storitve (SLA) (merjeno v urah), delež odpravljenih težjih napak izven rednega delovnega časa, ki mora biti podan ločeno za delovne dneve, sobote, nedelje in praznike (izraženo v odstotkih),

Agencija ugotavlja, da je naložitev obveznosti Telekomu Slovenije, da operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, zagotovi tako obliko visokokakovostnega dostopa, ki bo operaterjem omogočala ponujanje enakih storitev in le te v enaki kakovosti, kot jih je preko te oblike dostopa možno zagotoviti in jih na maloprodajnem trgu zagotavlja tudi sam oziroma prek hčerinskih ali partnerskih podjetij, sorazmerna in nujna, saj se lahko le z njeno naložitvijo zagotavlja enako obravnavanje obstoječih operaterjev na trgu, ki bodo tako pri zagotavljanju visokokakovostnega dostopa deležni enakovrednih okoliščin in pogojev dostopa do omrežja, kot jih Telekom Slovenije uporablja sam zase oziroma za svoja hčerinska ali partnerska podjetja. Predlagana obveznost (hkrati z obveznostjo dostopa) namreč omogoča in pospešuje vstop novih operaterjev z namenom ponujanja maloprodajnih storitev končnim uporabnikom, obenem pa zagotavlja iskalcem dostopa, da bodo deležni enakega obravnavanja in pridobivanja enako kakovostnih storitev ter enakih in istočasnih informacij kot njihovi konkurenti ali s Telekomom Slovenije povezana podjetja. Interes končnih uporabnikov je, da na trgu deluje več operaterjev, ki ponujajo čim širšo paleto produktov in storitev za primerno ceno. Agencija ugotavlja, da je naložitev te obveznosti nujna za preprečevanje protikonkurenčnega vedenja in hkrati omogoča operaterjem enakovredno konkuriranje na trgu in s tem posledično izboljšanje pogojev za končne uporabnike na maloprodajnem trgu. Z naložitvijo obveznosti enakega obravnavanja se bo preprečila možnost diskriminacije operaterjev, v primerjavi z maloprodajno enoto oziroma s povezanimi družbami Telekoma Slovenije. Na ta način se bo tudi preprečilo, da bi Telekom Slovenije preprosto oblikoval storitve, ki bi ustrezale zgolj njegovim potrebam oziroma potrebam njegovih hčerinskih in partnerskih podjetij, iskalcem dostopa pa bi omejeval možnost ponujanja raznolikih in inovativnih storitev ter posredno možnost konkuriranja na maloprodajnem trgu.

Telekom Slovenije bo moral zagotoviti tako nediskriminatorno obliko, ki bo operaterjem omogočala ponujanje različnih visokokakovostnih storitev in le te v enaki kakovosti, kot jih je preko te oblike dostopa možno zagotoviti uporabnikom in jih Telekom Slovenije na maloprodajnem trgu ponuja sam ali prek svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij (zakupljeni vodi s tradicionalno in sodobno tehnologijo, visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg, navidezno zasebno omrežje (VPN), visokokakovostni dostop do interneta in druge storitve, ki vključujejo nivo zagotavljanja kakovosti storitve). Te storitve mora omogočati na enak način, kot jih omogoča sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, tudi z omogočanjem namestitve lastne opreme operaterja – iskalca dostopa. Za storitve na optični infrastrukturi, kjer sam nima visokokakovostne maloprodajne ponudbe, pa mora zagotoviti najmanj tako kvaliteto visokokakovostnih storitev, kot jo je preko te oblike dostopa mogoče zagotoviti in bi jo lahko Telekom Slovenije na maloprodajnem trgu ponujal tudi sam ali prek svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij.

Agencija na podlagi napisanega ugotavlja, da je naložitev navedene obveznosti nujna za vzpostavitev in ohranitev konkurence na trgu, saj iskalci dostopa v nasprotnem primeru končnemu uporabniku teh storitev ne morejo ponuditi, oziroma jim lahko zagotovijo le storitve slabše kakovosti, kar pa bi jih

postavilo v slabši položaj v primerjavi s Telekomom Slovenije. Trg elektronskih komunikacij se hitro razvija, kar vpliva tudi na pojav novih storitev. Skladno s tem Agencija ugotavlja, da je Telekomu Slovenije potrebno naložiti obveznost zagotavljanja takšne oblike veleprodajnega visokokakovostnega dostopa, ki bo omogočala iskalcem dostopa ponujanje vseh (in ne le primeroma naštetih) storitev, ki jih je preko te oblike dostopa možno zagotoviti in jih na maloprodajnem trgu zagotavlja sam oziroma prek hčerinskih ali partnerskih podjetij. Za storitve na optični infrastrukturi, kjer sam nima visokokakovostne maloprodajne ponudbe, pa mora zagotoviti najmanj tako kvaliteto visokokakovostnih storitev, kot jo je preko te oblike dostopa mogoče zagotoviti in bi jo lahko Telekom Slovenije na maloprodajnem trgu ponujal tudi sam ali prek svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij. Z naložitvijo navedene obveznosti se iskalcem dostopa, ki v fazi vstopa na trg niso zmožni večjih investicij (npr. izgradnja lastne dostopovne infrastrukture), omogoči ponujanje visokokakovostnih storitev na maloprodajnem trgu, ter s tem konkuriranje na trgu za končne uporabnike. To vodi v večjo konkurenčnost med operaterji visokokakovostnega dostopa, neposredno korist od tega pa imajo prav končni uporabniki. Ti namreč pridobijo možnost izbirati med več ponudniki, čemur se posledično prilagodita tako cena kot tudi kakovost storitve. Na podlagi navedenega je tako mogoče zaključiti, da je obveznost zagotavljanja visokokakovostnega dostopa enake kakovosti v javnem interesu. Ker ne gre za obveznost, ki bi bila povezana s posebnimi finančnimi ali kakršnimikoli drugačnimi obremenitvami, pa je tudi v sorazmerju s koristmi, ki jih prinaša na trg elektronskih komunikacij. Na podlagi napisanega Agencija zaključuje, da je predlagana obveznost sorazmerna s cilji, ki jih Agencija z regulacijo predmetnega trga zasleduje.

Telekom Slovenije bo moral operaterjem, s katerimi ima sklenjene pogodbe za dostop, zagotoviti informacije o napakah in izpadih v omrežju najmanj 5 delovnih dni vnaprej, vendar ne kasneje kot njegovi lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskemu ali partnerskemu podjetju. Operaterji so namreč pri obveščanju svojih končnih uporabnikov v veliki meri odvisni od informacij Telekoma Slovenije in ažurnosti njegovega obveščanja.

Agencija nadalje ugotavlja, da je Telekomu Slovenije potrebno naložiti obveznost, da bo moral operaterjem zagotoviti uporabo istega informacijskega sistema in enakih procesov in dostopov za pregledovanje, naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja njegova lastna maloprodajna enota oziroma njegova hčerinska ali partnerska podjetja, v roku 4 mesecev od vročitve odločbe. S pojmom isti oziroma enotni informacijski sistem Agencija razume, da mora Telekom Slovenije zagotavljati informacijski sistem z istim dostopom do istih informacij in podatkov ter istimi funkcionalnostmi (tj. istimi vmesniki in na isti način), kot ga uporablja njegova maloprodajna enota. Da bi bil ukrep sorazmeren, bo Agencija za prilagoditev obstoječega informacijskega sistema naložila rok 4 mesecev, saj mora Telekom Slovenije obstoječi informacijski sistem še prilagoditi za vnos in vodenje podatkov o zakupljenih vodih, kar bo predvidoma realiziral v navedenem roku. Poleg tega namerava Agencija spremljati izvajanje obveznosti enakega obravnavanja tudi na tem področju in v kolikor se bo izkazalo da ne deluje, bo naknadno z novo analizo naložila obveznost oblikovanja informacijskega sistema, ki bo neodvisno upravljan. Prek navedenega istega informacijskega sistema bo moral zagotoviti sprotne obveščanje o rokih za odpravo napake, takoj po odpravi pa o vzrokih za nastanek napake in o odpravi prijavljene napake, ter o vseh ostalih fazah in postopkih reševanja na neizbrisen in sledljiv način (vse na enak način, kot je v uporabi pri njegovi lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskih ali partnerskih podjetjih). Mehanizem mora omogočati, da Telekom Slovenije in operater vse do jasne razmejitve napake v korist končnega uporabnika skupaj odpravljata napako. Telekom Slovenije odpravlja napako v primeru, če je ta nastala na veleprodajni storitvi, operater pa, če je nastala v nadgradnji. Ker Telekom Slovenije dobi plačilo za izvajanje veleprodajne storitve, je povsem pričakovano, da vse do jasne razmejitve napake aktivno sodeluje pri iskanju in morebitni odpravi napake. Na ta način se bo preprečilo, da bi Telekom Slovenije diskriminatorno obravnaval iskalce dostopa s tem, ko bi jim zagotavljal navedene procese in dostope v slabši kakovosti ter operaterjem posredno onemogočal

enakovredno konkuriranje na maloprodajnem trgu. Ta obveznost je naložena tudi že z veljavnimi regulatornimi odločbami na trgih 4 (38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011) in 5 (38244-2/2011/7 z dne 19.4.2011), ki sta predhodnika upoštevni trgov 3a »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« in 3b »Veleprodajni centralni dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«. Trgi 3a, 3b in 4 so med seboj povezani in se v veliki meri izvajajo na isti infrastrukturi. Zaradi tega dejstva je pomembna usklajenost naloženih obveznosti na vseh treh upoštevni trgih.

Agencija ugotavlja, da je za zagotovitev enakih pogojev dostopa nujna naložitev obveznosti enakega obravnavanja, ki temelji na enakosti vložkov (EoI), kar pomeni zagotavljanje storitev in informacij operaterjem pod enakimi pogoji in istočasno, z uporabo istega informacijskega sistema in procesov, ter isto stopnjo zanesljivosti, kot jih Telekom Slovenije zagotavlja svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem. S tem se bo preprečila asimetrija pri izpolnjevanju zahtev za zagotavljanje enakovrednih in istočasnih informacij, iskalcem dostopa pa bo omogočeno konkuriranje na maloprodajnem trgu.

Istočasno Agencija ugotavlja, da bi bilo Telekomu Slovenije potrebno naložiti tudi obveznost, da bo moral operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, v enakih časovnih in kakovostnih okvirih, kot svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, omogočiti dostop do informacij z uporabo istega informacijskega sistema, predvsem pa do informacij o topologiji omrežja, o načrtih posodabljanja ali gradnje omrežja s podatki za posamezen priključek do naslova natančno, zlasti glede polaganja optičnega omrežja in morebitnega ukinjanja bakrenega omrežja do posameznih uporabnikov, za vse posodobitve in gradnjo omrežja (razen vzdrževalnih del) s podatki za posamezen priključek do naslova natančno pred pričetkom del (tj. razred priključka 4) in najmanj 30 dni pred možnostjo oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka, ki ustreza razredu 3, za vse posodobitve in gradnjo omrežja (razen vzdrževalnih del) pa s podatki za posamezno funkcijsko lokacijo najmanj 6 mesecev pred pričetkom del, v vseh primerih pa ne kasneje, kot je o tem obveščena maloprodajna enota Telekoma Slovenije, o razpoložljivosti širokopasovnega dostopa na posameznih lokacijah, vključno z rezervami, standardnimi in multipleksiranimi priključki, o geografski pokritosti s širokopasovnim dostopom na posameznih lokacijah s podatki za posamezen priključek do naslova natančno. Pri tem morajo biti vse navedene informacije na enak način dostopne tudi Agenciji, saj to omogoča preverjanje dejanskega nediskriminatornega obnašanja.

Agencija namreč ugotavlja, da so prav navedene informacije bistvenega pomena za ustrezno in pravočasno odzivanje zainteresiranih drugih operaterjev. Pri tem mora biti omogočen dostop do informacij v transparentni obliki, enake vsebine in v enakem času, kot to velja za Telekom Slovenije oziroma njegova hčerinska ali partnerska podjetja. Omogočanje dostopa do navedenih informacij je po presoji Agencije nujen ukrep, saj se le na ta način lahko prepreči asimetričnost informacij, ki vpliva na geografsko širitev drugih operaterjev in izboljšanje konkurence tudi izven mestnih območij. Z zagotavljanjem enako kakovostnih informacij se nenazadnje tudi zmanjšuje možnost, da bi se dostopovne povezave nadgrajevale le za potrebe Telekoma Slovenije oziroma njegovih hčerinskih ali partnerskih podjetij, saj se bodo za nadgrajene dele omrežja lahko enakopravno potegovali tudi iskalci dostopa. Primeren način za posredovanje informacij je dostop do informacij preko istega informacijskega sistema, saj se na ta način omogoči učinkovita komunikacija med operaterjem omrežja in drugimi operaterji. Pri tem bo moral Telekom Slovenije uporabljati za operaterje isti informacijski sistem kot ga uporablja sam zase oziroma za njegova hčerinska ali partnerska podjetja. Agencija ugotavlja, da je bila obveznost zagotavljanja dostopa do informacij preko istega informacijskega sistema Telekomu Slovenije naložena že z odločbo Agencije št. 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011, ter tako za Telekom Slovenije ne predstavlja dodatnega bremena, saj jo družba že izvaja. Informatiziran način poslovanja in komuniciranja je v današnjem času utečena praksa, ki na konkurenčnem trgu edini omogoča učinkovitost podjetij in gospodarskih družb. Predlagan ukrep je tako skladen z zakonsko

določenim ciljem zagotavljanja in razvoja konkurence na trgu elektronskih komunikacij, saj omogoča učinkovit vstop operaterjev na trg.

Telekom Slovenije bo moral operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, omogočiti izdelavo in prikaz ustreznih statistik neposredno prek istega informacijskega sistema, ki omogočajo nadzor nad enakim obravnavanjem operaterjev. Agencija ugotavlja, da je naložitev tovrstne obveznosti še naprej nujna za sprotno spremljanje izpolnjevanja naložene obveznosti enakega obravnavanja, poleg tega pa naložitev obveznosti za Telekom Slovenije ne predstavlja dodatne obremenitve, saj je bila navedena obveznost Telekomu Slovenije že predhodno naložena z regulatornima odločbama na upoštevnihih trgih 4 (38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011) in 5 (38244-2/2011/7 z dne 19.4.2011).

Telekom Slovenije v okviru obveznosti enakega obravnavanja tudi sam ne bo smel uporabljati visokokakovostnega dostopa na fizični infrastrukturi, ki jo je v zavrnitvah poizvedb operaterjev označil kot rezervno, razen za namene, pri katerih je dovoljena uporaba rezervne infrastrukture (npr. potrebe po ohranitvi celovitosti omrežja) oziroma bo moral v primeru spremembe njene namembnosti to najprej ponuditi operaterju, ki je najprej poizvedoval po njej. V preteklosti se je namreč dogajalo, da je Telekom Slovenije poizvedbe operaterjev za veleprodajni dostop na fiksni lokaciji zavrnil z obrazložitvijo, da pri določenem naročniku ni prostih kapacitet, ker so te definirane kot rezervne, kasneje pa je istemu naročniku storitev zagotovil sam. Agencija tako ugotavlja, da je naložitev eksplicitne prepovedi dajanja bakrenih zank oziroma vlaken v rezervo (razen za namene, za katere je uporaba dovoljena) nujno potrebna za zagotavljanje konkurence na trgu in s tem proste izbire končnih uporabnikov.

V sklopu naložitve obveznosti nediskriminacije dostopa do omrežja je za zagotovitev enakih konkurenčnih pogojev potrebno zagotoviti tudi, da lahko iskalci dostopa, ki želijo dostop do omrežja na podlagi reguliranih veleprodajnih produktov, tehnično ponovijo maloprodajno ponudbo operaterja s pomembno tržno močjo. Telekom Slovenije bo tako moral za vsako maloprodajno ponudbo definirati tudi ustrezne veleprodajne produkte in informacije, ki bodo morale biti operaterjem na voljo, da bo izvedba tehnične ponovljivosti mogoča. Operaterjem, ki želijo dostop do omrežja Telekoma Slovenije, bodo morale biti na voljo iste tehnične in poslovne informacije o ustreznem veleprodajnem produktu (brez poseganja v veljavna pravila o poslovni zaupnosti) kot jih Telekom Slovenije zagotavlja svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem in ki so osnova za preizkus tehnične ponovljivosti. Ustrezne informacije vključujejo informacije o novih reguliranih veleprodajnih produktih ali spremembah obstoječih reguliranih veleprodajnih produktov, ki jih je treba zagotoviti v času, potrebnem za pripravo ustreznih maloprodajnih ponudb, ki se opredeli za vsak primer posebej.

Telekom Slovenije bo moral Agenciji predložiti rezultate preskusa tehnične ponovljivosti, v okviru katerega bo moral dokazati tehnično ponovljivost novega ali spremenjenega obstoječega veleprodajnega vložka, vključno z vsemi informacijami, ki so potrebne za dokazovanje, da je tehnična ponovljivost v celoti zagotovljena. Predložena dokumentacija bo morala vsebovati naslednje tehnične in poslovne informacije o:

- tehničnih karakteristikah vključno s pripadajočimi parametri kakovosti storitve ustreznega veleprodajnega vložka, ki omogoča izvedbo enake maloprodajne storitve, kot jo zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem,
- razpoložljivosti ustreznih dogovorov o ravni storitev (SLA) in ključnih kazalnikih uspešnosti (KPI) za predmetno storitev,
- ustreznem veleprodajnem vložku za naročanje, priključitev in odpravo napak, ki jih drugi operater potrebuje za razvoj ali prilagoditev lastnih sistemov in procesov, da bi ponudil konkurenčne nove ali spremenjene maloprodajne storitve, na voljo v razumnem času, preden

Telekom Slovenije ali njegovo hčerinsko ali partnersko podjetje uvede lastno maloprodajno storitev.

Telekom Slovenije bo moral na svojih spletnih straneh v rokih, navedenih na začetku tega poglavja, na pregleden način objaviti tehnične in poslovne informacije o novem ali spremenjenem ustreznem veleprodajnem vložku, da se iskalcem dostopa omogoči ponoviti ustrezno maloprodajno ponudbo, pri čemer pa mu ne bo treba razkriti informacij glede svoje ustrezne maloprodajne ponudbe, v kolikor bodo te predstavljale poslovno skrivnost družbe.

Nov ali spremenjen obstoječ veleprodajni vložek bi moral biti iskalcem dostopa na voljo v razumnem času, preden Telekom Slovenije uvede ustrezno maloprodajno ponudbo, da se prepreči neupravičena časovna prednost Telekoma Slovenije, ob upoštevanju potrebe učinkovitega drugega operaterja po razvoju in prilagoditvi lastnih sistemov in procesov, da bi lahko ponudil konkurenčno novo maloprodajno storitev, zato je Agencija upoštevala pred uvedbo nove maloprodajne ponudbe vsaj 4-mesečni rok in pred uvedbo spremenjene maloprodajne ponudbe vsaj 2-mesečni rok, kar pa ne velja za obstoječo maloprodajno ponudbo, za katero bo moral preskus tehnične ponovljivosti opraviti v roku 30 dni od vročitve odločbe.

Ob upoštevanju pomembnosti zagotavljanja tehnične ponovljivosti je za konkurenco ključnega pomena, da Telekom Slovenije zagotovi tehnično ponovljivost nove maloprodajne ponudbe, preden jo uvede in od takrat naprej v vsakem trenutku. Naložitev obveznosti tehnične ponovljivosti je nujna, da se iskalcem dostopa omogoči ponovitev ustrezne maloprodajne ponudbe in s tem konkuriranje na povezanem maloprodajnem trgu, pri tem pa za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelikega dodatnega bremena, saj mora ta veleprodajni vložek zagotavljati že za izvedbo svoje maloprodajne ponudbe. Z navedeno obveznostjo Agencija spodbuja enake konkurenčne pogoje na trgu.

Agencija ugotavlja, da je potrebno Telekomu Slovenije naložiti še pogoje, da bi se zagotovilo pošteno in pravočasno izpolnjevanje predlagane obveznosti dopustitve operatorskega dostopa. V zvezi s tem je Agencija določila pogoj upoštevanja konkretnih rokov in terminov za izvedbo posamezne priključitve za dostop do visokokakovostnih produktov ter kot dodaten pogoj predlaga, da bo moral Telekom Slovenije zagotavljati uporabo istega informacijskega sistema za bakreno in optično omrežje, preko katerega bo operaterje in lastno maloprodajno enoto na neizbrisen in sledljiv način obveščal o vzrokih za nastanek napake, roku za njeno odpravo in o odpravi prijavljene napake takoj po odpravi le-te, ter o vseh ostalih fazah in postopkih v zvezi z izvedbo visokokakovostnega dostopa, predvsem pa o zgrajenih omrežnih priključnih točkah na naslov natančno, vključno z informacijo o tehnološki izvedbi posameznih priključkov, ter o predvidenih posodobitvah omrežja s podatki o vplivnem območju posamezne nadgradnje omrežja na naslov natančno. Naložitev navedene obveznosti je nujno potrebna za pravočasno odzivanje drugega operaterja na potrebe njegovih končnih uporabnikov. Dokler namreč drugi operater o odpravi napake s strani Telekoma Slovenije ni nemudoma obveščen, ne more nadaljevati z izvajanjem aktivnosti pri svojem končnem uporabniku. To po eni strani zavlačuje dobavo storitev temu končnemu uporabniku, po drugi strani pa daje popačeno podobo o drugem operaterju, saj se na trgu neupravičeno ustvari vtis, da nekompetentno opravlja svojo dejavnost. S tem se zmanjšuje poslovni ugled drugih operaterjev, posledično pa tudi njihova konkurenčna sposobnost. Takojšnje obvestilo o odpravi napake bo po presoji Agencije pomembno prispevalo k zmanjševanju opisane problematike. Primerljive obveznosti so bile Telekomu Slovenije naložene že v okviru trenutno veljavnih odločb na upoštevnih trgih 4 (38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011) in 5 (38244-2/2011/7 z dne 19.4.2011), ki sta predhodnika upoštevnih trgov 3a »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« in 3b »Veleprodajni centralni dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«. Trgi 3a, 3b in 4 so med seboj povezani in se v veliki meri izvajajo na isti infrastrukturi. Zaradi tega dejstva je pomembna usklajenost naloženih obveznosti na vseh treh upoštevnih trgih. Tako naložitev te obveznosti na trgu visokokakovostnega dostopa ne predstavlja prevelike dodatne obremenitve za Telekom Slovenije.

Agencija ugotavlja, da je poleg tega potrebno Telekomu Slovenije naložiti tudi obveznost obveščanja operaterjev in lastne maloprodajne enote prek istega informacijskega sistema na neizbrisen in sledljiv način, saj bo na ta način omogočeno lažje ugotavljanje, ali vzpostavljen informacijski sistem dejansko zagotavlja nediskriminatorno obravnavanje vseh operaterjev in lastne maloprodajne enote. Pri uvedbi obveznosti enakega obravnavanja, morajo imeti iskalci dostopa možnost uporabljati ustrezne sisteme in procese z enako stopnjo zanesljivosti in učinkovitosti kot maloprodajna enota Telekoma Slovenije. Agencija pri tem ugotavlja, da naložena obveznost za Telekom Slovenije tako ne bo predstavljala dodatnega bremena. Agencija ugotavlja, da bo naložitev navedene obveznosti pozitivno prispevala k učinkoviti komunikaciji med Telekomom Slovenije in operaterji, istočasno pa za Telekom Slovenije ne bo predstavljala večje dodatne obremenitve. Ta obveznost je naložena tudi že z veljavnimi regulatornimi odločbami na trgih 4 (38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011) in 5 (38244-2/2011/7 z dne 19.4.2011), tako da predstavlja le razširitev obveznosti na trg visokokakovostnega dostopa. Predlagana obveznost je tudi sorazmerna, saj pripomore h konkurenčnemu razvoju trga elektronskih komunikacij.

Roki za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) so sicer že sedaj del vzorčne ponudbe Telekoma Slovenije, vendar Agencija ugotavlja, da je treba obstoječi rok 15 delovnih dni skrajšati, saj ta v primeru že obstoječega priključka ne omogoča priključitve končnega uporabnika v razumnem času, s tem pa postavlja iskalca dostopa v neenak položaj. Pri izvedbi visokokakovostnega dostopa je potrebno zagotoviti tudi upoštevanje datuma priključitve, ki sta ga dogovorila drugi operater in njegov končni uporabnik, seveda pod pogojem, da je ta določen v okviru razumnega roka. Pri določitvi termina je potrebno upoštevati realne možnosti izvedbe visokokakovostnega dostopa na strani Telekoma Slovenije. Posledično je Agencija kot rok za izvedbo naročila določila razumni rok, ki znaša v primeru dostopa prek bakrenega omrežja največ 8 delovnih dni od prejema naročila, ki ga operater lahko poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema. Rok za izvedbo naročila v primeru dostopa prek optičnega omrežja, od prejema naročila, ki ga operater lahko poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema, znaša največ 8 delovnih dni, v primeru, da je optični kabel pred objektom končnega naročnika (tj. razred priključka 1), 15 delovnih dni v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od naročniku pripadajočega TKI (v katerem je optični kabel) do objekta naročnika brez gradbenih zemeljskih del (tj. razred priključka 2) in 30 delovnih dni v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od pripadajočega TKI do objekta naročnika, oziroma do v prvotnem projektu nepredvidenega priključka naročnika, ki je od najbližjega TKI oddaljen največ 200 m (v katerem je optični kabel), in so potrebna gradbena zemeljska dela ter na poti ni geoloških, infrastrukturnih ali geografskih ovir, zaradi česar so potrebni bolj zahtevni gradbeni posegi in posledično evidentno višji stroški (tj. razred priključka 3), pri čemer se kot geološke ovire štejejo sestava tal (skale, močvirje), kot infrastrukturne most, avtocesta, železniška proga in kot geografske hrib, reka. Takšni priključki se namreč štejejo za priključke »homes passed«, za katere velja, da je možno priključitev na omrežje opraviti v razumnem času. V zvezi s tem je treba pojasniti, da s tem ne gre za novo gradnjo omrežja, ampak za priključitev končnega uporabnika na obstoječe omrežje. Podobna zahteva je bila postavljena tudi pri izgradnji odprtih širokopasovnih omrežij, kjer se je štelo, da so pokriti vsi uporabniki, ki so bili od zgrajenega omrežja oddaljeni največ 200 metrov. Agencija se je odločila za različno določanje rokov za izvedbo glede na vrsto omrežja preko katerega želi operater dostopati do svojih končnih uporabnikov, saj je optično omrežje Telekoma Slovenije še v fazi gradnje in se kot tako na različnih področjih nahaja v različnih fazah gradnje. Ker čas izvedbe naročila ni odvisen samo od Telekoma Slovenije, temveč tudi od termina, ki ga med sabo dogovorita operater in njegov bodoči končni uporabnik, bo moral Telekom Slovenije operaterju ponuditi vsaj dva različna termina za izvedbo naročila, ki nista oba na isti dan in v istem dnevnem obdobju. ter pri tem v čim večji meri upoštevati že dogovorjeni termin med iskalcem dostopa in končnim uporabnikom, če je ta določen v razumnem roku od dne, ko je Telekom Slovenije prejel popolno naročilo. Agencija je roke za izvedbo naročila za priključitev naročnika na optično omrežje določila glede na fazo zgrajenosti

priključka. Faze zgrajenosti priključka so združene v razrede priključkov od 1 do 3, pri čem višja številka razreda priključka odraža nižjo stopnjo zgrajenosti priključka. Agencija je pri določanju rokov izvedbe naročila za optičnega omrežja upoštevala dejstvo, da dolžina časovnega obdobja, povezanega s pridobivanjem morebitnih soglasij lastnikov nepremičnin in urejanja služnosti ni odvisen od Telekom Slovenije. Na podlagi navedenega se čas, povezan s pridobivanjem služnosti, soglasij drugih infrastrukturnih upravljavcev na območju gradnje in soglasij etažnih lastnikov, prišteje rokom določenih s to analizo. Telekom Slovenije bo moral v roku 3 delovnih dni od začetka teh postopkov o tem obvestiti operaterja in mu na njegovo zahtevo posredovati podatke o lastnikih, upravljavcih ali etažnih lastnikih. Navedeni rok se bo lahko v primeru nastanka izrednih okoliščin izven direktnega nadzora Telekom Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša, pri čemer bo moral Telekom Slovenije o podaljšanju roka obvestiti tako operaterja, ki zahteva dostop, kot Agencijo. Prav tako bo moral Telekom Slovenije Agencijo obvestiti o nastanku izrednih okoliščin skupaj s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi, takoj ko se bo takšna situacija pojavila. Prav tako je treba pojasniti, da se pri določanju razreda priključka pojem optična priključna doza šteje za element omrežja in predstavlja omrežno priključno točko. Agencija pojasnjuje, da razred priključka 1 zajema vse faze zgrajenosti priključka, ko je optični kabel pred objektom naročnika in je za priključitev naročnika morebiti potrebno optični kabel le še z interno instalacijo zaključiti na optični priključni dozi. Razred priključka 2 pa zajema vse faze zgrajenosti priključkov, ko je za vzpostavitev priključka razreda 1 potrebno povezati optični kabel od TKI do objekta naročnika in za izvedbo niso potrebna gradbena zemeljska dela ter na poti ni ovir. Razred priključka 3 zajema vse faze zgrajenosti priključkov, ko je za vzpostavitev priključka razreda 2 potrebno povezati optični kabel od TKI do objekta naročnika in za izvedbo niso potrebna gradbena zemeljska dela. Rok 8 delovnih dni v primeru dostopa prek bakrenega omrežja in 8, 15 in 30 delovnih dni v primeru dostopa prek optičnega omrežja so v času priprave analize glede na potrebna dela in organizacijo delovnega procesa primerno dolgi, zato se po izteku tega roka šteje, da je Telekom Slovenije vedno zmožen izvesti naročilo v terminu, ki sta ga dogovorila operater in končni uporabnik. Agencija ugotavlja, da so predlagani roki 8, 15 in 30 delovnih dni, glede na faze izgradnje omrežnega priključka, primerni in sorazmerni. ter nujni za zagotovitev konkurence na maloprodajnem trgu, ter da za Telekom Slovenije ne predstavljajo prevelikih dodatnih obremenitev, saj mora biti tudi navedeni družbi v interesu, da pospešuje svoje lastne poslovne procese. Poleg tega pa so bili navedeni roki za izvedbo naročila Telekomu Slovenije naloženi tudi že z veljavnimi regulatornimi odločbami na trgih 4 (38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011) in 5 (38244-2/2011/7 z dne 19.4.2011).

Nadalje je Agencija predlagala, da je rok za odgovor na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede visokokakovostnega dostopa največ 1 delovni dan. V primeru, da je za pripravo odgovora potrebno izvesti dodatne aktivnosti na terenu, pa je rok za odgovor na poizvedbo 3 delovne dni. Agencija je pri določanju roka 1 delovni dan upoštevala, da gre pri zbiranju podatkov o aktivnih poslovnih produktih za ne množične, naročniku prilagojene produkte, pri katerih so podatki zaradi specifičnih znanj, potrebnih za njihovo obravnavo, lahko razkropljeni med več področij, npr. prodaje, vzdrževanja infrastrukture in aktivnih produktov ter teh informacij pogosto ni mogoče zagotoviti avtomatsko. Za zbiranje tovrstnih podatkov, specifičnih za posamezne poslovne objekte ter za pripravo odgovora, Agencija ugotavlja, da je 1 delovni dan razumen rok in Telekomu Slovenije ne predstavlja nesorazmernega bremena. Do tovrstnih povpraševanj tudi ne prihaja tako pogosto, tako da tudi s tega vidika obremenitev Telekom Slovenije ne bo nesorazmerna. V primeru, da je za pripravo odgovora potrebno izvesti dodatne aktivnosti na terenu, pa Agencija ugotavlja, da so 3 delovni dnevi dovolj, da Telekom Slovenije določene informacije lahko preveri tudi na terenu.

Telekom Slovenije bo moral v primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe z razlogi za zavrnitev nemudoma seznaniti operaterja prek istega informacijskega sistema, tako da bo na podlagi odgovora na poizvedbo jasno in nedvoumno razviden razlog za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral na podlagi izrecne zahteve operaterja le temu najkasneje v roku 3 delovnih dni v prostorih Telekom Slovenije

predložiti tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral operaterju na njegovo zahtevo izročiti tudi kopijo tehnične dokumentacije. V primeru, da prejme operater od Telekoma Slovenije zavrnitev poizvedbe brez navedbe jasnega, nedvoumnega in razumljivega razloga, Telekom Slovenije take poizvedbe operaterju ne sme zaračunati, ker se šteje, da storitev ni bila opravljena. Agencija ugotavlja, da je naložitev navedene obveznosti nujna za preprečevanje neutemeljenega zavračanja operatorskega dostopa s strani Telekoma Slovenije in s tem izrivanje konkurence, poleg tega pa je bila družbi navedena obveznost predhodno že naložena na upoštevni trgih 4 (38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011) in 5 (38244-2/2011/7 z dne 19.4.2011). Istočasno pa 3 dnevni rok Telekomu Slovenije omogoča pridobitev vseh potrebnih dokazil in podatkov za pripravo dokumentacije.

Rok za odpravo napak je odvisen od dogovorjenega nivoja zagotavljanja kakovosti storitve (SLA), pri čemer pa bo moral Telekom Slovenije drugim operaterjem zagotoviti enake nivoje zagotavljanja kakovosti storitve (SLA), kot jih na posamezni dostopovni tehnologiji zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, oziroma najmanj 3 različne nivoje zagotavljanja kakovosti storitve (SLA), v kolikor na posamezni dostopovni tehnologiji sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem teh ne zagotavlja v takšnem številu, razen v primerih, kjer to ne bi bilo primerno zaradi tehničnih karakteristik posameznih upravljanj omrežij. Pri tem mora biti najdaljši rok za odpravo napake bistveno krajši od časa odprave napake na priključkih za množični trg in ne sme biti daljši od odprave napake v naslednjem delovnem dnevu, kar je skrajni dopustni čas za odpravo napak pri visokokakovostnih produktih, saj je poslovanje mnogih podjetij kritično odvisno od pravilnega delovanja telekomunikacijskih storitev in lahko njihov izpad povzroči večjo gospodarsko škodo. Ta rok pa se v primeru težjih napak, ki sicer niso vključene v SLA dogovor, lahko podaljša za največ 5 delovnih dni, pri čemer bo moral Telekom Slovenije ob podaljšanju roka o tem ustrezno seznanim operaterja in navesti ter utemeljiti razloge, iz katerih izhaja, da gre za težjo napako. Kot težja napaka se šteje napaka, pri odpravi katere praviloma sodeluje več zaposlenih, večkrat tudi različnih strok, sama narava napake pa zahteva daljši čas odprave zaradi npr. potrebe po sodelovanju zunanjih izvajalcev, naročila nove opreme z daljšim rokom dobave ipd.

Glede na dejstvo, da Telekom Slovenije na maloprodajnem trgu na optičnih omrežjih za množični trg ne ponuja visokokakovostnih produktov, tovrstna omrežja pa slednje omogočajo, mu bo Agencija naložila obveznost, da drugim operaterjem na tovrstnem dostopu zagotovi takšne nivoje SLA dogovorov, ki bodo vključevali boljše tehnične parametre, kot jih zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim in partnerskim podjetjem za visokokakovostne produkte na bakrenem dostopu za množični trg. Kot je pa Agencija že navedla, bo moral Telekom Slovenije ne glede na vse navedeno za vsak visokokakovostni produkt na predmetnem upoštevni trgu smiselno zagotoviti najmanj 3 različne nivoje SLA, razen v primerih, kjer to ne bi bilo primerno zaradi tehničnih karakteristik posameznih upravljanj omrežij.

Agencija ugotavlja, da je naloženi rok, določen z nivoji zagotavljanja kakovosti storitve (SLA), ki jih Telekom Slovenije zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, glede na razpoložljive vire Telekoma Slovenije izvedljiv, istočasno pa ima Telekom Slovenije možnost v primeru težjih napak tega tudi podaljšati, ter je s tem tudi sorazmeren. Daljši roki za odpravo napak bi imeli negativne učinke na konkurenco, saj bi bil operater v tem primeru nekonkurenčen pri zagotavljanju visokokakovostnih storitev končnim uporabnikom.

Istočasno želi Agencija doseči, da se predlagani ukrepi Telekomu Slovenije izvajajo učinkovito in da se upoštevajo tudi časovni roki izvedbe, kar bi omogočilo iskalcem dostopa kakovostnejše izvajanje storitev svojim končnim uporabnikom. Predlagani naloženi roki izvedbe in predlagane pogodbene kazni in bodo po presoji Agencije učinkovit mehanizem za preprečevanje zlorab pomembne tržne moči na trgu in pogoj za uresničevanje naloženih ukrepov in zastavljenih ciljev regulacije in posledično

izboljšanje konkurence na trgu. Posledično bo tako moral Telekom Slovenije svojo vzorčno ponudbo dopolniti tako, da bo vanjo vnesel ustrezne pogodbene kazni, kot je navedeno na začetku tega poglavja.

Agencija poudarja, da je potreba po naložitvi obveznosti za naložitev rokov in pogodbenih kazni nujna, da bi se enako obravnavanje v celoti zagotovilo. Kot že pojasnjeno, predstavlja določitev primernih rokov za izvedbo posameznih dejanj in določitev pogodbenih kazni ukrep, s katerim bo izpolnjevanje obveznosti enakega obravnavanja ustrezno zavarovano. Iskalci dostopa so pri pogajanjih o časovnih rokih za izvedbo šibkejši od Telekom Slovenije, zaradi česar tudi ne bi mogli doseči, da bi Telekom Slovenije prostovoljno pristal na določitev primernih rokov za izvedbo posameznih dejanj in na določitev ustreznih pogodbenih kazni za primer svojih nepravilnih ravnanj. Posledično je potrebno pogodbene kazni predpisati kot regulatorni ukrep, ki bo pripomogel k preprečitvi zlorab pomembne tržne moč na predmetnem trgu. Na ta način pa se bo omogočil tudi razvoj trga v smeri večje konkurence. Ta ukrep se zato kaže kot primeren, poleg tega pa je nujen, saj na drugačen način (torej z morebitnimi milejšimi ukrepi) tega cilja ni mogoče doseči.

Temeljno izhodišče, ki je vodilo Agencijo pri določanju višine pogodbenih kazni, ki odražajo oziroma predstavljajo kompenzacijo za neuspešno zagotavljanje dogovorjene ravni storitev (SLA) je, da morajo biti le te dovolj visoke, da bodo Telekom Slovenije odvrčale od kršitev ter ga silile k pravočasnemu izpolnjevanju obveznosti do drugih operaterjev in tako zagotavljale, da do težav v zvezi z dostopanjem do omrežja in posledično do škode, ki bi s tem lahko nastala iskalcem dostopa, v praksi ne bo prihajalo. Agencija je pri določanju višine pogodbene kazni primarno izhajala iz cen, ki jih Telekom Slovenije zaračunava operaterjem na tem upoštevnem trgu ter kazni določila v sorazmerju z njimi. Pri določitvi pogodbenih kazni je Agencija upoštevala tudi ekonomski položaj Telekom Slovenije, še posebej pa dejstvo, da je Telekom Slovenije za leto 2016 izkazal poslovni prihodek v višini 677.144.783 EUR in čisti dobiček v višini 40.459.558 EUR (vir: javno dostopni podatki, AJ PES). Agencija je pri tem primerjala poslovne rezultate Telekom Slovenije in potencialni izpad prihodka za iskalce dostopa, ki bi ga povzročila odpoved pogodbe s strani končnega uporabnika zaradi zamude. Ker drugi operater v primeru zamude Telekom Slovenije pri omogočanju dostopa do visokokakovostne storitve in pri odpravi s tem povezanih napak končnemu uporabniku ne more pravočasno zagotoviti naročenih storitev, slednji lahko odpove pogodbo. Drugi operater zaradi zamude na strani Telekom Slovenije najbolj utrpel izgubo na maloprodajnem trgu, kjer ne more svojemu končnemu uporabniku pravočasno zagotoviti želene storitve in mu te tudi zaračunati. Agencija je pri predlaganju navedene obveznosti upoštevala tudi načelo recipročnosti v smislu, da je tudi Telekom Slovenije v svojo trenutno veljavno vzorčno ponudbo za zakup dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernetov⁵¹ vključil pogoje oziroma dodatne obveznosti (kot so npr. bančne garancije, bianco menice, sankcije za kršitev pogojev in podobno), s katerimi se želi zaščititi pred kršitvami pogodbenih dogovorov z operaterji. Agencija pa Telekomu Slovenije dopušča, da skupno višino pogodbene kazni v posameznem primeru omeji, saj bi bila ta v nasprotnem primeru lahko nesorazmerna z dejansko škodo. Pri določitvi najvišje pogodbene kazni za zamudo pri realizaciji visokokakovostnega produkta oziroma pri odpravi napak je Agencija upoštevala, da je običajni čas vezave naročnika pri posameznem operaterju 24 mesecev. Drugi operater bi tako lahko v primeru zamude na strani Telekom Slovenije pri priključitvi ali odpravi napake utrpel večje izgube, ko bi mu končni uporabnik zaradi zamude odpovedal naročniško pogodbo. Agencija tako ugotavlja, da je potrebno Telekomu Slovenije naložiti kazen v višini 18-kratnika zakupnine za ustrezno obliko visokokakovostnega dostopa. Predlagana kazen za neizpolnjevanje obveznosti je tako sorazmerna glede na potencialno škodo, ki jo lahko utrpel iskalec dostopa, in skupno višino pogodbene kazni, ki jo mora plačati Telekom Slovenije. Zamude drugega operaterja na maloprodajnem trgu zaradi zamud s strani Telekom Slovenije na medoperaterskem trgu imajo lahko

⁵¹ <http://www.telekom.si/operaterji/vzorčne-ponudbe/ralo-zakup-dostopovnih-delov-zakupljenih-vodov-in-ethernet-dostopa>

za posledico tudi trajno izgubo ugleda drugega operaterja na trgu, zaradi česar Agencija zaključuje, da je naložitev predlaganih kazni nujno potrebna za zagotavljanje konkurenčnih razmer na trgu.

V primeru napačnega odgovora na poizvedbo (da realizacija željenega visokokakovostnega dostopa ni mogoča) se vsi nadaljnji dnevi do sanacije stanja upoštevajo kot zamuda pri realizaciji dostopa. Učinek neupravičene zavrnitve je za operaterja lahko usoden in po mnenju Agencije lahko pomeni sredstvo za izrinjanje konkurence na trgu.

Glede na to, da predstavljajo pogodbene kazni v primerjavi s poslovnimi rezultati Telekoma Slovenije zanemarljive zneske, Agencija ugotavlja, da poslovanja Telekoma Slovenije nikakor ne morejo ogroziti. Na podlagi povedanega je predlagana obveznost sorazmerna tako glede na potencialno breme, ki ga terja, kot glede na cilje, ki se z njo zasledujejo, obenem pa je tudi nujna, saj bi se brez nje ustvarjali pogoji za razvoj slabe poslovne prakse, ki bi preko zmanjšanja sposobnosti zagotavljanja nivoja kakovosti storitev s strani drugih operaterjev v dogovorjenih časovnih okvirih vodila v izgubo njihovih končnih uporabnikov in posledično vplivala na razvoj konkurence na trgu. Pogodbene kazni so bile Telekomu Slovenije naložene že na upoštevanih trgih 4 (38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011) in 5 (38244-2/2011/7 z dne 19.4.2011), kjer so se izkazale za učinkovito orodje za preprečevanje diskriminatornega ravnanja Telekoma Slovenije. Agencija na podlagi napisanega zaključuje, da je višina pogodbenih kazni, ki jih bo Telekom Slovenije dolžan urejati v vzorčni ponudbi, ustrezna in primerna.

Agencija je v okviru te obveznosti presojala tudi potrebo po naložitvi obveznosti oblikovanja in objave t.i. sporazumov o zagotavljanju nivoja kakovosti storitve (SLA) in ključnih kazalnikov uspešnosti (KPI). Agencija namreč ugotavlja, da je za uspešno spremljanje izvajanja naložene obveznosti enakega obravnavanja in uspešnosti zagotavljanja nivoja zagotavljanja storitve (SLA), kot tudi za prepoznavanje večjih ali novo nastalih problemov, treba oblikovati in objaviti podatke o kakovosti in dogovorjeni ravni storitev. Razlogi, ki terjajo naložitev obveznosti oblikovanja SLA (predvsem v smislu spoštovanja določenih rokov za izvedbo naročil in pogodbenih kazni ter za odpravo napak) in KPI (v smislu oblikovanja in objave podatkov o kakovosti), so predvsem v tem, da tako SLA kot KPI predstavljajo običajno poslovno prakso, pri čemer njuna učinkovita implementacija vodi v zagotavljanje enako kakovostnih storitev pod enakimi pogoji in posledično v zagotavljanje enakih konkurenčnih pogojev delovanja (t.i. »*level playing field*«), s katerimi se zasleduje oziroma omogoča pravilno delovanje trga. Vstopajoči operaterji lahko namreč na njihovi podlagi prek dostopanja do enako kakovostnih storitev za potrebe svojih končnih uporabnikov vzpostavijo učinkovito konkurenco na trgu in razvoj novih storitev na njem, imajo pa tudi možnost zagotavljanja nivoja kakovosti medsebojno primerljivih storitev, saj so mogoče vrednostne primerjave med ponudbo storitev visokokakovostnega dostopa, ki je namenjena notranjim organizacijskim enotam Telekoma Slovenije, in njegovo ponudbo istih storitev na medoperaterski ravni. Podatki o kakovosti so še posebej potrebni pri potrditvi dogovorov o nivoju zagotavljanja storitev, ter za spremljanje upoštevanja obveznosti enakega obravnavanja. Tako kot v primeru internih referenčnih ponudb, je tudi tu na mestu objava, saj se tako večja zaupanje akterjev na trgu v učinkovitost obveznosti enakega obravnavanja in seveda možnost preverjanja dejanske nediskriminacije. Primerna je razumna stopnja razdruževanja, ki predstavlja varovalo pred subtilnimi oblikami diskriminacije in ki pripomore k identificiranju potencialnih situacij, kjer lahko prihaja do nepredvidenih težav. Glede na to, da Telekom Slovenije ponuja dostop do visokokakovostnih storitev tako na medoperaterskem, kot tudi na maloprodajnem trgu, namreč obstaja nevarnost, da bi s ponujanjem storitev slabše kakovosti ostalim operaterjem na medoperaterskem trgu onemogočil ponujanje enako kakovostnih storitev na maloprodajnem trgu, ter s tem posredno slabšal njihov položaj na trgu, jim onemogočal enakovredno konkuriranje na trgu in jih na ta način izrival s trga. Kot je bilo pojasnjeno že zgoraj, je oblikovanje in objava podatkov o kakovosti ukrep, s katerim bo izpolnjevanje obveznosti še naprej ustrezno zavarovano. Ta ukrep se zato kaže kot primeren, saj je naravnost v doseganje zakonsko določenih ciljev, poleg tega pa je nujen, saj je ključnega pomena za

učinkovito delovanje storitev, ker je le na ta način mogoče doseči opravljanje kakovostnih storitev. S predlagano obveznostjo bo, zaradi v praksi težko izvedljivega nadzora nad kakovostjo storitev, mogoča dejanska primerjava med ponudbo Telekom Slovenije samemu sebi in ponudbo iskalcem dostopa, z namenom zasledovanja njune usklajenosti in skladnosti ravnanja Telekom Slovenije z obveznostjo enakega obravnavanja. Ker so te zaveze skladne z ustaljeno in običajno poslovno prakso in pogosto celo nujne za zagotavljanje pravilnega delovanja trga, je naložitev teh obveznosti v okviru obveznosti enakega obravnavanja Telekomu Slovenije sorazmerna, primerna in legitimna, saj se teh ciljev z blažjimi ukrepi ne da zasledovati. Predlagana obveznost Telekomu Slovenije ne bi smela predstavljati prevelike dodatne obremenitve, saj Telekom Slovenija sprejema tako naročila, kot tudi prijave napak operaterjev prek istega informacijskega sistema. V kolikor se bo izkazalo nujno zaradi zagotavljanja večje transparentnosti, bo Agencija poročilo o izpolnjevanju KPI objavila tudi na svoji spletni strani.

Agencija ugotavlja, da je naložitev ključnih kazalnikov uspešnosti (KPI) nujna, saj je zaradi pomanjkanja preglednosti glede zagotavljanja kakovosti storitve namreč pogosto težko ugotoviti diskriminatorno ravnanje operaterja s pomembno tržno močjo v razmerju do svoje maloprodajne enote oziroma povezanih družb v primerjavi z ostalimi operaterji. Zato so ključni kazalniki uspešnosti najprimernejše orodje za odkrivanje možnega diskriminatornega ravnanja in povečanje preglednosti v zvezi z zagotavljanjem in kakovostjo reguliranih veleprodajnih proizvodov dostopa operaterja s pomembno tržno močjo na ustreznih trgih.

Glede na navedeno Agencija ugotavlja, da bo naložitev obveznosti enakega obravnavanja preprečila uveljavljanje nepoštenih pogojev za iskalce dostopa pri dostopanju do storitev visokokakovostnega dostopa in jim omogočila hitrejši vstop na trg. To je tudi v interesu končnih uporabnikov, saj večje število konkurenčnih operaterjev pomeni tudi večjo možnost izbire, kar pa praviloma vodi v kakovostnejše in cenejše storitve. Predlagana obveznost je tako nujna in primerna za zagotavljanje konkurence na upoštevnem trgu. Po drugi strani ta obveznost za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelike dodatne obremenitve in predstavlja glede na obveznosti naložene na upoštevnih trgih 4 (38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011) in 5 (38244-2/2011/7 z dne 19.4.2011) le razširitev s storitvami na trgu visokokakovostnega dostopa. Agencija tako ugotavlja, da je obveznost z vidika ciljev, ki jih zasleduje, sorazmerna.

8.3 Obveznost zagotavljanja preglednosti

Agencija lahko na podlagi 102. člena ZEKom-1 naloži operaterju s pomembno tržno močjo, da zagotavlja preglednost glede operatorskega dostopa, tako da od njega zahteva razkritje določenih informacij v zvezi z operatorskim dostopom, na primer računovodske informacije, tehnične specifikacije, značilnosti omrežja, pogoje izvedbe in uporabe, cene in drugo. Namen obveznosti zagotavljanja preglednosti je, da imajo vsi operaterji na trgu možnost vpogleda v tehnične lastnosti ter pogoje širokopasovnega dostopa do javnega komunikacijskega omrežja.

Obveznost zagotavljanja preglednosti se vsebinsko dopolnjuje z obveznostjo enakega obravnavanja. Agencija ugotavlja, da je potrebno Telekomu Slovenije skupaj z obveznostjo enakega obravnavanja naložiti tudi obveznost zagotavljanja preglednosti. Izvajanje obveznosti enakega obravnavanja je v tem

primeru namreč mogoče le s hkratnim transparentnim prikazom vseh informacij in pogojev za realizacijo dostopa do visokokakovostnih produktov.

Predmetna obveznost omogoča jasen pregled nad pogoji za dostop in s tem preprečuje nastajanje ovir pri vstopu novih ponudnikov na trg visokokakovostnih produktov. Naložitev tega ukrepa bo zato nedvomno prispevala k učinkoviti konkurenci na trgu, kar je eden glavnih ciljev ZEKom-1.

Glede na zahtevnost realizacije dostopa do visokokakovostnih produktov samo razkritje določenih informacij ne bi bilo dovolj, zato je potrebno objaviti ustrezno vzorčno ponudbo, ki glede na določbe Obligacijskega zakonika velja kot splošni pogoji poslovanja. Ta vzorčna ponudba mora biti dovolj razčlenjena, tako da iskalcem dostopa, ki želijo določeno storitev v zvezi z dostopom do visokokakovostnih produktov, ni treba plačati zmožljivosti, ki niso nujno potrebne za realizacijo zahtevane storitve. V tej vzorčni ponudbi morajo biti opisane storitve ter podrobne tehnične lastnosti, ki jih Telekom Slovenije ponuja v zvezi z dostopom do visokokakovostnih produktov, razčlenjene na komponente, v skladu s tržnimi potrebami, ter z njimi povezani pogoji, vključno s cenami, skupaj z dostopom do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih tehnologij, ki so potrebni za tovrstno obliko realizacije storitve. Opisana razčlenjenost vzorčne ponudbe je nujna, da se prepreči neutemeljeno vezavo storitev, ki bi jo lahko izvajal operater s pomembno tržno močjo.

Agencija je tako z odločbo št. 38294-1/2008-4 z dne 24.6.2008 Telekomu Slovenije naložila obveznost objave vzorčne ponudbe za dostop do dostopovnih delov zakupljenih vodov, ki je objavljena na spletni strani Telekoma Slovenije⁵². Zadnja popravljena vzorčna ponudba je bila na spletni strani družbe objavljena dne 31.5.2013, z veljavnostjo od 1.7.2013. Agencija je mnenja, da je naložitev obveznosti zagotavljanja preglednosti v obliki objave vzorčne ponudbe za dostop do visokokakovostnih produktov nujna, da se drugim in novo vstopajočim operaterjem na trgu zagotovi transparentnost ponujenih storitev, ki bodo tako enake za vse operaterje.

Agencija bo na podlagi navedenega Telekomu Slovenije naložila obveznost, da objavi vzorčno ponudbo za visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji v 60 dneh od vročitve odločbe v taki obliki, da bo v besedilu vključevala vse naložene obveznosti. Objavljena vzorčna ponudba začne veljati z dnem njene objave. Rok za pripravo in objavo je sorazmeren glede na potrebe po čimprejšnji uskladitvi stanja na zadevnem upoštevnem trgu z obstoječim evropskim regulatornim okvirom in zahtevnostjo priprave dokumenta, ki mora upoštevati novo opredelitev trga.

Telekom Slovenije bo moral nadalje na spremembe in dopolnitve vzorčne ponudbe vidno opozarjati s posebej objavljenim obvestilom. O objavi navedene vzorčne ponudbe ter o vseh njenih spremembah in dopolnitvah bo Telekom Slovenije dolžen obvestiti Agencijo in vse operaterje, s katerimi ima sklenjene pogodbe za visokokakovostni dostop, najmanj 30 dni pred uveljavitvijo sprememb, če iz odločb Agencije ne bo izhajalo drugače.

Zadevna vzorčna ponudba bo morala vsebovati cene, tehnične parametre, razumno določene roke za izvedbo in sankcije za nespoštovanje rokov za izvedbo, druge pogoje in parametre kakovosti (SLA, SLG in KPI), ter vse v skladu s predlaganimi obveznostmi v tej analizi. Vzorčna ponudba bo morala vsebovati vse cene in cenovne pogoje, da se iskalcem dostopa omogoči izračun poslovnih načrtov za dostop do visokokakovostnih produktov, saj le-ti le tako lahko zagotovijo konkurenčne ponudbe na maloprodajnem nivoju. Cene vseh elementov, s katerimi se zagotavljajo aktivni veleprodajni vložki omrežja za realizacijo visokokakovostnih produktov, morajo biti objavljene v vzorčni ponudbi Telekoma Slovenije, in oblikovane v skladu z obveznostmi cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva.

⁵² <http://www.telekom.si/operaterji/vzorčne-ponudbe/ralo-zakup-dostopovnih-delov-zakupljenih-vodov-in-ethernet-dostopa>

Vzorčna ponudba bo med drugim morala vsebovati vse pogoje in podatke za dostop do visokokakovostnih produktov preko dostopovnega omrežja. Taka razčlenitev, ki temelji na obveznosti zagotavljanja preglednosti v zvezi z naloženima obveznostma enakega obravnavanja in dopustitve operatorskega dostopa je potrebna, da bi se omogočilo tekoče reševanje odprtih vprašanj med operaterji, brez intervencije Agencije kot regulatorja, hkrati pa se tako zagotavlja poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti. Objava primerne vzorčne ponudbe omogoča hitrejše sklepanje dogovorov, preprečuje diskriminacijo in morebitne nepotrebne spore, kot tudi povečuje zaupanje v zagotavljanje veleprodajnih storitev pod enakimi pogoji.

Agencija ugotavlja, da bi bilo skladno s predlagano obveznostjo enakega obravnavanja potrebno Telekomu Slovenije naložiti obveznost oblikovanja vzorčne ponudbe na način, da bo iz nje razvidno, da operaterjem omogoča dostop do informacij preko enotnega informacijskega sistema, ter obveznost zagotavljanja takšnega sistema. Agencija ugotavlja, da ima ta način sodelovanja pozitivne učinke tako na poslovanje Telekoma Slovenije, kot tudi na operaterje, ki želijo vstopiti na trg in na čim bolj učinkovit način ponuditi svoje storitve svojim končnim uporabnikom.

Telekom Slovenije bo moral v zadevni vzorčni ponudbi navesti najbolj pogoste napake, ki jih mora na zahtevek operaterjev odpraviti, ter predvidene roke za njihovo odpravo. Pri tem je kot predvideni rok mišljen povprečni rok, v katerem je odpravljena večina istovrstnih napak. Agencija ugotavlja, da je nadaljnja naložitev navedene obveznosti nujna, da se operaterjem omogoči seznanitev z razlogi, ki so povzročili napako, ki jo je bilo potrebno odpraviti in za odpravo katere so morali Telekomu Slovenije tudi plačati. Agencija ugotavlja, da navedena obveznost za Telekom Slovenije ne predstavlja dodatne obremenitve, saj le-ta z navedenimi podatki že razpolaga.

Telekom Slovenije bo tako dolžan v vzorčni ponudbi za Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji, v poglavju, ki se nanaša na nivo zagotavljanja storitve (SLA), vključiti določila o plačilu pogodbene kazni (SLG), kot izhaja iz obrazložitve pri obveznosti enakega obravnavanja. Poleg tega bo morala vzorčna ponudba oziroma SLA pogodba vsebovati tudi natančno določene pogoje dostopa do storitve, podroben opis izvajanja nivoja zagotavljanja kakovosti te storitve, način obveščanja pri prijavi napak in najavi vzdrževalnih del, seznam kontaktnih oseb ter opis kazni za neizvajanje nivoja kakovosti storitve. Istočasno bo moral Telekom Slovenije podatke o kakovosti zagotavljanja visokokakovostnih storitev operaterjem in Agenciji (kot izhaja iz obrazložitve pri obveznostih dopustitve operatorskega dostopa in enakega obravnavanja) mesečno (za pretekli mesec, vendar ne kasneje kot 10. v mesecu) na pregleden način objavljati v enotnem informacijskem sistemu. Objavljanje je primerno, saj se s tem večja zaupanje akterjev na trgu v delovanje obveznosti enakega obravnavanja. Nadalje je primerna razumna stopnja razdruževanja oziroma razčlenbe storitev v vzorčni ponudbi, kar predstavlja varovalko pred subtilnimi oblikami diskriminacije in pripomore k identificiranju potencialnih situacij, kjer lahko prihaja do nepredvidenih kršitev. Navedena obveznost je nujna, da bodo lahko vstopajoči operaterji na maloprodajnem trgu svojim končnim uporabnikom ponujali kakovostne in konkurenčne storitve.

Agencija ugotavlja, da je obveznost objave vzorčne ponudbe primeren ukrep, saj prispeva k transparentnemu delovanju Telekoma Slovenije, hkrati pa dopolnjuje naloženo obveznost enakega obravnavanja. Z objavo vzorčne ponudbe se preprečuje nastajanje ovir za vstop na trg. Z jasnim pregledom pogojev za vstop na trg visokokakovostnih produktov omogoča iskalcem dostopa pogoje za učinkovito konkurenco pri zagotavljanju elektronskih komunikacijskih storitev in povezanih zmogljivosti.

Agencija ugotavlja, da so naloženi ukrepi Telekomu Slovenije primerni, saj bi ta družba kot operater s pomembno tržno močjo lahko z nepreglednimi pogoji in cenami ponujala iskalcem dostopa drugačne pogoje in cene, kot jih zaračunava sama sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem. Z

nepreglednimi pogoji bi bil po ugotovitvah Agencije otežen vstop iskalcev dostopa na trg, saj ti ne bi imeli jasnega pregleda nad zahtevanimi komponentami in cenami, v zvezi z zagotavljanjem visokokakovostnih storitev.

Naloženi ukrepi so tudi sorazmerni, saj ima Telekom Slovenije že po dosedanjih odločbah na upoštevem trgu »Dostopovni deli zakupljenih vodov ne glede na tehnologijo, ki zagotavlja dodeljeno zmogljivost (medoperatorski trg)« (št. 38294-1/2008-4 z dne 24.6.2008) naloženo obveznost objave vzorčne ponudbe in jo bo moral le še dopolniti z na novo naloženimi obveznostmi.

8.4 Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

V skladu s 106. členom ZEKom-1 lahko Agencija operaterju omrežja s pomembno tržno močjo na določenem upoštevem trgu naloži obveznosti v zvezi s pokrivanjem stroškov in kontrolo cen, vključno z obveznostmi glede stroškovne naravnosti cen in obveznostmi glede sistemov stroškovnega računovodstva, v povezavi z zagotavljanjem določene vrste medomrežnega povezovanja oziroma operatorskega dostopa.

Agencija naloži navedeno obveznost, če na podlagi analize upoštevni trgov oceni, da bi operater omrežja s pomembno tržno močjo zaradi pomanjkanja učinkovite konkurence utegnil obdržati ali previsoke cene ali prenizko razliko med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami v škodo končnih uporabnikov (drugi odstavek 106. člena ZEKom-1). Skladno s tem namerava Agencija Telekomu Slovenije naložiti obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, kot to izhaja iz nadaljevanja.

V okviru predloga obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva se bo Telekomu Slovenije naložilo naslednje:

1. Telekom Slovenije bo moral za:

- zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH),
- zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
- visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki),

oblikovati in uveljaviti stroškovno naravnane cene na podlagi dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+) in na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA). V okviru stroškovnih kalkulacij LRIC+ bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average cost of capital; WACC) pred davki), ki jo izračunava Agencija za tradicionalna bakrena omrežja in za NGA omrežja.

Telekom Slovenije bo moral najkasneje v roku 60 dni od dokončnosti regulatorne odločbe pripraviti podrobne stroškovne kalkulacije posameznih storitev, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij, ter jih istočasno posredovati Agenciji skupaj z natančnim opisom uporabljenega modela stroškovnega računovodstva. Telekom Slovenije bo moral na podlagi stroškovne metode LRIC+ najkasneje v roku 60 dni od dokončnosti odločbe nove cene objaviti ter jih istočasno uveljaviti.

V primeru sprememb stroškovnih kalkulacij bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od nastanka sprememb agenciji posredovati spremenjene stroškovne kalkulacije z natančnim opisom sprememb uporabljenega modela stroškovnega računovodstva, ter

spremenjene cene istočasno objaviti ter jih uveljaviti najmanj 30 dni po njihovi objavi.

2. Telekom Slovenije bo moral, v okviru izvrševanja obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, za:

- zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH);
- zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet);
- visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki),

upoštevati prepoved škarij cen, pri čemer se prepoved škarij cen oziroma obveznost zadostne razlike med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami mesečnega najema nanaša na tiste storitve končnih uporabnikov, ki se zagotavljajo preko storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji. Pri izračunu veleprodajnih nereguliranih in maloprodajnih stroškov bo moral Telekom Slovenije upoštevati pristop enako učinkovitega operaterja (Equally Efficient Operator test; EEO) na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ z upoštevanjem vsakokrat veljavne primerne stopnje donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalni WACC pred davki), ki jo Agencija izračunava za tradicionalna bakrena omrežja in za NGA omrežja.

Za preverjanje navedene obveznosti bo moral Telekom Slovenije enkrat letno in sicer najkasneje do 30. 06. vsakega tekočega leta posredovati podrobne kalkulacije (posebej za zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (PDH, SDH), za zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet) in posebej za visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki), pripravljene za preteklo poslovno leto, v katerih utemelji ustrezno razliko med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami mesečnega najema.

Telekom Slovenije pri uveljavitvi cen za storitve mesečnega najema visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji ne sme uveljaviti višjih cen od tistih, ki so izračunane na podlagi prepovedi škarij cen, ter mora v primeru, da bi cene, izračunane na podlagi metodologije LRIC+, presegle cene, izračunane v skladu z metodologijo prepovedi škarij cen, upoštevati slednje.

3. Telekom Slovenije bo moral za ostale storitve, ki so potrebne za zagotavljanje veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji, oblikovati cene na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA), pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalni WACC pred davki), ki jo Agencija izračunava za tradicionalna bakrena omrežja in za NGA omrežja. Telekom Slovenije bo moral najkasneje v roku 60 dni od dokončnosti odločbe pripraviti podrobne stroškovne kalkulacije posameznih storitev, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij, ter jih istočasno posredovati Agenciji skupaj z natančnim opisom uporabljenega modela stroškovnega računovodstva. Telekom Slovenije bo moral na podlagi stroškovne metode LRIC+ najkasneje v roku 60 dni od dokončnosti odločbe nove cene objaviti ter jih istočasno uveljaviti.

V primeru sprememb stroškovnih kalkulacij bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od nastanka sprememb agenciji posredovati spremenjene stroškovne kalkulacije z natančnim opisom sprememb uporabljenega modela stroškovnega računovodstva, ter spremenjene cene istočasno objaviti ter jih uveljaviti najmanj 30 dni po njihovi objavi.

4. V prehodnem obdobju, to je do uveljavitve cen storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji, bo moral Telekom Slovenije ohraniti regulirane veleprodajne cene, veljavne v času izdaje regulatorne odločbe.

Agencija želi z naloženimi in spodaj obrazloženimi posameznimi oblikami obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva spodbujati učinkovite naložbe v novo in izboljšano

infrastrukturo, ki predstavljajo glavno vzpodbudo razvoja trga elektronskih komunikacij, ter hkrati spodbujati učinkovito in trajnostno konkurenco.

8.4.1 Oblikovanje stroškovno naravnanih cen veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji

Telekomu Slovenije se bo v okviru obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva naložila obveznost oblikovanja stroškovno naravnanih veleprodajnih cen za:

- zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH),
- zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
- visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki),
- ostale storitve,

na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA).

Agencija ugotavlja, da se cene na tem veleprodajnem trgu niso spremenile vse od uveljavitve zadnje regulatorne in nadzorne odločbe (št. 06014-6/2008-4 z dne 24.02.2009) Agencije, oziroma so se prilagodile v letu 2013 le zaradi spremembe stopnje davka na dodano vrednost. Nadalje ugotavlja, da trenutno naložena obveznost stroškovno naravnanih cen po metodologiji popolnoma alociranih stroškov na osnovi tekočih stroškov (FAC CCA) ne zagotavlja ustreznega signala za vstop na trg, saj se Slovenija glede na primerjalno analizo uvršča med države z najvišjimi cenami v Evropski Uniji⁵³. Prav tako Agencija ugotavlja, da se iskalci dostopa danes na tem trgu soočajo s cenami veleprodajnih visokokakovostnih storitev, ki niso logično usklajene z drugimi povezanimi storitvami (npr. zakup optičnih vlaken za potrebe dostopa do končnih poslovnih uporabnikov⁵⁴). Slednje pa na trgu povzroča situacijo, da iskalci dostopa nimajo ustreznega signala za učinkovito investiranje.

Glede na navedeno, se je Agencija odločila, da je najustreznejši pristop oblikovanje stroškovno naravnanih cen na podlagi metodologije za izračun stroškov, s katero se oblikujejo cene dostopa, ki so čim bolj podobne cenam, pričakovanim na trgu z učinkovito konkurenco. Agencija ugotavlja, da bi bila na dolgi rok najbolj primerna metoda dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (LRIC+), ki daje signal »zgradi ali kupi«, saj dosega ustrezno ravnotežje med učinkovitim vstopom na trg in spodbudami za učinkovite naložbe. Metodologija LRIC+ za izračun stroškov temelji na sodobnem učinkovitem omrežju, ki odraža stabilne in predvidljive veleprodajne cene v daljšem obdobju. Ta metodologija modelira prirastne stroške, ki nastanejo pri hipotetično učinkovitem operaterju pri zagotavljanju storitev tega dostopa, ter dodaja pribitek za pokrivanje skupnih stroškov. Zato metodologija LRIC+ na podlagi tekočih stroškov (CCA) omogoča pokrivanje vseh dejansko nastalih stroškov.

Agencija ugotavlja, da je najprimernejši način, da za storitve, s katerimi se zagotavlja visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji, in sicer zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH), zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet), visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki) ter za ostale storitve, naloži Telekomu Slovenije oblikovanje veleprodajnih cen na podlagi stroškovne metodologije, ki bo omogočala učinkovito konkurenco in hkrati spodbujala učinkovito vlaganje v infrastrukturo. Glede na navedeno

⁵³ Analiza stanja ponudbe na trgu zakupljenih vodov in visokokakovostnih storitev povezljivosti v Sloveniji, AKOS interno, 2016.

⁵⁴ <http://www.telekom.si/operaterji/zakup-storitev-in-omrezja/zakup-opticnih-vlaken-za-potrebe-dostopa-do-koncnih-poslovnih-uporabnikov>

bo moral Telekom Slovenije cene (priključnine, mesečne naročnine,...) zgoraj navedenih storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji oblikovati po stroškovni metodologiji LRIC+.

Agencija ugotavlja, da je pomembno, da so cene veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji stroškovno naravnane in posledično tudi ne smejo biti višje od stroškov učinkovitega operaterja, zato Agencija meni, da je primerna stroškovna metodologija LRIC+ na osnovi tekočih stroškov (CCA). Veleprodajne cene, oblikovane na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ na osnovi tekočih stroškov (CCA), bodo Telekomu Slovenije omogočale pokrivanje dejanskih nastalih stroškov učinkovitega operaterja z ustreznim donosom na vloženi kapital (WACC) in bodo hkrati iskalcu dostopa omogočale učinkovit vstop na trg. Ta metoda bo preprečevala, da bi Telekom Slovenije obdržal previsoke cene, saj bodo cene neposredno povezane s prirastnimi stroški.

Glede na navedeno bo Agencija Telekomu Slovenije naložila, da za storitve veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji oblikuje in uveljavi stroškovno naravnane cene na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA), torej da v okviru kalkulacij upošteva vrednotenje sredstev na podlagi tekočih stroškov vzpostavitve sodobnega učinkovitega omrežja.

Le z naložitvijo metodologije LRIC+ se lahko iskalcem dostopa omogoči, da ne bodo plačevali oziroma pokrivali stroškov, ki izhajajo iz neučinkovitosti Telekoma Slovenije; na ta način pa se tudi Telekom Slovenije spodbuja k učinkovitemu poslovanju in investiranju. Glede na navedeno bo tako moral Telekom Slovenije v stroškovnih kalkulacijah po stroškovni metodologiji LRIC+ upoštevati in transparentno prikazati prilagoditve stroškov z vidika učinkovitosti.

Stroškovno naravnane cene morajo zagotavljati tudi primerno donosnost vložnega kapitala. Kot primerno stopnjo donosnosti naložbe glede na vložena sredstva bo Agencija upoštevala vsakokrat veljavno tehtano povprečje stroškov kapitala (WACC) hipotetično učinkovitega operaterja za tradicionalna bakrena omrežja oziroma za NGA omrežja na fiksni lokaciji, izračunano s strani Agencije. Trenutno veljavna stopnja donosnosti vložnega kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja v panogi telekomunikacijskih dejavnosti za starejše bakreno omrežje znaša 7,16 % in hipotetično učinkovitega operaterja v panogi telekomunikacijskih dejavnosti za infrastrukturo omrežij NGA na fiksni lokaciji znaša 9,66 % ki ju je Agencija izračunala in objavila na svojih spletnih straneh v letu 2018⁵⁵, ter sta pričela veljati z dnem objave. Sprememba tega dela analize je posledica novega izračuna in metodologije WACC, ki sta bila tudi predmet notifikacije pri Evropski komisiji. Sprva je Evropska komisija v zvezi z notifikacijo predmetnega upoštevnega trga v mesecu februarju 2018 uvedla drugo fazo preiskave v skladu s členom 7a Direktive 2002/21/ES, kot je bila spremenjena z Direktivo 2009/140/ES in sicer je dvomila, da predlagani izračun WACC izpolnjuje cilje politike iz člena 8(2)(a) in (5)(d) Okvirne direktive. V juniju 2018 je agencija pripravila novo metodologijo in izračun WACC in povabila zainteresirano javnost, da poda pripombe in predloge. Agencija je v avgustu 2018 objavila pripombe operaterja in odgovore agencije, prejete v postopku javnega posvetovanja v zvezi z metodologijo in izračunom WACC, in nato ponovno notificirala predlagano metodologijo pri Evropski komisiji, na katero slednja ni imela pripomb

Glede na navedeno bo Agencija v okviru te obveznosti Telekomu Slovenije naložila, da upošteva primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva, ki jo predstavlja tehtano povprečje stroškov kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja. Ta stroškovna

⁵⁵ [https://www.akos-rs.si/evropska-komisija-potrdira-novo-metodologijo-in-izracun-tehtanega-povprecja-stroskov-kapitala-\(wacc\)-za-cenovno-regulacijo-elektronskih-komunikacij-akos](https://www.akos-rs.si/evropska-komisija-potrdira-novo-metodologijo-in-izracun-tehtanega-povprecja-stroskov-kapitala-(wacc)-za-cenovno-regulacijo-elektronskih-komunikacij-akos)

metodologija (LRIC+) omogoča tudi investiranje Telekoma Slovenije v infrastrukturo, saj dopušča ustrezno povračilo stroškov kapitala (WACC), s čimer se zagotavlja primerna stopnja donosnosti naložbe glede na vložena sredstva in s tem povezana tveganja.

Spoštovanje oblikovanja stroškovno naravnanih cen veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji bo Agencija preverjala na podlagi ustreznih stroškovnih kalkulacij Telekoma Slovenije, zato bo Telekomu Slovenije naložila oblikovanje stroškovno naravnanih cen, ki temeljijo na metodologiji LRIC+ in z upoštevanjem vrednosti WACC, ki ga za tradicionalna bakrena omrežja in NGA omrežja na fiksni lokaciji izračunava Agencija. V skladu z navedenim bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 60 dni od dokončnosti regulatorne odločbe pripraviti podrobne stroškovne kalkulacije posameznih storitev, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente stroškovnih kalkulacij za preveritev cen. Telekom Slovenije bo moral nove cene najkasneje v roku 60 dni od dokončnosti regulatorne odločbe objaviti ter jih istega dne uveljaviti.

Agencija je pri prehodu na metodologijo LRIC+ upoštevala tudi breme, ki ga naložitev te metode prinaša za Telekom Slovenije, zaradi česar bo Agencija Telekomu Slovenije naložila oblikovanje, posredovanje stroškovnih kalkulacij Agenciji, objavo in uveljavitev stroškovno naravnanih cen v roku 60 dni od dokončnosti nove regulatorne odločbe. V prehodnem obdobju, to je do uveljavitve cen teh storitev, pa bo moral Telekom Slovenije ohraniti regulirane veleprodajne cene, veljavne v času izdaje regulatorne odločbe.

Glede na navedeno bo moral Telekom Slovenije tako oblikovati, objaviti in uveljaviti stroškovno naravnane cene zgoraj navedenih storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji v roku 60 dni, ki je usklajen z rokom, ki je naveden tudi v okviru poglavja, ki se nanaša na obveznost zagotavljanja preglednosti.

V primeru sprememb stroškovnih kalkulacij pa bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od nastanka sprememb agenciji posredovati spremenjene stroškovne kalkulacije z natančnim opisom sprememb uporabljenega modela stroškovnega računovodstva, ter spremenjene cene istočasno objaviti. Stroškovne cene pa bo moral uveljaviti vsaj 30 dni po njihovi objavi, kar je v skladu tudi z obveznostjo zagotavljanja preglednosti. Pri tem Agencija pričakuje spremembe le v primeru morebitne spremembe tehtanega povprečja stroškov kapitala (WACC), spremenjene stroškovne osnove zaradi sprememb stroškov posameznega poslovnega leta oziroma zaradi objektivno spremenjenih alokacijskih faktorjev.

Telekom Slovenije bo moral v skladu s petim odstavkom 106. člena ZEKom-a najkasneje v roku 60 dni od dokončnosti regulatorne odločbe oziroma v roku 30 dni po spremembi stroškovnih kalkulacij Agenciji posredovati podrobne stroškovne kalkulacije posameznih storitev in natančen opis sistema stroškovnega računovodstva, ki bo temeljil na metodologiji dolgoročnih prirastnih stroškov (LRIC+, pristop »top down«), z upoštevanjem prilagoditev in usmeritev, ki prikazuje vse elemente (razporeditvene faktorje) za preveritev stroškovnega modela. Pri vzpostavitvi stroškovnega modela bo moral Telekom Slovenije upoštevati veljavne Slovenske računovodske standarde, priporočila in smernice Evropske komisije ter uveljavljeno prakso članic EU. Agencija se je odločila za spremembo tega dela analize na podlagi sklepa Evropske komisije glede sistematičnega preverjanja stroškovnih kalkulacij in s tem regulatorne predvidljivosti. Agencija bo namreč po prejemu stroškovnih kalkulacij na podlagi petega odstavka 106. člena ZEKom-1 preverila le-te, kar bo prispevalo k večji regulatorni predvidljivosti tako za iskalce dostopa kot za Telekom Slovenije.

Pri preverjanju izračuna stroškov po metodologiji LRIC+ lahko Agencija na podlagi petega odstavka 106. člena ZEKom-1 uporablja metode stroškovnega računovodstva, ki so neodvisne od tistih, ki jih uporablja operater omrežja. Za preverjanje navedene obveznosti bo moral Telekom Slovenije poleg zgoraj navedenih rokov za posredovanje stroškovnih kalkulacij tudi kadarkoli v času veljavnosti

regulatorne odločbe na zahtevo Agencije posredovati zadnje veljavne stroškovne kalkulacije. Agencija bo po prejemu stroškovnih kalkulacij le-te skupaj s spremljajočo dokumentacijo preučila in v primeru, da Telekom Slovenije ne bo dokazal, da so cene izračunane na podlagi naložene stroškovne metodologije, bo-v tem primeru uporabila tudi naslednje neodvisne metode:

1. primerjava s cenami, ki jih bo izračunala po morebitnem lastnem modelu dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške in pristopom od spodaj navzgor (BU LRIC+),
2. primerjava s cenami drugih povezanih storitev na upoštevnem trgu 3a in 3b,
3. primerjava (benchmark) s cenami, ki so na voljo na primerljivih konkurenčnih trgih, in pri drugih operaterjih omrežij v in izven Slovenije,
4. oziroma drugih neodvisnih metod,

pri čemer ima metoda iz 1. točke največjo prioriteto, metoda iz 4. točke pa najmanjšo prioriteto. Slednje pomeni tudi, da bo v primeru neskladnosti rezultatov med navedenimi neodvisnimi metodami, prevladala tista metoda, ki ima večjo prioriteto. V primeru, da metoda ni na voljo, bo Agencija upoštevala naslednjo metodo po prioriteten vrstnem redu. V kolikor bo potrebno, bo Agencija zahtevala prilagoditev cen. Agencija se je odločila za spremembo tega dela analize na podlagi sklepa Evropske komisije, ki je pozvala Agencijo, naj v svojem končnem ukrepu podrobneje navede, katere neodvisne metode preverjanja bo uporabila in katera metoda bo prevladala v primeru neskladnih rezultatov.

Obveznost oblikovanja cen na podlagi stroškovnega modela LRIC+ je primerna in sorazmerna, saj je nujno potrebna za zagotovitev ustreznih cen na veleprodajnem trgu, hkrati pa za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelikega bremena, saj upošteva stroške učinkovitega zagotavljanja storitev, vključno s primernim donosom na kapital. Agencija se je odločila za metodologijo LRIC s pribitkom za splošne stroške (plus), saj ta operaterju omogoča tudi povračilo skupnih stroškov, zato je z vidika načela sorazmernosti primerna, hkrati pa s primernim donosom na vložena sredstva vzpodbuja investiranje v omrežja. Obveznost oblikovanja cen skladno z opisanimi metodami cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva je primerna in sorazmerna, saj je nujno potrebna za preprečitev prekomernih cen na tem segmentu veleprodajnega trga.

Z naložitvijo obveznosti oblikovanja cen v skladu z opisanimi metodami cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva po metodologiji LRIC+ Agencija sledi cilju spodbujanja investicij v novo in izboljšano infrastrukturo, ki predstavljajo glavno vzpodbudo razvoja trga elektronskih komunikacij, ter spodbujanju trajnostne in učinkovite konkurence, z namenom, da bi končni poslovni uporabniki imeli na voljo večje možnosti glede izbire, kvalitete in cene. Agencija ugotavlja, da je stroškovna metodologija LRIC+ primerna, saj omogoča doseganje ciljev regulatornega okvirja, to je doseči ustrezno ravnotežje med zagotavljanjem učinkovitega vstopa na trg in zadostnimi spodbudami za naložbe. Agencija za te storitve tako nalaga obveznost stroškovnega računovodstva v skladu z metodologijo LRIC+.

Metodologija je tudi v skladu s Priporočilom Komisije z dne 19. septembra 2005 o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva na osnovi regulativnega okvira za elektronske komunikacije (2005/698/ES)⁵⁶, v nadaljevanju Priporočilo Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva, ki navaja, da je vsaka predpisana metodologija stroškovnega računovodstva, ki se uporablja zlasti kot osnova za odločbe o cenovnem nadzoru, določena na način,

⁵⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32005H0698&from=SL>

ki spodbuja učinkovite naložbe, opredeljuje možno protikonkurenčno obnašanje, zlasti zmanjševanje škarij cen, in mora biti skladna s cilji politike nacionalnega regulatornega organa.

Navedena stroškovna metodologija pa je tudi glede na BEREK Poročilo regulatornega računovodstva za leto 2016, BoR (16) 159⁵⁷ za Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji v porastu, in sicer je stroškovna osnova na podlagi tekočih stroškov (CCA) najbolj pogosto naložena obveznost, medtem ko je alokacijska metodologija LRIC (oziroma LRAIC) v porastu.

Z naložitvijo tega ukrepa želi tako Agencija doseči učinkovito odpravljanje nepopolnosti na tem segmentu (previsokih cen) in s tem uresničevanje zastavljenih ciljev, ki so zlasti zagotavljanje učinkovite trajnostne konkurence in spodbujanje naložb v omrežja.

Vse navedene cene bo moral Telekom Slovenije uveljaviti najkasneje z uveljavitvijo nove vzorčne ponudbe. Agencija bo iz razlogov časovnega prehoda na nov način obračunavanja stroškov naložila Telekomu Slovenije obveznost, da moral bo v prehodnem obdobju, to je do uveljavitve stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji, ohraniti regulirane veleprodajne cene, veljavne v času izdaje regulatorne odločbe.

Agencija bo v prehodnem obdobju naložila zgoraj navedeno obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, saj bi v nasprotnem primeru Telekom Slovenije v prehodnem obdobju lahko zlorabljal prevladujoči položaj na tem segmentu trga na način, da bi postavljali previsoke cene. Agencija bo tako Telekomu Slovenije naložila obveznost, da bo moral v času do uveljavitve novih cen za te storitve ohraniti veleprodajne cene, veljavne v času izdaje regulatorne odločbe.

8.4.2 Oblikovanje mesečnih naročnin veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji s prepovedjo škarij cen

Čeprav bo Agencija za storitve veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji Telekomu Slovenije kot operaterju s pomembno tržno močjo na tem trgu naložila stroškovno naravnane cene na podlagi metodologije LRIC+, ima Telekom Slovenije še vedno možnost, da bi iskalce dostopa iz tega trga izrinjal s prenizko razliko med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami (škarje cen).

Telekom Slovenije je vertikalno integriran operater, saj nastopa tako na veleprodajnem trgu visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji, kot na maloprodajnem trgu s svojo lastno maloprodajno organizacijsko enoto. Obstoj vertikalne integracije omogoča Telekomu Slovenije, da svojo moč iz tega veleprodajnega trga prenaša na povezan maloprodajni trg, kar lahko predstavlja bistveno grožnjo škarij cen oziroma prenizke razlike med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami. Agencija ugotavlja, da Telekom Slovenije s postavljanjem dosedanjih veleprodajnih cen onemogoča vzpostavitev učinkovite konkurence na maloprodajnem trgu, saj njegov tržni delež na maloprodajnem nivoju znaša 74,2%. Telekom Slovenije lahko namreč kljub trenutno naloženi obveznosti stroškovne naravnosti cen po metodologiji FAC CCA, ob odsotnosti naložitve prepovedi škarij cen, zlorablja svoj položaj in v škodo končnih uporabnikov s previsokimi veleprodajnimi cenami ovira razvoj konkurence.

Zaradi navedenega bo Agencija poleg oblikovanja stroškovno naravnanih cen Telekomu Slovenije naložila, da za:

- zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH),
- zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
- visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki),

⁵⁷ http://berek.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berek/reports/6479-berek-report-regulatory-accounting-in-practice-2016

oblikuje mesečne naročnine ob spoštovanju prepovedi škarij cen oziroma zadostne razlike med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami.

Formula za izračun zadostne razlike med maloprodajnimi in veleprodajnim cenami (splošna formula za test gospodarske ponovljivosti) je v skladu s Smernicami BEREK Guidance on the regulatory accounting approach to the economic replicability test (i.e. ex-ante/sector specific margin squeeze tests), BoR (14) 190⁵⁸, v nadaljevanju Smernice BoR (14) 190, sledeča:

$$MPC_{smp} \geq VS_{reg} + VS_{nereg} + MS$$

pri čemer je:

- MPC_{smp} = maloprodajna cena storitve operaterja s pomembno tržno močjo, ki jo zagotavlja končnim uporabnikom,
- VS_{reg} = veleprodajni regulirani stroški operaterja s pomembno tržno močjo za storitve, ki jih zaračunava iskalcem dostopa za zagotavljanje te storitve končnim uporabnikom (vzorčna ponudba),
- VS_{nereg} = veleprodajni neregulirani stroški (vključno z lastnimi omrežnimi stroški),
- MS = maloprodajni stroški.

Prepoved škarij cen oziroma obveznost zadostne razlike med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami se nanaša na vse maloprodajne storitve, ki se zagotavljajo preko storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji.

Kot ustrezno maloprodajno ceno v zgoraj opredeljeni formuli bo moral Telekom Slovenije upoštevati prihodke iz naslova mesečnih naročnin za preteklo poslovno leto, vključno z upoštevanjem popustov (promocijski, količinski, dolgoročni (na zvestobo), ipd.) za njegove končne uporabnike. V nasprotnem primeru bi lahko prišlo do izigravanja te obveznosti na način, ko bi Telekom Slovenije prikazal zelo visoke maloprodajne prihodke, na trgu pa bi končnim uporabnikom dejansko zagotavljal storitve po nižjih maloprodajnih cenah preko različnih popustov. Glede na navedeno bo moral Telekom Slovenije torej upoštevati prihodke iz naslova mesečnih naročnin, vključno s popusti, realiziranimi za preteklo poslovno leto.

Kot je Agencija navedla že zgoraj, bodo ustrezne veleprodajne storitve zajemale:

- zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH);
- zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet);
- visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki).

Kot ustrezne regulirane veleprodajne stroške v zgoraj navedeni formuli pa bo dolžan Telekom Slovenije upoštevati prihodke iz naslova mesečnih naročnin za preteklo poslovno leto, ki izhajajo iz vzorčne ponudbe za visokokakovostni dostop, pri čemer bo lahko upošteval popuste (promocijske, količinske, dolgoročne (na zvestobo), ipd.) za iskalce dostopa. Glede na navedeno bo moral Telekom Slovenije torej upoštevati prihodke iz naslova zaračunanih mesečnih naročnin, vključno s popusti, realiziranimi za preteklo poslovno leto.

Veleprodajni neregulirani stroški (vključno s stroški lastnega omrežja) so neregulirani stroški, ki nastanejo pri zagotavljanju storitev na maloprodajnem nivoju. Ti stroški so običajno drugi stroški

⁵⁸ http://www.berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/guidelines/4782-berec-guidance-on-the-regulatory-accounting-approach-to-the-economic-replicability-test-ie-ex-anteselector-specific-margin-squeeze-tests

omrežja (jedrno omrežje, ipd.), ki nastajajo poleg reguliranih stroškov omrežja, to je stroškov, ki so že vključeni v veleprodajno storitev dostopa.

Maloprodajni stroški so v skladu z BEREC Smernicami BoR (14) 190 stroški maloprodajnih dejavnosti, vključno s trženjem, pridobivanjem končnih uporabnikov, izdajanjem računov in drugimi stroški, ki nastajajo na maloprodajnem nivoju.

Agencija bo Telekomu Slovenije skladno s Smernicami BEREC BoR (14) 190 naložila, da izračuna veleprodajne neregulirane in maloprodajne stroške na podlagi testa enako učinkovitega operaterja (EEO). S pristopom EEO želi Agencija zagotoviti, da marža med maloprodajno ceno maloprodajnih storitev Telekoma Slovenije in ceno veleprodajnega visokokakovostnega dostopa pokrije veleprodajne neregulirane in maloprodajne stroške Telekoma Slovenije ter primeren odstotek skupnih stroškov, povezanih z veleprodajnimi nereguliranimi in maloprodajnimi aktivnostmi. Z uporabo pristopa EEO želi Agencija zagotoviti, da se podprejo naložbe Telekoma Slovenije v infrastrukturo in zagotovijo spodbude za inovacije na področju storitev visokokakovostnega dostopa. Kot že navedeno, bo imel Telekom Slovenije obveznost oblikovanja mesečnih naročin veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji že na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA), ki bodo izhajali iz ločenih računovodskih evidenc Telekoma Slovenije. Predlagana obveznost s prepovedjo škarij cen tako predstavlja dopolnilni ukrep, ki zagotavlja dovolj veliko razliko med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami, da lahko iskalci dostopa uspešno konkurirajo na maloprodajnem trgu. Prav tako pristop EEO omogoča dostop do podatkov o stroških Telekoma Slovenije, ki so enostavno in hitro dostopni, saj Telekom Slovenije zaradi lastnega poslovnega interesa vodi ločene računovodske evidence, medtem ko je dostop do podatkov o stroških v primeru pristopa REO praviloma otežkočen. Nadalje se v dolgoročnem obdobju pričakuje, da bo iskalec dostopa zagotavljal svoje storitve enako učinkovito kot Telekom Slovenije, zato je pristop EEO bolj primeren, sicer takšni konkurenti (v primeru pristopa REO) dolgoročno na trgu ne bi mogli preživeti. Glede na navedeno želi Agencija s pristopom EEO spodbujati tako naložbe Telekoma Slovenije v infrastrukturo kot tudi trajnostno in učinkovito konkurenco.

Agencija ugotavlja, da je najbolj primeren stroškovni standard za izračun veleprodajnih nereguliranih in maloprodajnih stroškov metoda dolgoročnih inkrementalnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (LRIC+). Metoda LRIC+ namreč omogoča, da se z razliko med maloprodajno ceno in veleprodajno ceno visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji (maržo) pokrije učinkovite prirastne stroške veleprodajnih nereguliranih in maloprodajnih aktivnosti Telekoma Slovenije z upoštevanjem pribitka za skupne stroške. Ta metoda bo omogočala zagotavljanje in spodbujanje učinkovite konkurence, saj bo preprečevala, da bi Telekom Slovenije obdržal prenizko razliko med maloprodajno ceno in veleprodajno ceno, saj bodo veleprodajni neregulirani in maloprodajni stroški, ki predstavljajo maržo, temeljili na metodi LRIC+. Ta metodologija hkrati omogoča in spodbuja naložbe Telekoma Slovenije ter spodbuja njegove inovacije na področju storitev, saj dopušča ustrezno povračilo stroškov kapitala (WACC), s čimer se zagotavlja primerna stopnja donosnosti naložbe glede na vložena sredstva in s tem povezana tveganja.

Glede na navedeno morajo veleprodajni neregulirani in maloprodajni stroški temeljiti na stroškovni osnovi tekočih stroškov (CCA) in na podlagi metode dolgoročnih inkrementalnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (LRIC+), ki se nanašajo na preteklo zaključeno poslovno leto. Metodologija LRIC+ je tudi najbolj pogosto uporabljena metodologija pri določitvi veleprodajnih nereguliranih in maloprodajnih stroškov med nacionalnimi regulatorji.⁵⁹ Kot primerno stopnjo donosnosti naložbe

⁵⁹ http://www.berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/guidelines/4782-berec-guidance-on-the-regulatory-accounting-approach-to-the-economic-replicability-test-ie-ex-anteselector-specific-margin-squeeze-tests

glede na vložena sredstva bo Agencija naložila Telekomu Slovenije, da upošteva vsakokrat veljavno tehtano povprečje stroškov kapitala (WACC), ki ga izračunava Agencija. Trenutno veljavna stopnja donosnosti vložnega kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja v panogi telekomunikacijskih dejavnosti za starejše bakreno omrežje znaša 7,16 % in hipotetično učinkovitega operaterja v panogi telekomunikacijskih dejavnosti za infrastrukturo omrežij NGA na fiksni lokaciji 9,66 %, ki ju je Agencija izračunala in objavila na svojih spletnih straneh v letu 2018, veljati pa sta začela z dnem objave. Sprememba tega dela analize je posledica novega izračuna in metodologije WACC, ki sta bila tudi predmet notifikacije pri Evropski komisiji. Sprva je Evropska komisija v zvezi z notifikacijo predmetnega upoštevnega trga v mesecu februarju 2018 uvedla drugo fazo preiskave v skladu s členom 7a Direktive 2002/21/ES, kot je bila spremenjena z Direktivo 2009/140/ES in sicer je dvomila, da predlagani izračun WACC izpolnjuje cilje politike iz člena 8(2)(a) in (5)(d) Okvirne direktive. V juniju 2018 je agencija pripravila novo metodologijo in izračun WACC in povabila zainteresirano javnost, da poda pripombe in predloge. Agencija je v avgustu 2018 objavila pripombe operaterja in odgovore agencije, prejete v postopku javnega posvetovanja v zvezi z metodologijo in izračunom WACC, in nato ponovno notificirala predlagano metodologijo pri Evropski komisiji, na katero slednja ni imela pripomb. Agencija ugotavlja, da je tudi tehtano povprečje stroškov kapitala upoštevano med najbolj pogostimi pristopi kot primerna stopnja donosnosti na vloženi kapital.⁶⁰

Telekom Slovenije bo torej moral oblikovati cene mesečnega najema storitev visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji tako, da med cenami maloprodajnih in veleprodajnih storitev ne bo prihajalo do škarij cen, pri čemer bodo morale razlike med maloprodajnimi in grosističnimi cenami temeljiti na stroških opravljanja storitev enako učinkovitega operaterja (EEO).

Agencija bo preverjala spoštovanje te obveznosti na podlagi ustreznih stroškovnih kalkulacij Telekoma Slovenije, ki bodo prikazovale, ali je marža enako učinkovitega operaterja ob upoštevanju stroškov na podlagi metodologije LRIC+ pozitivna. V skladu z navedenim bo Agencija naložila Telekomu Slovenije predložitev podrobnih kalkulacij, in sicer najkasneje do 30.6. tekočega leta, pri čemer morajo izračuni temeljiti na podatkih za preteklo poslovno leto. Podrobna kalkulacija mora biti pripravljena v skladu z zgoraj opisanimi usmeritvami in mora za potrebe preverjanja morebitnega obstoja škarij cen po potrebi vključevati tudi razkritje podatkov za storitve na trgih, kjer Telekom Slovenije ni operater s pomembno tržno močjo. Agencija lahko kadarkoli preuči stroškovne kalkulacije in spremljajočo dokumentacijo. Zato bo moral Telekom Slovenije poleg navedenih rokov za preverjanje navedene obveznosti kadarkoli v času veljavnosti regulatorne odločbe na zahtevo Agencije posredovati zadnje veljavne stroškovne kalkulacije za preverjanje obveznosti prepovedi škarij cen.

Agencija je pri prehodu na metodologijo prepovedi škarij cen upoštevala tudi breme, ki ga naložitev te metode prinaša za Telekom Slovenije. Glede na to bo Agencija naložila oblikovanje cen v skladu s prepovedjo škarij cen na način, da bo Telekom Slovenije posredoval prve kalkulacije **do 30.6.2020** za poslovno leto **2019**, obenem pa je Agencija datum posredovanja podatkov, ki se nanaša na 30.6. tekočega leta za preteklo poslovno leto, uskladila tudi z rokom priprave in posredovanja ločenih računovodskih evidenc.

Agencija na podlagi vseh zgoraj navedenih cenovnih obveznosti povzema, da bo moral Telekom Slovenije uveljaviti cene v skladu z naloženo metodo prepovedi škarij cen za mesečne naročnine storitev visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji, pri čemer morajo izračuni cen temeljiti na lastnih veljavnih maloprodajnih cenah, vključno s popusti in akcijami, v kolikor se ti na maloprodajnem

⁶⁰ http://www.berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/guidelines/4782-berec-guidance-on-the-regulatory-accounting-approach-to-the-economic-replicability-test-ie-ex-antesector-specific-margin-squeeze-tests

trgu nudijo. Pripadajoča dokumentacija mora biti dovolj razčlenjena in mora vsebovati vse elemente (ključne, razporeditvene faktorje, količine za preračun na enoto) za preveritev izračunov.

Za preverjanje navedene obveznosti bo moral Telekom Slovenije v skladu z zgoraj navedenimi roki Agenciji posredovati zahtevane podatke, na podlagi katerih bo Agencija preverila ustrezno razliko med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami. S prepovedjo škarij cen bo Agencija tako preverjala, ali je lastna podrejena maloprodajna enota Telekom Slovenije na podlagi cene, ki jo njegova nadrejena enota zaračunava njegovim konkurentom, dobičkonosna ali ne. Na ta način bo tako Agencija preverjala, ali razlika med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami operaterja s pomembno tržno močjo enako učinkovitemu iskalcu dostopa omogoča doseganje pozitivne marže.

Nadalje bo moral Telekom Slovenije pri uveljavitvi cen za storitve visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji upoštevati tiste cene, ki so nižje, torej v primeru da bi cene, izračunane na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ presegle cene, oblikovane na podlagi prepovedi škarij cen, bo moral upoštevati slednje.

Prepoved škarij cen je blažja oblika obveznosti cenovne regulacije, saj Telekomu Slovenije kot operaterju s pomembno tržno močjo na tem trgu zgolj preprečuje, da bi izrinjal konkurente s trga z oblikovanjem premajhne razlike med veleprodajno in maloprodajno ceno. Dosedanja situacija na maloprodajnem nivoju, kjer Telekom Slovenije beleži tržni delež v višini 74,2%, kaže na primernost in nujnost te obveznosti zaradi spodbujanja učinkovite in trajnostne konkurence na tem trgu.

Metodologija je tudi v skladu s Priporočilom Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva, ki navaja, da je vsaka predpisana metodologija stroškovnega računovodstva, ki se uporablja zlasti kot osnova za odločbe o cenovnem nadzoru, določena na način, ki spodbuja učinkovite naložbe, opredeljuje možno protikonkurenčno obnašanje, zlasti zmanjševanje škarij cen, in mora biti skladna s cilji politike nacionalnega regulatornega organa.

Obveznost oblikovanja cen v skladu s prepovedjo škarij cen je primerna in sorazmerna, saj je nujno potrebna za preprečitev prekomernih cen na tem segmentu veleprodajnega trga. Z naložitvijo obveznosti oblikovanja cen v skladu s predpisano metodologijo prepovedi škarij cen Agencija sledi cilju spodbujanja trajnostne in učinkovite konkurence, z namenom, da bi končni poslovni uporabniki imeli na voljo večje možnosti glede izbire, kvalitete in cene. Agencija ugotavlja, da je prepoved škarij cen z določitvijo veleprodajnih nereguliranih in maloprodajnih stroškov po metodologiji LRIC+ in upoštevanjem primerne stopnje donosnosti na vloženi kapital ter s pristopom EEO primerna, saj omogoča doseganje ciljev regulatornega okvirja, to je doseči ustrezno ravnotežje med zagotavljanjem učinkovitega vstopa na trg in zadostnimi spodbudami za naložbe. Agencija za te storitve tako nalaga obveznost cenovnega nadzora v skladu z metodologijo prepovedi škarij cen.

8.5 Obveznost ločitve računovodskih evidenc

Ena izmed obveznosti, ki jo lahko Agencija lahko naloži operaterju s pomembno tržno močjo, je skladno z določili 104. člena ZEKom-1 tudi obveznost ločitve računovodskih evidenc.

Na podlagi prvega odstavka 104. člena ZEKom-1 lahko Agencija v skladu s predpisi, ki urejajo računovodstvo, z odločbo - iz prvega odstavka 101. člena ZEKom-1 - naloži določenemu operaterju omrežja s pomembno tržno močjo, da vodi računovodske evidence za določene dejavnosti, povezane z medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom, ločeno od računovodskih evidenc za druge dejavnosti. To pa ne posega v zakon, ki ureja preglednost finančnih odnosov in ločeno evidentiranje različnih dejavnosti.

Agencija naloži to obveznost skladno s 103.členom ZEKom-1 zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja ali, kjer je to potrebno glede na okoliščine primera, zaradi preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja.

Agencija namerava Telekomu Slovenije naložiti obveznost ločitve računovodskih evidenc na podlagi stroškovne osnove tekočih stroškov (CCA) in na podlagi metodologije dolgoročnih inkrementalnih stroškov (LRIC), v okviru katere bo moral:

- računovodske evidence za dejavnosti veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji voditi ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti,
- voditi računovodske evidence ločeno zase in ločeno za ostale operaterje,
- ločeno voditi računovodske evidence za:
 - zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH),
 - zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
 - visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki),
- Agenciji predložiti ločene računovodske evidence najkasneje do 30. 06. vsakega tekočega leta in v roku 30 dni po oddaji revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve, posredovati Agenciji poročilo revizorja o računovodskih izkazih, in v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, v istem roku posredovati tudi dopolnjene ločene računovodske evidence.

V skladu s Priporočilom Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva je namen naložitve obveznosti glede ločenega računovodstva zagotoviti natančnejše podatke, kot so tisti, dobljeni iz obveznih finančnih poročil operaterja s pomembno tržno močjo, z namenom da čim natančneje posamezno delovanje posameznih delov poslovanja operaterja s pomembno tržno močjo, t.j. kot če bi poslovali v ločenih podjetjih, in v primeru vertikalno integriranih podjetij, preprečevati diskriminacijo v korist njihovih lastnih dejavnosti in nepravilno navzkrižno subvencioniranje.

Agencija je izvedla tudi primerjalno analizo⁶¹, na podlagi katere je ugotovila, da je v več državah članicah Evropske Unije (17 držav članic od 22-ih, ki imajo naloženo regulacijo (brez upoštevanja Slovenije)) in tudi na Norveškem, ugotovljenim operaterjem s pomembno tržno močjo na prejšnjem upoštevnem trgu 6 oziroma na novem upoštevnem trgu 4 naložena obveznost ločitve računovodskih evidenc. Glede na rezultate primerjalne analize je razvidno, da je naložitev ločenih računovodskih evidenc ena izmed zelo pogosto naloženih obveznosti, saj je z izpolnjevanjem te obveznosti omogočena kontrola spoštovanja cenovnega dela obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja kot tudi kontrola izpolnjevanja obveznosti prepovedi navzkrižnega subvencioniranja med storitvami.

Agencija tako namerava zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja kot tudi zaradi preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja Telekomu Slovenije na podlagi 104. člena ZEKom-1 naložiti obveznost ločitve računovodskih evidenc.

Telekom Slovenije bo moral zaradi nove definicije upoštevnih trgov kot izhajajo iz Priporočila o upoštevnih trgih in rezultatov te analize ločene računovodske evidence prilagoditi oziroma nagraditi.

Telekom Slovenije bo moral zaradi zagotavljanja skladnosti podatkov:

⁶¹ http://www.cullen-international.com/product/applications/MarketAnalysis/Market4_2014.htm

- računovodske evidence za dejavnosti veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji voditi ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti.

Agencija bo Telekomu Slovenije kot operaterju s pomembno tržno močjo naložila tudi:

- vodenje računovodskih evidenc za dejavnosti veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji ločeno samemu sebi oziroma svoji maloprodajni organizacijski veji in ločeno za dejavnosti veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji tretjim strankam oziroma iskalcem dostopa.

Ker lahko Telekom Slovenije veleprodajne storitve zagotavlja sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem oziroma svoji maloprodajni organizacijski enoti pod drugačnimi pogoji, kot jih zagotavlja iskalcem dostopa, lahko Agencija s pomočjo naložitve obveznosti ločitve računovodskih evidenc nadzira izpolnjevanje cenovnega dela obveznosti enakega obravnavanja. Glede na navedeno bo moral Telekom Slovenije kot vertikalno integrirani operater voditi ločene računovodske evidence ločeno zase oziroma samemu sebi in ločeno za iskalce dostopa, v okviru katere bo moral pokazati, da so veleprodajne cene visokokakovostnega dostopa, ki jih zaračunava tretjim strankam, to je iskalcem dostopa, enake cenam, ki jih obračunava svoji maloprodajni enoti.

Agencija bo naložila obveznost ločenega vodenja računovodskih evidenc, v skladu z izsledki te analize in v skladu z določili Priporočila o upoštevni trgih ter Priporočila Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva. V okviru te obveznosti bo moral Telekom Slovenije, dodatno pripraviti ločene računovodske evidence za naslednje storitve:

- zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH),
- zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet),
- visokokakovostni bitni tok na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki),

Agencija bo naložila obveznost ločitve računovodskih evidenc:

- zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja,
- zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti oziroma preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev, in
- zaradi nadzora izpolnjevanja obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, (t.j. stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji).

V primeru, da Agencija ne bi naložila obveznosti ločitve računovodskih evidenc, ne bi mogla zadostno nadzorovati zagotavljanja obveznosti enakega obravnavanja (nediskriminacije). Prav tako ne bi mogla kontrolirati preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev, oziroma na pregleden način pregledati in kontrolirati podatkov, ki predstavljajo podlago oziroma vhodne podatke za izračun stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji.

Agencija ugotavlja, da Telekom Slovenije zaradi lastnega interesa vodi ločene računovodske evidence tudi za ostale regulirane in neregulirane storitve. Le enoten sistem spremljanja in beleženja stroškov in odhodkov ter prihodkov podjetja, njihovega prerazporejanja in dodelitve na nosilce oziroma enote omogoča pregledno, nazorno in opravičljivo dodeljevanje stroškov posameznim stroškovnim nosilcem. Je močno orodje za preverjanje, ali Telekom Slovenije izpolnjuje svoje obveznosti glede nediskriminacije in odkriva morebitne nezakonite navzkrižne subvencije.

Navedeni ukrep obveznosti ločitve računovodskih evidenc je podporni in hkrati temeljni ukrep, na katerem temeljijo in iz katerega izhajajo vsi nadaljnji ukrepi cenovne regulacije, zato ukrep sledi cilju

spodbujanja enakih konkurenčnih pogojev na trgu ter predvidljivih in stabilnih cen veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji.

Agencija predlaga, da Telekom Slovenije pri izpolnjevanju te obveznosti upošteva priporočila in smernice, ki jih sprejemata Evropska komisija in Združenje evropskih regulatorjev za elektronske komunikacije (BEREC) na področju ločenega vodenja računovodstva. Trenutno veljavno Priporočilo Evropske komisije, ki ureja tudi ločitev računovodskih evidenc, je Priporočilo Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva; trenutno veljavne smernice BEREC so smernice ERG COMMON POSITION: Guidelines for implementing the Commission Recommendation C (2005)3480 on Accounting Separation & Cost Accounting Systems under the regulatory framework for electronic communications (ERG (05) 29⁶²). V skladu s Priporočilom Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva morajo biti pravila, po katerih se bo razporejalo stroške in prihodke, prikazana tako podrobno, da bo razvidno razmerje med stroški in bremenitvami omrežnih elementov in storitev. Namen naložitve te obveznosti je, da Telekom Slovenije pri razporejanju svojih stroškov sledi pravičnim, objektivnim in preglednim merilom.

Agencija lahko na podlagi drugega odstavka 104. člena ZEKom-1 določi tudi obliko in metodologijo vodenja računovodstva, ki jo je treba uporabiti. V skladu z navedeno določbo bo moral Telekom Slovenije voditi ločene računovodske evidence na podlagi stroškovne osnove tekočih stroškov (CCA) in na podlagi metodologije dolgoročnih inkrementalnih stroškov (LRIC). Poleg navedenega bo Agencija Telekomu Slovenije naložila, da bo v okviru izračuna kapitalskih stroškov angažiranih sredstev upošteval primerno donosnost vloženega kapitala. Kot primerno stopnjo donosnosti naložbe glede na vložena sredstva namerava Agencija Telekomu Slovenije naložiti, da upošteva vsakokrat veljavno tehtano povprečje stroškov kapitala (WACC), ki ga izračunava Agencija. Trenutno veljavna stopnja donosnosti vloženega kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja v panogi telekomunikacijskih dejavnosti za starejše bakreno omrežje znaša 7,16 % in za infrastrukturo omrežij NGA na fiksni lokaciji 9,66 %, ki ju je Agencija izračunala in objavila na svojih spletnih straneh v letu 2018, pričela pa sta veljati z dnem objave. Sprememba tega dela analize je posledica novega izračuna in metodologije WACC, ki sta bila tudi predmet notifikacije pri Evropski komisiji. Sprva je Evropska komisija v zvezi z notifikacijo predmetnega upoštevnega trga v mesecu februarju 2018 uvedla drugo fazo preiskave v skladu s členom 7a Direktive 2002/21/ES, kot je bila spremenjena z Direktivo 2009/140/ES in sicer je dvomila, da predlagani izračun WACC izpolnjuje cilje politike iz člena 8(2)(a) in (5)(d) Okvirne direktive. V juniju 2018 je agencija pripravila novo metodologijo in izračun WACC in povabila zainteresirano javnost, da poda pripombe in predloge. Agencija je v avgustu 2018 objavila pripombe operaterja in odgovore agencije, prejete v postopku javnega posvetovanja v zvezi z metodologijo in izračunom WACC, in nato ponovno notificirala predlagano metodologijo pri Evropski komisiji, na katero slednja ni imela pripomb.

V skladu s prej citiranimi smernicami je LRIC stroškovna metodologija, ki omogoča izračun stroškov zagotavljanja določenega prirasta poslovnega učinka oziroma inkrementa, ki temelji na osnovi v prihodnost usmerjenih stroškov učinkovitega operaterja.

Prirastni stroški predstavljajo razliko med celotnimi stroški poslovanja z vključenim inkrementom in celotnimi stroški poslovanja brez tega inkrementa oziroma drugače povedano prirastni stroški so celotni stroški operaterja, ki bi se jim izognil, če tega inkrementa ne bi več zagotavljal. Inkrement pri tem lahko prestavlja eno samo storitev ali pa skupino storitev, in celo posamezno enoto poslovanja.

Le z naložitvijo metodologije LRIC lahko Agencija iskalcem dostopa omogoči, da ne bodo plačevali oziroma pokrivali stroškov, ki izhajajo iz neučinkovitosti Telekoma Slovenije, s tem pa tudi spodbuja

⁶² http://berec.europa.eu/doc/publications/consult_accounting_sep/erg_05_29_erg_cp_rec_as_and_cas_final.pdf

Telekom Slovenije k učinkovitemu poslovanju in investiranju. Glede na navedeno, bo moral Telekom Slovenije v ločenih računovodskih evidencah upoštevati in transparentno prikazati prilagoditve stroškov z vidika učinkovitosti.

Telekomu Slovenije je bila obveznost ločitve računovodskih evidenc naložena že na podlagi odločbe, št. 38294-1/2008-4 z dne 24.06.2008. Nadalje Agencija ugotavlja, da Telekom Slovenije vodi ločene računovodske tudi za druge regulirane in neregulirane dejavnosti. Telekom Slovenije namreč na podlagi odločbe, št. 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011 in odločbe, št. 38244-1/2011/5 z dne 28.3.2011, enkrat letno Agenciji posreduje ločene računovodske evidence, v katerih so razvidni tudi podatki za druge regulirane in neregulirane dejavnosti, zato navedena oblika in metodologija vodenja ločenega računovodstva za dejavnosti veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji ne predstavlja nesorazmernega bremena.

Agencija bo Telekomu Slovenije v skladu s tretjim odstavkom 104. člena ZEKom-1 naložila, da enkrat letno predloži ločene računovodske evidence za preteklo leto, saj bo Agencija le tako lahko preverjala izpolnjevanje naložene obveznosti. Glede na to, da mora Telekom Slovenije kot gospodarska družba predložiti letna poročila Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve najkasneje do 31.3. tekočega leta za preteklo leto, bo Agencija naložila Telekomu Slovenije, da posreduje ločene računovodske evidence najkasneje do 30.6. vsakega tekočega leta za preteklo leto. V prilogi Priporočila Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva je namreč določeno, da morajo biti regulativni računi objavljeni letno in čim hitreje po koncu računovodskega (poročevalskega) leta. Poleg navedenega je potrebno upoštevati, da je skrajni rok za predložitev revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve 31.8. tekočega leta za preteklo leto. Glede na navedeno, bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni po oddaji revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve, posredovati Agenciji poročilo revizorja o računovodskih izkazih, in v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, v istem roku posredovati tudi dopolnjene ločene računovodske evidence.

Agencija namerava navedeno obveznost naložiti zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja in zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti oziroma preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev, kot tudi zaradi nadzora izpolnjevanja obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva (tj. stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji). V primeru, da Agencija obveznosti ločitve računovodskih evidenc z regulatorno odločbo ne bi naložila, bi ji bilo onemogočeno zadostno nadzorovanje obveznosti enakega obravnavanja (nediskriminacije) kot tudi kontrola preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev. Prav tako pa ne bi mogla na pregleden način pregledati in kontrolirati podatkov, ki predstavljajo podlago oziroma vhodne podatke za izračun stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega visokokakovostnega dostopa na fiksni lokaciji.

Obveznosti, ki jih Agencija naloži operaterju s pomembno tržno močjo, morajo biti tudi sorazmerne s koristmi, ki so posledica izpolnitve teh obveznosti. Z vidika zahtevnosti je sorazmeren tudi postavljen rok za predložitev ločenih računovodskih evidenc, saj bo Telekom Slovenije moral predložiti ločene računovodske evidence enkrat letno, in sicer v roku treh mesecev po izteku roka oddaje letnih poročil Agencije RS za javnopravne evidence in storitve.

Obveznost je nadalje tudi sorazmerna, saj za Telekom Slovenije ne predstavlja neobičajnega bremena. Kot že navedeno Telekom Slovenije vodi ločene računovodske evidence zaradi lastnega interesa pri nadzoru svojega poslovanja. Posledično tako prilagoditev tega sistema za regulatorne potrebe ne predstavlja dodatnega bremena v razmerju do koristi, ki jih taka ločitev prinaša v smislu možnosti nadzora nad potencialnim protikonkurenčnim ravnanjem. Navedena obveznost in metodologija ločitve

računovodskih evidenc pa je tudi usklajena s povezanimi trgi širokopasovnega dostopa, to je z nameravano obveznostjo ločitve računovodskih evidenc naupoštevem trgu 3a »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« inupoštevem trgu 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«.

9 Okrajšave

ADSL	<i>Asymmetric Digital Subscriber Line – asimetrična digitalna naročniška linija</i>
AJPES	<i>Poslovni register Slovenije</i>
ATM	<i>Asynchronous Transfer Mode – asinhroni prenosni način, povezavno orientirana asinhrona TDM tehnologija prenosa podatkov</i>
AVK	<i>Javna Agencija Republike Slovenije za varstvo konkurence</i>
BEREC	<i>Body of European Regulators for Electronic Communications – evropsko združenje regulatorjev elektronskih komunikacij</i>
BRO	<i>Bitstream Reference Offer - vzorčna ponudba za širokopasovni dostop</i>
BU	<i>Bottom Up – od zgoraj navzdol</i>
CCA	<i>Current Cost Accounting – tekoči stroški</i>
CIR	<i>Committed Information Rate – zagotovljena hitrost komunikacije</i>
CoS	<i>Class of Service – storitveni razred</i>
CPE	<i>Customer Premises Equipment - Oprema na lokaciji končnega uporabnika</i>
CRP	<i>Centralni register prebivalstva</i>
DOCSIS	<i>Data over Cable Service Interface Specification – standard vmesnika za prenos podatkov preko kabelskih omrežij</i>
DSL	<i>Digital Subscriber Line – digitalna naročniška linija</i>
DSLAM	<i>Digital Subscriber Line Access Multiplexer – sistem za zaključitev digitalnih naročniških linij</i>
EEO	<i>Equally Efficient Operator – preskus enako učinkovitega operaterja</i>
EIR	<i>Excess Information Rate - presežek zagotovljene hitrosti komunikacije</i>
EoI	<i>Equivalence of Inputs – enakovrednost vložkov</i>
EVC	<i>Ethernet Virtual circuit – navidezna ethernetna povezava</i>
FTTO	<i>Fibre To the Office – optika do poslovnih prostorov</i>
FWBA	<i>Fixed Wired Broadband Access – širokopasovni dostop preko fiksnega brezžičnega omrežja</i>
GURS	<i>Geodetska uprava Republike Slovenije</i>
HSMID	<i>Enolični identifikator hišne številke</i>
HSPA	<i>high speed packet access - tretja generacija mobilnega širokopasovnega prenosa podatkov</i>
IP	<i>Internet Protocol – internetni protokol</i>
IT	<i>Information Technology – informacijska tehnologija</i>
KPI	<i>Key Performance Indicator – ključni kazalnik učinkovitosti</i>
L2VPN	<i>Layer 2 Virtual Private Network – navidezno zasebno omrežje na drugem OSI sloju</i>
LAN	<i>Local Area Network – lokalno omrežje</i>
LRIC	<i>Long Run Incremental Cost – dolgoročni prirastni stroški</i>
LTE	<i>Long Term Evolution – četrta generacija mobilnega širokopasovnega prenosa podatkov</i>
MPLS	<i>Multiprotocol Label Switching - večprotokolna komutacija z zamenjavo label</i>
MSAN	<i>Multi Service Access Node – večstoritveno dostopovno vozlišče</i>
NGA	<i>Next Generation Access – dostopovna omrežja naslednje generacije</i>
NGN	<i>Next Generation Network – širokopasovno omrežje naslednje generacije</i>
NUTS	<i>Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques – klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji</i>

ODF	<i>Optical Distribution Frame – optični delilnik</i>
OPT	<i>Omrežna priključna točka</i>
OŠO	<i>Odprto širokopasovno omrežje</i>
OTT	<i>Over the Top – storitve OTT</i>
P2P, P2MP	<i>Point-to-point, Point-to-multipoint – točka točka, točka – več točk</i>
PDH	<i>Plesiochronous Digital Hierarchy – pleziona digitalna hierarhija</i>
PoH	<i>Point of Handover – točka predaje</i>
PON	<i>Passive Optical Network – pasivno optično omrežje</i>
PRS	<i>Poslovni register Slovenije</i>
QoS	<i>Quality of Service – kakovost storitev</i>
RALO	<i>Vzorčna ponudba za zakup dostopovnih delov zakupljenih vodov Telekom Slovenije</i>
REO	<i>Reasonably Efficient – razumno učinkovit operater</i>
RO	<i>Reference Offer – referenčna ponudba</i>
RPE	<i>Register prostorskih enot</i>
SDH	<i>Synchronous Digital Hierarchy – sinhrona digitalna hierarhija</i>
SHDSL	<i>Single Pair High Speed Digital Subscriber Line – najeta digitalna naročniška linija po bakrenih paricah</i>
SKTE	<i>Standardna klasifikacija teritorialnih enot (SKTE)</i>
SLA	<i>Service Level Agreement – dogovor o nivoju kakovosti storitve</i>
SLG	<i>Service Level Guarantee – zagotovilo nivoja kakovosti storitve</i>
SSNIP	<i>Small but Significant Non-transitory Increase in Price - majhno, vendar pomembno in stalno povečanje cene</i>
STM	<i>Synchronous Transport Module – inkrement hitrosti podatkovnih okvirov SDH hierarhije prenosa podatkov</i>
TDM	<i>Time Division Multiplexing - časovno multipleksiranje</i>
TKI	<i>Telekomunikacijski kabelski izvod</i>
VDSL	<i>Very High Speed Digital Subscriber Line – zelo hitra digitalna naročniška linija</i>
VLAN	<i>Virtual Local Area Network – navidezno lokalno omrežje</i>
VPN	<i>Virtual Private Network – navidezno zasebno omrežje</i>
WACC	<i>Weighted Average Costs of Capital - tehtano povprečje stroškov kapitala</i>
ZEKom	<i>Zakon o elektronskih komunikacijah</i>
ZK-GJI	<i>Zbirni kataster gospodarske javne infrastrukture</i>

10 Uporabljeni viri

- EXPLANATORY NOTE Accompanying the document Commission Recommendation on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to *ex ante* regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services, EC SWD(2014) 298, 9.10.2014
- Metodologije v zvezi s prihodnjo regulacijo medoperaterskih upoštevnihi trgov za dostop do širokopasovnega omrežja, AKOS, december 2015
- DIREKTIVA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA 2002/21/ES z dne 7. marca 2002 o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (okvirna direktiva)
- BEREC REPORT ON IMPACT OF FIXED-MOBILE SUBSTITUTION IN MARKET DEFINITION BoR (12) 52
- Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči v skladu z ureditvenim okvirom Skupnosti za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2002/C 165/03)
- Priporočilo Komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU)
- Priporočilo Komisije z dne 9. oktobra 2014 o upoštevnihi trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2002/21/ES o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2014/710/EU)
- Vzorčna ponudba za zakup dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernet dostopa, Telekom Slovenije, 31.5.2013
- Priporočilo Komisije, o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA) (2010/572/EU)
- Odločba 38244-1/2011/5 o določitvi operaterja s pomembno tržno močjo na upoštevnihi trgu »Dostop do (fizicne) omrežne infrastrukture (vključno s sodostopom ali razvezanim dostopom) na fiksni lokaciji (medoperaterski trg)«
- ANALIZA UPOŠTEVNEGA TRGA 6 »Dostopovni deli zakupljenih vodov ne glede na tehnologijo, ki zagotavlja zakupljeno ali dodeljeno zmogljivost (medoperaterski trg)«, Akos, december 2011
- Metodologije v zvezi s prihodnjo regulacijo medoperaterskih upoštevnihi trgov za dostop do širokopasovnega omrežja, AKOS, december 2015
- Vzorčna ponudba za širokopasovni dostop z bitnim tokom, Telekom Slovenije, 15.3.2016
- Vzorčna ponudba za zakup dostopovnih delov zakupljenih vodov in etherneteta, 31.5.2013
- Portal javnih naročil pri Ministrstvu za javno upravo RS, eNaročanje; <https://www.enarocanje.si>
- ANALIZA UPOŠTEVNEGA TRGA 3a »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« s predlaganimi obveznostmi, AKOS, maj 2017
- ANALIZA UPOŠTEVNEGA TRGA 3b »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« s predlaganimi obveznostmi, AKOS, maj 2017
- Analysis of Physical and Virtual Products and Infrastructure for Markets 3a, 3b and 4, Akos, oktober 2016
- Analiza stanja ponudbe na trgu zakupljenih vodov in visokokakovostnih storitev povezljivosti v Sloveniji, Eudace d.o.o., december 2016
- Veleprodajni produkti dostopa z bitnim tokom, Tehnično-ekonomska študija, Deloitte, september 2016
- OECD: Defining the Relevant Market in Telecommunications Review of Selected OECD Countries and Colombia 2014 Wholesale leased lines EU/CH Market Study, Infocom research & ICT consulting, dec. 2015

- BEREC Guidance on the regulatory accounting approach to the economic replicability test (i.e. ex-ante/sector specific margin squeeze tests), BEREC BoR(14)190, december 2014
- Priporočilo Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva na osnovi regulativnega okvira za elektronske komunikacije (2005/698/ES), september 2005
- ERG COMMON POSITION: Guidelines for implementing the Commission Recommendation C (2005)3480 on Accounting Separation & Cost Accounting Systems under the regulatory framework for electronic communications (ERG (05) 29)

11 Kazalo tabel

Tabela 1: Seznam operaterjev, ki razpolagajo z lastnim ali zakupljenim javnim komunikacijskim omrežjem, ki omogoča zagotavljanje visokokakovostnega dostopa	14
Tabela 2: Seznam aktivnih operaterjev na trgu visokokakovostnega dostopa	16
Tabela 3: Seznam operaterjev, ki ponujajo zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH) na maloprodajnem trgu	16
Tabela 4: Seznam operaterjev, ki ponujajo zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet) na maloprodajnem trgu	17
Tabela 5: Seznam operaterjev, ki ponujajo visokokakovostne storitve na širokopasovnih priključkih za množični trg na maloprodajnem trgu	17
Tabela 6: Seznam operaterjev, ki ponujajo zakupljene vode s tradicionalnimi tehnologijami (SDH, PDH) na veleprodajnem trgu	17
Tabela 7: Seznam operaterjev, ki ponujajo zakupljene vode s sodobnimi tehnologijami (ethernet) na veleprodajnem trgu	18
Tabela 8: Prikaz števila aktivnih visokokakovostnih produktov na maloprodajnem trgu po občinah ..	48
Tabela 9: Prikaz deleža mrežnih celic z obstojem aktivnih maloprodajnih produktov glede na število različnih lastnikov optične ali bakrene dostopovne infrastrukture	51

12 Kazalo slik

Slika 1: Visokokakovostna storitev VPN L2 preko IP/MPLS omrežja	22
Slika 2: Gibanje maloprodajnih tržnih deležev zakupljenih vodov s tradicionalnimi in sodobnimi tehnologijami, glede na število priključkov	26
Slika 3: Gibanje števila zakupljenih vodov na veleprodajnem trgu	32
Slika 4: Veleprodajni visokokakovostni dostop s točkami prevzema prometa (PoH)	35
Slika 5: Zemljevid možnosti različnih geografskih enot	42
Slika 6: Prikaz mrežnih celic z obstojem aktivne maloprodajne ponudbe visokokakovostnih produktov	44
Slika 7: Prikaz občin v Republiki Sloveniji.....	45
Slika 8: Prikaz izpolnjevanja kombinacije zadanih pogojev v mrežnih celicah velikosti 1 km v delu naselja Ljubljana	46
Slika 9: Prisotnost visokokakovostnih produktov na zemljevidu s številom različnih lastnikov omrežne infrastrukture v celici in s prikazom gostote poselitve	50
Slika 10: Prisotnost dostopovne bakrene ali optične infrastrukture Telekom Slovenije in drugih operaterjev na področjih z obstojem aktivne predmetne ponudbe	51
Slika 11: Tržni deleži prodanih visokokakovostnih produktov na maloprodaji v občinah z infrastrukturno konkurenco za operaterja Telekom Slovenije	52
Slika 12: Tržni deleži prodanih visokokakovostnih produktov Telekom Slovenije na maloprodaji v vseh občinah	52
Slika 13: Tržni deleži visokokakovostnih produktov glede na zamenljive oblike dostopa na maloprodajnem trgu	58
Slika 14: Tržni deleži operaterjev na maloprodajnem trgu glede na število visokokakovostnih priključkov	58
Slika 15: Tržni deleži operaterjev na veleprodajnem trgu glede na število visokokakovostnih priključkov	60
Slika 16: Tržni deleži operaterjev na veleprodajnem upoštevem trgu glede na število visokokakovostnih priključkov z vključeno ponudbo samemu sebi (self supply)	61
Slika 17: Deleži prisotnosti bakrene in optične dostopovne infrastrukture Telekom Slovenije na območjih mrežnih celic velikosti 1 km z aktivno maloprodajno ponudbo visokokakovostnih produktov v občinah	65
Slika 18: Deleži prisotnosti optične dostopovne infrastrukture drugih operaterjev na območjih mrežnih celic velikosti 1 km z aktivno maloprodajno ponudbo visokokakovostnih produktov v občinah	66